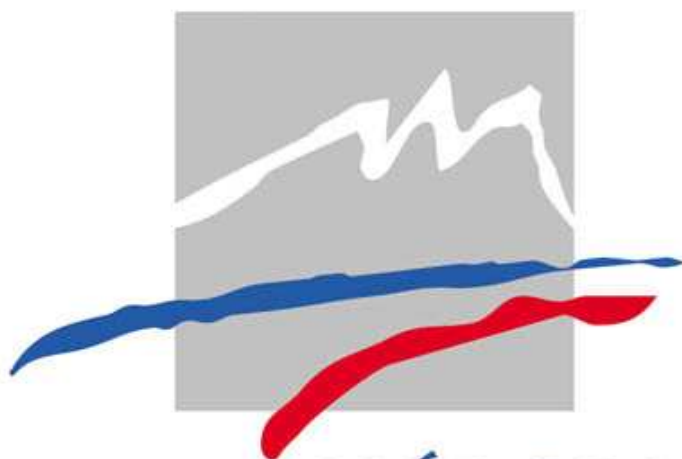

Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja
Slovenskej republiky

NÁRODNÝ
STRATEGICKÝ
REFERENČNÝ
RÁMEC
2007 - 2013

Národný strategický referenčný rámec Slovenskej republiky na roky 2007 - 2013 – upravené nové znenie

OBSAH

1. SÚHRNNÝ OBSAH DOKUMENTU	4
2. PROCES PRÍPRAVY NSRR	7
2.1 PROCES PRÍPRAVY NSRR A UPLATŇOVANIE PRINCÍPU PARTNERSTVA	7
2.2 EX ANTE HODNOTENIE NSRR	9
3. SÚČASNÁ SITUÁCIA SR - VÝZVA PRE KOHÉZNU POLITIKU	10
3.1 VŠEOBECNÉ ÚDAJE	10
3.2 MAKROEKONOMICKÁ ANALÝZA SR.....	13
3.3 SOCIO-EKONOMICKÁ ANALÝZA SR.....	15
3.3.1 Ľudské zdroje a vzdelávanie.....	15
3.3.1.1 Demografický vývoj.....	16
3.3.1.2 Vzdelávanie a odborná príprava.....	17
3.3.1.3 Infraštruktúra vzdelávania	18
3.3.1.4 Zamestnanosť a rozvoj ľudských zdrojov, trh práce.....	19
3.3.1.5 Sociálna exklúzia.....	19
3.3.2 Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	21
3.3.2.1 Dopravná infraštruktúra	22
3.3.2.2 Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia.....	23
3.3.2.3 Regionálna infraštruktúra	25
3.3.3 Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika	26
3.3.3.1 Konkurencieschopnosť podnikov a služieb.....	28
3.3.3.2 Informatizácia spoločnosti	33
3.3.3.3 Výskum, vývoj a inovácie.....	35
3.3.3.4 Systém zdravotnej starostlivosti	38
3.4 SÍDELNÁ ŠTRUKTÚRA SR A JEJ VÝZNAM PRE REGIONÁLNY ROZVOJ.....	40
3.5 VÝSLEDKY SWOT ANALÝZY SÚČASNÉHO STAVU SR	43
3.6 HLAVNÉ DISPARITY A FAKTORY ROZVOJA SR.....	48
3.6.1 Makroekonomické východiská.....	48
3.6.2 Hospodárska politika	48
3.6.3 Sektorové a regionálne východiská	49
3.6.3.1 Ľudské zdroje a vzdelávanie.....	49
3.6.3.2 Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	50
3.6.3.3 Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika	51
3.7 ZÁVERY	52
4. VÍZIA A STRATÉGIA HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA SR.....	55
4.1. VÍZIA HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA SR.....	55
4.2. STRATÉGIA 2007 - 2013	57
4.2.1 Východiská stratégie	57
4.2.1.1 Výsledky analýz súčasnej situácie SR.....	57
4.2.1.2 Strategické dokumenty EÚ a SR.....	57
4.2.1.3 Zásady pri plánovaní a implementácii príspevkov zo ŠF a KF	58
4.2.2 Strategický cieľ 2007 – 2013.....	59
4.2.3 Stratégia ako výsledok tematickej a územnej koncentrácie	60
4.2.3.1 Tematická koncentrácia príspevkov	61
4.2.3.2 Územná koncentrácia príspevkov.....	64
4.3 PRIORITY, CIELE A UKAZOVATELE NSRR	67
4.3.1 Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	68
4.3.2 Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika	70
4.3.3 Ľudské zdroje a vzdelávanie.....	72
4.3.4 Zhrnutie priorít podľa cieľov kohéznej politiky EÚ	74

4.3.5 Horizontálne priority.....	75
4.4 SYNERGIA A KOMPLEMENTARITA PRIORÍT V RÁMCI NSRR	77
4.5 SÚLAD STRATÉGIE S POLITIKAMI, DOKUMENTMI A CIEĽMI	78
5. OPERAČNÉ PROGRAMY A ICH KOORDINÁCIA	83
5.1 ZOZNAM OPERAČNÝCH PROGRAMOV	83
5.1.1 Zoznam operačných programov v rámci cieľa Konvergenca	83
5.1.2 Zoznam operačných programov v rámci cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť... ..	83
5.2 CHARAKTERISTIKA OPERAČNÝCH PROGRAMOV	84
5.2.1 Charakteristika operačných programov v rámci cieľa Konvergenca.....	84
5.2.1.1 Operačný program Doprava.....	85
5.2.1.2 Operačný program Životné prostredie.....	87
5.2.1.3 Regionálny operačný program.....	89
5.2.1.4 Operačný program Znalostná ekonomika.....	90
5.2.1.5 Operačný program Zdravotníctvo.....	93
5.2.1.6 Operačný program Vzdelávanie.....	94
5.2.1.7 Operačný program Infraštruktúra vzdelávania.....	96
5.2.1.8 Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia.....	97
5.2.1.9 Operačný program Technická pomoc	99
5.2.2 Charakteristika operačných programov v rámci cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.....	100
5.2.2.1 Operačný program Bratislavský kraj (ERDF)	101
5.2.2.2 Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia.....	103
5.2.2.3 Operačný program Vzdelávanie.....	103
5.3 KOORDINÁCIA OPERAČNÝCH PROGRAMOV	104
5.3.1 Národná koordinácia operačných programov	104
5.3.2 Koordinácia operačných programov s pomocou z fondov EARDF a EFF	108
5.3.3 Koordinácia medzi operačnými programami a príspevkami z EIB a iných finančných nástrojov....	114
5.3.3.1 Vzťahy s Európskou investičnou bankou.....	114
5.3.3.2 Iné finančné nástroje Spoločenstva.....	114
6. FINANCOVANIE NSRR.....	115
6.1 SÚHRNNÁ FINANČNÁ TABUĽKA NSRR - INDIKATÍVNE ROČNÉ ALOKÁCIE PODĽA FONDU A PROGRAMU	115
6.1.1 Cieľ Konvergenca	115
6.1.2 Cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.....	117
6.2 REGIONÁLNY PRINCÍP PRIDEĽOVANIA FINANČNÝCH ZDROJOV	118
6.3 MIERA POMOCI	118
6.4 DOPLNKOVOSŤ	118
7. PRÍLOHY.....	119

1. SÚHRNNÝ OBSAH DOKUMENTU

Slovenská republika ako nový členský štát EÚ po prvýkrát čerpala finančné prostriedky z fondov EÚ v oblasti kohéznej politiky na základe dokumentu *Rámec podpory Spoločenstva* v rokoch 2004 – 2006, t. j. v skrátenom programovom období, ktoré sa pre pôvodné členské štáty EÚ 15 začalo už v roku 2000. Programové obdobie 2007 – 2013 je teda pre Slovenskú republiku prvým programovým obdobím, v ktorom bude mať možnosť využívať zdroje z fondov EÚ v priebehu celého jeho trvania, a to na základe dokumentu *Národný strategický referenčný rámec*.

Kým príspevky zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v programovom období 2004 – 2006 prispievajú k dynamike rastu HDP v rozsahu nepresahujúcom 0,1%¹, tak výrazne vyšší objem finančných prostriedkov z fondov nového programového obdobia a dobiehanie platieb zo súčasného programového obdobia môže prispieť k ekonomickému rastu až o 2%².

V zmysle legislatívy (nariadení) Európskej únie každý členský štát predkladá pred začiatkom programového obdobia Európskej komisii vlastný rámcový programový dokument, Národný strategický referenčný rámec. Tento dokument predstavuje referenčný nástroj na prípravu programovania fondov. Stanovuje národné priority, ktoré budú spolufinancované zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v programovom období 2007 – 2013 v nadväznosti na Strategické usmernenia Spoločenstva, ktoré definujú rámce pre príspevky fondov na európskej úrovni. Zabezpečuje, že pomoc z fondov bude využitá v súlade so Strategickými usmerneniami Spoločenstva. Taktiež určí prepojenie medzi prioritami spoločenstva na jednej strane a Národným programom reforiem na druhej strane.

Kohézna politika EÚ sa bude v programovom období 2007 – 2013 uskutočňovať prostredníctvom sústreďovania príspevkov z fondov na tri hlavné ciele: Konvergenciu, Regionálnu konkurencieschopnosť a zamestnanosť a Európsku územnú spoluprácu. Pre každý cieľ stanovuje všeobecné nariadenie³ územia, ktoré sú oprávnené využívať pomoc z fondov určenú na jednotlivé ciele zvlášť.

S výnimkou územia NUTS 2 Bratislavský kraj, územie Slovenskej republiky spadá pod cieľ Konvergencia⁴, ktorý pokrýva 88,84% populácie SR. Územie NUTS 2 Bratislavský kraj s 601 132 (11,16%) obyvateľmi spadá pod cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť. Cieľ Európska územná spolupráca je v prípade cezhraničnej spolupráce aplikovateľný na pohraničné regióny NUTS 3⁵; v prípade nadnárodnej spolupráce sú pre tento cieľ oprávnené nadnárodné oblasti (ich zoznam stanoví Európska komisia neskôr)⁶; v prípade medziregionálnej spolupráce a výmeny skúseností je oprávnené územie celého Európskeho spoločenstva⁷.

Národný strategický referenčný rámec Slovenskej republiky na roky 2007 – 2013 pokrýva cieľ Konvergencia a cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť. Neobsahuje cieľ Európska územná spolupráca⁸.

Z obsahového hľadiska treba za kľúčové časti materiálu Národný strategický referenčný rámec považovať: analýzu súčasnej situácie SR, víziu a stratégiu vrátane priorit NSRR, členenie stratégie na operačné programy a financovanie NSRR.

Analýza súčasnej situácie SR vychádza z dosiahnutých pozitívnych makroekonomických proporcií, ktoré vytvárajú základný predpoklad tak pre úspešnú konvergenciu SR k EÚ 15, ako aj pre

¹ Za celé programové obdobie v porovnaní s rastom dosiahnutým bez príspevkov zo ŠF a KF

² Kvantifikácie očakávaných dosahov príspevkov boli realizované v rámci ex ante hodnotenia použitím dvoch makroekonomických modelov: modelom HERMIN a CGE.

³ Všeobecné nariadenie čl. 5, 6, 7

⁴ Regióny oprávnené na financovanie zo štrukturálnych fondov v rámci cieľa Konvergencia sú regióny NUTS 2, ktorých HDP v parite kúpnej sily (PKS) za posledné tri dostupné roky je menší ako 75% priemeru Spoločenstva. Členské štáty oprávnené na financovanie z Kohézneho fondu sú tie štáty, ktorých HND v PKS za posledné tri dostupné roky bol menší ako 90% priemeru Spoločenstva a ktorý má program na dosiahnutie ekonomických konvergenčných podmienok v čl. 104 Zmluvy.

⁵ Všeobecné nariadenie Rady č....., čl. 7, ods. 1.

⁶ Všeobecné nariadenie Rady č....., čl. 7, ods. 2.

⁷ Všeobecné nariadenie Rady č....., čl. 7, ods. 3.

⁸ Návrh všeobecného nariadenia Rady, čl. 25, ods. 3 dáva členskému štátu na výber, či začleniť cieľ Európska územná spolupráca do NSRR. NSRR musí povinne obsahovať iba cieľ Konvergencia a cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

riešenie vnútorných sociálno-ekonomických problémov ďalšieho rozvoja SR. Spomedzi týchto problémov sa skúmajú predovšetkým tie, ktorých riešenie možno príspevkami zo štrukturálnych fondov ovplyvniť. Ide najmä o ľudské zdroje a vzdelávanie, infraštruktúru a regionálnu dostupnosť, znalostnú ekonomiku vrátane inovácií, výskumu a vývoja a informatizácie spoločnosti. Osobitná pozornosť je venovaná územným aspektom rozvoja a identifikácií pólov rastu v regiónoch. Získané poznatky sú prezentované aj formou SWOT analýzy a vyúsťujú do určenia kľúčových disparít a hlavných faktorov rozvoja SR.

Strategická časť NSRR vychádza z vízie hospodárskeho a sociálneho rozvoja Slovenska, ktorá je formulovaná ako „Celková konvergencia ekonomiky SR priemeru EÚ 15 cestou trvalo udržateľného rozvoja“. Bližšia charakteristika vízie s použitím sociálno-ekonomických kategórií je uvedená v texte NSRR, kde vízia predpokladá, že rozvoj znalostnej ekonomiky a zvyšovanie jej prínosu pre spoločnosť zabezpečí pre obyvateľov Slovenska vyššiu kvalitu života a životný štandard na úrovni porovnateľnej s najvyspelejšími krajinami Európy. Slovensko sa stane krajinou atraktívnou pre svojich občanov i návštevníkov. Jeho hospodársko-spoločenský systém bude založený na zodpovednosti, iniciatíve a kreativite slobodných občanov, ktorý zabezpečí lepšie uspokojenie ich životných potrieb a zároveň zachová kvalitu životného prostredia pre budúce generácie.

Dosiahnutie tejto vízie je otázkou dlhšieho časového obdobia a zasahuje do niekoľkých programových období. Postupy a prostriedky na jej dosiahnutie sú stanovované vytyčovaním strategických cieľov a stratégií ako prostriedku realizácie týchto cieľov vo viacerých programových obdobiach.

Východiskom stratégie je na jednej strane vízia dlhodobého hospodárskeho a sociálneho rozvoja Slovenska a na strane druhej kľúčové disparity a hlavné faktory rozvoja identifikované v rámci analýzy súčasného stavu SR. Zámerom stratégie je prispieť k napĺňaniu uvedenej vízie v programovom období 2007 - 2013 prostredníctvom riešenia kľúčových disparít pri využití kľúčových faktorov rozvoja SR. Realizácia tohto zámeru vychádza z potreby výrazného zvýšenia konkurencieschopnosti a výkonnosti regiónov a slovenskej ekonomiky do konca programového obdobia pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja, čo je strategickým cieľom NSRR.

V stratégii sa pritom nadväzuje na strategické dokumenty tak EÚ, ako aj SR. Ide predovšetkým o Strategické usmernenia Spoločenstva, Stratégiu konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 (tzv. lisabonská stratégia pre Slovensko) a Národný program reforiem SR, Koncepciu územného rozvoja Slovenska z roku 2001 a Národnú stratégiu trvalo udržateľného rozvoja z roku 2001/Akčný plán TUR na roky 2005 - 2010⁹. NSRR je centrálnym integrujúcim dokumentom, ktorý definuje a spája podstatné prvky jednotlivých stratégií prostredníctvom financovania zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu vrátane prostriedkov na spolufinancovanie, s cieľom dosiahnuť čo najväčšiu synergiu a efektívnosť pri napĺňaní vízie a dosiahnutí strategického cieľa do roku 2013.

V nadväznosti na legislatívu EÚ a nový charakter kohéznej politiky EÚ vystupuje do popredia Národný program reforiem. Je evidentné, že navrhované špecifické priority NSRR napĺňajú zámery Lisabonskej stratégie pre Slovensko / Národného programu reforiem vo vzájomnej súvislosti, pričom každá z nich má špecifické miesto a funkciu v celom systéme podpory konkurencieschopnosti. Rozvoj elektronických služieb pre verejnú správu napríklad tvorí kostru pre informačné toky vo všetkých oblastiach verejného života, bez ktorých sa znalostná ekonomika a spoločnosť nemôže zaobiť. Stabilné vzájomné väzby sú nevyhnutné medzi rozvojom výskumu a vývoja a rozvojom moderného vzdelávania pre znalostnú spoločnosť. Výsledky aktivít výskumu a vzdelávacieho systému tvoria nevyhnutné zázemie pre konkurenčnú schopnosť podnikov založenú na nových technológiách a inovačných aktivitách, a pre zvýšenie zamestnanosti. Rozvoj dopravnej infraštruktúry prispeje k zlepšeniu prístupu regiónov k nadradenej dopravnej infraštruktúre, k mobilite pracovnej sily, k rozvoju produkčných štruktúr a celej škále služieb a následne k zvýšeniu sociálno-ekonomickej úrovne regiónu.

Na dosiahnutie čo najvyššej efektívnosti alokovaných zdrojov stratégia využíva princíp tematickej a územnej koncentrácie. Počíta sa pritom s pôsobením tak tradičných faktorov rozvoja, ktoré vyplývajú z existujúcich komparatívnych výhod Slovenska, ako aj s pôsobením nových faktorov, ktoré súvisia s budovaním znalostnej ekonomiky. Príspevky zo štrukturálnych fondov a Kohézneho

⁹ Akčný plán TUR na roky 2005 -2010, ktorý vláda SR prijala 13. 7. 2005, nadväzuje na Národnú stratégiu TUR prijatú v roku 2001. Konkretizuje ciele v oblasti TUR vzhľadom na vonkajšie podnety a vnútorné potreby a spôsob financovania.

fondy budú tematicky koncentrované na tri strategické priority: infraštruktúru a regionálnu dostupnosť; inovácie, informatizáciu a znalostnú ekonomiku; ľudské zdroje a vzdelávanie. Pri územnej koncentrácii stratégie sa vychádza z Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001, keď sa budú v nadväznosti na typ tematickej priority podporovať príspevkami inovačné a kohézne póly rastu tvorené istými centrami osídlenia, pri inovačných póloch rastu i určenými ťažiskami osídlenia.

V zmysle dohody o finančnej perspektíve EÚ na roky 2007 – 2013 na summite Európskej rady v decembri 2005 by Slovenská republika mala dostať v budúcom sedemročnom programovom období na cieľ Konvergencia 9,928 mld. € (z toho 6,504 mld. € zo štrukturálnych fondov a 3,424 mld. € z Kohézneho fondu), na cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť 109 mil. € zo štrukturálnych fondov a na cieľ Európska územná spolupráca 199 mil. € zo štrukturálnych fondov. Celkovo by mala Slovenská republika dostať na programové obdobie 2007 – 2013 zo štrukturálnych fondov 6,812 mld. € a z Kohézneho fondu 3,424 mld. €, spolu 10,236 mld. €. Na základe stanovenej povinnej miery spolufinancovania SR budú tieto finančné prostriedky doplnené o národné verejné zdroje (zo štátneho rozpočtu a samospráv) a súkromné zdroje.¹⁰ Finančné alokácie sú uvedené v stálych cenách roku 2004.

Priority NSRR sa budú v súlade s uvedenými finančnými alokáciami implementovať prostredníctvom deviatich operačných programov¹¹ v rámci cieľa Konvergencia a jedného operačného programu¹² v rámci cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

V budúcom programovom období už Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EAFRD) a Európsky fond pre rybné hospodárstvo (EFF) nebudú súčasťou štrukturálnych fondov. Politika rozvoja vidieka by mala sprevádzať a dopĺňať politiky podpory trhu a príjmov spoločnej poľnohospodárskej politiky. Politika rybného hospodárstva definuje rámec podpory Spoločenstva pre trvaloudržateľný rozvoj rybného hospodárstva a oblastí rybného hospodárstva. Koordinovaná podpora vidieckych oblastí sa bude spolufinancovať na základe dohodnutých demarkačných línií zo štrukturálnych fondov a z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka tak, aby sa vyčlenené prostriedky využili efektívne a aby vidiecke obyvateľstvo pomoc zreteľne pocítilo. Demarkačné línie medzi podporou zo štrukturálnych fondov a EAFRD sa dohodnú najmä pre projekty/skupiny projektov zamerané na zlepšenie kvality života vo vidieckych oblastiach, na vytváranie a udržiavanie pracovných miest, na podporu konkurencieschopnosti podnikov a služieb na vidieku, ako aj na koordinovanú ochranu chránených území v rámci programu NATURA 2000.

¹⁰ Stratégia financovania zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu, ktorá bude obsahovať aj určenie miery spolufinancovania z národných verejných zdrojov, bude upravená v Koncepcii financovania štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v programovacom období 2007 – 2013, ktorá je v súčasnosti v procese prípravy v gescii MF SR.

¹¹ Operačný program Doprava – ERDF a KF, Operačný program Životné prostredie – ERDF a KF, Regionálny operačný program – ERDF, Operačný program Znalostná ekonomika – ERDF, Operačný program Zdravotníctvo – ERDF, Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia – ESF, Operačný program Vzdelávanie – ESF, Operačný program Infraštruktúra vzdelávania – ERDF, Operačný program Technická pomoc – ERDF

¹² Operačný program Bratislavský kraj – ERDF

2. PROCES PRÍPRAVY NSRR

2.1 Proces prípravy NSRR a uplatňovanie princípu partnerstva

Príprava NSRR prebiehala od začiatku roku 2004 podľa harmonogramu schváleného¹³ a aktualizovaného¹⁴ vládou SR a po schválení prvej verzie NSRR v októbri 2005 pokračuje v roku 2006 v súlade s príslušnými uzneseniami vlády SR v gescii Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR (ďalej len „MVR SR“)¹⁵.

Významným míľnikom a zavŕšením jednej etapy podľa aktualizovaného harmonogramu prác na NSRR bolo predloženie do vlády SR a následné schválenie uzneseniami číslo 499/2005 a číslo 583/2005 „**Návrhu strategického cieľa a priorít SR prepojených na kohéznu politiku EÚ pre budúce programové obdobie 2007 – 2013**“, ktorými bol schválený strategický cieľ, štyri priority prepojené na kohéznu politiku EÚ a jedna horizontálna priorita.

Dňa 19. októbra 2005 schválila vláda SR svojím uznesením číslo 832/2005 „**Návrh Národného strategického referenčného rámca 2007 – 2013 (1. verzia)**“ predložený ministrom výstavby a regionálneho rozvoja SR v súlade s harmonogramom prípravy NSRR, schváleným a aktualizovaným vládou SR.

Cieľom prvej verzie Národného strategického referenčného rámca SR na roky 2007 – 2013 bolo poskytnúť východiská pre širokú diskusiu o Národnom strategickom referenčnom rámci so všetkými partnermi na centrálnej, regionálnej a lokálnej úrovni v SR, zároveň poskytnúť základný materiál pre otvorenie neformálnych konzultácií o NSRR s Európskou komisiou koncom októbra 2005 a vytvoriť základ pre vypracovanie a predloženie NSRR do vlády SR v apríli 2006.

Materiál svojou štruktúrou vytvoril rámce pre jednotlivé kapitoly finálnej verzie NSRR: 1. Úvod, 2. Proces prípravy NSRR, 3. Súčasná situácia SR, 4. Strategická časť, 5. Operačná časť, 6. Financovanie, 7. Prílohy. V nadväznosti na výsledky analýzy súčasnej situácie SR, identifikáciu hlavných disparít a faktorov rozvoja bola stanovená dlhodobá vízia SR presahujúca jedno programové obdobie, stratégia NSRR, sústava priorít pre cieľ Konvergencia a popísaný súlad stratégie so strategickými dokumentmi EÚ a SR.

Jedným z kľúčových princípov, na ktorých je založený proces prípravy Národného strategického referenčného rámca, je princíp partnerstva tak vo vzťahu Slovenskej republiky a Európskej komisie, ako aj vo vnútri Slovenskej republiky. Pri príprave dokumentu sa využívali koncepčné, analytické a podkladové materiály vypracované na zainteresovaných rezortoch a inštitúciách, a pri formulácii jednotlivých častí dokumentu sa zvažujú názory a pripomienky všetkých zúčastnených partnerov. Do jednotlivých etáp vypracovania NSRR sú zapojené subjekty v rámci rôznych pracovných skupín prostredníctvom metódy štruktúrovanej odbornej diskusie na viacerých úrovniach.

Na úrovni ministrov bola s cieľom politickej koordinácie prác pri spracovaní NSRR vytvorená *pracovná skupina ministrov*¹⁶, ktorú vedie minister výstavby a regionálneho rozvoja SR. Na technickú národnú koordináciu bola pri MVR SR zriadená pozícia koordinátorky pre NSRR, pod ktorej záštitou prebieha odborno-technická diskusia najmä na úrovni: a) medzirezortnej pracovnej skupiny a b) expertnej skupiny pod názvom „Partnerstvo pre Národný rámec“.

Medzirezortná pracovná skupina bola vytvorená z odborníkov príslušných ministerstiev prevažne na úrovni generálnych riaditeľov a riaditeľov odborov¹⁷. Členmi *expertnej skupiny* „Partnerstvo pre národný rámec“ sú zástupcovia relevantných ministerstiev, samosprávnych krajov,

¹³ uznesením vlády SR č. 465/B.1. z 19. mája 2004 k harmonogramu spracovania Národného rozvojového plánu

¹⁴ uznesením vlády SR č. 12/A.3 z 12. januára 2005, ktorým bol prijatý aktualizovaný harmonogram vypracovania Národného strategického referenčného rámca na programové obdobie 2007 až 2013

¹⁵ Podrobný popis priebehu a výstupov jednotlivých etáp prípravy NSRR sa nachádza v pravidelných štvrťročných „správach o stave prác na vypracovávaní NSRR na programové obdobie 2007 – 2013“, ktoré sú predmetom rokovania vlády SR.

¹⁶ zoznam členom pracovnej skupiny ministrov pozri v prílohe č. 4

¹⁷ zoznam členov medzirezortnej pracovnej skupiny pozri v prílohe č. 5

miest a obcí, odbornej verejnosti, podnikateľských subjektov, reprezentatívnych združení zamestnávateľov a odborov, mimovládnych neziskových organizácií a ostatných partnerov¹⁸. V záujme lepšieho zapojenia regiónov do prípravy NSRR sa navyše v gescii koordinátorky pre NSRR uskutočnili i viaceré *bilaterálne pracovné rokovania so zástupcami samosprávnych krajov*.

Ďalšími fórami, na ktorých sa uplatňuje princíp partnerstva a ktoré sú previazané s prípravou NSRR, sú *Rada vlády pre regionálnu politiku a dohľad nad štrukturálnymi operáciami*¹⁹ a *Výbor pre štrukturálne fondy a Kohézny fond*²⁰.

Fungovanie a vzájomná spolupráca uvedených pracovných skupín²¹ a ich zásadné výstupy sú podrobnejšie popisované v pravidelných štvrťročných „správach o stave prác na vypracovávaní NSRR na programové obdobie 2007 – 2013“²², ktoré predkladá vláde SR minister výstavby a regionálneho rozvoja a sú predmetom rokovania vlády SR.

S cieľom poskytnúť priestor na diskusiu k NSRR aj partnerom, ktorí nie sú priamymi členmi pracovných skupín či orgánov, ktoré sa zaoberajú prípravou SR na budúce programové obdobie, bol návrh NSRR prezentovaný na štyroch regionálnych konferenciách usporadúvaných Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja SR: prvá verzia NSRR dňa 3. 10. 2005 v Bratislave pre Bratislavský kraj a západné Slovensko a 4. 10. 2005 v Banskej Bystrici pre stredné a východné Slovensko; súčasná verzia NSRR dňa 28. 2. 2006 v Košiciach pre stredné a východné Slovensko a 2. 3. 2006 v Bratislave pre Bratislavský kraj a západné Slovensko. Cieľom konferencií bolo predstaviť víziu, stratégiu a priority NSRR verejnosti a vytvoriť priestor na otvorenú a odbornú diskusiu o ich obsahu. Na prezentovanie vízie, stratégie a priorít NSRR boli využívané aj konferencie, semináre a workshopy usporadúvané regionálnymi samosprávami, euroregiónmi, profesijnými združeniami a inými mimovládnymi fórami Slovenskej republiky.

Princíp partnerstva sa v priebehu prác na NSRR riadil návrhom nariadenia Rady ustanovujúceho všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde, podľa ktorého partnerstvo sa týka prípravy, implementácie, monitorovania a hodnotenia operačných programov. Členské štáty, ak to uznajú za vhodné, zahrnú každého z relevantných partnerov (orgány štátnej správy, regionálne a miestne orgány a ich združenia, ekonomicko-sociálni partneri, mimovládne organizácie, akademická obec), do jednotlivých štádií programovania v rámci časových limitov stanovených pre každé štádium.

Rovnako ako na vnútroštátnej úrovni, bol v zmysle navrhovaného nariadenia Rady uplatňovaný princíp partnerstva pri spracovaní Národného strategického referenčného rámca aj vo vzťahu slovenských orgánov pripravujúcich návrh NSRR a Európskej komisie. Okrem pravidelných pracovných kontaktov a komunikácie spracovateľov NSRR s generálnym riaditeľstvom pre regionálny rozvoj a ďalších direktoriátmi Komisie sa vo februári 2005 uskutočnili prvé konzultácie medzi SR a EK k uvažovaným prioritám SR v súvislosti s prípravou Strategických usmernení Spoločenstva. Praktickým prejavom partnerstva bolo aj uskutočnenie technických konzultácií o predpokladanom makroekonomickom dopade transferov zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu na vnútornú ekonomickú situáciu SR v septembri 2005 a neformálne konzultácie o pripravovanom obsahu NSRR a operačných programov vo svetle návrhu Strategických usmernení Spoločenstva s cieľom dosiahnuť synergiu programových cieľov SR s lisabonskou stratégiou EÚ a Národným programom reforiem SR.

¹⁸ zoznam členov expertnej skupiny pozri v prílohe č. 6

¹⁹ poradný orgán vlády SR pre otázky regionálnej politiky, ktorý dohliada a podporuje presadzovanie princípu partnerstva v jednotlivých oblastiach regionálnej politiky; medzi prizývaných členov Rady patria predsedovia samosprávnych krajov, predseda Združenia miest a obcí Slovenska, predseda Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory a predseda Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory.

²⁰ medzirezortný, koordinačný a poradný orgán pre štrukturálnu pomoc EÚ zriadený pri MVR SR, ktorého členmi sú okrem zástupcov rezortov i všetci zástupcovia samosprávnych krajov, Združenie miest a obcí Slovenska, predstavitelia neziskových organizácií a iných inštitúcií

²¹ súhrnný prehľad uskutočnených stretnutí pozri v prílohe č. 7

²² Správa k 31. 8. 2004 (UV SR č. 996/2004 z 20. 10. 2004), Správa k 15. 12. 2005 (UV SR č. 12/2005 z 12. 1. 2005), Správa k 15. 3. 2005 (UV SR č. 256/2005 z 6. 4. 2005), Správa k 15. 6. 2005 (UV SR č. 551/2005 z 13. 7. 2005), Správa k 15. 9. 2005 (UV SR č. 801/2005 z 12. 10. 2005), Správa k 15. 12. 2005 (UV SR č. 8/2006 z 11. 1. 2006)

2.2 Ex ante hodnotenie NSRR

Ex ante hodnotenie NSRR bolo vykonané externou organizáciou – Ekonomickým ústavom Slovenskej akadémie vied, pričom prebiehalo súbežne s prípravou jednotlivých častí NSRR až do vypracovania finálnej verzie NSRR. Príprava NSRR a jeho ex ante hodnotenie bol teda interaktívny a iteratívny proces. Úlohou ex ante hodnotiteľa bolo v interakcii s MVR SR priebežne pripravovať hodnotiace stanoviská a námety k jednotlivým častiam pripravovaného dokumentu a na záver zhodnotenie návrhu celého NSRR. Ex ante hodnotiteľ sa zúčastňoval všetkých konzultačných stretnutí s predstaviteľmi rezortov a regiónov, ktoré organizovalo MVR SR, aktívne sledoval ich pripomienky a námety a prezentoval svoje stanoviská.

Ex ante hodnotiteľ v záverečnej správe vyjadril nasledujúce závery:

Návrh NSRR je pokusom o vyvážené využitie štrukturálnych intervencií z viacerých hľadísk:

1. Smeruje k skĺbeniu tematického a regionálneho prístupu, pričom sa ukazuje ako nevyhnutné dopracovať tento prístup v operačných programoch.
2. Umožňuje vyvážený prístup medzi krátko-, stredno- a dlhodobými intervenciami, najmä z hľadiska zamestnanosti. Ide najmä o väzbu krátkodobého rastu spôsobeného budovaním infraštruktúry, o rozvoj MSP, ako aj o dlhodobější rozvoj v oblasti vzdelávania, výskumu a inovácií.
3. Podporuje vyváženosť medzi veľkými investíciami a vhodne štruktúrovanými programami pre menšie aktivity s rozptýlením do väčšieho počtu centier.
4. Umožňuje vyvážiť štandardné investície do regionálnej infraštruktúry s podporou inovácií a rizikového kapitálu.
5. Predpokladá rešpektovanie politiky priestorového plánovania na vlastnom území prostredníctvom Koncepcie územného rozvoja Slovenska (KURS) v oblasti regionálneho rozvoja, pri rozvíjaní decentralizovanej štruktúry ekonomiky. Rozvojom polycentrickej siete sídelnej štruktúry SR nadväzuje na celoeurópsku polycentrickú sídelnú sústavu a komunikačnú kostru prostredníctvom medzinárodných dopravných koridorov.

Ex ante hodnotiteľ odporúča Národný strategický referenčný rámec ako základ na vyjednávanie vlády Slovenskej republiky s Európskou komisiou.

3. SÚČASNÁ SITUÁCIA SR - výzva pre kohéznú politiku

3.1 Všeobecné údaje

Slovenská republika po roku 1989 prešla významnými politickými, ekonomickými a sociálnymi zmenami, ktorých vyvrcholením bol vstup SR do Európskej Únie 1. 5. 2004. Slovenská republika má členstvo aj v ďalších medzinárodných organizáciách, akými sú: NATO, OSN, UNESCO, OECD, OBSE, CERN, WHO, INTERPOL a iné.

SR je vnútrozemským štátom v strednej Európe, ktorý hraničí s piatimi štátmi: na západe s Českou republikou (240 km), na juhozápade s Rakúskom (107 km), na juhu s Maďarskom (678 km), na východe s Ukrajinou (98 km) a na severe s Poľskom (597 km).

Rozloha Slovenskej republiky je 49 035 km². Väčšina územia patrí k horskému systému Západných Karpát, len krajný severozápad patrí k Východným Karpatám. Je súčasťou ekoregiónu Karpaty. Necelú štvrtinu rozlohy SR tvoria nížiny. Na západe sem zasahuje Viedenská kotlina, na juhozápade Panónska panva a na juhovýchode Veľká dunajská kotlina. Najvyšším bodom Slovenska je Gerlachovský štít – 2655 m n. m., najnižším Streda nad Bodrogom – 94 m n. m.

Územie Slovenska je súčasťou medzinárodného povodia Dunaja a úmoria Čierneho mora a medzinárodného povodia Visly, ktoré patrí do úmoria Baltského mora. Povodie Dunaje zaberá asi 96 % územia Slovenska. Podľa prirodzených hydrologických hraníc bolo v rámci územia Slovenska vymedzených 6 čiastkových povodí, z ktorých vodu odvádzajú rieky Dunaj, Váh, Hron, Bodrog, Hornád a Dunajec s Popradom. Dunaj je najväčšou riekou, ktorá spája Slovensko s Čiernym morom a prostredníctvom kanála aj so Severným morom. Najdlhšou slovenskou riekou je Váh -389 km známa sústavou energetických vodných diel. Na Slovensku evidujeme 50 vodných nádrží s objemom nad 1 mil. m³, a takmer 1650 výverov minerálnych vôd. Osobitnú skupinu medzi prírodnými minerálnymi vodami tvoria prírodné liečivé vody, ktoré sa využívajú na balneoterapeutické účely v 16 kúpeľoch celoštátneho významu (Piešťany, Sliač, Trenčianske Teplice, Bardejov, Dudince).

Počet obyvateľov bol podľa ŠÚ SR k 31.12. 2004 5 384 822 (z toho 51,5 % žien), pričom priemerná hustota obyvateľstva bola 109,8 obyvateľov na km². 85,8% obyvateľstva sa podľa výsledkov SODB 2001 hlási k slovenskej národnosti, 9,7% k maďarskej, 1,7 k rómskej, ostatné národnosti sa pohybujú pod hranicou 1% z celkového počtu obyvateľstva. Obyvateľstvo podľa náboženského vyznania: veriaci (84%) z toho: rímskokatolícke (68,9%), evanjelické a. v. (6,9%), gréckokatolícke (4,1%), reformovano-kresťanské (2%), nezistené (3%), bez vyznania (13%).

Najväčšími mestskými oblasťami sú hlavné mesto SR Bratislava (s počtom obyvateľov 425 155, r. 2004) na západe a Košice (235 006, r. 2004) na východe. Ďalšie menšie, ale významné sídla predstavuje zvyšných 6 krajských miest (Banská Bystrica, Nitra, Trnava, Trenčín, Prešov a Žilina) a mestá Martin a Poprad.

Organizačná štruktúra a územnosprávne usporiadanie územia Slovenska je určené viacerými zákonmi. Zákom č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení a zákonom č. 517/1990 Zb. o územnom a správnom usporiadaní SR sa definovalo postavenie obcí ako samosprávnych celkov, ktoré platí dodnes. Podľa zákona č. 221/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní SR bolo územie SR rozdelené na 8 krajov a 79 okresov. V členení podľa týchto celkov sa vykonávala miestna štátna správa.

Zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) ustanovil 8 samosprávnych krajov (vyšších územných celkov) ako ďalšiu úroveň samosprávnych celkov. Na tieto samosprávne celky a na obce postupne v rokoch 2002 – 2004 prešla podstatná časť pôsobnosti miestnej štátnej správy zákonom č. 416/2001 Z.z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky.

K 1.1.2004 sa viacerými zákonmi uskutočnili rozsiahle zmeny usporiadania a organizácie miestnej štátnej správy. Dôvodom bol presun viac ako 400 kompetencií zo štátnej správy na obce

a vyššie územné celky a zámer zvýšiť efektívnosť a kvalitu riadenia v štátnej správe. Zákonom č. 515/2003 Z.z. o krajských úradoch a obvodných úradoch sa integrovaná miestna štátna správa zrušila, úplne zanikli okresné úrady a ustanovili sa krajské úrady a obvodné úrady v rezortnej pôsobnosti ministerstva vnútra. Tieto obvodné úrady pôsobia na území viacerých okresov, výnimku predstavuje len jediný okres, na území ktorého pôsobia dva obvodné úrady. Súčasne sa viacerými zákonmi zriadili vo výlučnej rezortnej pôsobnosti ostatných ministerstiev samostatné orgány špecializovanej miestnej štátnej správy so špecifickými názvami a špecifickými územnými obvody pôsobnosti.

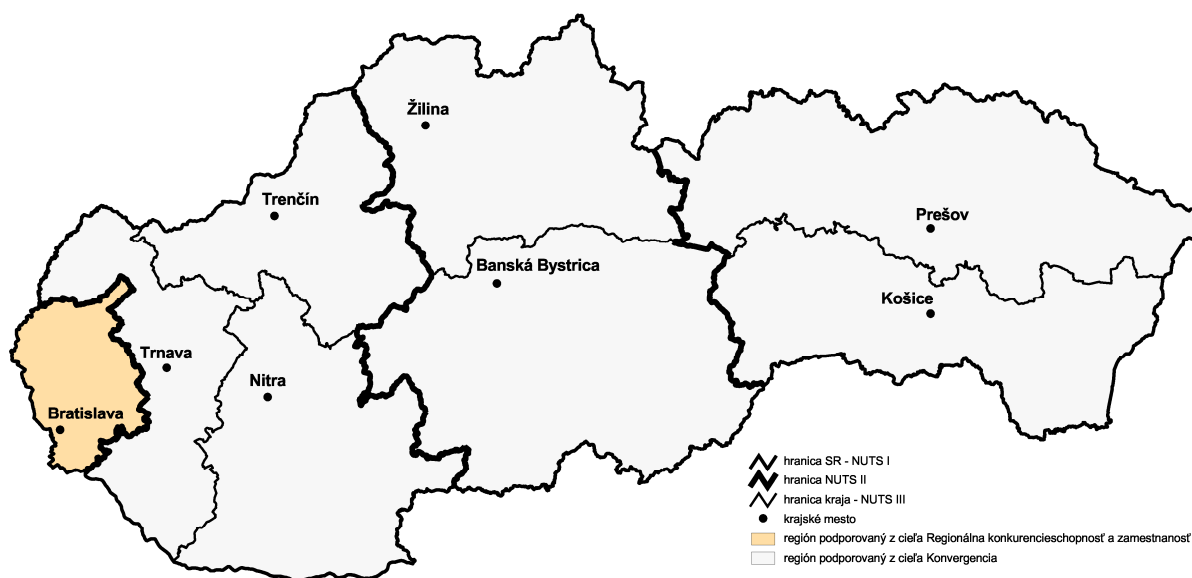
Počet, sídla a vlastné mená samosprávnych krajov a krajov ako celkov miestnej štátnej správy sú navzájom totožné (symetrické usporiadanie). V zásade sú zhodné aj ich hranice, avšak s touto odchýlkou, že vojenské obvody vytvorené podľa osobitného zákona nie sú súčasťami území samosprávnych krajov, sú však súčasťami krajov ako celkov miestnej štátnej správy.

Podľa klasifikačného systému štatistických územných jednotiek zavedených EUROSTATOM sa vyčlenili tri regionálne a dve lokálne úrovne. Celé územie SR je definované ako jednotka NUTS 1, regióny NUTS 2 sú tvorené dvomi až tromi jednotkami NUTS 3. Jednotkami NUTS 3 sú jednotlivé kraje. Lokálnymi úrovňami sú LAU 1, ktorú tvoria okresy a LAU 2, ktorú tvoria obce.

Tabuľka 1: Platná územná systemizácia SR v zmysle uznesenia vlády SR č. 157/2002 z 20. februára 2002

Jednotka	Počet územných celkov	Územný celok/celky
NUTS 1	1	Slovensko
NUTS 2	4	Bratislavský kraj západné Slovensko stredné Slovensko východné Slovensko
NUTS 3	8	Bratislavský kraj Trnavský kraj Nitriansky kraj Trenčiansky kraj Banskobystrický kraj Žilinský kraj Košícký kraj Prešovský kraj

Mapa č. 2: Regióny NUTS 2 a kraje NUTS 3

Zdroj: AUREX

Tabuľka 2: Základné informácie o území (k 31. 12. 2004)

Regióny SR NUTS 3	Rozloha (km ²)	Obyvateľstv o k 31.12.	Hustota obyvateľstva na km2	Počet obcí		Stupeň urbanizácie v % ²³
				spolu ²⁴	Z toho mestá	
Bratislavský kraj	2 052	601 132	292,9	73	7	83,36
Trnavský kraj	4 147	553 198	133,4	251	16	49,57
Trenčiansky kraj	4 502	601 392	133,6	276	18	57,36
Nitriansky kraj	6 344	709 350	111,8	354	15	47,47
Žilinský kraj	6 801	694 129	102,1	315	18	50,84
Banskobystrický kraj	9 455	658 368	69,6	516	24	53,97
Prešovský kraj	8 981	796 745	88,7	666	23	49,25
Košický kraj	6 752	770 508	114,1	440	17	56,27
Slovenská republika	49 034	5 384 822	109,8	2 891	138	55,55

Zdroj: ŠÚ SR

V roku 2003 úroveň HDP na obyvateľa vyjadrená v PKS (EÚ 25 = 100%) v SR dosiahla 52,2%²⁵. Porovnanie jednotlivých oblastí (NUTS 2) ukazuje, že okrem Bratislavského kraja, ktorý v roku 2003 dosiahol úroveň 119,7% priemeru EÚ 25 (t. j. je oprávnený región na financovanie zo štrukturálnych fondov v rámci cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť), ostatné oblasti Slovenska sa pohybujú od 31,5% do 54,2% (t. j. sú oprávnenými regiónmi na financovanie zo štrukturálnych fondov v rámci cieľa Konvergencia).

Tabuľka 3: HDP na obyvateľa v PKS podľa krajov a v % úrovne EÚ 15 a EÚ 25

Regióny SR NUTS 3	2003*			2002			2001		
	v PKS	% EÚ15	% EÚ25	v PKS	% EÚ15	% EÚ25	v PKS	% EÚ15	% EÚ25
Bratislavský kraj	25 664	109,4	119,7	25 351	109,3	119,7	22 812	101,2	111,3
Trnavský kraj	11 628	49,6	54,2	10 700	46,1	50,5	10 043	44,6	49,0
Trenčiansky kraj	10 118	43,1	47,2	9 847	42,5	46,5	9 251	41,0	45,1
Nitriansky kraj	9 657	41,2	45,0	9 004	38,8	42,5	8 410	37,3	41,0
Žilinský kraj	8 915	38,0	41,6	8 701	37,5	41,1	8 138	36,1	39,7
Banskobystrický kraj	9 554	40,7	44,5	9 299	40,1	43,9	8 400	37,3	41,0
Prešovský kraj	6 753	28,8	31,5	6 640	28,6	31,4	6 029	26,7	29,4
Košický kraj	9 913	42,2	46,2	9 813	42,3	46,4	9 251	41,0	45,1
SR spolu	11 195	47,7	52,2	10 857	46,8	51,3	10 009	44,4	48,8
EÚ-15	23 463	100,0	91,4	23 195	100,0	91,2	22 541	100,0	91,0
EÚ-25	21 447	109,4	100,0	21 164	109,6	100,0	20 510	109,9	100,0

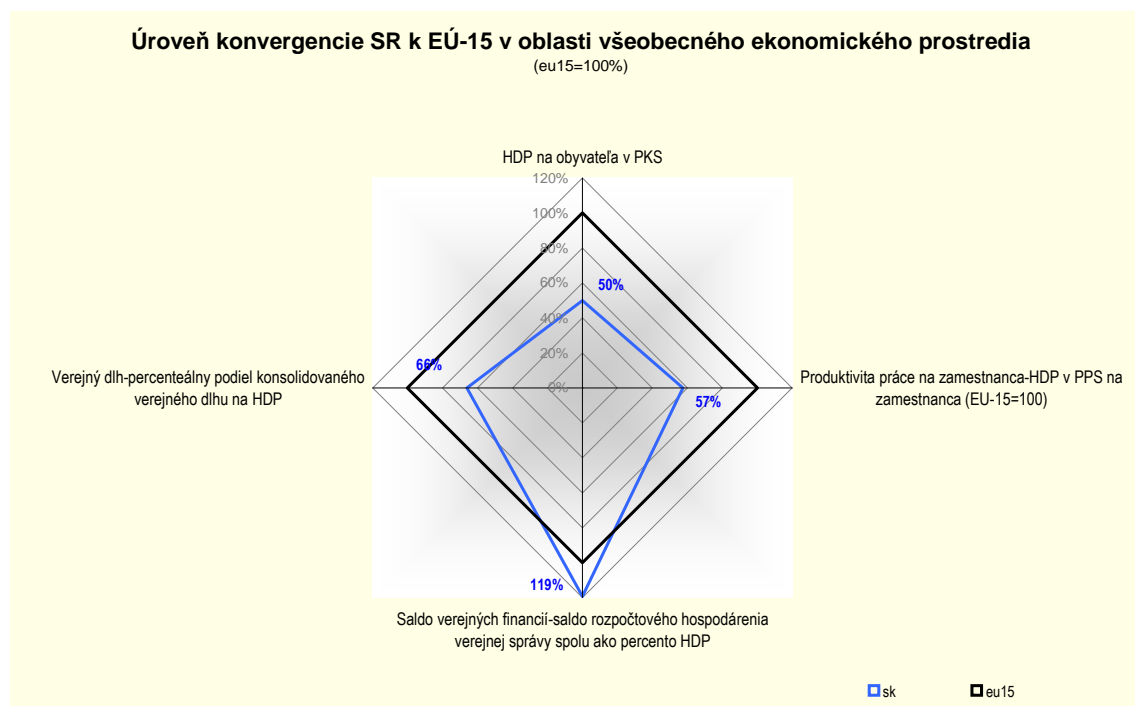
Zdroj: ŠÚ SR, Regionálne porovnania, 2005

*Údaje sú predbežné, budú spresnené na základe výpočtu EUROSTATOM

Pri analýze súčasnej situácie sa pre potreby NSRR vychádza zo súčasnej úrovne a trendov celkovej konvergenzie SR k vyspelým krajinám EÚ. Oblasť celkovej konvergenzie pozostáva z troch parciálnych okruhov konvergenzie: nominálnej konvergenzie, reálnej konvergenzie a štrukturálnej konvergenzie. Oblasť nominálnej konvergenzie má implikácie predovšetkým na oblasť fiškálnej a menovej politiky, ktoré danú oblasť pravidelne monitorujú, hodnotia a riadia. Oblasť nominálnej konvergenzie je uvedená v kapitole 3.2. Pre zameranie NSRR je z tohto pohľadu relevantná a detailne analyzovaná predovšetkým oblasť štrukturálnej a reálnej konvergenzie, ktorú prostredníctvom príspevkov zo štrukturálnych fondov priamo ovplyvňuje. Oblasť reálnej a štrukturálnej konvergenzie je uvedená v kapitole 3.3.

²³ podiel obyvateľov bývajúcich v mestách na celkovom počte obyvateľov za rok 2003²⁴ vrátane 4 vojenských obvodov²⁵ predbežný údaj podľa ŠÚ SR, Regionálne porovnania 2005

3.2 Makroekonomická analýza SR

Graf 1: Úroveň konvergence SR k EÚ 15 v oblasti všeobecného ekonomického prostredia²⁶, zdroj: EUROSTAT

Na základe súčasného stavu a výhľadu vývoja v oblasti nominálnej konvergence bude SR v roku 2007 plniť všetky maastrichtské kritériá. V súlade s Konkretizáciou stratégie prijatia EUR tak bude možné zaviesť v SR EUR k 1. 1. 2009. Napriek tomu, že verejný dlh bol v roku 2004 nižší ako referenčná hodnota, SR neplní fiškálne kritérium, pretože deficit verejných financií bol o 0,3% HDP vyšší ako stanovuje maastrichtské kritérium. Inflácia v posledných mesiacoch výrazne klesla, SR však zatiaľ nespĺňa ani kritérium cenovej stability. Dvanásťmesačný kľavý priemer inflácie bol v prvom polroku 2005 takmer dvojnásobne vyšší než referenčná hodnota. Medziročná inflácia (meraná HICP) dosiahla podľa odhadu EUROSTATU hodnotu 2,8%. Kritérium výšky dlhodobej úrokovej miery je jediné z kritérií, ktoré SR v súčasnosti plní. V poslednom období možno pozorovať pokles referenčnej hodnoty, ako aj priemernej dlhodobej úrokovej miery v SR, pričom priemerná dlhodobá úroková miera v SR klesá rýchlejšie ako referenčná hodnota. Vývoj v SR súvisí so zvýšením dôveryhodnosti hospodárskej politiky, poklesom inflačných očakávaní, ako aj so znížením rizikovej prémie. Koncom novembra 2005 SR vstúpila do mechanizmu výmenných kurzov ERM II, čím vytvorila základné podmienky na hodnotenie stability výmenného kurzu.

... SR bude v roku 2007 plniť maastrichtské kritériá, ako kľúčovú etapu nominálnej konvergence ...

Pri hodnotení vývoja ekonomiky z pohľadu reálnej konvergence je potrebné konštatovať, že v období rokov 2000 - 2005 zaznamenala SR výraznú akceleráciu vo výkonnosti ekonomiky. V roku 2004 dosiahla SR 5,5% rast HDP a v roku 2005 6,0% rast HDP. Na základe EUROSTATU sa v roku 2007 predpokladá rast 6,3%, čo bude druhý najvyšší rast v celej EÚ-25. Za obdobie 2000 – 2005 dosahoval rast HDP v SR takmer dvojnásobok priemeru EÚ-15. Tempo rastu je udržateľné - nezakladá riziko prehriatia ekonomiky sprevádzané rastom dopytovej inflácie a nebezpečným prehĺbením deficitu bežného účtu. Výkon ekonomiky neprevyšuje svoju potenciálnu úroveň. Rast hrubého domáceho produktu (ďalej len „HDP“) je dôsledkom nárastu súhrnnej produktivity faktorov, ktorý reflektuje vplyv zvýšeného prílevu priamych zahraničných investícií (ďalej len „PZI“). Tak verejné financie, ako aj bežný účet vykazujú síce deficit, ale ich hodnota už neznamená bezprostredné riziko pre udržateľnosť prebiehajúceho vysokého hospodárskeho rastu. Vysoká inflácia, ktorá na začiatku uvedeného obdobia bola vyvolaná liberalizáciou cien, má od roku 2005 klesajúcu

... dynamika hospodárskeho rastu SR patrí k najvyšším v EÚ ...

²⁶ pozn.: Hodnota ukazovateľa k roku 2004: saldo verejných financií a verejný dlh. Hodnota ukazovateľov k roku 2005: HDP na obyvateľa v PPS (EU 25 = 100), produktivita práce na zamestnanca, miera inflácie.

tendenciu. Napriek pokračujúcemu rastu zamestnanosti, nezamestnanosť zostáva ešte stále vysoká a predstavuje riziko pre nominálnu, ako aj reálnu konvergenciu.

SR zaznamenáva rýchly ekonomický rast spojený s rastom produktivity práce. Aj vďaka priamym zahraničným investíciám si udržuje vysokú otvorenosť ekonomiky. Nábeh výroby v nových zahraničných podnikoch by mal zabezpečiť pokračovanie rýchleho hospodárskeho rastu aj v nasledujúcich rokoch. Výkonnosť ekonomiky SR²⁷ dosahovala v roku 2004 47,8% úrovne EÚ-15. V porovnaní k priemeru EÚ-25 dosahovala výkonnosť ekonomiky v roku 2004 hodnotu 51,9%. Podľa EUROSTATu dosiahla výkonnosť ekonomiky Slovenska v porovnaní s EÚ-25 v roku 2005 hodnotu 53,9 %, čomu zodpovedá 49,9% priemeru EÚ-15. Súhrnná efektívnosť vyjadrená produktivitou práce²⁸ dosiahla v roku 2005 hodnotu 60,6%, čo predstavuje viac ako 57 % úroveň EÚ-15. Regionálne rozdiely vo výkonnosti ekonomiky SR na úrovni NUTS 2 sú značné. V roku 2003 sa dosiahol na západnom Slovensku 44,1 %, na strednom Slovensku 39,2 % a na východnom Slovensku iba 35,2 % z HDP/obyvateľa vytvoreného v NUTS 2 z úrovne dosiahnutej v EÚ-15. Bratislavský kraj dosiahol 109,0 % úrovne EÚ-15.²⁹ Výrazný rozdiel vo výkonnosti Bratislavského kraja súvisí s postavením Bratislavy ako hlavného mesta, v ktorom sú sústredené najväčšie administratívne, priemyselné kapacity a s vhodnou geografickou polohou.

Podľa kohéznej politiky Spoločenstva na obdobie 2007 - 2013³⁰ kľúčovým cieľom podpory rastu HDP a zamestnanosti bude stimulácia rastového potenciálu členských krajín a regiónov. Ide o také využitie a rozvoj rastového potenciálu, ktorých výsledkom bude trvalo udržateľný hospodársky rast. Na národohospodárskej úrovni tento rast úzko súvisí s vývojom v oblasti potenciálnej produkcie³¹ a produkčnej medzery^{32, 33}. Na úrovni národného hospodárstva SR bola v roku 2004 podľa výpočtov MF SR³⁴ produkčná medzera -0,1%³⁵. Na úrovni regiónov SR NUTS 2, resp. NUTS 3 ukazovateľ analogický k potenciálnej produkcii, resp. produkčnej medzere neexistuje³⁶. Určitú informáciu o vývoji v oblasti rastového potenciálu regiónov však poskytuje **miera využitia rastového potenciálu regiónov**³⁷. Odhad tohto ukazovateľa za rok 2004 na úrovni regiónov NUTS 2³⁸ je nasledovný: Bratislavský kraj 0,9%, západoslovenský región 5,1%, stredoslovenský región 4,4% a východoslovenský región 11,4%. Z uvedeného vyplýva, že využitie rastového potenciálu regiónov je nedostatočné³⁹. Platí to aj napriek tomu, že uvedený odhad poskytuje skôr optimistický než realistický pohľad na využitie rastového potenciálu regiónov. Znamená to, že takú stimuláciu rastového potenciálu regiónov, ktorého dôsledkom bude trvalo udržateľný rast ekonomiky SR, možno podporiť lepším využitím existujúceho rastového potenciálu regiónov ako aj jeho vhodným rozvojom, napr. reštrukturalizáciou výrobných základne, sofistikáciou, atď..

²⁷ Vyjadrená v HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily (PKS)

²⁸ HDP na pracujúceho v PKS

²⁹ Zdroj: ŠÚ SR

³⁰ Cohesion Policy in Support of Growth and Jobs: Community Strategic Guidelines, 2007-2013. Brussels, 05.07.2005, COM(2005) 0299.

³¹ Maximálna hodnota produktu dosiahnuteľná pri danej vybavenosti výrobnými faktormi. Ide o takú hodnotu HDP, ktorá by sa dala dosiahnuť pri plnom zamestnaní výrobných faktorov, osobitne pracovnej sily, t. j. ekonomika pracuje pri plnej zamestnanosti (na úrovni prirodzenej miery nezamestnanosti)

³² Rozdiel medzi potenciálnym a aktuálnym produktom (HDP v stálych cenách) vyjadrený v % vo vzťahu k potenciálnemu produktu. Na úrovni národného hospodárstva udáva mieru využitia výrobných faktorov.

³³ Vo všeobecnosti platí: ak využitie výrobných faktorov je dostatočné (t. j. produkčná medzera je „malá“) a potenciálna produkcia rastie takým rozvojom výrobných faktorov, ktorý zabezpečí rast ich súhrnnej produktivity, potom hospodársky rast je trvalo udržateľný. To znamená, že vývoj potenciálnej produkcie a veľkosť hodnoty produkčnej medzery predstavujú istú súhrnnú informáciu o využití a rozvoji rastového potenciálu krajiny.

³⁴ Zdroj: Updated Convergence Programme for the Slovak Republic covering the period 2004 - 2010, MF SR, November 2004.

³⁵ Na úrovni Eurozóny to bolo -1,4% (Zdroj: OECD Economic Outlook No.77, máj 2005).

³⁶ Neexistuje informačná základňa potrebná na ich kvantifikáciu.

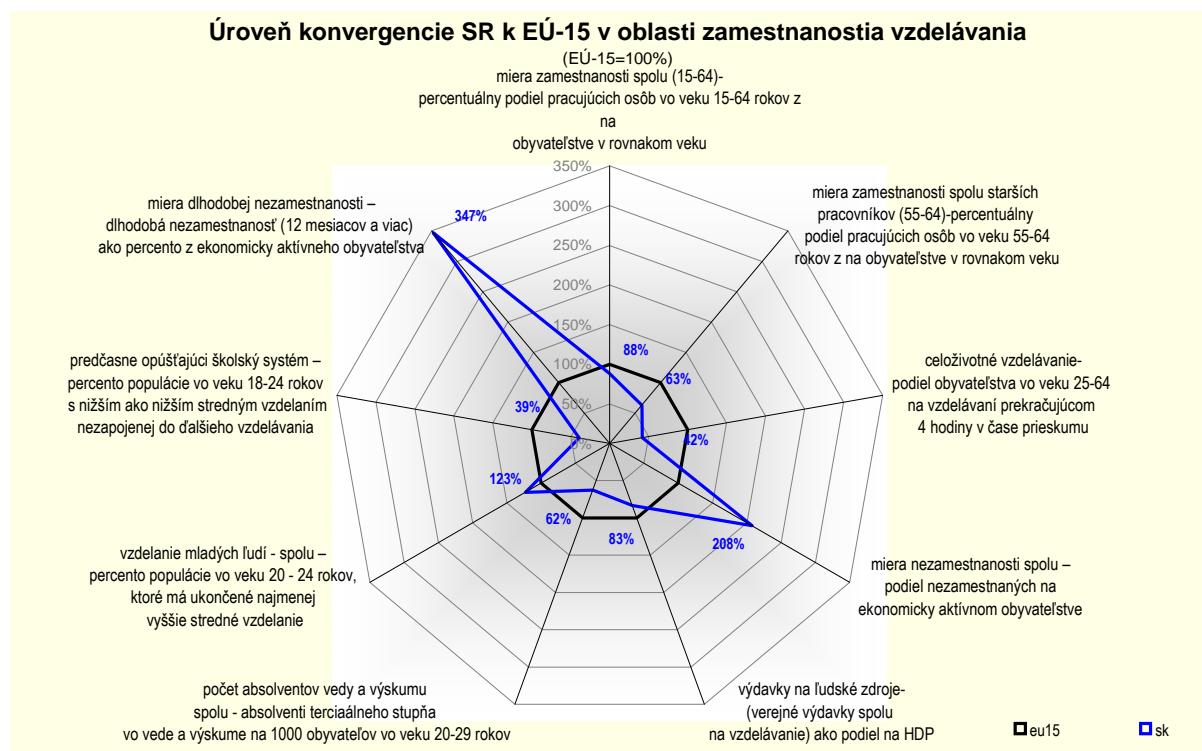
³⁷ Ktorý sa dá vypočítať ako rozdiel potenciálneho a aktuálneho regionálneho produktu (HDP v bežných cenách) vo vzťahu k potenciálnemu regionálnemu produktu.

³⁸ Ide o odhad na báze produkčných funkcií, v ktorom plná zamestnanosť je modelovaná ako aktuálna zamestnanosť + polovica počtu disponibilných nezamestnaných v regióne. Keďže v doterajšom vývoji SR nemá skúsenosti s plnou zamestnanosťou, iba s vysokou nezamestnanosťou, možno uvedený odhad považovať skôr za podhodnotenie než nadhodnotenie potenciálnej produkcie regiónov.

³⁹ Je to dané najmä vysokou mierou regionálnej nezamestnanosti a výraznými disparitami vo vybavenosti regiónov fixným kapitálom. Najlepšie je na tom bratislavský a najhoršie východoslovenský región.

3.3 Socio-ekonomická analýza SR

3.3.1 Ľudské zdroje a vzdelávanie

Graf 2: Úroveň konvergencie SR k EÚ 15 v oblasti zamestnanosti a vzdelávania⁴⁰, zdroj: EUROSTAT

V oblasti ľudských zdrojov a vzdelávania bola v roku 2005 pre SR v porovnaní s priemerom EÚ-15 charakteristická vysoká miera nezamestnanosti (16,4%⁴¹), ktorá presahovala úroveň priemeru EÚ-15 o viac ako 140%. Najvýraznejšie sa toto zaostávanie prejavuje v extrémne vysokej miere dlhodobej nezamestnanosti (11,8%), ktorá presahuje úroveň priemeru EÚ-15 o viac ako 250%. Základnou príčinou tohto stavu je nerovnováha medzi ponukou a dopytom na trhu práce danou tak demografickým vývojom, ako aj nedostatočným počtom vytváraných nových pracovných miest a úrovňou fungovania trhu práce. Dôsledkom tohto vývoja je nízka miera zamestnanosti, predovšetkým starších pracovníkov (26,8%). Jej priemerná úroveň je ovplyvnená najmä nižším dôchodkovým vekom, najmä u žien, v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ. Tento rozdiel vplyvom naštartovanej dôchodkovej reformy (postupné predlžovanie veku nároku na odchod do starobného dôchodku na 62 rokov) by sa mal postupne znižovať.⁴² Na fungovanie trhu práce má pritom výrazný vplyv i to, že SR výrazne zaostáva v oblasti celoživotného vzdelávania. Napriek relatívne vysokému podielu mladých občanov s ukončeným stredoškolským vzdelaním (91,5%), nedokáže vzdelávací systém produkovať v dostatočnej miere pracovníkov, ktorí sa bezproblémovo vedú zaradiť do pracovného procesu. Okrem nižšieho objemu výdavkov na vzdelávanie vo vzťahu k HDP⁴³ v porovnaní s priemerom EÚ-15 (4,4%) je hlavnou príčinou nízka efektívnosť vzdelávacieho systému, ktorý zatiaľ nedokáže pružne reagovať na potreby trhu práce. Z hľadiska potrieb zvyšovania súhrnnej produktivity faktorov ako aj rozvoja znalostnej ekonomiky patrí rozvoj ľudských zdrojov ku kľúčovým oblastiam. Vývoj v oblasti zamestnanosti, vzdelávania a špeciálne nízky podiel počtu

... vysoká miera nezamestnanosti je dlhodobým a vážnym problémom SR ...

⁴⁰ pozn.: hodnoty ukazovateľov: miera zamestnanosti spolu, miera dlhodobej nezamestnanosti sú udávané, miera zamestnanosti spolu starších pracovníkov (15 - 64) za rok 2004, počet absolventov vedy a výskumu sú udávané za rok 2003, výdavky na ľudské zdroje sú udávané za rok 2002, hodnoty ostatných ukazovateľov sú udávané za rok 2005

⁴¹ ILO, zdroj: EUROSTAT

⁴² Pri posudzovaní uvedeného ukazovateľa vo vzťahu k EÚ si treba jednoznačne uvedomiť, že sa porovnáva úroveň miery zamestnanosti obyvateľov vo veku 15-64 rokov, ktorá v slovenských podmienkach zahŕňa i vekové skupiny, u ktorých vzniká nárok na starobný dôchodok. U žien je to vek 55-64 rokov a u mužov 62-64 rokov.

⁴³ Hlavne zo súkromných zdrojov.

absolventov III. stupňa vzdelania v oblasti vedy a technológií na počte mladých obyvateľov (8,3%) naznačuje, že v oblasti ponuky ľudských zdrojov pre znalostnú spoločnosť existujú ešte vážne bariéry, ktoré je potrebné postupne, v úzkej spolupráci s ostatnými štrukturálnymi politikami prekonať.

Napriek tomu, že existuje vysoký podiel populácie vo veku 20 – 24 rokov s ukončeným najmenej vyšším stredným vzdelaním, kvalita tohto vzdelania je problematická, nakoľko vzdelanie v rozhodujúcej miere nekopíruje súčasné ani budúce potreby trhu práce. Kľúčom k úspechu je kombinácia regionálneho a centrálného prístupu, ktorý bude rešpektovať regionálne a lokálne špecifiká v oblasti demografického vývoja, vývoja nezamestnanosti a tvorby nových pracovných miest, vzdelávania a odbornej prípravy s dôrazom na potreby znalostnej spoločnosti.

3.3.1.1 Demografický vývoj

Na základe štatistiky demografického vývoja v roku 2004⁴⁴ možno konštatovať mierny nárast počtu obyvateľov SR (prirodzený prírastok 1 895 obyvateľov) pričom sa opätovne potvrdilo známe rozdelenie SR na progresívny sever a východ a regresívny juh a západ. Pozitívny index rastu obyvateľstva rokov 2003/2004 dosiahli Prešovský, Košický a Žilinský kraj. Od roku 2001 je prvýkrát zaznamenaný prirodzený úbytok obyvateľstva v ostatných krajinách SR, keď počet zomretých prevýšil počet narodených osôb. Prirodzené úbytky obyvateľstva sú predovšetkým dôsledkom razantného poklesu pôrodnosti, čo súvisí s celkovými zmenami v podmienkach života (zvýšené životné náklady, vysoká miera nezamestnanosti, finančná nedostupnosť bývania, atď.) a súvisiacou zmenou modelu demografického správania sa obyvateľstva. Dochádza k zvyšovaniu priemerného veku a následne aj zvyšovaniu indexu starnutia. V roku 2004 dochádza opätovne k miernemu prirodzenému prírastku obyvateľstva, ktorý je okrem iného spôsobený vplyvom tzv. oneskorenej reprodukcie u obyvateľstva vo veku 30-35 rokov. Z hľadiska vekovej štruktúry pokračuje proces starnutia obyvateľov, keď sa ďalej znížil podiel detskej zložky (0-14 ročných) a zvýšil podiel obyvateľov v poproduktívnom veku, resp. vo veku 65 ročných a starších. Priemerný vek žijúcich obyvateľov dosiahol v tomto roku u mužov 35,5 a u žien 38,7 rokov. Podľa stredného variantu prognózy vývoja obyvateľstva s časovým horizontom do roku 2025 sa predpokladá, že SR by mala mať do roku 2025 zhruba 5,2 mil. obyvateľov, čo je v porovnaní s dnešným počtom o 180 tisíc menej. Počet dôchodcov bude pribúdať a naopak počet obyvateľov v produktívnom veku bude ubúdať. Podiel detí vo veku 0 - 14 rokov sa podľa prognózy v roku 2025 zníži zo súčasných 17,1% na 13% a počet ľudí starších ako 65 rokov sa zvýši zo súčasných 11,6% na 20%. Do roku 2006 sa predpokladá mierny nárast produktívnej zložky obyvateľstva (na základe silných populačných ročníkov zo 70 rokov), avšak od roku 2007 táto zložka obyvateľstva bude klesať⁴⁵.

Na základe sociografického mapovania rómskych osídlení na Slovensku (2004) sa pohybuje počet obyvateľov tu žijúcich okolo 320 000, čo je asi 3,5 násobne viac, ako udávajú oficiálne štatistiky Štatistického úradu z posledného sčítania ľudu. Podľa SODB bol v roku 2001 počet Rómov 89 920 a podľa demografickej štatistiky bol v roku 2004 počet Rómov 96 257. Veková štruktúra rómskej populácie je značne odlišná od celoslovenského priemeru aj od priemeru EÚ. V porovnaní s celoslovenským i európskym trendom je rómska populácia progresívna, s výrazným podielom mladších ročníkov a zároveň s nižším podielom ročníkov v produktívnom veku a starších ročníkov. Táto skutočnosť je dôsledkom vyššej pôrodnosti, ale zároveň aj vyššej úmrtnosti v rómskej populácii. Podľa prognózy vývoja rómskeho obyvateľstva⁴⁶ sa bude počet Rómov do roku 2025 zvyšovať. Trend rastu bude kulminovať v roku 2015 (prirodzený ročný prírastok 6 – 7,5 tisíc) a postupne dlhodobo oslabovať svoje tempo rastu. Na základe sociografického mapovania rómskych osídlení je reálne predpokladať, že v roku 2025 bude na Slovensku žiť viac ako pol milióna⁴⁷ Rómov a zo súčasných 7% vzrastie na necelých 10 % obyvateľstva žijúceho v SR v roku 2025.

...v roku 2025
bude žiť na
Slovensku viac
ako pol milióna
Rómov ...

... v roku 2025
bude mať SR
o 180 tisíc
obyvateľov
menej ako dnes
...

⁴⁴ Zdroj: ŠÚ SR

⁴⁵ Zdroj: ŠÚ SR – 1991, 2001, 2003, Prognóza vývoja obyvateľstva v okresoch SR do roku 2025.

⁴⁶ Zdroj: Prognóza vývoja rómskeho obyvateľstva v Slovenskej republike do roku 2025, Štatistický úrad SR, Bratislava 22/11/2002, <http://www.statistics.sk/webdata/slov/infor/1102/pvr2025.htm>

⁴⁷ stredný variant prognózy udáva 524,025 tisíc Rómov, (vysoký variant: 530,269 tisíc, nízky variant: 516,495 tisíc)

3.3.1.2 Vzdelávanie a odborná príprava

Školstvo ako celok trpí nedostatkom financií, čo sa prejavuje na všetkých jeho úrovniach hlavne v kvalite infraštruktúry, obsahu a procesov vzdelávania. Rast vzdelanosti nebol na Slovensku v posledných 15 rokoch rozvojovou prioritou. Verejné výdavky na školstvo od roku 1989 výrazne poklesli. V roku 2000 predstavovali 4,2 % HDP, zatiaľ čo priemer EÚ-15 v roku 2000 predstavoval 5,0 % HDP. Reálna hodnota celkových výdavkov vysokých škôl klesla od roku 1989 do roku 2000 o 37,5 %, čo v prepočte na študenta predstavuje pokles 76,6 %. Prejavuje sa to v nízkej úrovni miezd pedagogických pracovníkov ako aj v nedostatočnom materiálno-technickom vybavení škôl. Obsah vzdelávania je vzhľadom na potreby trhu práce nedostatočný. Skúsenosti ukazujú, že sa čoraz viac vyžaduje pracovná sila, ktorá je schopná vytvárať vysokú pridanú hodnotu a schopná rýchlo sa adaptovať na meniace sa podmienky trhu. Pretrvávajú tradičné témy a postupy vzdelávania. Prebiehajúca reforma celého školského systému predstavuje dlhodobý proces, v ktorom dochádza k premene tradičnej školy na modernú vzdelávaciu inštitúciu. V súvislosti s tým sa ukazuje potreba zvýšiť digitálnu gramotnosť, zvýšiť ovládanie cudzích jazykov, sociálne, podnikateľské zručnosti, spôsobilosť učiť sa učiť a prácu s nadanými. Postupy vzdelávania musia byť koncentrované z hľadiska potrieb spoločnosti založenej na vedomostiach na budovanie komunikačných schopností, analytických a tvorivých schopností v otvorenej škole. Tieto požiadavky sa týkajú vzdelávania žiakov, študentov ako aj pedagógov a riadiacich pracovníkov škôl a platia pre všetky typy vzdelávania.

...rast kvality vzdelávania nebol v posledných 15 rokoch prioritou ...

...prevládajú tradičné témy a postupy vzdelávania ...

Z celkového počtu 1 231 000 detí, žiakov a študentov (23% obyvateľstva SR) bolo v roku 2003 v predškolských zariadeniach 13,1%, v základných školách 54,6 %, v dennom štúdiu na stredných školách 22,6%, v špeciálnych školách 2,5 %, v dennom štúdiu na vysokých školách 7,2 %. Možno konštatovať všeobecný trend presunu záujmu na gymnáziá a vysoké školy, čo naznačuje isté formovanie priaznivej vzdelanostnej štruktúry ekonomicky aktívnych obyvateľov.

V SR je zriadených celkom 29 vysokých škôl. Rozvoj vysokých škôl vo všetkých centrách krajov ich priblížil obyvateľstvu v regiónoch, zároveň však stúpajú nároky na kvalitné personálne, technické a infraštruktúrne zabezpečenie podmienok vysokoškolského štúdia, ktoré v súčasnosti nedosahujú požadovanú úroveň.

V rámci neformálneho vzdelávania v súčasnosti pôsobí na území SR cca 2500 vzdelávacích ustanovizní, ktoré realizujú akreditované kurzy a vzdelávacie programy s rozličným zameraním a obsahom. Jediným kritériom posúdenia kvality je akreditácia vzdelávacej aktivity. Popri probléme zabezpečenia a overenia kvality vzdelávania sa v tejto oblasti prejavuje aj veľmi nerovnomerne rozdelená ponuka. Vyše jedna tretina všetkých akreditovaných vzdelávacích programov je sústredená v Bratislave. V regionálnom pohľade je aj úroveň vzdelania obyvateľstva na Slovensku rozdielna. V pomere k úrovni NUTS 2 Bratislavský kraj (100 %) sa podiely obyvateľstva s úplným stredoškolským vzdelaním s maturitou v roku 2001 rovnali v NUTS 2 západné Slovensko 84 %, v NUTS 2 stredné Slovensko 86,8 % a v NUTS 2 východné Slovensko 85,3 %. U obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním sa uvedené relácie k NUTS 2 Bratislavský kraj rovnali 38,4 %, 41,7 % a 40,1 %. Rozdiely medzi Bratislavským krajom a ostatnými krajmi SR v podieloch obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním sa blížila k regionálnym rozdielom v HDP na obyvateľa⁴⁸.

...ktoré sa prejavujú v nízkej mobilite a adaptabilite pracovnej sily a jej regionálnej diferenciácii ...

Napriek problémom v kvalite pracovného potenciálu, ktoré v posledných rokoch narastajú, je Slovensko z hľadiska využívania jeho pracovných síl ešte stále atraktívnou lokalitou vďaka pružnému trhu práce a nízkym mzdovým nákladom. Celkové náklady na prácu (unit labour costs) dosiahli v SR v roku 2003 len 31% úrovne Rakúska⁴⁹. Regionálne rozdiely v úrovni miezd sú značné. Pomer k priemernej mzde v SR bol v roku 2004 v NUTS 2 Bratislavský kraj 132%, v NUTS 2 západné Slovensko 87 %, v NUTS 2 stredné Slovensko 82% a v NUTS 2 východné Slovensko 89%.

Špecifickým problémom v oblasti vzdelanosti v SR je vzdelanostná úroveň rómskej populácie, hlavne tej jej časti, ktorá žije v chudobe. Ide o dlhodobý problém, na ktorého riešení je potrebné systematicky pracovať. Osnovy, až na malé výnimky obsahovo i formálne ignorujú špecifiká rómskej kultúry, histórie a jazyka. Podobne aj učiteľia nie vždy dostatočne reflektujú odlišné sociálne a

...špecifickým problémom je vzdelanostná úroveň Rómov ...

⁴⁸ Uvedené údaje sú podľa: Šikula a kol.: Determinanty formovania priemyselnej politiky v podmienkach globalizácie a integrácie, ÚSSE SAV, 2003 a Klas a kol.: Identifikácia predpokladov a možností prekonávania technologickej a inovačnej medzery SR, ÚSSE SAV, 2004

⁴⁹ WIW, Vienna, Február 2004

kultúrne zázemie svojich žiakov. V technickej rovine sa javí ako problém absencia systému diferencovanej podpory vzdelávacích zariadení v závislosti od úspešnosti ich žiakov pochádzajúcich z MRK⁵⁰ a ďalších ohrozených skupín. Problémom je aj nedostatočná distribúcia a aktívne využívanie pedagogických materiálov týkajúcich sa výchovy a vzdelávania rómskych detí a učebníc určených pre rómskych žiakov. Taktiež sa zanedbáva práca s rodinou a nebuduje sa chýbajúca podpora vzdelávania detí zo strany jednotlivých lokálnych rómskych komunít. Je potrebné tiež venovať väčšiu pozornosť práci s učiteľmi a ich motivácii (vrátane finančnej) v školách so zvýšeným podielom detí z MRK.

3.3.1.3 Infraštruktúra vzdelávania

Väčšina zariadení školskej infraštruktúry je v zlom technickom stave, čo sprevádzajú vysoké prevádzkové náklady. Tento fakt spôsobuje neustály tlak na racionalizáciu všetkých druhov škôl.

Základné typy vzdelávacích zariadení v súčasnej výchovno-vzdelávacej sústave SR v zmysle príslušnej legislatívy tvoria :

1. základné školy a školské zariadenia
2. stredné školy (gymnáziá, stredné odborné školy, stredné odborné učilištia, strediská praktického vyučovania, učilištia pre žiakov, ktorí pred dokončením povinnej školskej dochádzky neskončili úplnú základnú školu)
3. špeciálne školy – základné, stredné, praktické školy a špeciálne odborné učilištia
4. vysoké školy

Kvalita a úroveň poskytovania vzdelávania súvisí aj zo stavom budov a objektov, využívaných jednotlivými vzdelávacími inštitúciami. Sieť vzdelávacích zariadení je v regiónoch rozložená rovnomerne a je zastúpená širokým spektrom vzdelávacích inštitúcií v rámci verejného sektora. Regionálne rozdiely sú spôsobené ekonomickými, historickými a geografickými faktormi. Kvalita a dostupnosť vzdelávania je dlhodobo poznačená nedostatkom investícií zo strany štátu, obcí a VÚC. Dôsledkom je neuspokojivý technický stav veľkého počtu budov, morálna a fyzická zastaranosť technických zariadení, existencia vysokých prevádzkových nákladov a nedostatok moderných technológií využívaných vo vyučovacom procese.

⁵⁰ Marginalizované rómske komunity - koncentrácie Rómov, ktorí trpia vysokou mierou sociálnej exklúzie a deprivácie.

3.3.1.4 Zamestnanosť a rozvoj ľudských zdrojov, trh práce

Napriek pokračujúcemu znižovaniu zostáva miera nezamestnanosti ešte stále veľmi vysoká a miera zamestnanosti zasa príliš nízka. Nerovnováha na trhu práce je ovplyvnená predovšetkým štrukturálnymi zmenami, ktoré sa prejavovali predovšetkým redukciou prezamestnanosti v priemysle a doposiaľ sa prejavujú nedostatočnou schopnosťou ekonomiky vytvárať nové pracovné miesta, ktoré by dostatočne nahradili zaniknuté pracovné miesta.

Najvyššia miera nezamestnanosti je v Banskobystrickom, Košickom, Prešovskom a Nitrianskom kraji⁵¹. Naopak najnižšiu mieru nezamestnanosti vykazuje Bratislavský kraj. I keď v období 1999 – 2003 došlo k nárastu počtu pracujúcich v hospodárstve SR, miera zamestnanosti aj naďalej zaostáva za priemerom EÚ-15 (o 11 percentuálnych bodov v priemere za 2000 – 2004). Okrem nedostatočnej schopnosti podnikov generovať dostatok nových pracovných miest, nízku mieru zamestnanosti ovplyvňoval nárast počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov v tomto období. Najohrozenejšími skupinami na trhu práce z pohľadu zamestnanosti sú mladí ľudia, občania so zdravotným postihnutím, osoby s nízkou kvalifikáciou, starší pracovníci (najmä ženy). Najkritickejšou skupinou z pohľadu nezamestnanosti sú dlhodobo nezamestnaní, mladí ľudia a príslušníci MRK. Rozdiely v miere nezamestnanosti existujú nielen medzi jednotlivými regiónmi, ale aj v rámci jednotlivých regiónov.

Vzhľadom na vysoký počet nezamestnaných osôb (zároveň vysokú mieru ekonomickej aktivity) bude potrebné naďalej modernizovať aktívne opatrenia na trhu práce a prispôbovať ich existujúcim potrebám trhu práce prostredníctvom zvyšovania finančných prostriedkov na realizáciu aktívnych opatrení na trhu práce a efektívneho a účinného využívania prostriedkov z Európskeho sociálneho fondu. Do programov by malo byť zapojených viac nezamestnaných osôb. Špeciálnu pozornosť si budú vyžadovať rizikové skupiny. Aktívne opatrenia na trhu práce by mali byť zároveň dostatočne flexibilné, aby zohľadňovali a reagovali na lokálne potreby jednotlivých regiónov, medzi ktorými pretrvávajú výrazné disparity. Mal by sa klásť dôraz na presadzovanie flexibilnejších foriem pracovnoprávných vzťahov a úprav pracovného času, ktoré boli doteraz využívané v minimálnej miere. Takýmto spôsobom je možné vytvoriť nové pracovné príležitosti a podporiť pracovnú mobilitu.

Príslušníci MRK sú oveľa častejšie vystavení dlhodobej až celoživotnej nezamestnanosti a sú vo veľkej miere odkázaní na nestabilné, krátkodobé, nevýhodné až riskantné príležitosti ponúkané sekundárnym trhom práce a neoficiálnou ekonomikou. Spolu s absenciou sociálnych kontaktov a sietí uľahčujúcich vyhľadávanie zamestnania ako aj s prejavmi skrytej diskriminácie zo strany zamestnávateľov to podmieňuje ich de facto segregáciu na trhu práce. Obzvlášť alarmujúca je ekonomická exklúzia žien z MRK, súvisiaca čiastočne aj s tradičnými rodovými rolami, pretrvávajúcimi v rómskej kultúre intenzívnejšie ako u majoritného obyvateľstva.

Príslušníci MRK jednoznačne potrebujú pri procese svojho začleňovania na trh práce efektívnu, komplexnú a dlhodobú asistenciu, nadobúdajúcu formu rôznych typov vyrovnávacích opatrení (a to aj vo všetkých súvisiacich oblastiach – predovšetkým pokiaľ ide o sociálne služby, bývanie a vzdelávanie). Súčasný stav štruktúr zabezpečujúcich implementáciu aktívnych opatrení trhu práce (vrátane poskytovania služieb zamestnanosti) a ochranu práva na rovné zaobchádzanie neposkytuje dostatočné riešenie problému a neprináša zásadné zmeny.

3.3.1.5 Sociálna exklúzia

Podľa údajov EUROSTATu je z celej populácie EÚ chudobou ohrozených 16%. Polovica z nových členských krajín je na tom lepšie, ako priemer Únie, polovica horšie. Slovensko spolu s Írskom a Gréckom patrí medzi krajiny s vysokou mierou rizika chudoby pričom však tieto údaje zatiaľ nie sú vhodné pre medzinárodné porovnanie keďže boli vypočítané na báze rôznych štatistických zisťovaní, uskutočnených v rôznom čase (v prípade Slovenska ide o výskum uskutočnený v roku 2003)⁵².

⁵¹ Na základe výberového zisťovania pracovných síl najvyššiu mieru nezamestnanosti vykazovali v roku 2003 Banskobystrický kraj (23,8 %), Nitriansky kraj (23,4 %) a Košický kraj (23,0 %). Naopak kraje s najnižšou mierou nezamestnanosti boli Bratislavský (6,9 %) a Trenčiansky (9,2 %). Zdroj: ŠÚ SR, Výberové zisťovanie pracovných síl.

⁵² Od roku 2006 budú k dispozícii údaje štatistického zisťovania o príjmoch a životných podmienkach obyvateľstva EÚ-SILC, ktoré budú vytvárať bázu pre permanentné hodnotenie chudoby a sociálneho vylúčenia na Slovensku, ako aj medzi krajinami EÚ, na základe harmonizovaného prístupu.

...nerovnováha na trhu práce je ovplyvnená najmä štrukturálnymi zmenami v ekonomike ...

...rizikovými skupinami na trhu práce sú predovšetkým mladí ľudia a príslušníci MRK ...

...príslušníci MRK sú oveľa častejšie vystavení dlhodobej až celoživotnej nezamestnanosti ...

...mieru chudoby v SR je spomedzi všetkých krajín EÚ najvyššia...

Chudoba je jav multidimenzionálny, okrem dimenzie príjmu obsahuje aj iné dôležité aspekty ako sú napr. stupeň uspokojovania základných životných potrieb, prístup k zamestnaniu, ale aj k vzdelaniu, bývaniu, zdravotnej starostlivosti, právu, či kultúre.

Najviac ohrozené skupiny sociálnou exklúziou a chudobou sú deti (miera rizika chudoby detí vo veku od 0 - 15 rokov je na Slovensku 30%), dlhodobo nezamestnaní (najmä mladí ľudia do 25 rokov), neúplné rodiny, starší ľudia nad 50 rokov, osoby so zdravotným postihnutím, osoby na rodičovskej dovolenke, rómska národnostná menšina žijúca v marginalizovaných komunitách, rodiny s nezaopatrenými deťmi a ostatné zraniteľné osoby (imigranti, utečenci, bezdomovci, osoby po výkone trestu, atď.). Riziko sociálneho vylúčenia sa u týchto skupín zvyšuje kvôli ich nízkej atraktivite pre zamestnávateľov z dôvodu pracovnej neskúsenosti, nedostatočnej adaptability na meniace sa podmienky práce, nedostatočnej kvalifikácie či vzdelania, prispôsobenia pracovného prostredia nárokom postihnutých osôb, dlhodobej absencie v pracovnom procese, straty pracovných návykov a stimulov atď.. U niektorých skupín obyvateľov pretrváva stereotyp viazanosti na sociálny systém a tým dobrovoľné vylúčenie z trhu práce. Ako premenné s vysoko pozitívnym vzťahom k chudobe boli identifikované zamestnanie, vzdelanie a bydlisko, t. j. región a urbárne/rurálne prostredie. Problematickým elementom pri chudobe je jej reprodukcia na ďalšie generácie. Životy detí sú veľmi významne ovplyvnené okolnosťami života rodičov, akými sú napr. ich vzdelanie a príjem, alebo pracovná pozícia. Výstupy zistené v rámci PISA (2003) ukázali na Slovensku na vysoko významný vplyv výsledkov dieťaťa v škole a socio-ekonomického pozadia, z ktorého dieťa pochádza.

Extrémnu chudobu zažíva najmä obyvateľstvo v segregovaných osadách, ktorá sa navyše prenáša na ďalšie generácie. Špecifický problém sociálnej inklúzie predstavuje vzdelanie, zamestnanosť a integrácia marginalizovanej rómskej komunity. Osobitnými problémami sociálneho vylúčenia MRK sú priestorová separácia alebo segregácia Rómov v izolovaných a vzhľadom na infraštruktúrne vybavenosť resp. kvalitu životného prostredia vysoko podštandardných obecných alebo mestských osídleniach (getách), ďalej nevysporiadanosť majetkových vzťahov a vlastníctva pozemkov pod týmito osídleniami, slabá dostupnosť sociálneho bývania pre MRK a neexistujúce legislatívne vymedzenie sociálneho bývania a jeho typov (spoločne s definovaným systémom prístupnosti medzi nimi). Ďalšími významnými a zložitými problémami sociálneho vylúčenia sú nerovný prístup k ochrane práv, nedostatočná politická a občianska participácia. Napriek jednotnému prístupu k systému zdravotnej starostlivosti vyplývajúceho zo zákona, ktorý je zaručený pre všetkých občanov, nedokážu niektoré marginalizované skupiny (napr. marginalizované rómske komunity) využiť zdravotnú starostlivosť rovnako. Zdravotný stav rómskej populácie, špecificky príslušníkov MRK je dlhodobo horší v porovnaní s celkovou populáciou. V rómskych komunitách žijúcich v oblastiach s nedostatočným infraštruktúrnym vybavením, bez zdroja pitnej vody, v nevyhovujúcich bytových podmienkach a s nízkym príjmom často absentuje využívanie dostupnej zdravotnej starostlivosti a primeraná osвета. Takéto komunity vykazujú rôzne infekčné a chronické ochorenia, ochorenia súvisiace so zlou životosprávou a nízkou osobnou hygienou.

...vážnym problémom je zamestnanosť a integrácia MRK...

Jedným z dôležitých nástrojov predchádzania a zmierňovania chudoby a sociálneho vylúčenia, ako aj celkového zvyšovania kvality života je podpora prístupu k sociálnym službám a opatreniam sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately. V súčasnosti na Slovensku je oblasť poskytovania sociálnych služieb a výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately charakterizovaná významnými nedostatkami v sieti služieb a výkonu opatrení (dostupnosť, rôznorodosť, regionálne rozloženie), zameraním na tradičné typy služieb, ktoré nezodpovedajú novodobým poznatkom a potrebám pri predchádzaní sociálnemu vylúčeniu a zabezpečenia kvality života, ako aj nedostatkami v oblasti rozvoja ľudských zdrojov. Popri nesporných pozitívach decentralizácie a modernizácie verejnej správy je však možné konštatovať nízku mieru aktivity v oblasti sociálnej inklúzie spôsobenú nepripravenosťou obcí na plnenie nových samosprávnych povinností, osobitne menších obcí v sociálne rizikových oblastiach, nebude možné prekonať bez výraznejšej podpory a cielenia prostriedkov do tejto oblasti. Problém však nie sú len súčasné kompetencie, ale i zvládnutie novonastaveného systému sociálnoprávnej ochrany detí, riešenia sociálno-patologických javov a pripravovaných zmien v oblasti poskytovania sociálnych služieb.“

3.3.2 Infraštruktúra a regionálna dostupnosť

SR vďaka svojej geografickej polohe zohráva dôležitú úlohu v rámci komplexného európskeho dopravného systému. Význam dopravy je kľúčový z hľadiska obsluhy územia osobnou ako aj nákladnou dopravou a má nezastupiteľnú úlohu pri podpore podnikania v daných regiónoch, možnosti získavania zahraničných investícií a v neposlednom rade tvorí významnú zložku podpory cestovného ruchu. Predpokladom plného využitia komparatívnej výhody Slovenska danej jeho geografickou polohou je dostupnosť jeho regiónov k dopravným sieťam EÚ.

V súlade so záväzkami vyplývajúcimi z členstva SR v EÚ je nevyhnutné čo najskôr vytvoriť kvalitné napojenie nadradenej dopravnej siete SR na medzinárodnú európsku dopravnú sieť, čo si bude okrem iného vyžadovať v programovom období 2007 - 2013 výraznejší prísun finančných prostriedkov do dopravnej infraštruktúry, ako tomu bolo v programovom období 2004 – 2006.

Rešpektovanie záväzkov SR vo vzťahu k EÚ je východiskom pri formulovaní environmentálnych priorít, čo znamená cieľavedomé pokračovanie budovania environmentálnej infraštruktúry v oblasti vodného hospodárstva, ochrany ovzdušia, nakladania s odpadmi a ochrany prírody. Hlavným problémom v oblasti životného prostredia je zabezpečenie zásobovania obyvateľstva pitnou vodou v zodpovedajúcom objeme a kvalite, dobudovanie verejnej kanalizácie a ČOV, ochrana pred povodňami, ochrana ovzdušia a predchádzanie nežiaducim zmenám klímy vrátane podpory obnoviteľných zdrojov energie, odpadové hospodárstvo a ochrana a regenerácia prírodného prostredia a krajiny.

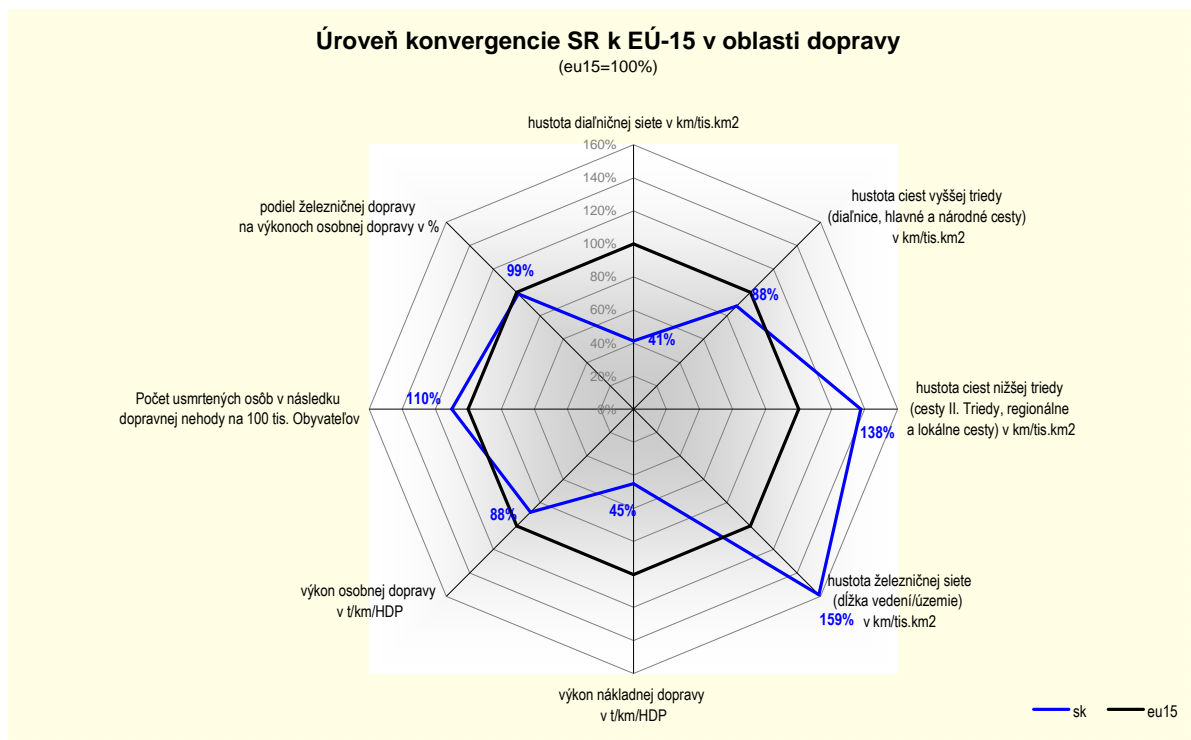
Kvalita a úroveň poskytovaných služieb je priamo úmerná stavu budov a zariadení, v ktorých sa nachádzajú. V krajine je rovnomerne rozložená sieť vzdelávacích, sociálnych, zdravotníckych a kultúrnych zariadení. Kvalita a dostupnosť nimi poskytovaných služieb je dlhodobo poznačená nedostatkom investícií. Dôsledkom je neuspokojivý technický stav veľkého počtu budov, morálna a fyzická zastaranosť technických zariadení a nedostatok moderných technológií a nepripravenosť poskytovateľov vzdelávacej a sociálnej starostlivosti zavádzať systémy kvality vo svojej praxi.

...nedobudované napojenie SR na medzinárodnú dopravnú sieť ...

...záväzky SR voči EÚ ako východisko pre environmentálne priority SR...

...zlý technický stav verejnej infraštruktúry...

3.3.2.1 Dopravná infraštruktúra

Graf 3: Úroveň konvergenie SR k EÚ-15 v oblasti dopravy⁵³, zdroj: EUROSTAT

Na zabezpečenie funkčného dopravného systému SR a fungujúcej ekonomiky je nevyhnutná rozvinutá a po technickej a kvalitatívnej stránke vyhovujúca dopravná infraštruktúra. Dostupnosť regiónov k transeurópskym dopravným sieťam (TEN-T), dostatočná úroveň vybavenosti územia vnútroštátnymi dopravnými koridorami, ako aj vnútroregionálnymi dopravnými sieťami priamo pôsobí na rozvoj ekonomických aktivít štátu a na odstraňovanie regionálnych disparít medzi jednotlivými regiónmi.

Súčasný stav cestnej infraštruktúry je charakterizovaný relatívne hustou sieťou ciest, avšak s nízkym podielom ciest vyšších tried, tzv. nadradenej infraštruktúry (diaľnice a rýchlostné cesty medzinárodného významu (siete TEN-T)). Tento stav je nevyhovujúci v súvislosti s prekračovanou kapacitou najmä na hlavných medzinárodných cestných ťahoch dôležitých z hľadiska tranzitnej dopravy.

Z pohľadu hustoty cestnej infraštruktúry patrí SR k priemeru v rámci krajín EÚ. Čo sa týka hustoty diaľnic, patrí SR ku krajinám s najnižšou hustotou v rámci EÚ. Hustota diaľnic v SR v 2005 predstavovala 6,6 km/tis. km², zatiaľ čo priemer v rámci krajín EÚ-15 predstavuje viac ako 16 km/tis. km². Uvedený stav je zapríčinený najmä nedobudovanosťou nadradenej siete (diaľnic a rýchlostných ciest).

Infraštruktúra železničnej dopravy je charakterizovaná pomerne vysokou hustotou siete, avšak v dôsledku nedostatočnej obnovy s nízkou technickou úrovňou a kvalitou technickej základne, je výkonnosť železníc nízka v porovnaní s EÚ-15. V rámci porovnania hustoty siete železničnej infraštruktúry zaostáva SR so 75 km/tis. km² len za Maďarskou (85 km/tis. km²) a Českou republikou (120 km/tis. km²), pričom výrazne prevyšuje priemer EÚ-15, ktorý predstavuje (47 km/tis. km²).

V SR v súčasnosti neexistujú verejné terminály intermodálnej prepravy, ktoré by v zmysle Zmluvy o ES a platných právnych predpisov EÚ poskytovali služby na nediskriminačnom princípe a umožnili SR efektívne sa zapojiť do globalizácie. Existujúca infraštruktúra intermodálnej prepravy

...SR patrí ku krajinám s najnižšou hustotou diaľnic v Európe ...

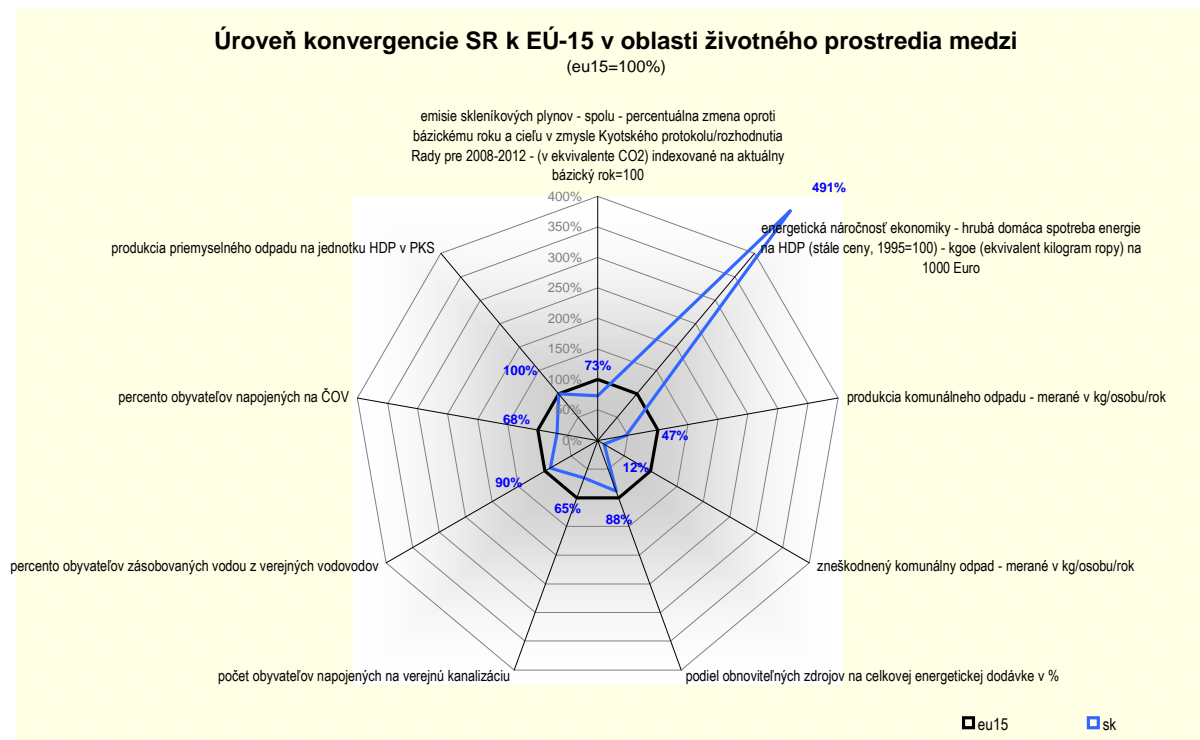
...železničná doprava má relatívne vysokú hustotu siete, problémom však je jej nízka technická úroveň ...

⁵³ Pozn.: hodnota ukazovateľa: k roku 2000 – počet usmrtených osôb v následku dopravnej nehody na 100 tis. obyvateľov, k roku 2002 – hustota železničnej siete, k roku 2003 – podiel železničnej dopravy na výkonoch osobnej dopravy, k roku 2004 – výkon osobnej dopravy, výkon nákladnej dopravy, ostatné k roku 2005

založená na technicky a technologicky zastaraných kontajnerových prekladiskách nie je schopná poskytovať služby v súlade s parametrami stanovenými v Dohode AGTC.

Z pohľadu zvyšujúcich sa prepraných nárokov obyvateľstva nadobúda na význame otázka integrácie verejnej železničnej osobnej dopravy na úrovni regiónov a jej vzájomná koordinácia s nadregionálnou, celoštátnou a cezhraničnou železničnou osobnou dopravou. Verejná železničná osobná doprava je poznačená predovšetkým nízkou kvalitou a dostupnosťou moderných mobilných prostriedkov, čo sa negatívne prejavuje v efektívnosti ich prevádzky, dopadmi na životné prostredie, zvýšenou energetickou náročnosťou a s obmedzením dostupnosti mobility obyvateľstva so zníženou pohyblivosťou.

3.3.2.2 Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia

Graf 4: Úroveň konvergenencie SR k EÚ-15 v oblasti životného prostredia⁵⁴, zdroj: EUROSTAT, OECD

Z celkového počtu obyvateľov SR býva v domoch pripojených na verejnú kanalizáciu len 55% obyvateľov, čo je oproti vyspelým krajinám EÚ (84,4%) veľmi málo. Odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou zaostáva za zásobovaním obyvateľstva pitnou vodou z verejných vodovodov. K riešeniu problematiky odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd zaväzuje SR Zmluva o prístupí SR k EÚ, kde v rámci kapitoly 9. Životné prostredie boli pre oblasť „kvalita vôd“ určené dve prechodné obdobia z uplatňovania smernice 91/271/EHS o čistení komunálnych odpadových vôd s určením podmienok pre tieto prechodné obdobia. Taktiež boli stanovené prechodné obdobia pre smernicu č. 76/464/EHS o znečistení spôsobenom určitými nebezpečnými látkami vypúšťanými do vodného prostredia.

Špecifickým problémom SR je ohrozenie povodňami, ktoré majú významný ekonomický a sociálny dopad. Pri nezabezpečení prevencie a bez vytvorenia adekvátnych podmienok pre zabezpečenie civilnej ochrany obyvateľstva prostredníctvom materiálneho zabezpečenia povodňovej záchranej služby (t.j. Hasičského a záchranného zboru) budú vzrastať náklady na eliminovanie škôd. Všeobecné ohrozenie rozvoja a socio-ekonomickej klímy zaraďuje túto problematiku medzi prioritné oblasti životného prostredia.

...na kanalizáciu je napojených len 55% obyvateľov ...

...chýbajúca infraštruktúra na prevenciu pred povodňami ...

⁵⁴ Pozn.: ukazovateľ: počet obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu je vyjadrený za priemer krajín Nemecko, Francúzsko, Španielsko, Holandsko, Rakúsko. Fínsko udávaný za rok 2003, k roku 2003 sú ďalej ukazovatele – emisie skleníkových plynov, podiel obnoviteľných zdrojov na celkovej energetickej dodávke, percento obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov; k roku 2004 - produkcia komunálneho odpadu, zneškodnený komunálny odpad; ostatné k roku 2005.

Ochrana ovzdušia je jedným z kľúčových problémov, ktoré je potrebné riešiť predovšetkým v spojitosti s ohrožovaním zdravia a skracovaním dĺžky života ľudí. V súlade s Tematickou stratégiou o ochrane ovzdušia, ktorá bola Európskou komisiou predložená vo forme komunikácie do Európskeho parlamentu, v najbližších rokoch bude potrebné prioritne riešiť kvalitu ovzdušia, zaoberať sa znižovaním stropov znečisťujúcich látok (oxidov síry, oxidov dusíka, tuhých častíc, amoniaku, prchavých organických látok). Na území SR sa nachádza 18 oblastí riadenia kvality ovzdušia, kde dochádza k prekračovaniu limitných hodnôt znečisťujúcich látok, dodržanie emisných stropov si vyžiada nemalé finančné náklady, ktoré sa pohybujú na úrovni 0,11% hrubého národného dôchodku ročne. V programovom období 2007 – 2013 bude potrebné prostredníctvom príspevkov zabezpečiť splnenie záväzkov SR (medzinárodné dohovory, predvstupová zmluva), transpozíciu a implementáciu predpisov EÚ o ochrane ovzdušia, zmene klímy a ochrane ozónovej vrstvy Zeme.

...znižovanie
emisných stropov
znečisťujúcich
látok bude
generovať nároky
na novú
a kvalitnejšiu
infraštruktúru na
ochranu ovzdušia
a využívanie
obnoviteľných
zdrojov energie...

Problémom SR je taktiež vysoká energetická náročnosť ekonomiky⁵⁵ (937,3 kgoe), ktorá v priebehu 2000-2004 predstavovala viac ako 410% priemeru krajín EÚ-15. Vzhľadom na energetickú náročnosť ekonomiky je pozitívnym trendom zvyšovanie podielu energetickej dodávky z obnoviteľných zdrojov energie, ktorý za obdobie 2000 – 2004 bol v priemere o 14% vyšší ako priemer EÚ-15 a v priebehu posledných piatich rokov dosahuje hodnotu okolo 16% z celkovej energetickej dodávky SR.

Aktivity podporované v oblasti odpadového hospodárstva vyplývajú z hierarchie cieľov zakotvených v koncepčných dokumentoch EÚ a SR (Program odpadového hospodárstva SR) a zároveň rešpektujú prechodné obdobia a požiadavky vyplývajúce z legislatívy EÚ, ktorých plnenie je pre SR záväzné⁵⁶. Zvyšovanie celkového množstva odpadov si vyžaduje podporu v oblasti prevencie a minimalizácie ich vzniku, zhodnocovania a separovaného zberu. Samostatnú kapitolu tvorí nakladanie s vybranými druhmi odpadov (napr: odpady PCB/PCT⁵⁷, odpad zo zdravotníckej starostlivosti), pre nakladanie s ktorými chýba dostatočná infraštruktúra. Problematika komunálneho odpadu je charakterizovaná nižšou mierou produkcie v porovnaní s EÚ 15 takmer o 300 kg na osobu za rok (o 42%). V období do roku 2013 sa predpokladá nárast množstva komunálneho odpadu, čo si vyžiada primerané príspevky do podpory separovaného zberu, zhodnocovania a zneškodňovania odpadov.

Riešenie environmentálnych záťaží je špecifická problematika SR, ktorá nemá porovnateľné charakteristiky v štátoch EÚ. Situovanie, rozloha a stupeň záťaže týchto území určených na revitalizáciu predstavuje významný priestor pre investičný rozvoj, ale aj pre ochranu prírody, ktorej záujmy môžu byť ohrozované pri investičnej výstavbe na „zelenej lúke“.

Základnou súčasťou európskej politiky pri ochrane biodiverzity a ekosystémov je ochrana biotopov, druhov a území európskeho významu, najmä prostredníctvom budovania európskej sústavy chránených území (NATURA 2000), ktorú budujú členské štáty nezávisle na národných sústavách chránených území. SR je zaviazaná dodržiavať záväzky vyplývajúce z predpisov EÚ a to najmä zabezpečenie starostlivosti o územia NATURA 2000, dosiahnutie resp. zachovanie priaznivého stavu druhov a biotopov európskeho významu a ich monitoring.

⁵⁵ Je to po Estónsku a Litve tretia najvyššia hodnota v EÚ.

⁵⁶ smernica 2004/12/ES, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 94/62/ES o obaloch a odpadoch z obalov, smernica 2005/20/ES, smernica 2000/76/ES, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 94/67/ES o spaľovaní nebezpečného odpadu, rozhodnutie 312/2004/ES, ktorým sa povoľujú niektoré dočasné odchýlky od smernice 2002/96/ES o odpade z elektrických a elektronických zariadení, smernica 96/59/ES.

⁵⁷ PCB – polychlórované bifenyly, PCT – polychlórované terfenyly

3.3.2.3 Regionálna infraštruktúra

Dôležitým faktorom ovplyvňujúcim konkurencieschopnosť regiónov je dopravná obslužnosť územia. Investície do cestnej infraštruktúry zaisťujúcej dopravnú obslužnosť územia umožňujú generovať priame investície do produkčnej sféry. Ich následné pôsobenie môže výrazne ovplyvniť rast ekonomickej výkonnosti a konkurencieschopnosti regiónu.

V oblasti bývania pretrvávajú rozdiely v kvantitatívnej⁵⁸, ako aj kvalitatívnej⁵⁹ úrovni bývania SR za priemerom EÚ. Kvalitné a dostupné bývanie je dôležitým faktorom ovplyvňujúcim mobilitu pracovnej sily, ktorá je vážnym problémom ekonomiky SR. Rovnako dôležitým aspektom dostupného a kvalitného bývania je aj jeho priamy vplyv na kvalitu života obyvateľov s dôrazom na sociálnu inklúziu.

V dôsledku decentralizácie verejnej správy a prechodu kompetencií v oblasti starostlivosti o objekty, zariadenia a plochy vo vlastníctve miest a obcí, došlo k poklesu investícií do občianskej vybavenosti a následne výkonnosti a efektívnosti verejných služieb zabezpečovaných na regionálnej a miestnej úrovni. Tento jav je spojený na jednej strane iba s čiastočnou a pomaly nabiehajúcou finančnou decentralizáciou verejnej správy a na druhej strane nedostatočnou skúsenosťou miest a obcí s prevádzkou a rozvojom občianskej infraštruktúry. Dôsledky sa prejavujú v kvantitatívnych aj kvalitatívnych rozdieloch medzi SR a priemerom EÚ. Tieto rozdiely sú ešte výraznejšie vo vnútri regiónov SR a dotýkajú sa všetkých zariadení základnej, vyššej a nadmestskej vybavenosti územia občianskou infraštruktúrou v oblasti školstva, zdravotníctva, kultúry, sociálnych služieb, sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a ostatných verejných služieb⁶⁰.

Zeleň a verejné plochy miest a obcí sú rovnocennou funkčnou zložkou rozvoja sídelných štruktúr. Priamo ovplyvňujú kvalitu života obyvateľov, kvalitu poskytovaných služieb využívajúcich verejnú zeľ a plochy a v neposlednom rade aj atraktivnosť územia pre investovanie. Dostupnosť a kvalita zelene a verejných plôch je na regionálnej a miestnej úrovni veľmi rozdielna.

Kvantitatívne aj kvalitatívne vnútroregionálne rozdiely sa týkajú všetkých zložiek verejnej infraštruktúry v oblasti verejných priestranstiev, obytných území, zelene a plôch občianskej vybavenosti, špeciálnych objektov a plôch, priemyselné areály a plochy, prímestské rekreačné zóny.

Investície do objektov kultúrneho dedičstva sú rovnocennou funkčnou zložkou ovplyvňujúcu výkonnosť a konkurencieschopnosť regiónu a tvoria integrálnu súčasť základnej občianskej vybavenosti. Pre SR je charakteristické nedostatočne prepojená a integrovaná urbanistická, pamiatková a environmentálna prax a plánovanie, čo obmedzuje efektívny rozvoj sídel a ochranu kultúrneho dedičstva (nehnutel'ného, hnutel'ného i nehmotného). V evidencii pamiatkového fondu SR je evidovaných 13 070 nehnuteľných pamiatkových objektov, z čoho 31% je v dobrom stave, ale 19% (2 521 objektov) v narušenom stave, takmer 6% (722 objektov) v dezolátnom stave a len takmer 6% v obnove.

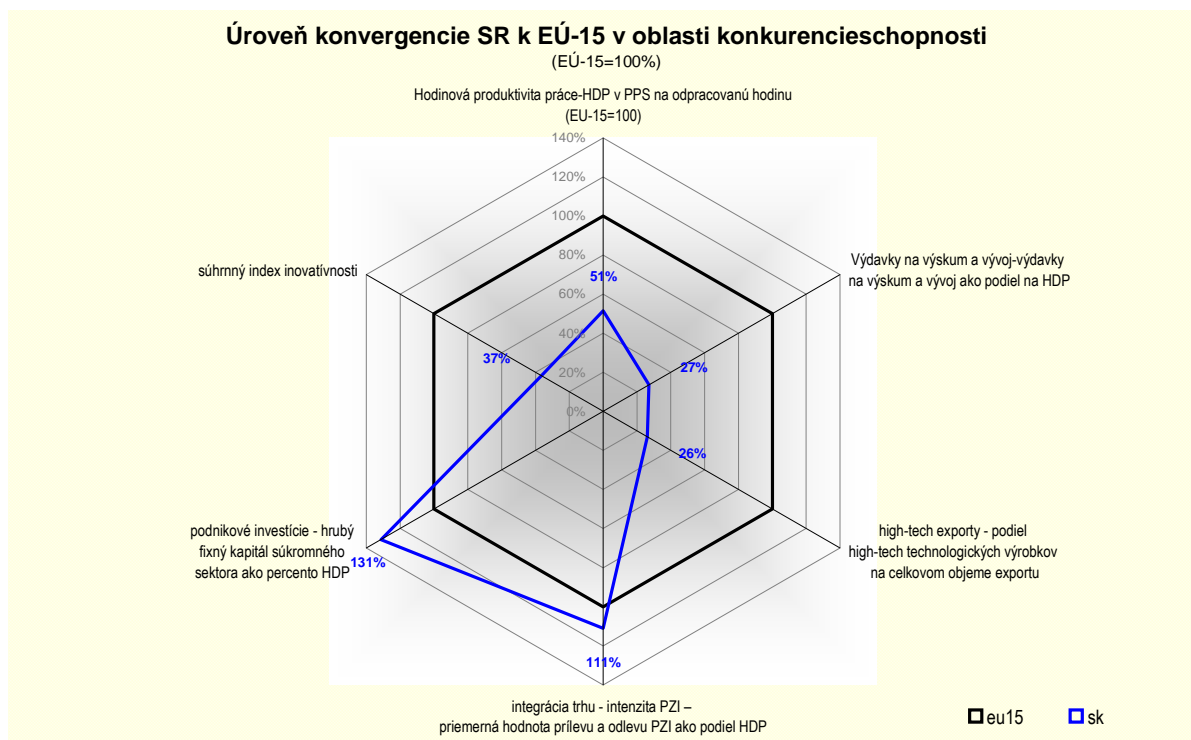
Špecifický dopad na konkurencieschopnosť regiónu, jeho výkonnosť a zamestnanosť má rozvoj služieb cestovného ruchu. Napriek vysokému potenciálnemu rastu je uvedený segment využívaný len v značne obmedzenej miere. Chýba komplexný integrovaný prístup k rozvoju tejto oblasti, ktorá je okrem iného poznačená najmä chýbajúcou verejnou infraštruktúrou.

⁵⁸ Kvantitatívna úroveň bývania sa vyjadruje reláciou počtu obyvateľov a celkového počtu bytov v bytovom fonde (vrátane neobývaných bytov), resp. počtu trvale obývaných bytov.

⁵⁹ Kvalitatívna úroveň sa vyjadruje reláciami plošných ukazovateľov bytov a veľkosti štruktúrou bytov.

⁶⁰ vrátane verejných komerčných služieb (napr. v oblasti cestovného ruchu)

3.3.3 Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika

Graf 5: Úroveň konvergenzie SR k EÚ-15 v oblasti konkurencieschopnosti⁶¹, zdroj: EUROSTAT

Prebiehajúci proces ekonomickej transformácie SR a proces globalizácie svetovej ekonomiky vytvárajú tlak na realizáciu takých štrukturálnych zmien v ekonomike SR, ktoré prostredníctvom zvyšovania podielu pridanej hodnoty, vytvárania nových pracovných miest a zvyšovania ekologickej efektívnosti, vedú k rastu výkonnosti a konkurencieschopnosti výroby a služieb na domácom a zahraničnom trhu. Naliehavosť potreby výrazného rastu konkurencieschopnosti produkčnej sféry je umocnená extrémnou otvorenosťou ekonomiky⁶² (hlavne v oblasti obchodnej výmeny tovarov, ale v neposlednom rade aj služieb) a vysokou dovoznou náročnosťou produkcie, ktorá znamená vysokú závislosť SR od vývozu tovarov a služieb a vysokú koreláciu medzi ekonomickým rastom a rastom dovozu. Umiestňovanie slovenskej produkcie na globálnom trhu je podmienené trvalým rastom konkurencieschopnosti. Rozvoj a implementácia inovácií v produkčnej sfére pôsobí ako významný faktor urýchľujúci proces reštrukturalizácie v priemysle a na druhej strane významným spôsobom ovplyvňuje vznik nových typov ekonomických aktivít založených vo vysokej miere na využívaní poznatkov. Z pohľadu pôsobenia inovácií v území a jednotlivých odvetví ekonomických činností vytvárajú inovácie jeden z najvýraznejších faktorov ovplyvňujúcich rozvoj regionálnych ekonomických klastrov, ktoré môžu byť dominantným zdrojom rastu výkonnosti a konkurencieschopnosti regiónov SR. V oblasti inovatívnych a na pridanú hodnotu náročných aktivít má slovenská ekonomika problém. Podiel high-tech výrobkov na celkovom exporte dosahuje v SR (4,6%) v porovnaní s vyspelými krajinami EÚ-15 (17,7%) 26% úroveň. Z hľadiska súhrnného hodnotenia inovatívnosti⁶³ dosahovalo Slovensko v roku 2005 spolu s Portugalskom najhoršiu hodnotu spomedzi všetkých krajín EÚ.

...extrémna otvorenosť ekonomiky a doterajšie primárne využívanie nižších mzdových nákladov v SR umocňujú potrebu trvalého zvyšovania konkurencieschopnosti...

Pre súčasný stav ekonomiky SR je charakteristické zaostávanie za krajinami EÚ predovšetkým v nízkej úrovni produktivity práce v HDP-PKS na odpracovanú hodinu. Táto úroveň je okrem nízkeho objemu fixného kapitálu investovaného do technológií, daná aj nízkou efektívnosťou produkčných procesov v podnikoch s deficitom konkurencieschopnosti. Napriek vysokému rozdielu v jednotkových nákladoch práce v SR a EÚ-15, je evidentný trend postupného vyrovnávania rozdielu v jednotkových nákladoch na prácu, s dôrazom na disponibilné, mobilné, zručné a vzdelané pracovné sily. Z hľadiska

⁶¹ Pozn.: ukazovatele k roku 2003 – hodinová produktivita práce, k roku 2004 – výdavky na výskum a vývoj, high-tech exporty, intenzita PZI, podnikové investície, ukazovatele k roku 2005 – súhrnný index inovatívnosti

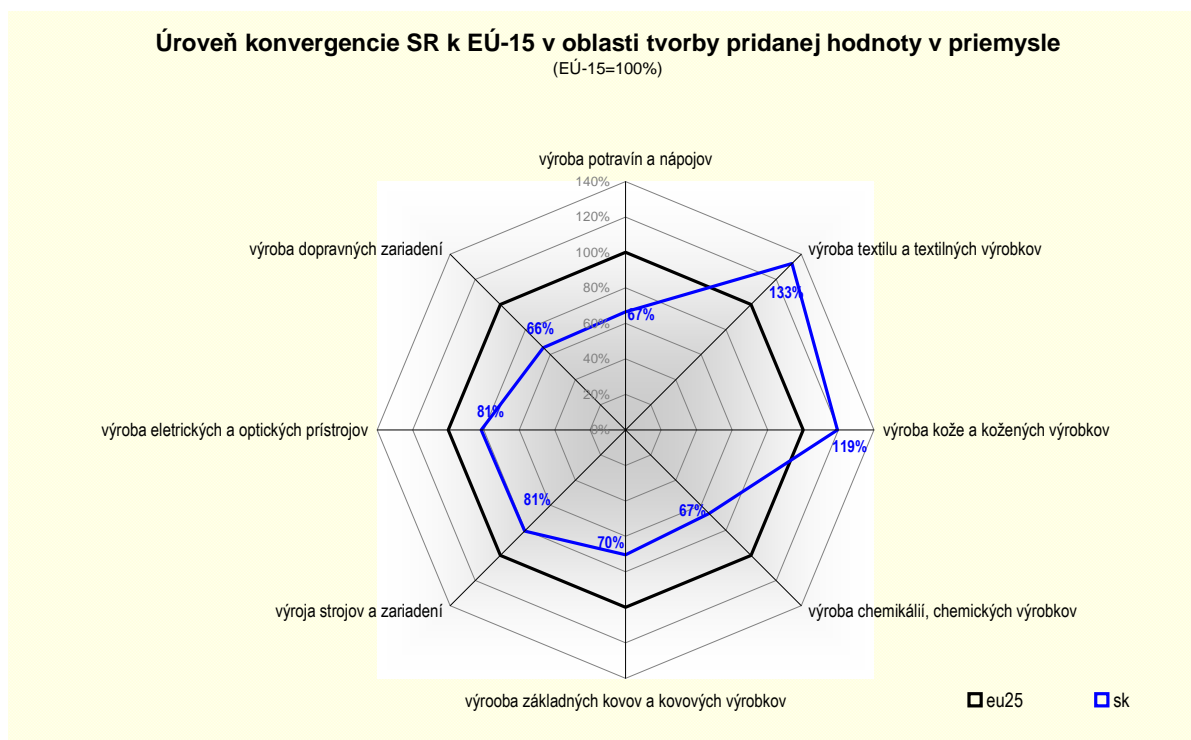
⁶² podľa údajov EUROSTATu dosiahla otvorenosť ekonomiky SR, meraná ako priemerná hodnota dovozu a vývozu tovarov ako podiel na HDP v roku 2004 69,4 % (priemer EÚ-15 sa pohybuje okolo 11 %).

⁶³ Zdroj: Innovation Scorebord 2005, European Innovation portal, <http://www.cordis.lu/innovation/en/home.html>

konkurencieschopnosti ekonomiky SR ide o postupné vyčerpávanie doterajšieho dominantného faktora konkurencieschopnosti, spočívajúci v nižších nákladoch na prácu. Vysoká miera podnikateľských investícií (22,2%), daná podielom tvorby hrubého fixného kapitálu na HDP za súkromný sektor, ktorá v období 2000 – 2004 bola v priemere o 36% vyššia ako priemer EÚ-15, vyplýva z riešenia nedostatočnej úrovne a kvality fixného kapitálu v podnikovej sfére a bola generovaná relatívne vysokým hospodárskym rastom. Vysoká intenzita priamych zahraničných investícií súvisí s rastom atraktívnosti SR pre zahraničných investorov, okrem iného ovplyvnenej aj poskytnutými netrhovými výhodami pre veľkých investorov. Na druhej strane však nízky podiel pridanej hodnoty (v priemyselnej produkcii dosahovala SR v roku 2002 iba 76% priemeru EÚ-15) naznačuje vážne problémy vo fungovaní inovačných procesov v podnikovej sfére.

3.3.3.1 Konkurencieschopnosť podnikov a služieb

Vývoj sektorov hospodárstva SR

Graf 6: Úroveň konvergenie SR k EÚ-15 v oblasti miery pridanej hodnoty v priemysle⁶⁴, zdroj: EUROSTAT

Úroveň dosiahnutej konvergenie sektorov hospodárstva SR v porovnaní s priemerom EÚ-15 je poznačená prebiehajúcim procesom transformácie ekonomiky. Nevýhodou štruktúry ekonomiky SR je z pohľadu konkurencieschopnosti produkcie a trvalej udržateľnosti rastu vysoký podiel materiálovo a energeticky náročných „tradičných odvetví“ priemyselnej výroby, nízky podiel výroby s vysokým podielom pridanej hodnoty a nízky podiel exportu high-tech výrobkov na porovnateľnej úrovni s EÚ-15. Výrazným charakterom ekonomiky SR je vysoká konkurencieschopnosť (vyjadrená podielom pridanej hodnoty) výrob, ktorých konkurencieschopnosť je postavená na využívaní nižších výrobných nákladov hlavne nákladov na prácu. Podiel pridanej hodnoty v týchto výrobách je však zvyčajne relatívne nízky. Na druhej strane, konkurencieschopnosť výrob náročných na poznatky a moderné technológie, kde podiel pridanej hodnoty je vysoko nadpriemerný, je v porovnaní s EÚ 15 výrazne nižšia. Čo svedčí iba o veľmi malom pokroku v transformácii ekonomiky SR na ekonomiku založenú na poznatkoch.

Technologická adaptácia podnikovej sféry prebiehala pomalším tempom v dôsledku nedostatku odbytových trhov. Len málo veľkých slovenských podnikov je súčasťou veľkých nadnárodných sietí, čo spomaľuje efektívne prepojenie so svetovými trhmi a s tým súvisiaci rast efektívnosti jednotlivých odvetví. Priemyselná výroba prechádza len postupne od materiálovo náročných výrobkov k materiálovo menej náročným, ktoré vyžadujú prechod k odborom pracujúcich s modernými technológiami. V priebehu transformácie došlo k postupným zmenám v sektorovej štruktúre v prospech odvetví s vyšším podielom pridanej hodnoty, pričom progresívny charakter sektorovej štruktúry má však len Bratislavský kraj zásluhou dynamického vývoja najmä odvetví trhových služieb, ktoré majú 70% podiel na sektore služieb a až 58% podiel na celkovej zamestnanosti v kraji. Zmeny, ktoré nastali v priebehu transformácie slovenskej ekonomiky, sa prejavili v poklese, resp. stagnácii podielu poľnohospodárstva na tvorbe HDP a zamestnanosti v národnom hospodárstve.

....SR má vysokú konkurencieschopnosť výrob založených na nízkych pracovných nákladoch...

⁶⁴ hodnoty sú udávané za rok 2003

Priemyselnú základňu SR tvorilo v roku 2003 2095 podnikov, ktoré sa na priemyselnej produkcii (v tržbách za vlastné výkony a tovar) podieľali 86,4%. V súčasnosti väčšina odvetví slovenského priemyslu zaznamenáva rast, pričom objem produkcie – výroba motorových vozidiel vzrástol v porovnaní s rokom 2001 o 224%. Toto odvetvie sa na celkovej produkcii už podieľa 19% a zastáva dominantné postavenie v štruktúre priemyselnej výroby. Slovenská republika sa stane po nábehu výroby u dvoch nových výrobcov automobilov (PSA, KIA) krajinou s najväčším počtom vyrobených automobilov na obyvateľa vo svete. Medzi odvetvia, ktoré v roku 2003 dosiahli vysoko nadpriemernú produktivitu práce z tržieb za vlastné výkony a tovary na jedného pracovníka patrí predovšetkým: výroba ropných produktov, výroba motorových vozidiel, výroba kovov, výroba celulózy a papierenský priemysel, výroba kancelárskych strojov a počítačov. Ide o odvetvia s vysokou nadpriemernou produktivitou, ktorá v roku 2003 dosiahla 2,7 mil. Sk z tržieb za vlastné výkony a tovary na jedného pracovníka. Naopak, veľmi zlú pozíciu majú odvetvia s extrémne podpriemernou produktivitou práce: textilná výroba, odevná výroba, výroba kožených výrobkov. Úroveň produktivity práce podľa jednotlivých krajov je diferencovaná, pričom v porovnaní s EÚ-15 je najvyššia v Bratislavskom (101% úrovne EÚ-15⁶⁵) a Košickom kraji (55,2% úrovne EÚ-15).

...vyššej konkurencieschopnosti SR aj v oblasti náročnejších výrobných brání neukončená transformácia..

Dlhodobým a závažným problémom ekonomiky SR, jej konkurencieschopnosti a dopadov na životné prostredie je pretrvávajúca vysoká energetická náročnosť ekonomiky, ktorá viac ako štvornásobne prevyšuje priemer EÚ-15. Celková spotreba energie v SR v roku 2002 vzrástla oproti roku 1997 o 4,9%. Za to isté obdobie vzrástol HDP (v stálych cenách r.1995) o 17,1%, čo poukazuje na rast ekonomiky s klesajúcou energetickou náročnosťou. Priemysel tvoril v roku 2002 37% spotreby energie, bytový sektor 27%, doprava 16%, tretí sektor 17% a poľnohospodárstvo 1,5% spotreby energie. Tlak na zvyšovanie konkurencieschopnosti a rastúce ceny tradičných energetických vstupov bude nútiť podniky predovšetkým v tradičných odvetviach priemyslu ďalej znižovať energetickú náročnosť. Z tohto dôvodu je potrebné, aby prostredníctvom vytvárania motivačného prostredia pre energeticky efektívne správanie domácností a podpory trvalo udržateľných energetických riešení a technológií vo výrobnej sfére boli vytvorené podmienky pre výraznejší rast energetickej efektívnosti.

Prevládajúcim trendom cestovného ruchu na Slovensku je jeho kolísavý vývoj, pričom sa nedarí dosiahnuť stabilný trvalý pozitívny vývoj⁶⁶. Výdavky slovenských občanov na CR v SR majú síce mierne stúpajúcu tendenciu, ale ich dynamika je v porovnaní s výdavkami na CR v zahraničí relatívne nízka. Z hľadiska štruktúry návštevníkov SR taktiež prevláda negatívny trend, v ktorom stále viac dominujú návštevníci z krajín s nižšími príjmami s prevládajúcim podielom turistov z Českej republiky. Stály i keď pomalý rast služieb nastal v celkovej turistickej ponuke. Vzniklo mnoho nových podnikateľských subjektov v cestovnom ruchu. Podľa štatistických údajov, kde je zachytená len časť kapacít a výkonov v cestovnom ruchu (len podnikatelia, právnické osoby zapísané v obchodnom registri), vykazoval cestovný ruch v roku 2003 podiel na tvorbe celkového HDP 0,94%. Pričom v roku 2003 oblasť cestovného ruchu zamestnávala 3,67 % z celkovej zamestnanosti. V uvedených údajoch naďalej z časti chýbajú cestovné kancelárie a cestovné agentúry, subjekty prevádzkujúce lyžiarske areály, lyžiarske školy, služby horských vodcov, športové zariadenia slúžiace pre cestovný ruch, sprievodcovské služby, jaskyne, múzeá, kultúrne zariadenia a ďalšie zariadenia a služby. Na základe dostupných štatistík⁶⁷ možno konštatovať, že najväčšiu návštevnosť má Prešovský, Bratislavský, Žilinský a Banskobystrický kraj. Aj napriek tomu, že majú kúpeľné zariadenia problémy vo väzbe na zmeny financovania kúpeľných pobytov zo systému sociálneho poistenia, dochádza k procesu modernizácie kúpeľných zariadení a k využívaniu termálnych vôd na rekreačné (nie liečebné) účely. Závažným nedostatkom naďalej zostáva nedostatočná koordinácia na miestnej a regionálnej úrovni, nedostatočná integrácia ponuky cestovného ruchu a v neposlednom rade nedostatočný marketing, propagácia na všetkých úrovniach.

...nedostatočná integrácia a marketing turistickej ponuky sa prejavujú v poklese výkonnosti a nízkej konkurencieschopnosti cestovného ruchu SR..

⁶⁵ Zdroj: EUROSTAT

⁶⁶ Stále vysoko aktívne saldo zahraničného turizmu malo za následok za posledné obdobie v cestovnom ruchu nárast devízových príjmov. Po klesajúcom trende počtu turistov zo zahraničia sa v roku 2004 zaznamenal ich 5,7% nárast. Vycestovanie slovenských občanov do zahraničia v tomto roku narástlo o 11,4%, pričom v roku 2003 tento nárast predstavoval 3,9%. Pokračoval rastúci trend tržieb ubytovacích zariadení pri klesajúcom trende ich celkového počtu návštevníkov. Priemerný čas pobytu jedného návštevníka sa v roku 2004 znížila o 6,5%. Na celkovej zahraničnej návštevnosti je priaznivý najmä rast podielu „klasického turizmu“. Výrazné zlepšenie ponuky zaznamenali zimné strediská orientované na ponuky lyžovania.

⁶⁷ Podiel krajov na výkonoch ubytovacích zariadení, zdroj: ŠÚ SR, prepočty Ústav turizmu.

V štruktúre trhových služieb⁶⁸ majú dominantné postavenie obchodné činnosti s 59-60% podielom v roku 2003. Na celkových tržbách za vlastné výkony a tovar sa v roku 2003 podieľali veľkoobchod 54,5%, maloobchod 32,6% a predaj a údržba motorových vozidiel 12,9%. Podobne ako v iných odvetviach má aj v jednotlivých častiach obchodu výrazné postavenie Bratislavský kraj a to zvlášť pri predaji motorových vozidiel⁶⁹.

Vo vývoji prepravy tovaru (t) v sledovanom období rokov 2000 – 2002 sú zaznamenávané poklesy u všetkých druhov dopravy s výnimkou leteckej. V roku 2003 v porovnaní s rokom 2002 došlo k zastaveniu klesajúceho trendu a bol zaznamenaný nárast objemu prepravy. Z pohľadu prepravných výkonov (tkm) bol zaznamenaný za obdobie rokov 2000 až 2003 nárast o 6,9%, pričom cestná doprava v roku 2003 prepravila 25 710 mil. tkm, čo je o 54,2% viac než železničná doprava v danom roku. Vo vývoji prepravy osôb SR (počet prepravených osôb (os) a prepravný výkon (oskm) v rokoch 2000 – 2003 nedochádzalo k tak podstatným poklesom ako v nákladnej doprave. Dochádzalo iba k zmenám v delbe prepravnej práce na úkor verejnej osobnej dopravy v prospech individuálneho motorizmu. Opačný trend vývoja majú pošty a telekomunikácie, kde tržby za vlastné výkony vzrástli v roku 2003 oproti roku 2002 o viac ako 10%. Na celkových výkonoch mali najvyšší podiel (87,3%) telekomunikačné služby.

⁶⁸ Podľa OKEČ/NACE ide o nasledovné kategórie: G- Veľkoobchod, maloobchod, oprava motorových vozidiel H – hotely a reštaurácie, I – Doprava, pošty a telekomunikácie, J – finančné sprostredkovanie, K . Nehnuteľnosti, prenájom, obchodné služby a výskum. V tejto časti sa nezaoberáme kategóriou J a v kategórii K výskumom, ktorý je analyzovaný v časti inovačný potenciál.

⁶⁹ V roku 2003 bol podiel bratislavského kraja na tržbách za predaj a údržbu motorových vozidiel za SR 64,9 %, zdroj: ŠÚ SR.

Vývoj podnikateľského sektora

Situácia v SR sa z hľadiska vývoja podnikateľského sektora za posledných 15 rokov podstatne zmenila. V súčasnosti sú už *podiel a štruktúra malých a stredných podnikov* (ďalej len „MSP“) v slovenskej ekonomike porovnateľné s vyspelými krajinami.

V roku 1996 bol podiel veľkých podnikov na celkovej *zamestnanosti* vyšší ako podiel MSP (zamestnávali až 45,8% pracujúcich), pričom ich pozícia sa do roku 2003 významne oslabila. Celkove v priebehu obdobia 1998 - 2004 znížili veľké podniky počet svojich pracovníkov a ich podiel na zamestnanosti klesol na 30,5%. V tom istom období narástol počet zamestnaných v MSP a ich podiel na zamestnanosti sa zvýšil z 35,4% v roku 1996 na 39,4% v roku 2004. Najviac nových pracovných miest vytvorili živnostníci. Ich podiel na zamestnanosti narástol z 18,7% v roku 1996 na 30% v roku 2004. Potvrďuje sa tak globálny trend, že sektor MSP je tvorcom väčšiny pracovných miest a dokázal absorbovať prevažnú časť uvoľnenej pracovnej sily veľkých podnikov.

...štruktúra a podiel MSP v SR je na porovnateľnej úrovni s vyspelými krajinami..

Podiel MSP predstavoval v roku 2004 39,6% na hrubej produkcii a 45,1% na pridanej hodnote. Produktivita práce z pridanej hodnoty MSP dosahovala pritom 63,3% z produktivity práce veľkých podnikov.

Z regionálneho hľadiska je najviac MSP prepočítaných na 1000 ekonomicky aktívnych obyvateľov v Bratislavskom kraji (160,0 v roku 2003⁷⁰), najmenej ich je naopak v Košickom (102,3) a Banskobystrickom kraji (108,4). Podobne je to pri živnostníkoch, ktorých sídli najviac v Bratislavskom kraji (59,2), najmenej v Nitrianskom (16,6) a Prešovskom kraji (17,3). Je zrejmé, že zaostávajúce regióny nie sú zatiaľ schopné vytvoriť dostatočný počet podnikateľských aktivít a úloha štátnej intervencie v prospech tvorby MSP a podpory podnikateľského ducha je tu nespochybniteľná a môže priniesť významné výsledky napr. aj v riešení vysokej miery nezamestnanosti.

...problematickými sú zaostávajúce regióny...

⁷⁰ Počet MSP na 1000 ekonomicky aktívnych obyvateľov v krajoch SR, zdroj: spracované podľa údajov z NADSME (1998 – 2004): „Stav malého a stredného podnikania“, Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania, Bratislava

Vstup zahraničného kapitálu do regiónov v ekonomike SR

Stav priamych zahraničných investícií v SR stabilne narastá. Tento nárast je vďaka priaznivému investičnému prostrediu, ktoré sa vyznačuje dostupnosťou kvalifikovanej pracovnej sily, nízkymi nákladmi na prácu, nízkym daňovým zaťažením, netrhovými výhodami pre investorov⁷¹, strategickou polohou v Európe ako i priemyselnou tradíciou. Celkový stav intenzity PZI⁷², ako aj podnikových investícií⁷³, bol v SR vyšší ako priemer krajín EÚ-15 za obdobie 2000 – 2004. V porovnaní s Českou republikou, alebo Maďarskom je však celková úroveň intenzity PZI ako aj podnikových investícií v SR dlhodobo nižšia.

...stav priamych zahraničných investícií v SR stabilne narastá..

Vo vývoji PZI možno dlhodobo pozorovať prehlbujúci sa trend koncentrácie prílevu PZI do Bratislavského kraja a ostatných krajov západného Slovenska⁷⁴ a znižovanie podielu krajov východného Slovenska⁷⁵. Kým v roku 2001 tvorili PZI do priemyslu na východnom Slovensku viac ako 24 percent z celkového objemu PZI, ku koncu roka 2004 to bolo už menej než 11 percent. V oblasti PZI do finančného sektora je tento rozdiel ešte výraznejší v prospech západného Slovenska vrátane Bratislavy. Ak neberieme do úvahy najväčšie centrá (Bratislavský a Košický kraj), rozdiely medzi ostatnými krajinami sú minimálne.

...nedosahuje však potrebnú úroveň porovnateľnú s Maďarskom, alebo Českom..

Po vyčerpaní investičného potenciálu v existujúcich podnikoch zohrávajú čoraz významnejšiu úlohu investície do nových výrobných a služieb. Rozhodujúcimi faktormi pre prílev PZI sa tak stále viac stávajú dopravná dostupnosť, obslužnosť územia, kvalita pracovnej sily, lokálna identita a pod.. Pod vplyvom týchto trendov sa rozdiely medzi jednotlivými regiónmi predovšetkým v kvalite PZI ešte výraznejšie prehlbujú. Bratislavský kraj sa v posledných dvoch rokoch stal zaujímavým aj pre prílev investícií do oblasti výskumu a služieb, aj keď ešte stále výrazne zaostáva objemom takýchto investícií od Prahy alebo Budapešti. Významná časť PZI je realizovaná bez netrhových výhod poskytnutých investorovi zo strany štátu⁷⁶. Na východnom Slovensku prevládajú investície do výrobných s nižšou mierou pridanej hodnoty často podporované netrhovými výhodami poskytnutými štátom.

... Na východnom Slovensku prevládajú investície do výrobných s nižšou mierou pridanej hodnoty často podporované netrhovými výhodami..

⁷¹ investičné stimuly

⁷² intenzita PZI - priemerná hodnota prílevu a odlevu PZI ako podiel HDP, zdroj: EUROSTAT

⁷³ vyjadrených ako hrubý fixný kapitál súkromného sektora ako percento HDP, zdroj: EUROSTAT

⁷⁴ Objem investícií do trnavského kraja stúpol od roku 2000 do roku 2004 takmer dvojnásobne na vyše 21 mld. Sk. Objemy investícií do ostatných krajov na západe Slovenska stúpili v priemere o 8 mld. Sk, pričom napr. výsledný stav takmer 12 mld. Sk v nitrianskom kraji predstavoval takmer trojnásobok východiskovej hodnoty z roku 2000.

⁷⁵ Najmenší nárast investícií v rokoch 2000-2004 bol v banskobystrickom a prešovskom kraji. V banskobystrickom kraji predstavoval len 4 mld. Sk a v prešovskom kraji len 0,8 mld. Sk. V prešovskom kraji bolo tak v období 1996-2000 alokovaných podstatne viac PZI ako v období 2000 - 2004.

⁷⁶ investičné stimuly

3.3.3.2 Informatizácia spoločnosti

V procese informatizácie spoločnosti SR zaostáva nielen za „starými“, ale aj za „novými“ členskými krajinami EÚ. Dokumentuje to nízka penetrácia informačno-komunikačných technológií (ďalej len „IKT“) do domácností, ktorá je dôsledkom vysokých nákladov na ich obstaranie a prevádzku. To spôsobuje nedostatočnú počítačovú gramotnosť a motiváciu, nedostatočný informačný obsah, veľký rozdiel vo využívaní IKT medzi mestom a vidiekom. Podľa údajov EUROSTATu v EÚ-15 vlastní PC v priemerne 53% domácností, pričom nárast voči roku 2003 predstavuje 5%. SR sa v porovnaní s krajinami EÚ-15 umiestňuje na konci poradia týchto krajín, pričom penetrácia PC v domácnostiach je nižšia len v Portugalsku 34% a v Grécku 33%. Na konci roku 2003 predstavovala penetrácia širokopásmového prístupu na 100 obyvateľov hodnotu 0,143, o pol roka neskôr sa táto hodnota zvýšila na 0,4 pripojení a v novembri 2004 dosahovala hodnotu približne 0,7 pripojení. Podľa výskumu realizovaného s cieľom vyhodnotenia programu e-Europe+ v jeseni 2003 má v SR prístup k internetu 85% podnikov, z krajín EÚ-10 dosahujú vyššie hodnoty len Slovinsko, Cyprus a Česká republika (93 %).

...rastúca penetrácia IKT v SR je sprevádzaná prehlbujúcim sa rozdielom medzi mestom a vidiekom..

Podľa štandardného rozdelenia v EÚ (vidiek sídla do 2 tisíc obyvateľov, stredne veľké mestá do 100 tisíc obyvateľov, veľké mestá nad 100 tisíc obyvateľov) sa údaje o pripojení domácností na internet v SR výrazne odlišujú. Vo veľkých mestách (Bratislava a Košice) je v porovnaní s vidiekom viac ako dvojnásobný počet pripojených domácností a užívateľov internetu, pričom ich podiel na počte obyvateľov predstavuje len 13%. Stredne veľké mestá majú nadpriemerné zastúpenie počtu pripojených domácností a užívateľov internetu, na vidieku je hlboko podpriemerná penetrácia pripojených domácností a užívateľov internetu. V súvislosti s vidiekom je potrebné zdôrazniť najvypuklejšiu disparitu informatizácie spoločnosti v SR, spočívajúcu v 44% podiele vidieku na počte obyvateľov a v 9,7% podiele pripojených domácností a v 26,9% podiele užívateľov internetu na vidieku. V krajinách EÚ - 15 prevláda výrazne rovnomernejšie regionálne rozdelenie. S regionálnymi disparitami penetrácie širokopásmového prístupu na internet úzko súvisí i pokrytie územia prenosovou kapacitou. Požadovaná infraštruktúra prenosovej kapacity chýba v nasledovných súvislých oblastiach: Záhorie, Kysuce, Orava, Horná Nitra, Horný Turiec, Horné Pohronie, oblasti stredno-južného a severovýchodného Slovenska. Z hľadiska informatizácie krajských miest meranej počtom zaregistrovaných poskytovateľov služieb je výrazný rozdiel medzi Bratislavským a Košickým krajom a ostatnými krajinami. V Bratislavskom a Košickom kraji je registrovaných viac ako 60 % všetkých poskytovateľov služieb sprostredkovania prístupu do siete internet⁷⁷.

Významným impulzom pre rozvoj informačnej spoločnosti je elektronizácia služieb verejnej správy on-line (eGovernment), zdravotníctva (eHealth), vzdelávania (eLearning), životného prostredia (eEnvironment), začleňovania znevýhodnených skupín obyvateľov (eInclusion) a kultúry (eCulture). V neposlednom rade, efektívna elektronická verejná správa prinášajúca zvýšenie úžitku občanom a podnikom, je nevyhnutná pri vytváraní konkurencieschopného a inovačného prostredia, schopného vysoko efektívne urýchliť proces reštrukturalizácie a transformácie slovenskej ekonomiky.

...informatizácia a rozvoj digitálnych služieb môže vysoko efektívne urýchliť reštrukturalizáciu a transformáciu ekonomiky SR...

V SR je takmer 6 000 knižníc, z toho okolo 2956 školských, 38 akademických, 2 615 verejných, 12 vedeckých a 358 špeciálnych. V rámci siete verejných, vedeckých a špeciálnych knižníc je veľmi slabo zastúpená informatizácia a internetizácia knižníc, keďže z ich celkového počtu 2985 je v rámci SR prístupných iba 606 počítačov s pripojením na internet pre verejnosť. Internetizované sú predovšetkým akademické a vedecké knižnice, avšak len veľmi malá časť ostatných (verejných, špeciálnych a školských) knižníc. Nezameniteľnú úlohu pri sprostredkovaní poznatkov vo výchovno-vzdelávacom procese, pre občanov, podnikateľský sektor, verejnú správu a výskumno-vývojové pracoviská majú pamäťové a fondové inštitúcie (knižnice, múzeá, galérie, archívy a špecializované inštitúcie). Kľúčové je zameranie na budovanie a sprístupňovanie digitálneho obsahu ako druhého piliera rozvoja informačnej spoločnosti.

... Pre rozvoj každej modernej, znalostne orientovanej ekonomiky je nevyhnutné, aby informačno-komunikačná infraštruktúra bola všeobecne dostupná a technologicky interoperatívna...

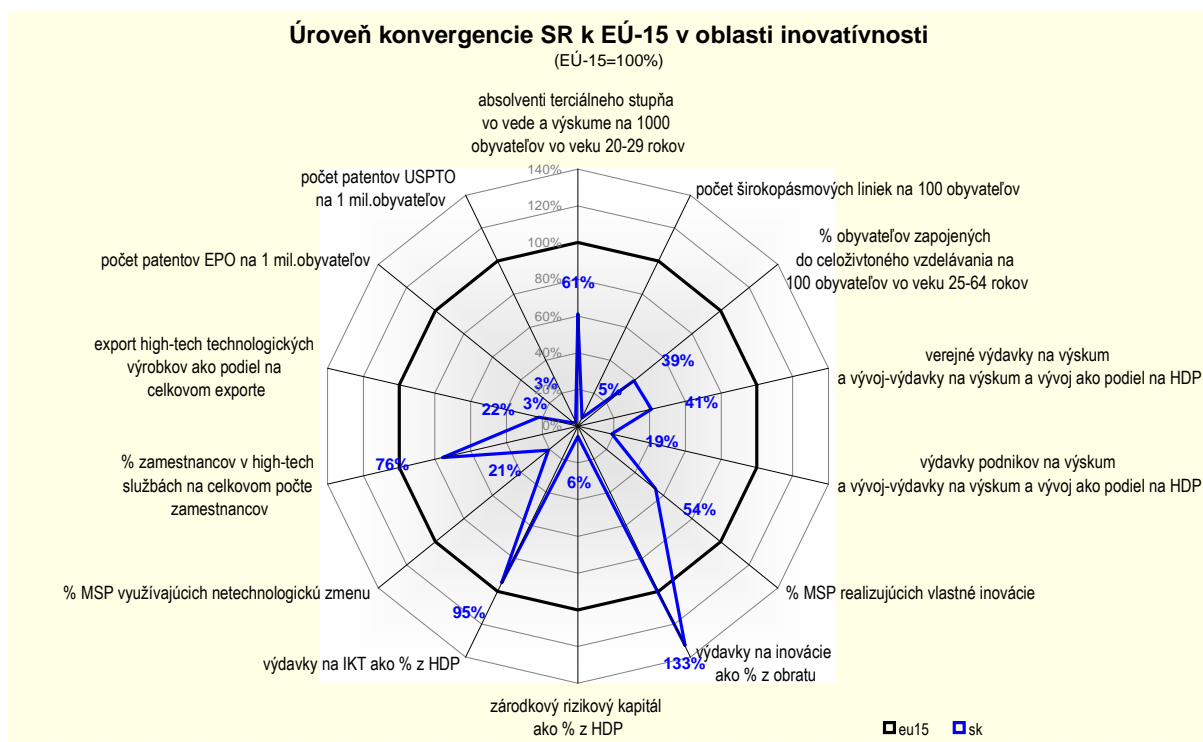
Z prieskumov vyplýva, že zavedením e-služieb môžu občania SR ušetriť ročne cca 1 týždeň pracovného času, čo predstavuje úsporu cca 4000 Sk/pracujúceho občana. Inak povedané, len časová strata (spôsobená nízkou produktivitou služieb) spôsobuje štátnemu rozpočtu ročnú ujmu na priamych daniach vo výške 3 337 mil. Sk, ktorá sa pri súčasnom raste ekonomiky a produktivity bude medzi

⁷⁷ zdroj: Internet v Slovenskej republike z pohľadu regulátora telekomunikačného trhu - I., Telekomunikačný úrad SR

ročne zvyšovať o 4 - 5%. Pokiaľ by sme vychádzali zo súčasného 26,8% využívania internetu občanmi a e-slужby by boli implementované, tak by sa vynaložené náklady vo forme priamych daní mohli vrátiť v priebehu 5 rokov. Infraštruktúra informačno-komunikačných technológií (ďalej len „IKT“) bezprostredne podmieňuje rozvoj elektronických služieb. Vytvára podmienky, ktoré stimulujú ponuku, ale aj dopyt po týchto službách. Pre rozvoj každej modernej, znalostne orientovanej ekonomiky je nevyhnutné, aby táto infraštruktúra bola všeobecne dostupná a technologicky interoperatívna.

K infraštruktúre IKT patria tiež chrbtové optické siete, v ktorých štát vlastní väčšinový podiel, a do ktorých boli v minulosti vložené rozsiahle verejné investície. Je žiaduce využiť tieto siete v prospech verejnosti (napríklad vo verejno-súkromných partnerstvách), hlavne na poskytovanie alternatívnych možností pripojenia v zaostávajúcejších regiónoch, kde princípy hospodárskej súťaže neumožňujú nástup dominantných operátorov. V neposlednom rade by využitie týchto sietí viedlo k zvýšeniu konkurencie v miestnych prístupových vedeniach a k zníženiu ceny za pripojenie, ktorá patrí k najvyšším v štátoch EÚ.

3.3.3.3 Výskum, vývoj a inovácie

Graf 7: Úroveň konvergenie SR k EÚ-15 v oblasti inovatívnosti, zdroj: EUROSTAT, Innovation Scoreboard 2005

Oblasť výskumu, vývoja a inovácií patrí k tým oblastiam, ktoré z hľadiska štrukturálnej a celkovej konvergenie SR k EÚ-15 zohrávajú kľúčovú úlohu. Ich rozvoj podmieňuje v rozhodujúcej miere rýchlosť a kvalitu procesov reštrukturalizácie existujúcej produkčnej štruktúry a ekonomickej transformácie na ekonomiku založenú na poznatkoch. Oblasť vedy a výskumu je okrem úrovne a funkčnosti výskumnej a vývojovej základne úzko prepojená s kvalitou systému vzdelávania, v ktorom SR tak z hľadiska celkového objemu verejných výdavkov, ako aj ich efektívnosti za krajinami EÚ-15 zaostáva. Úroveň v oblasti výskumu, vývoja a inovácií je oproti EÚ-15 charakteristická najmä veľmi nízkou efektívnosťou, ktorá je daná nízkym počtom medzinárodne uznaných patentov (podaných patentových prihlášok) na 1000 obyvateľov a podielom high-tech výrobkov a služieb (s vysokým podielom pridanej hodnoty) na celkovom objeme exportu. V priebehu obdobia 2000 – 2004 SR dosahovalo iba 2% úrovne EÚ-15 v počte patentov na 1000 obyvateľov a iba 18% úroveň podielu high-tech exportu na celkovom exporte. Okrem nedokončenej transformácie vzdelávacieho systému a z nej vyplývajúceho nedostatočného prepojenia na výskumno-vývojovú základňu je príčinou zaostávania SR za priemerom EÚ-15 v tejto oblasti hlavne nízky podiel výdavkov na vedu a výskum na HDP (o 69% nižší ako v EÚ-15) a nízka miera výdavkov na IKT v pomere k HDP (47% úrovne EÚ-15) s dôrazom na nízky objem rizikového kapitálu. V takýchto podmienkach nie je na výskumno-vývojové kapacity vyvíjaný tlak, ktorý ich núti vytvárať partnerstvá a výskumno-vývojové klastre. Nízky objem rizikového kapitálu zasa charakterizuje nedostatočnú klímu pre investovanie do inovatívnych projektov. Oba ukazovatele charakterizujú úroveň podnikových procesov a ich schopnosť vyvíjať a inovovať výrobky a služby s vysokou pridanou hodnotou, schopných konkurovať na zahraničnom a domácom trhu.

...pre SR je charakteristická nízka výkonnosť a výrazne nižšia efektívnosť inovácií, vedy a výskumu v porovnaní s EÚ-15..

Výskum a vývoj

Vedeckovýskumné kapacity sú sústredené do západnej časti SR, pričom sa vytvárajú priestorové zoskupenia po osi Bratislava – Trnava – Piešťany, Trenčín – Ilava – Prievidza – Žilina. V súčasnosti až takmer polovica zamestnancov výskumu a vývoja pracuje v Bratislavskom kraji. V ostatných častiach SR môžeme pozorovať lokálne koncentrácie vedeckovýskumných pracovníkov – Banská Bystrica – Zvolen, Nitra, Košice, Poprad. Regióny južného Slovenska a východného Slovenska trpia absenciou vedeckovýskumnej infraštruktúry či už v podnikateľskej sfére, ale aj dostupnosťou verejných vedeckovýskumných centier (SAV, univerzity). Problém nedostatočnej a zastaranej výskumnej infraštruktúry je pritom problémom výskumu a vývoja vo všetkých regiónoch v SR.

...v rozvoji výskumu a vývoja prevládajú silné medzi regionálne rozdiely..

Z nerovnomerného rozloženia vedeckovýskumných zariadení v rámci SR vyplýva aj nerovnomerné smerovanie výdavkov na vedu a výskum, kde do Bratislavského kraja plynie 48% týchto výdavkov a do Prešovského kraja len 2%. Od roku 2000 dochádza k permanentnému poklesu bežných výdavkov na výskum a vývoj, ako aj k poklesu ich podielu na HDP. Podiel výdavkov na výskum a vývoj na HDP poklesol v roku 2004 na úroveň 0,53 %⁷⁸. Oproti roku 2000 došlo k medzročnému nárastu tak kapitálových, ako aj bežných výdavkov na výskum a vývoj v priemere o 9,75%. Výdavky na jedného zamestnanca výskumu a vývoja dosiahli v roku 2003 v priemere za SR 335,3 tis. Sk. Najvyššia úroveň tohto ukazovateľa sa zaznamenala za Trenčiansky kraj (763,2 tis. SK) a najnižšia zasa za Košický kraj (203,1 tis. Sk).

Vzdelaná a kvalifikovaná pracovná sila sa stala motorom rozvoja sektoru služieb hlavne vo väčších regionálnych centrách. Rozšírenie vysokoškolského vzdelávania prostredníctvom zakladania nových univerzít do regiónov neprinieslo očakávaný efekt, predovšetkým kvôli nedostatočnému naplneniu pedagogických kapacít, problémami s akreditáciou a hlavne kvôli orientácii na ekonomicky neproduktívne smery (pedagogika, umenie a pod.). Pôvodné väzby medzi výskumnou činnosťou na univerzitách a vo výskumných centrách s podnikateľským sektorom v SR boli pretrhnuté, v súčasnosti čelia hlavne MSP vážnym bariéram pri nadviazaní styku s výskumnou sférou.

...štrukturálnym problémom výskumu a vývoja je ich nedostatočné prepojenie s dopytom na trhu...

⁷⁸ ukazovatele ekonomického vývoja, zdroj: Štatistický úrad SR, 2005

Inovačný potenciál

Doterajšia priemyselná štruktúra SR bola jednostranne rozvinutá s vysokým podielom ťažkého priemyslu sprevádzaného problémom konverzie. Priemyselné podniky dosahovali nízku efektívnosť a inovatívnosť, okrem toho boli a sú energeticky a surovinovo náročné. Rast podielu malých a stredných podnikov bol pomalší v dôsledku nedostatočnej podpory pre zavádzanie inovatívnych postupov. Nízka konkurenčná schopnosť podnikov hospodárstva SR bola z dôvodu extenzívnej orientácie a nedostatočnej štruktúrnej politiky zameranej na inovácie a proexportnú politiku. Potenciál ekonomického pokroku na základe nových technológií je obmedzený kvôli nedostatočnému dopytu po výsledkoch vedy a výskumu v podnikateľskom sektore. Vedecko-technická politika zaznamenala viaceré zmeny vo fungovaní vrátane zavedenia princípu konkurencie a systému štátnych programov výskumu a vývoja. Úspešná realizácia politiky však stále naráža na mnohé bariéry, najmä nedostatok finančných prostriedkov a silným tlakom globalizácie. Aj napriek tomu, že sa výdavky na výskum a vývoj za obdobie 1999 - 2003 zvýšili o 23%⁷⁹, podiel výdavkov na výskum a vývoj na HDP má od roku 2000 mierne klesajúcu tendenciu a dosahuje tretinovú úroveň priemeru EÚ 15. Napriek miernemu nárastu výdavkov na výskum a vývoj v období 1999 - 2003 v absolútnom vyjadrení, hodnota certifikovaných výrobkov zrástla len o 9,8%. V počte registrovaných patentov SR patrí medzi 5 najslabších krajín EÚ vrátane prístupových krajín. Medzi zásadné príčiny tohto stavu patrí fakt, že na Slovensku je umiestnených veľmi málo nadnárodných korporácií, v ktorých celosvetovo sústredený najvýznamnejší inovačný potenciál. Na druhej strane je jednou z príčin zaostávania Slovenska aj neexistencia významných inovačných klastrov v priemysle a službách, ktoré by využívali a rozvíjali inovačný potenciál z domácich zdrojov a dokázali by si v konkurenčnom prostredí nájsť svoj trhový priestor. Nedostatky domácich inovačných zdrojov spočívajú najmä v málo dostupnej kvalitnej infraštruktúre, roztrieštenosť inovačnej politiky a slabá motivácia podnikov pre zavádzanie inovácií. Dôležitou bariérou je i nedostatočná kvalita ľudského potenciálu pre inovatívne procesy, nedostatočný dopyt po výsledkoch vedy a výskumu zo strany podnikateľského sektora a slabé financovanie výskumných činností v podnikateľskom sektore a v neposlednom rade nedostatočne vytvorený trh s rizikovým kapitálom.

Z hľadiska hodnotenia inovatívnosti⁸⁰ patrí v roku 2005 SR v rámci všetkých krajín EÚ medzi najslabšie krajiny poslednej skupiny krajín (tzv. losing ground) najmenej výkonných v oblasti inovácií. Zo všetkých členských krajín je SR spolu s Portugalskom na poslednom mieste tohto rebríčka. Najväčším a narastajúcim problémom výkonnosti v oblasti inovácií je veľmi nízka výkonnosť podnikov v oblasti výskumu a vývoja a s ním súvisiaci problém nízkej zamestnanosti v odvetviach high-tech služieb. Príčinou tohto stavu je na jednej strane nízka aktivita a konkurencieschopnosť domácich inovačných kapacít. Dôležitejšou príčinou však je, že SR je doposiaľ veľmi málo atraktívne pre nadnárodné korporácie, ako dominantných hráčov s najvyšším inovačným potenciálom, ktoré by alokovali a rozvíjali svoje inovačné aktivity na území SR. V strednodobom horizonte môže byť výkonnosť SR v inováciách pozitívne stimulovaná prostredníctvom relatívne dynamicky rastúcim výdavkom na IKT a rastúcim počtom zamestnancov v stredne/high-tech odvetviach priemyselnej produkcie. Výrazným impulzom v priebehu programového obdobia 2007-2013 môže byť výrazný nárast verejných výdavkov na výskum a vývoj. Ich dopad na inovačnú výkonnosť SR však závisí od efektívnosti a účinnosti systému podpory inovácií v SR.

...z hľadiska efektívnosti procesu inovácie patrí SR k najslabším krajinám v celej Európe...

...urýchlenie reštrukturalizácie a rozvoj znalostnej ekonomiky je v rozhodujúcej miere podmienený kvalitou inovačného potenciálu...

⁷⁹ výdavky na výskum a vývoj podľa OKEČ za obdobie 1999 - 2003, zdroj: ŠÚ SR

⁸⁰ Zdroj: European Innovation Scoreboard 2005, Country Report 2005 for Slovak Republic

3.3.3.4 Systém zdravotnej starostlivosti

Systém prešiel v poslednom období zásadnými zmenami. Doterajšia centrálna regulácia prostriedkov určených na zdravotníctvo a nedostatočne účinné nástroje pre ich efektívne využívanie nevytvárali podmienky pre zabezpečenie zdravotnej starostlivosti na uspokojivej úrovni. Absencia legislatívneho prostredia, ktoré by motivovalo hospodárne a zodpovedné správanie zdravotných poisťovní i poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a dlhodobo nahromadené systémové nedostatky si vyžiadali komplexnú reformu systému a vytvorenie nového legislatívneho rámca, ktorý o. i. vylúči účasť štátu na sanácii dlhov nehospodárnych a nezodpovedných subjektov. Reformné zákony zasahujú a menia vzťahy a postavenie medzi jednotlivými subjektmi na „zdravotníckom trhu“, do ktorého vnášajú princíp konkurencie. Zavádzajú nové nástroje v oblasti poistenia, liekovej politiky, stanovujú rozsah zdravotnej starostlivosti, zavádzajú pojem „kvalita“ v zdravotníckej praxi. Vytvárajú tlak na zvyšovanie zodpovednosti pacienta za svoj zdravotný stav, na poskytovateľa zdravotnej starostlivosti za správne poskytovanie zdravotnej starostlivosti a jej kvalitu a napokon aj na zdravotnú poisťovňu, ktorá musí zobrať svoj diel zodpovednosti, predovšetkým za manažment pacienta v systéme a plnení kritérií solventnosti a nákupu zdravotnej starostlivosti v podmienkach tvrdých rozpočtových obmedzení a rizikom bankrotu.

Významným doplňujúcim predpokladom koncentrácie verejných financií na rozvojové priority je dokončenie reformy zdravotníctva. Dostupnosť kvalitných zdravotníckych služieb vo všetkých regiónoch je jedným z predpokladov zvýšenia mobility pracovnej sily a zvýšenia atraktívnosti SR pre zahraničných investorov. Dostatočná efektívnosť a transparentnosť príspevkov do zdravotníctva financovaných z verejných zdrojov sa nedá dosiahnuť bez rozsiahlej modernizácie kontrolných mechanizmov, založených na využití informačných a komunikačných technológií. Špecifickým problémom je zlá technologická infraštruktúra zdravotníckych zariadení (lokálne dátové a hlasové siete, telekomunikačné napojenie), spôsobujúca ťažkosti pri nasadzovaní nemocničných informačných systémov, ktoré sú nevyhnutné pre racionalizáciu ich prevádzky a zvýšenie kvality poskytovaných zdravotníckych služieb.

V súčasnosti sa preferuje model determinantov zdravia ako najefektívnejší model pre uplatnenie intervencie zameranej na verejné zdravie. Determinanty zdravia sú skupiny rizikových a protektívnych faktorov, ktoré ovplyvňujú zdravie. Vo všeobecnosti platí, že zdravotný stav ako taký ovplyvňujú štyri základné skupiny determinantov, ktorými sú: genetické faktory (asi 10%), úroveň zdravotnej starostlivosti (asi 20%), prostredie (životné, sociálne, pracovné, ekonomické) (asi 20%), spôsob života (asi 50%).

Z analýzy a komparácií zdravotného stavu obyvateľov Slovenskej republiky a ostatných štátov EÚ vyplýva, že medzi tri najčastejšie príčiny úmrtnosti v Slovenskej republike patria kardiovaskulárne ochorenia, onkologické ochorenia a vonkajšie príčiny ochorení⁸¹.

Kardiovaskulárne ochorenia

Úmrtnosť na ischemické choroby srdca bola u mužov v Slovenskej republike 86.37⁸². Najvyššiu úmrtnosť malo Lotyšsko (163.75) a najnižšiu Portugalsko (26.14). Slovenská republika sa nachádzala na 5. mieste v úmrtnosti mužov na ischemické choroby srdca. U žien bola úmrtnosť ischemické choroby srdca 21.37, pričom najvyššia úmrtnosť bola u žien v Lotyšsko (37.53) a najnižšia vo Španielsku (4.94). Slovenská republika sa nachádzala na 5. mieste v úmrtnosti žien na ischemické choroby srdca. Úmrtnosť na cievne choroby mozgu bola u mužov v Slovenskej republike 21.22. Najvyššiu úmrtnosť na cievne choroby mozgu malo Lotyšsko (59.64) a najnižšiu Švédsko (8.32). Slovenská republika sa nachádzala na 8. mieste v úmrtnosti mužov na cievne choroby mozgu. Úmrtnosť na cievne choroby mozgu u žien v Slovenskej republike bola 9.61. Najvyššiu úmrtnosť na cievne choroby mozgu u žien malo Lotyšsko (29.84) a najnižšiu Malta (4). Slovenská republika sa nachádzala na 10. mieste úmrtnosti na cievne choroby mozgu.

⁸¹ podľa v súčasnosti platnej desiatej revízie Medzinárodnej klasifikácie chorôb patria do skupiny vonkajších ochorení napr. dopravné nehody, pády, vystavenie účinkom neživých mechanických síl, náhodné utopenie a topenie, napadnutie a i.

⁸² Všetky uvádzané číselné údaje pochádzajú zo Zdravotníckej ročenky SR 2002 predstavujú hodnoty úmrtnosti na vybrané ochorenia na 100 tis. obyvateľov.

Onkologické ochorenia

Úmrtnosť na všetky onkologické ochorenia bola u mužov v Slovenskej republike 148.07. Najvyššia úmrtnosť mužov na všetky onkologické ochorenia bola v Maďarsku (186.63) a najnižšia vo Fínsku (61.81). Slovenská republika sa nachádzala na 2. mieste v úmrtnosti na onkologické ochorenia. Úmrtnosť na všetky onkologické ochorenia u žien bola v Slovenskej republike 74.9. Najvyššia úmrtnosť na všetky onkologické ochorenia u žien bola v Maďarsku (98.9) a najnižšia v Grécku (50.12). Slovenská republika sa nachádzala na 7. mieste v úmrtnosti žien na onkologické ochorenia. Úmrtnosť na zhubné nádory priedušnice, priedušiek a pľúc bola u mužov v Slovenskej republike 39.25. Najvyššia úmrtnosť bola u mužov v Maďarsku (64.49) a najnižšia v Švédsku (11.01). Slovenská republika sa nachádzala na 6. mieste v úmrtnosti mužov na zhubné nádory priedušnice, priedušiek a pľúc. Úmrtnosť na zhubné nádory prsníka bola u žien v Slovenskej republike 15.81. Najvyššia úmrtnosť na zhubné nádory prsníka bola u žien v Írsku (21.11) a najnižšia v Grécku (12.91). Slovenská republika bola na 10. mieste v úmrtnosti žien na zhubné nádory prsníka.

Vonkajšie príčiny ochorení

Úmrtnosť na vonkajšie príčiny ochorení bola u mužov v Slovenskej republike 86.78. Najvyššia úmrtnosť na vonkajšie príčiny ochorení bola v Estónsku (270.28) a najnižšia vo Veľkej Británii (34.46). Slovenská republika bola na 9 miest v úmrtnosti mužov na vonkajšie príčiny ochorení. Úmrtnosť na vonkajšie príčiny ochorení bola u žien v Slovenskej republike 17. Najvyššia úmrtnosť na vonkajšie príčiny ochorení u žien bola v Estónsku (57.25) a najnižšia v Taliansku (10). Slovenská republika bola na 10 mieste v úmrtnosti na vonkajšie príčiny ochorení u žien.

3.4 Sídlná štruktúra SR a jej význam pre regionálny rozvoj

SR sa v súčasnosti nachádza v stave určitej fragmentácie spoločnosti, čo má svoj územný, sídelný a sociálno-ekonomický priemet. Uvedená polarizácia sa prejavuje v horizontálnej sociálno-priestorovej diferenciacii a vo vertikálnej sociálno-ekonomickej polarizácii. Zložitost' súčasnej situácie spočíva v tom, že obe tieto problémové dimenzie sa stretávajú spravidla v tých istých regiónoch a územiach, čím sa komplikujú rozvojové možnosti týchto regiónov a území a zároveň vyžadujú systémové a komplexné riešenie. V SR existuje široké spektrum rozličných druhov oblastí, ktoré sú charakteristické osobitými problémami. Ide napr. o štrukturálne typy s málo diverzifikovanou a zastaranou hospodárskou štruktúrou, kombinovanou nedostatočnou rozvinutosťou technickej infraštruktúry a veľkým podielom problémového obyvateľstva, postihnutých konverziou zbrojného priemyslu a rozpadom vnútorných trhov, prihraničných a jednostranne poľnohospodársky orientovaných regiónov, s útlmom baníctva a stavebníctva atď.. Podobne možno vymedziť i iné typológie na základe výskytu chudoby, sociálno-demografických problémov, sociálno-priestorových problémov a pod.

Pri hodnotení súčasného stavu SR treba mať na zreteli skutočnosť, že NUTS 2 Bratislavský kraj má z funkcie hlavného mesta a geografickej polohy iný charakter ako ostatné regióny NUTS 2. Jeho výnimočné postavenie sa prejavuje tak v jeho ekonomickej výkonnosti ako aj konkurencieschopnosti. Bratislavský kraj sa v roku 2003 podieľal na HDP Slovenska viac ako 25%, dosahoval najvyššiu mieru zamestnanosti, produktivitu práce, má najvyšší podiel občanov zapojených do celoživotného vzdelávania a realizuje sa v ňom viac ako 50% celoslovenského výskumu.

Ostatné kraje okrem výraznému rozdielu oproti Bratislave vykazujú v porovnaní s priemerom SR výrazne menšie rozdiely ekonomickej výkonnosti a konkurencieschopnosti. Majú porovnateľné rozvojové charakteristiky, pričom ako celok hlboko zaostávajú za úrovňou krajín EÚ 15 a dosahujú iba 40,4% ich úrovne HDP na obyvateľa v PKS. V období 2000 - 2002 podľa EUROSTATU to bolo za SR 47,5%, Bratislavský kraj 109,0%, západné Slovensko 44,1%, stredné Slovensko 39,2% a východné Slovensko 35,2%. Najviac zaostávajúcim regiónom NUTS 2 je východné Slovensko, predovšetkým Prešovský kraj. Okrem nezamestnanosti, ktorá je najvyššia v Banskobystrickom kraji, je Prešovský kraj najzaostávajúcim regiónom NUTS 3, a to s najnižšou produktivitou práce, najnižšou výkonnosťou a najvyššou energetickou náročnosťou priemyselnej výroby. V Prešovskom kraji je realizovaných aj najmenej vedeckých a výskumných projektov v celej SR.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že problémy zaostávajúcich regiónov súvisia s neukončenou ekonomickou transformáciou. Nízka výkonnosť a konkurencieschopnosť viac rozvinutých regiónov oproti krajinám EÚ 15 súvisí s nedostatočným pokrokom v transformácii ekonomiky na ekonomiku založenú na poznatkoch využívajúcej v prevažnej miere faktory rastu postavené na technologickom pokroku a inováciách. Príčiny aj zdroje riešenia problémov výkonnosti a konkurencieschopnosti regiónov súvisia s polycentrickým charakterom systému osídlenia SR. Jeho súčasnú situáciu charakterizujú nasledujúce kľúčové skutočnosti:

- sídelnú sieť charakterizuje vysoká miera rozdrobenosti – 2 891 obcí (r. 2004), z ktorých malé (do 1000 obyvateľov) tvoria 67 % a žije v nich 16 % obyvateľstva
- napriek tomu, že v súčasnosti v celkovej populácii dominuje mestské obyvateľstvo (55,5% k 1.1.2005), stále je veľmi významný podiel aj obyvateľstva vo vidieckych sídlach (44,5% k 1.1.2005),
- ťažisko mestskej štruktúry z hľadiska počtu sídiel tvoria stredné a malé mestá do 50 tisíc obyvateľov (tvoria viac ako 90% mestských sídiel), avšak z hľadiska počtu obyvateľov sú významnejšie väčšie stredné a veľké mestá (nad 50 tisíc obyv.), kde býva skoro 25% obyvateľov SR.

V predchádzajúcom období sa rozmiestnenie výrobných zariadení a zariadení sociálnej (ale aj inej) infraštruktúry riadilo podľa systému strediskovej sústavy osídlenia. Uplatnenie tohto princípu vytvorilo na území SR relatívne rovnomerne rozložený **systém centier osídlenia**⁸³, ktorých polohová účinnosť v podstate môže saturať potreby obyvateľov aj v súčasnosti. Zotrvačnosť pôsobenia vytvorených centier je vysoká aj v nových hospodárskych a sociálnych podmienkach.

Okolo najvýznamnejších centier osídlenia sa vytvorili polarizované a aglomerizované územia, ktoré sa v Koncepcii územného rozvoja Slovenska 2001 nazývajú **ťažiská osídlenia**.

Ťažiská osídlenia predstavujú priestorové sídelné systémy založené na princípe polarizačných účinkov centier, ktoré využívaním potenciálu kooperačných medzisídelných vzťahov zabezpečujú adekvátnu ekonomickú výkonnosť, konkurencieschopnosť a kvalitu života v regióne. Najviac rozvinuté sídelné a aglomeračné väzby sú okolo najväčších miest. Najvýznamnejšími ťažiskami osídlenia sú aglomeračné zoskupenia obcí v spádových územiach krajských miest. Tieto tvoria ťažiská osídlenia celoslovenského až medzinárodného významu. Podľa intenzity vzťahov aglomerovaných obcí s jadrovým mestom, vzdialenosti od jadier a miery dochádzky za prácou sa pri ťažiskách osídlenia najvyššieho významu rozlišuje jadrové, prímestské a okrajové pásmo.

Centrá osídlenia a ťažiská osídlenia vo všeobecnosti plnia úlohu pólov rastu, podporujú väzby medzi jednotlivými regiónmi a zabezpečujú prenášanie rastových efektov medzi nimi. Stupeň ich rozvinutosti je determinovaný okrem geografickej polohy hlavne úrovňou základnej verejnej infraštruktúry, ktorá podmieňuje prirodzený prírastok obyvateľstva, jeho migráciu, pohyb kapitálu, tovarov a služieb v území.

Špecifikom SR je priaznivá poloha najvýznamnejších pólov rastu k zahraničným sídelným aglomeráciám celoeurópskeho významu ako aj ich postupné formovanie cezhraničných aglomerácií, akými sú napr. Viedeň – Bratislava, Sliezsko – Ostravsko – Žilina – Martin, Košice – Prešov s nadväznosťou na michalovsko – vranovsko – humenské ťažisko osídlenia a s previazaním na sídelnú sieť v Maďarskej republike.

Inovačné póly rastu

Z dôvodu funkcie hlavného mesta, historického významu, geografickej polohy je jednoznačné centrum najvyššieho významu, mimo všetkých skupín centier mesto *Bratislava*. Sú v ňom koncentrované najvýznamnejšie vzdelávacie, výskumné, zdravotnícke, finančné, kultúrne a priemyselné kapacity Slovenska s dominantným medzinárodným postavením. S odstupom má mimoriadne postavenie mimo ostatných skupín centier mesto *Košice*, v ktorom sú rovnako koncentrované významné zdroje rastu s dominantným medzinárodným postavením. Bratislava a Košice majú vytvorené najlepšie predpoklady pre rozvoj ekonomiky založenej na poznatkoch a sú schopné generovať najsilnejšie impulzy pre zvyšovanie výkonnosti a konkurencieschopnosti národného hospodárstva.

Inovačné póly rastu sú ďalej tvorené mestami plniacimi funkciu krajských miest a ťažiskami osídlenia prvej úrovne, t. j. katastrami obcí, ktoré tvoria jadrové a prímestské pásma ťažísk osídlenia podľa Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001 („KURS 2001“). Inovačné póly rastu taktiež tvoria mestá sídiel okresných a obvodných úradov. Z dôvodu funkcie okresných a obvodných centier si tieto mestá prirodzene plnia funkcie inovačných centier aj pre príľahlé územia. Sú v nich sústredené významné inštitúcie vzdelávacie, výskumné, zdravotnícke, finančné, kultúrne a pod.. a taktiež významné výrobné kapacity rozvíjajúce ekonomické klastre s dominantným postavením v regióne. Inovačné póly rastu sa rozširujú aj na ich urbanizačné zázemie, ktoré je v KURS 2001 vymedzené ťažiskami osídlenia druhej úrovne. Súčasťou definovaných ťažísk sú aj niektoré obce označované ako kohézne póly rastu.

⁸³ KURS 2001 zoradil centrá podľa vyššej terciárnej vybavenosti do piatich skupín. Uvedené členenie pokrýva všetky obce, ktoré na návrh vlády vyhlásila Národná rada SR podľa § 22 ods. 1 zákona č. 369/90 Zb. o obecnom zriadení ako mestá, ako aj 9 obcí, ktoré majú viac ako 5 000 obyvateľov a nie sú vyhlásené za mestá.

Kohézne póly rastu

Prirodzenými kohéznymi pólmi rastu sú predovšetkým obce, ktoré tvoria prirodzené centrá príslušného územia. Plnia niektoré funkcie vyššieho významu aj pre príľahlé obce. Sú v nich sústredené rozhodujúce zariadenia lokálneho významu. Sú to predovšetkým centrá, ktoré plnia už v súčasnosti niektoré funkcie vyššieho významu aj pre príľahlé obce, a ktoré spĺňajú dobré lokalizačné faktory s dostupnosťou príľahlých obcí. Kohézne póly rastu predstavujú obce ako centrá kohézneho významu.

Separované a segregované osady

Osobitne je potrebné poukázať na existenciu územne nerovnomerne rozložených, sociálne a priestorovo vylúčených rómskych komunít, ktorých najvyššia koncentrácia je zaznamenaná na východnom Slovensku a v južných okresoch stredného Slovenska.

Po roku 1989, v dôsledku ekonomickej transformácie nastala výrazná vnútorná migrácia Rómov - z mesta na vidiek, pričom táto migrácia má väčšinou sociálny charakter. Nie je podmienená vyššími pracovnými príležitosťami na vidieku, ale pomerne drahšími životnými nákladmi v mestách. Vznikajú teda nové osady, rozrastajú sa staré a v niektorých obciach táto migrácia znamená značný regres pre celú rómsku komunitu. V mestách na východnom Slovensku v dôsledku toho vznikajú celé ulice a štvrte, ktoré sú takmer výlučne osídlené Rómami. Vznikajú územne a sociálne izolované mestské štvrte s výrazným výskytom sociálno-patologických javov, ktoré sú zdravotne nebezpečné a v ktorých postupne zlyháva infraštruktúra.

Podľa výsledkov monitoringu 620 evidovaných rómskych osídlení vidieckeho aj mestského typu (rok 2005), žije takmer 150 000 Rómov v podštandardných životných podmienkach v mestských a obecných koncentráciách, osídleniach lokalizovaných na okraji mesta alebo obce (separované osady), osídleniach, ktoré sú od mesta alebo obce priestorovo vzdialené, alebo oddelené prírodnou alebo umelou bariérou (segregované osady).

V uvedenom počte osídlení sa nachádza 4 813 takýchto chatrčí. Z celkového počtu 127 429 obyvateľov žijúcich v rómskych osídleniach bolo 50 082 detí do 15 rokov. Zamestnaných bolo 6 366 občanov a 1 512 občanov pripravujúcich sa na výkon povolania.

3.5 Výsledky SWOT analýzy súčasného stavu SR

SILNÉ STRÁNKY	Väzby na priority cieľa Konvergenca	Väzby na priority cieľa Regionálna konkurencia - schopnosť a zamestnanosť
Ľudské zdroje a vzdelávanie		
Pozitívny vývoj vzdelanostnej štruktúry ekonomicky aktívnych obyvateľov, vysoký podiel stredoškolsky vzdelaných ľudí v populácii 22 a menej	3.1, 3.3	3.1, 3.2
Rast záujmu o vzdelávanie (formálne a neformálne) zo strany občanov; predovšetkým o cudzie jazyky, manažment, využívanie IKT, ale aj o odborné vzdelávanie	3.1, 3.2, 3.3	1.3, 3.1, 3.2
Koncepcia riešenia problémov marginalizovaných rómskych komunít a skúsenosti s jej implementáciou	1.3, 3.1, 3.3	3.2
Rozsiahla sieť a dobrá dostupnosť vzdelávacích inštitúcií, dostatok zariadení stredného a vysokého školstva	1.3, 3.1, 3.2, 3.3	3.1, 1.3, 3.2
Nízky podiel ľudí (predčasne) opúšťajúcich vzdelávací systém bez získania kvalifikácie	3.1, 3.3	3.1, 3.2
Relatívne vysoký počet a kvalita absolventov matematiky, prírodných a technických vied	2.1, 2.3, 3.1, 3.3, 3.2	3.1
Koncepcia dôchodkovej reformy	3.3	3.2
Infraštruktúra a regionálna dostupnosť		
Dopravná infraštruktúra SR ako súčasť európskej dopravnej infraštruktúry	1.1, 1.3	1.3
Hustota existujúcej infraštruktúry železničnej dopravy	1.1	
Strategická geografická poloha SR v dopravnom prepojení západ – východ, sever - juh	1.1, 1.3	1.3
Existencia plánovacieho procesu v oblasti ochrany a využívania vôd a riadenie vodného hospodárstva podľa povodí	1.2	1.2
Využívanie princípu „znečisťovateľ platí“ a princípu „emisii/imisii“ pri povoľovaní vypúšťania odpadových vôd“	1.2	
Pozitívny vývoj v znižovaní množstva znečisťujúcich látok v ovzduší, relatívne nízka produkcia odpadov	1.2	
Monitorovanie jednotlivých zložiek životného prostredia, ktoré napomáha predchádzať havarijnemu zhoršeniu ich kvality	1.2	
Vysoká diverzita druhov a biotopov, pokrytie 36 % Slovenska chránenými územiami (vrátane NATURA 2000)	1.2	1.2
Existencia rozsiahlej siete občianskej vybavenosti, pamiatkového a stavebného fondu v regionálnych a lokálnych centrách osídlenia, vysoký kultúrno-historický a rozvojový potenciál miest a obcí	1.3, 3.1, 3.2	
Výhodné prírodné a kultúrne podmienky pre rozvoj celoročného cestovného ruchu	1.1, 1.2, 1.3	
Celoplošná dostupnosť do centier osídlenia v rozmedzí 30 minút	1.1, 1.3	1.3
Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika		
Nárast počtu podnikateľov, nárast priamych investícií, postupne sa mení štruktúra produkcie a rastúci trend podielu pridanej hodnoty na hrubej produkcii, zvyšovanie podielu energetickej dodávky z obnoviteľných zdrojov energie	1.3, 2.1, 2.3	2.1, 2.3
Existujúca sieť vedeckých a výskumných inštitúcií a potenciál vysokokvalifikovanej pracovnej sily vhodnej pre rozvoj výskumu a vývoja	2.1, 2.2, 2.3, 3.1	2.1, 2.3
Široká sieť pamäťových a fondových inštitúcií	2.2	2.2
Prebiehajúca reforma zdravotníctva, vytvorený legislatívny rámec.	2.4	

SLABÉ STRÁNKY	Väzby na priority cieľa Konvergenca	Väzby na priority cieľa Regionálna konkurencia - schopnosť a zamestnanosť
Ľudské zdroje a vzdelávanie		
Negatívny populačný vývoj, nepriaznivá veková štruktúra	1.3, 3.1, 3.2, 3.3	3.1, 3.2
Pretrvávajúca veľmi vysoká miera nezamestnanosti SR, s vysokým podielom dlhodobo nezamestnaných starších občanov a mladých ľudí	1.3, 2.1, 3.1, 3.3	3.2
Nízka efektívnosť siete vzdelávacích inštitúcií	1.3, 3.1, 3.2, 3.3	1.3, 3.1, 3.2
Zlý technický stav objektov vzdelávacej infraštruktúry	1.3, 3.2	
Nedostatočná orientácia obsahu vzdelávania na rozvoj kľúčových kompetencií ako predpokladu flexibility a adaptability pracovnej sily	1.3, 2.1, 3.1., 3.3	3.1, 3.2
Dlhodobo nízka mobilita pracovnej sily	1.1, 1.3, 3.3	3.2

Nízky podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva na celoživotnom vzdelávaní vrátane pedagógov a riadiacich pracovníkov vo vzdelávaní	3.1, 3.3	3.1, 3.2
Pretrvávajúce stereotypy v postavení mužov a žien a ich odmeňovaní	3.3	3.2
Pretrvávajúce stereotypy vo viazanosti na sociálny systém	1.3, 3.3	3.2
Relatívne vysoká miera rizika chudoby a sociálneho vylúčenia predovšetkým rizikových skupín s dôrazom na rómsku komunitu	1.3, 3.3	3.2
Nedostatočná vzdelanostná úroveň marginalizovanej rómskej komunity	1.3, 3.1, 3.3	3.2
Orientácia na tradičnú školu založenú na odovzdávaní vedomostí, memorovaní, verbálnych metódach a frontálnej výučbe (obmedzený individuálny prístup)	1.3, 2.2, 3.1	1.3, 3.1, 3.2
Slabá priestupnosť škôl na horizontálnej a vertikálnej úrovni	3.1, 3.3	3.1, 3.2
Nízka úroveň manažmentu a marketingu škôl a nedostatočne stimulujúce prostredie pre ďalšie vzdelávanie učiteľov	3.1, 3.3	3.1, 3.2
Nedostatočné využívanie IKT vo vyučovaní a slabá pripravenosť učiteľov na ich využívanie	1.3, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3	1.3, 3.1, 3.2
Nedostatočná miera počítačovej gramotnosti vo verejnej správe a na celospoločenskej úrovni	3.1, 3.2, 3.3	3.2
Slabá kooperácia, koordinácia a flexibilita aktérov pracujúcich na integrácii Rómov do spoločnosti	3.1, 3.3, 1.3	3.1, 3.3
Infraštruktúra a regionálna dostupnosť		
Nedobudovanosť multimodálnych koridorov TEN-T, nedobudovanosť nadradenej dopravnej infraštruktúry v sústave SR (diaľnice a rýchlостné cesty)	1.1, 1.2, 1.3, 2.1	1.1
Nevyhovujúci technický a kvalitatívny stav dopravnej infraštruktúry, nevyhovujúca technicko-technologická úroveň terminálov intermodálnej dopravy (s výnimkou terminálu Dobrá)	1.1, 1.3	1.3
Zastaralý vozidlový park verejnej železničnej osobnej dopravy	1.1	
Chýbajúce cestné obchvaty sídelných útvarov	1.1, 1.2, 1.3	1.3
Nerovnomerná regionálna vybavenosť technickou infraštruktúrou	1.2, 1.3, 2.1	1.3
Nerovnomerná regionálna vybavenosť environmentálnou infraštruktúrou	1.2, 2.1	1.2
Nedostatočné opatrenia na ochranu pred povodňami a s tým súvisiace nedostatočné materiálne zabezpečenie povodňovej záchrannej služby (t.j. Hasičského a záchranného zboru)	1.2, 2.1	1.2
Nízky podiel využívania obnoviteľných zdrojov energie vzhľadom na extrémne vysokú energetickú náročnosť ekonomiky SR	1.1, 1.2, 2.1	1.2, 2.1
Nízka úroveň separovaného zberu a zhodnocovania odpadov	1.2, 2.1, 2.3	1.2
Environmentálne záťaž ohrozujúce životné prostredie	1.2	1.2
Nedostatočné prostriedky a kapacity na zabezpečenie starostlivosti o chránené územia, najmä NATURA 2000 a priaznivého stavu druhov a biotopov európskeho významu a na ich monitoring	1.2	1.2
Zlý technický stav verejnej infraštruktúry miest, infraštruktúry verejných služieb a pamiatkového fondu a regionálnej a miestnej infraštruktúry pamät'ových a fondových inštitúcií	1.3, 3.1	1.3, 3.1
Nedostatočná koordinácia, marketing a propagácia cestovného ruchu na všetkých úrovniach	1.3, 3.1	
Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika		
Nízka produktivita práce z pridanej hodnoty vo väčšine priemyselných odvetví, nízky podiel vývozu high-tech výrobkov a služieb na celkovom vývoze SR, pretrvávajúce bariéry rýchlejšieho rozvoja MSP	2.1, 2.2, 3.1, 3.3	2.1, 2.3
Existencia regiónov bez vedeckovýskumnej základne, izolovanosť, nízka miera koordinácie a koncentrácie kapacít výskumu a vývoja	2.1, 2.2, 2.3	2.1, 2.2, 2.3
Nedostatočný dopyt po inováciách v podnikateľskom sektore, slabá motivácia podnikov pre zavádzanie inovácií	2.1, 2.2, 2.3	2.1
Nedostatočná miera informatizácie verejnej správy, nedostatočný digitálny obsah pre občanov a firmy	2.2	2.2
Nízky stupeň využitia chrbticových optických štruktúr, v ktorých má štát väčšinový podiel	2.1, 2.2, 2.3	2.2
Nedostatočná technická a technologická vybavenosť a národná infraštruktúra pamät'ových a fondových inštitúcií/ Nedostatočná miera zapojenia pamät'ových a fondových inštitúcií do podpory rozvoja výchovy a vzdelávania	2.2, 1.3	2.2, 1.3
Nízka penetrácia IKT v domácnostiach, relatívne vysoké náklady na jej obstaranie vo vzťahu k príjmom, rozdiely medzi mestom a vidiekom, nevybavenosť objektov IKT infraštruktúrou	2.2	2.2
Zlý technický stav národnej zdravotníckej infraštruktúry vrátane nízkej miery využívania IKT v službách poskytovaných zdravotníctvom.	2.4	
Nepriaznivý zdravotný stav obyvateľstva v dôsledku demografického vývoja a zmeny štruktúry ochorení, podkapitalizovanosť systému zdravotníctva, nevhodná paradigma zdravotníctva	2.4	

PRÍLEŽITOSTI	Väzby na priority cieľa Konvergenčia	Väzby na priority cieľa Regionálna konkurencia - schopnosť a zamestnanosť
Ľudské zdroje a vzdelávanie		
Premena tradičnej školy na modernú a otvorenú vrátane vytvorenia potrebnej legislatívy, lepšie prepojenie vzdelávania a trhu práce	1.3, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3	1.3, 3.1, 3.2, 2.2
Zvýšenie kvality výchovno-vzdelávacieho procesu prostredníctvom modernizácie infraštruktúry škôl	3.2	
Modernizácia aktívnych opatrení trhu práce a ich prispôsobovanie existujúcim potrebám trhu a lokálnym potrebám jednotlivých regiónov	3.3	3.2
Vytváranie partnerstiev na rozvoj vzdelávania na regionálnej úrovni	3.1, 3.3	3.1, 3.2
Rozšírenie prístupu k vzdelávaniu pre znevýhodnené skupiny na trhu práce	3.1, 3.3	3.1, 3.2
Celoplošné zavádzanie počítačovej gramotnosti na školách, pracoviskách a vo verejnej správe	2.2, 3.1, 3.3	2.2, 3.2, 3.1
Potenciál mnohých Rómov vrátane detí a mladistvých integrovať sa do socio-ekonomickej štruktúry spoločnosti	3.1, 3.3, 1.3	3.1, 3.2, 1.3
Podporovanie rozvoja sociálnych služieb a iných činností, inovátnych a rozvojových projektov a programov na podporu sociálneho začleňovania ohrozených a vylúčených skupín	3.3	3.2
Vysoká penetrácia internetu na školách	2.2, 3.1	2.2, 3.1
Infraštruktúra a regionálna dostupnosť		
Rozvoj multimodálnych dopravných koridorov (siete TEN-T) a nadradenej dopravnej infraštruktúry	1.1	
Zlepšenie dostupnosti SR a regiónov k transeurópskym dopravným koridorom a k nadradenej dopravnej infraštruktúre	1.1	
Proporcionálny rozvoj jednotlivých zložiek dopravnej infraštruktúry	1.1, 1.3	1.3
Zvyšovanie bezpečnosti, kvality a spoľahlivosti dopravy	1.1, 1.3	1.3
Rozvojom integrovaných dopravných systémov zvyšovať podiel verejnej železničnej osobnej dopravy pri zabezpečovaní dopravnej obsluhy vo vybraných mestských aglomeráciách	1.1, 1.3	
Zvýšenie počtu obyvateľov pripojených na kanalizáciu, využitie relatívne priaznivej situácie v množstve a bilancii vôd a preventívne opatrenia pred povodňami a s tým súvisiace materiálne zabezpečenie povodňovej záchranej služby (t.j. Hasičského a záchranného zboru)	1.2	1.2
Zvyšovanie podielu využitia nízko emisných a obnoviteľných zdrojov na výrobe energie a tepla	1.2, 2.1	1.2, 2.1
Zvýšenie úrovne separovaného zberu a zhodnocovania odpadov, riešenie environmentálnych záťaží	1.2	1.2
Dosiahnutie/zachovanie priaznivého stavu druhov a biotopov, ich komplexný monitoring, dobudovanie NATURA 2000 a zabezpečenie starostlivosti o chránené územia	1.2	1.2
Rozvoj vzdelávacích (vrátane inštitúcií neformálneho vzdelávania) a sociálnych zariadení zvyšujúci diverzitu služieb v centrách regiónu a jeho atraktivnosť	1.3, 3.1, 3.2, 3.3	1.3, 3.1, 3.2
Podpora regenerácie a rozvoja sídiel a hospodárskeho využitia významných pamiatkových objektov	1.3	
Existujúci nehmotný potenciál cestovného ruchu, rozsiahla verejná finančná podpora rozvoja cestovného ruchu a rozvoj systémov pre zvýšenie efektívnosti a účinnosti destinačného marketingu a úrovne služieb	1.3	1.3
Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika		
Vytváranie prostredia pre prílev priamych investícií využívajúcich poznatky sústredené predovšetkým do klastra automobilového priemyslu	2.1, 2.3	2.1, 2.3
Aktívne zapojenie pamäťových a fondových inštitúcií do podpory rozvoja výchovy a vzdelávania, vedy a výskumu, rozvoj inovácie a znalostnej ekonomiky	2.2, 2.3, 1.3	2.2
Koncentrácia vedeckovýskumných centier v blízkosti univerzít garantuje vysokokvalifikovanú pracovnú silu a prepojenie výskumu a vzdelávania	1.3, 2.1, 2.3, 3.1	2.1, 2.3, 3.1
Automobilové priemyselné odvetvie, ktorého očakávaný rozvoj zaradí Slovensko medzi najväčších výrobcov automobilov v Európe, umožňuje rýchly rozvoj výskumu, vývoja, inovácií, IKT a iných pridružených odvetví	1.3, 2.1, 2.3, 3.1	2.1, 2.3
Mierne rastúci podiel výdavkov na vedu a výskum zo súkromného sektora	2.1, 2.3	2.1, 2.3
Vysoká penetrácia internetu na školách	1.3, 2.2, 3.1	1.3, 2.2, 3.1
Rozsiahle chrbtové optické siete s voľnou kapacitou, v ktorých štát vlastní väčšinu podiel, rozvoj e-služieb efektívne a účinne podporuje rozvoj podnikania a zvyšuje kvalitu života	2.1, 2.2	2.1, 2.2

Dokončenie reformy zdravotníctva a trvalé zvyšovanie kvality služieb zdravotnej starostlivosti	2.4	
Realizované a plánované rozsiahle verejné investície do informatizácie verejných služieb	2.1, 2.2, 3.1, 3.3	2.1, 2.2, 3.1, 3.2
Postupná stimulácia rozvoja širokopásmového internetu v regiónoch	2.2	2.2

OHROZENIA	Vázby na priority cieľa Konvergencia	Vázby na priority cieľa Regionálna konkurencia - schopnosť a zamestnanosť
Ľudské zdroje a vzdelávanie		
Dlhodobá vysoká nezamestnanosť vedie k sociálnemu a hospodárskemu poklesu	3.1, 3.3	3.1, 3.2
Prehlbovanie rozdielu mzdy v typicky mužských a ženských povolaniach	3.3	3.2
Pretrvávajúca rigidita a narastanie izolovanosti systému vzdelávania od potrieb ekonomiky	3.1	3.1
Nízky podiel HDP vynakladaný na vzdelávanie	1.3, 3.1, 3.2	3.1
Nedostatočná starostlivosť o rozvoj ľudských zdrojov v školstve/pedagogickom procese zapríčiňujúca odliv kvalitných učiteľov zo škôl, ktorý je sprevádzaný nezaujmom absolventov vysokých škôl pedagogického zamerania o výkon učiteľského povolania; t. j. chýba potrebný ľudský potenciál zo záujmom o transformáciu školy na modernú a otvorenú.	3.1, 3.3	3.1, 3.2
Prehlbenie sociopatologických javov v segregovaných, separovaných a koncentrovaných marginalizovaných rómskych komunitách	1.3, 3.1, 3.3	1.3, 3.1, 3.2
Chýbajúca podpora a odmietanie reálnej integrácie Rómov do spoločnosti na lokálnej úrovni miestnym obyvateľstvom	1.3, 3.1, 3.3	1.3, 3.1, 3.2
Nevyvážená integrácia Rómov do spoločnosti z dôvodu nekomplexnosti, časovej a vecnej neprepojenosti riešení problému	1.3, 3.1, 3.3	1.3, 3.1, 3.2
Neriešenie komplexnej údržby existujúceho stavu školských budov, zhoršenie technického stavu a zvýšenie prevádzkových nákladov školskej infraštruktúry	3.2, 1.3	1.3
Nízka kvalita poskytovaných služieb a výkonu opatrení v sociálnej sfére	3.3	3.2
Infraštruktúra a regionálna dostupnosť		
Zníženie dopravnej dostupnosti v porovnaní s okolitými štátmi a s tým spojené zníženie atraktívnosti územia SR pre investorov	1.1, 1.3	1.3
Zvyšujúce sa náklady na údržbu a opravy dopravnej infraštruktúry	1.1, 1.3	1.3
Znižovanie kvality a bezpečnosti cestných sietí I., II., III. Triedy	1.1, 1.3	1.3
Trvalý rast individuálneho motorizmu s negatívnym dopadom na životné prostredie a kvalitu života v mestách	1.1, 1.2	
Nedostatočné preventívne opatrenia pred povodňami, a s tým súvisiace nedostatočné materiálne zabezpečenie povodňovej záchranej služby (t.j. Hasičského a záchranného zboru), nízka miera napojenia obyvateľstva na verejnú kanalizačnú sieť a preťaženie niektorých čistiarň odpadových vôd	1.2	1.2
Zvýšenie negatívnych vplyvov ekonomických činností na životné prostredie v dôsledku vysokého hospodárskeho rastu, pretrvávajúca vysoká energetická náročnosť ekonomiky a nedostatočný podiel energetickej dodávky z obnoviteľných zdrojov energie	1.2, 2.1	1.2
Nedostatočné zabezpečenie záväzkov vyplývajúcich z predpisov v oblasti ochrany prírody a krajiny, najmä v územiach NATURA 2000	1.2	1.2
Chátranie, likvidácia existujúcich zariadení regionálnej infraštruktúry a pamiatkového fondu má za následok postupnú devastáciu miest a zánik kultúrnych hodnôt územia	1.3	
Riziko znižovania kvality života obmedzenou dostupnosťou sociálnych služieb a iných opatrení	3.3	3.2
Nedostatočná integrácia urbanistickej, pamiatkovej a environmentálnej praxe, dopravnej a informačnej infraštruktúry pri podpore rozvoja cestovného ruchu	1.3	1.3, 2.1
Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika		
Presun globálneho investičného kapitálu do teritórií s vyššou cenovou konkurencieschopnosťou ako SR a ich nenahradenie investíciami založenými na znalostiach	2.1, 2.2, 2.3	2.1, 2.2, 2.3
Málo efektívna a účinná podpora výskumu a vývoja s ohľadom na rast konkurencieschopnosti priemyslu a služieb z dôvodu rozdrobenosti a málo flexibilných foriem podpory	1.2, 2.1, 2.3	2.1, 2.3
Neustály úbytok finančných zdrojov na výskum a vývoj spôsobuje devastáciu vedeckovýskumnej základne v SR ale aj jej jednotlivých regiónoch a únik vysokokvalifikovanej pracovnej sily do zahraničia	2.3	2.3
Relatívne vysoké ceny, nízka kvalita a dostupnosť IKT	2.2	2.2
Privatizácia chrbtových, optických infraštruktúr, v ktorých má štát väčšinový podiel	2.2	2.2
Nedocenenie úlohy a inovačného potenciálu IKT, ako odvetvie s vysokou účinnosťou	2.2, 3.1	2.2, 3.1

a efektívnosťou pre rozvoj hospodárstva a rast kvality života jeho obyvateľov		
Nedocenenie úlohy pamäťových a fondových inštitúcií pri rozvoji poznatkovo orientovanej spoločnosti, nenahraditeľná strata dát, poznatkov a identity	1.3, 2.2	2.2
Pretrvávajúce chybné paradigmy zdravotníctva, rozmach prenosných a chronických chorôb, prehlbovanie neefektívnosti zariadení zdravotnej starostlivosti	2.4	

3.6 Hlavné disparity a faktory rozvoja⁸⁴ SR

3.6.1 Makroekonomické východiská

Kľúčové disparity	Hlavné faktory rozvoja
1. Nízka miera využitia rastového potenciálu regiónov 2. Nízka miera zamestnanosti, vysoká miera nezamestnanosti a jej značná regionálna diferenciácia. 3. Nízka úroveň tvorby pridanej hodnoty na pracovníka 4. Nízky podiel obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním a nízka pružnosť vzdelávacieho systému vzhľadom na potreby trhu práce 5. Nízka miera informatizácie spoločnosti 6. Nedostatočná technologická a inovačná úroveň 7. Nízky podiel výdavkov na výskum a vývoj z HDP	<ul style="list-style-type: none"> ⊙ Nárast stability a predvídateľnosti makroekonomického prostredia, zvyšovanie atraktivity podnikateľského prostredia podporujúce hospodársky rast a investície ⊙ Existujúci rastový potenciál a dobré východiská pre rozvoj konkurencieschopnosti ⊙ Reforma vzdelávacieho systému ⊙ Prebiehajúca reštrukturalizácia priemyslu, rozvoj služieb a prijatie vládnej stratégie zameranej na budovanie znalostnej ekonomiky

3.6.2 Hospodárska politika

Kľúčové disparity	Hlavné faktory rozvoja
1. Nedostatočná koncentrácia zdrojov a opatrení a chýbajúce nástroje podpory výskumu, vývoja a inovácií ⁸⁵ 2. Nedostatočná koherencia medzi jednotlivými parciálnymi nástrojmi 3. Nedostatočná transparentnosť, kvalita a konzistencia implementačných systémov ⁸⁶ 4. Nedostatočné informačné zabezpečenie a nízka kvalita informácií ⁸⁷	<ul style="list-style-type: none"> ⊙ koncentrácia zdrojov a opatrení (1, 2, 3, 4)⁸⁸ ⊙ implementácia systémov výkonnostne orientovaného riadenia (smart administration) (1, 2, 3, 4),

⁸⁴ Z metodického hľadiska sú kľúčové disparity a hlavné faktory rozvoja syntézou slabých stránok a ohrození a silných stránok a príležitostí uvedených v SWOT analýze.

⁸⁵ Podiel verejných výdavkov na výskum a vývoj/HDP bolo v SR o 21 % vyšší oproti EÚ-15, pričom v úrovni počtu patentov garantovaných USPTO/1000 obyvateľov dosahuje SR iba 1 % úrovne EÚ-15, v prípade EPO 4 %. Podiel výdavkov na výskum a vývoj dosahuje v SR iba 34 % úroveň EÚ-15, podiel high-tech exportu na celkovom export tvorí v SR iba 19 % úrovne EÚ-15.

⁸⁶ Dané predovšetkým doterajším ignorovaním najlepších praktík riadenia kvality vo verejnom sektore vo väčšine organizácií verejnej správy

⁸⁷ V dostupnosti služieb e-governmentu (15 základných verejných služieb) dosahuje SR iba 31% úroveň EÚ-15).

⁸⁸ V zátvorke sú uvedené disparity, ktoré budú prostredníctvom využitia daného faktora rozvoja riešené.

3.6.3 Sektorové a regionálne východiská

3.6.3.1 Ľudské zdroje a vzdelávanie

Kľúčové disparity	Hlavné faktory rozvoja
<ol style="list-style-type: none"> 1. Nízky podiel výdavkov na rozvoj ľudských zdrojov na HDP, nedostatočne previazaný obsah vzdelávania vzhľadom na potreby trhu práce, nevyhovujúca veková a profesijná štruktúra pedagógov⁸⁹ a nedostatočné využívanie potenciálu IKT vo vzdelávacom procese 2. Nedostatočný počet občanov zapojených do celoživotného vzdelávania 3. Vysoká miera nezamestnanosti, vysoký podiel rizikových skupín na celkovej nezamestnanosti a nízka miera zamestnanosti 4. Nízka mobilita a flexibilita pracovnej sily 5. Nedostatočná vzdelanostná úroveň marginalizovaných rómskych komunít 6. Relatívne vysoká miera rizika chudoby a sociálneho vylúčenia predovšetkým rizikových skupín s dôrazom na marginalizovanú rómsku komunitu 7. Starnutie obyvateľstva a s tým súvisiaca veková nevyváženosť v špecifických profesiách 8. Nízka kvalita a zastaranosť školských budov a vnútorného vybavenia škôl 	<ul style="list-style-type: none"> ⊙ Pozitívny vývoj vzdelanostnej štruktúry ekonomicky aktívnych obyvateľov, vysoká miera stredoškolsky a vysokoškolsky vzdelaných⁹⁰ a stály záujem obyvateľov o vzdelávanie (1, 2, 3, 4, 6) ⊙ Dobrá dostupnosť všetkých druhov vzdelávacích zariadení, existujúca sieť vzdelávacích inštitúcií neformálneho vzdelávania (1, 2, 3, 4, 5, 6) ⊙ Rast zamestnanosti indukovaný hospodárskym rastom, prílevom PZI a štrukturálnymi zmenami (4, 5) ⊙ Ďalšie vylepšovanie fungovania trhu práce a zvyšovanie účinnosti aktívnej politiky zamestnanosti (1, 2, 3, 4, 5, 6) ⊙ Nárast podpory výskumu, vývoja a celoživotného vzdelávania (1, 2, 4, 5, 6) ⊙ Podpora sociálnej inklúzie marginalizovaných skupín a ich uplatnenia na trhu práce (6) ⊙ Reforma vzdelávacieho systému zvyšujúca efektívnosť a účinnosť vzdelávania (1, 2, 4, 5, 6) ⊙ Racionalizácia siete škôl a s tým súvisiaca vyššia efektívnosť využitia finančných zdrojov na infraštruktúru vzdelávania (8) ⊙ Modernizácia infraštruktúry výchovno-vzdelávacieho procesu (8) ⊙ Odstránenie systémových nedostatkov systému sociálnych vecí a zvyšovanie kvality a efektívnosti v oblasti sociálnych vecí (6)

⁸⁹ Vysoký podiel nezamestnaných z počtu obyvateľstva vo veku 25 - 59 rokov podľa stupňa vzdelania v % z celkového počtu obyvateľstva vo veku 25 - 59 rokov v roku 2004: I. stupeň (0 - 2 ISCED 1997) 470,1 % a II. Stupeň (5 - 6 ISCED 1997) 212,6 % EÚ-15. Podiel učiteľov do 30 rokov tvorí v SR v priemere iba okolo 19%.

⁹⁰ „d01_4 Pupils at ISCED level 2 - as % of all pupils and students“ bol v 2003 v EÚ-15 21,4 a v SR 30,3%.

3.6.3.2 Infraštruktúra a regionálna dostupnosť

Kľúčové disparity	Hlavné faktory rozvoja
<ol style="list-style-type: none"> 1. Nízky podiel ciest vyšších tried (diaľnice a rýchlostné komunikácie) a nevyhovujúci technický a kvalitatívny stav infraštruktúry cestnej, železničnej a intermodálnej dopravy 2. Nerovnomerná regionálna vybavenosť environmentálnou infraštruktúrou, nedostatočné opatrenia na ochranu pred povodňami a s tým súvisiace nedostatočné materiálne zabezpečenie povodňovej záchranej služby (t.j. Hasičského a záchranného zboru) 3. Nízky podiel využívania obnoviteľných zdrojov energie v SR v porovnaní s rozvinutými krajinami EÚ vzhľadom na extrémne vysokú energetickú náročnosť ekonomiky SR 4. Zlý technický stav regionálnej infraštruktúry, infraštruktúry verejných služieb a pamiatkového fondu 5. Nedostatočné zabezpečenie starostlivosti o územia NATURA 2000 6. Nadmerná rozdrobenosť verejnej správy 7. Nedostatočná úroveň využitia a nízka kvalita služieb cestovného ruchu 	<ul style="list-style-type: none"> ⊙ Hustota dopravnej infraštruktúry, dopravná infraštruktúra ako súčasť európskej dopravnej infraštruktúry, rozvoj multimodálnych a nadradených dopravných koridorov (1) ⊙ Existencia rozsiahlej siete občianskej vybavenosti, pamiatkového a stavebného fondu v regionálnych a lokálnych centrách osídlenia (4) ⊙ Nárast počtu obyvateľov zásobovaných z verejných vodovodov, bývajúcich v domoch pripojených na verejnú kanalizáciu a čistiarne odpadových vôd a zvyšovanie kvality čistenia odpadových vôd, primerané opatrenia na ochranu pred povodňami a s tým súvisiace materiálne zabezpečenie povodňovej záchranej služby (t.j. Hasičského a záchranného zboru) (2) ⊙ Regenerácia územia (4) ⊙ Environmentálna politika podporujúca znižovanie negatívnych vplyvov ekonomického rastu na životné prostredie (1, 2, 3) ⊙ Zachovanie druhov a biotopov v územiach NATURA 2000 (5) ⊙ Existujúci nehmotný potenciál cestovného ruchu, rozsiahla verejná finančná podpora rozvoja cestovného ruchu a rozvoj systémov pre zvýšenie efektívnosti a účinnosti destinačného marketingu a úrovne služieb (7)

3.6.3.3 Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika

Kľúčové disparity	Hlavné faktory rozvoja
<ol style="list-style-type: none"> 1. Nízka miera zamestnanosti a jej značná regionálna diferenciácia. 2. Nízka úroveň tvorby pridanej hodnoty na pracovníka najmä v materiálovej výrobe, nedostatočná kvalita a rozvinutosť služieb a nízka produktivita práce z HDP v PKS 3. Nedostatočná vybavenosť regiónov fixným kapitálom 4. Nedostatočná kvalita prostredia a vzťahov v podnikaní, ochrane životného prostredia, vzdelávaní, výskume a inováciách 5. Nedostatočný dopyt po inováciách v podnikateľskom sektore, slabá motivácia podnikov pre zavádzanie inovácií 6. Nedostatočná informatizačná, komunikačná, technologická a inovačná úroveň 7. Nízka efektivita verejnej správy 8. Nedostatočná úroveň ochrany, využitia a sprístupňovania poznatkov spravovaných pamäťovými a fondovými inštitúciami 9. Nedostatočný digitálny obsah užitočný pre občanov a firmy 10. Nedostatočne využívané chrbtové optické siete, nízka penetrácia IKT v domácnostiach a relatívne vysoké náklady na jej obstaranie 11. Nepriaznivý zdravotný stav obyvateľstva v dôsledku zmeny štruktúry ochorení, zlá štruktúra služieb ako aj ich nízka efektívnosť a kvalita v dôsledku dlhodobého neriešených systémových nedostatkov 	<ul style="list-style-type: none"> • Stabilné makroekonomické a atraktívne podnikateľské prostredie podporujúce hospodársky rast a investície (1, 2, 3, 5) • Štrukturálne zmeny zvyšujúce súhrnnú produktivitu faktorov (1, 2, 5, 6) • Existujúca sieť vedeckých a výskumných inštitúcií a potenciál vysokokvalifikovanej pracovnej sily vhodnej pre rozvoj výskumu a vývoja (2, 1, 4, 6) • Široké uplatnenie pamäťových a fondových inštitúcií a sprístupňovanie digitálneho obsahu (9) • Nosné priemyselné odvetvie SR (automobilové) umožňuje rýchly rozvoj, výskumu, vývoja, inovácií, IKT a iných pridružených odvetví (1, 2, 3, 5, 6) • Rozsiahle chrbtové optické siete s voľnou kapacitou, v ktorých štát vlastní väčšinový podiel, rozvoj e-služieb (1, 2, 5, 6, 7) • Dostatočná vybavenosť všetkých stupňov škôl IKT a pripojení na internet (1, 6) • Nízke náklady na prácu (1, 2, 5) • Rozvinutá optická chrbtová infraštruktúra, vysoká penetrácia prostriedkov mobilnej komunikácie a ponuka e-služieb (10, 6) • Odstránenie systémových nedostatkov systému zdravotníctva a zvyšovanie kvality a efektívnosti zdravotnej starostlivosti (11)

3.7 Závery

Pre **programové obdobie 2004 - 2006** je charakteristická minimálna skúsenosť v strategickom plánovaní štrukturálnych fondov EÚ (ďalej len „ŠF“) a s ňou súvisiaca nižšia koordinácia a koncentrácia relevantných politík. Na konci roku 2006 je preto reálne predpokladať, že dosiahnutá úroveň **reálnej konvergencie**, t. j. priemerného HDP na obyvateľa členských štátov EÚ-15, sa bude pohybovať na úrovni **51,8%**⁹¹. Z hľadiska ostatných parametrov, ktoré hlbšie hovoria o kvalite dosiahnutého hospodárskeho rastu, sú rozhodujúce ukazovatele štrukturálnej konvergencie. Za roky 2000 – 2004 dosiahla SR v priemere za všetky ukazovatele **štrukturálnej konvergencie**⁹² iba približne **30%** úroveň krajín EÚ-15⁹³. Najvýraznejší pokrok bol dosiahnutý v oblasti ukazovateľov všeobecného makroekonomického prostredia a ekonomických reforiem.

Na základe získaných skúseností z predchádzajúceho programového obdobia⁹⁴ je v **programovom období 2007 - 2013** nevyhnutné sa zamerať na lepšiu koordináciu relevantných politík a koncentráciou verejných zdrojov na priority než v období 2004 – 2006. Lepšia koordinácia a koncentrácia zdrojov by sa mala prejavovať vo vyššej efektívnosti a účinnosti zdrojov ŠF, a napomôcť tak výrazným spôsobom v napredovaní krajiny. Z pohľadu **celkovej konvergenzie** možno predpokladať, že SR sa vo všetkých rovinách konvergenzie priblíži k EÚ-15. Pôjde o naplnenie cieľov **nominálnej konvergenzie**⁹⁵, čiastočne **štrukturálnej konvergenzie** a ďalší pokrok v oblasti **reálnej konvergenzie**. V oblasti reálnej konvergenzie⁹⁶ sa v roku 2013 očakáva, že SR bude presahovať **60%** z priemeru HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily (ďalej len „PKS“⁹⁷) v krajinách EÚ-15. V porovnaní s krajinami EÚ-25 je reálne predpokladať, že SR v roku 2013 dosiahne takmer 66% ich úrovne. V oblasti štrukturálnej konvergenzie budú zohrávať dominantnú úlohu kvalitatívne zmeny v produkčných štruktúrach zamerané na odstránenie existujúcej inovačnej a technologickej medzery. Ich pozitívny trend by sa mal prejavovať v odstránení štvrtiny až tretiny súčasného rozdielu medzi produktivitou práce dosahovanou v SR a priemerom produktivity v EÚ-15. Je to zmena podmienená rastom podielu vysokých a stredne vysokých technológií na zamestnanosti, investíciách, pridanej hodnote a exporte, rovnako ako rastom podielu poznatkovo náročných služieb na tvorbe HDP.

Na základe výsledkov analýz súčasného stavu ekonomiky SR boli z pohľadu koncentrácie zdrojov ŠF identifikované nasledujúce súhrnné disparity a faktory rozvoja ovplyvňujúce úroveň udržateľnej celkovej konvergenzie SR k EÚ-15 v programovom období 2007 – 2013:

Disparity:	<ol style="list-style-type: none"> 1. nízka konkurencieschopnosť materiálovej výroby a služieb 2. nedostatočná kvalita ľudských zdrojov 3. nedostatočná kvalita a dostupnosť verejnej infraštruktúry
Faktory rozvoja:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ technológie a procesy zabezpečujúce lepšie využitie produkčného potenciálu, jeho rozvoj a zvyšovanie inovačnej kapacity regiónov ▪ rozvoj ľudského potenciálu a efektívne využitie pracovných síl ▪ infraštruktúra, zabezpečujúca zlepšenie dostupnosti regiónov a kvality životného prostredia a verejných služieb

... v období 2007 – 2013 sa zamerať na lepšiu koordináciu relevantných politík a koncentráciou verejných zdrojov než v období 2004 – 2006...

⁹¹ Cieľom SR bolo do roku 2006 dosiahnuť úroveň presahujúcu 54% priemerného HDP na obyvateľa členských štátov EÚ.

⁹² Ide o ukazovatele EUROSTATu v oblasti všeobecného ekonomického prostredia, zamestnanosti, inovácií a výskumu, ekonomickej reformy, sociálnej kohézie a životného prostredia, ktoré predstavujú komplexnú charakteristiku kľúčových aspektov vývoja modernej ekonomiky.

⁹³ Ukazovateľ vyjadruje priemernú hodnotu miery konvergenzie jednotlivých štrukturálnych ukazovateľov a roky 2000 – 2004. Miera konvergenzie udáva pomer daného štrukturálneho ukazovateľa za SR k rovnakému ukazovateľu za EÚ-15.

⁹⁴ Uvedené v systematicky vypracovávaných výročných správach o implementácii CSF a príslušných programových dokumentov za rok 2004, priebežných správach o implementácii CSF a príslušných programových dokumentov za 1. polrok 2005 (uvedené na www.strukturalnefondy.sk).

⁹⁵ Na základe súčasného výhľadu vývoja ukazovateľov nominálnej konvergenzie bude v roku 2007 plniť všetky maastrichtské kritériá. V súlade s Konkretizáciou stratégie prijatia eura tak bude možné zaviesť v SR euro k 1. januáru 2009. Ukončenie procesu nominálnej konvergenzie sa predpokladá do 10. júna 2010. Zdroj: Analýza konvergenzie slovenskej ekonomiky k Európskej únii, NBS, august 2005

⁹⁶ V roku 2013 sa očakáva, že SR bude presahovať 60% z priemeru HDP na obyvateľa v PKS v krajinách EÚ-15.

⁹⁷ „Purchasing Parity Standards“

Pri detailnejšom pohľade na uvedené kľúčové **disparity** zistíme, že súvisia s dvoma hlavnými štrukturálnymi problémami.

▪ **Prvý problém** spočíva v **nedostatočnom využití a produktivite existujúcich faktorov ekonomického rastu**. Jeho dôsledky sa prejavujú oproti EÚ-15 predovšetkým v nízkej výkonnosti⁹⁸, pridanej hodnote, nízkej produktivite práce, vo vysokej energetickej náročnosti ekonomiky⁹⁹, nízkej miere zamestnanosti a vysokej nezamestnanosti¹⁰⁰. Nedostatočné využitie produkčného potenciálu je spôsobené predovšetkým neukončeným procesom ekonomickej transformácie, v ktorého dôsledku je využívanie existujúcich výrobných faktorov nízke alebo málo efektívne. Prostredníctvom dobudovania základnej infraštruktúry¹⁰¹, zvyšujúcej dostupnosti existujúcich zdrojov rastu alebo napr. zvýšenia efektívnosti výrobných procesov procesnými a technologickými zmenami je možné zvýšiť mieru využitia a produktivitu tradičných rastových faktorov a zvyšovať ich regionálnu úroveň. V mnohých prípadoch je tento proces nevyhnutným predpokladom pre budovanie a rozvoj nového rastového potenciálu založeného na využívaní poznatkov.

... nedostatočne
využitie
existujúce zdroje
...

▪ **Druhý problém** spočíva v **nedostatočnej úrovni potenciálu ekonomického rastu založeného na využívaní poznatkov**. Jeho dôsledky sa môžu prejavovať v strate konkurencieschopnosti tej časti priemyslu a služieb, ktorá podcení význam znalostí pre trvalý rozvoj svojich ekonomických činností. Rovnako sa dôsledky môžu prejavovať aj nedostatkom vytvárania nových trvalo udržateľných zdrojov ekonomického rastu, ktoré stále intenzívnejšie budú postavené na využívaní kreativity, vzdelania a zručnosti pracovnej sily. Príčina tohto problému spočíva v chýbajúcich podmienkach, na ktorých je možné znalostnú ekonomiku budovať. Ide predovšetkým o oblasti, ktoré súvisia s prvým, vyššie uvedeným problémom. Druhou podstatnou príčinou tohto problému je nízka efektívnosť a účinnosť nástrojov hospodárskej politiky doteraz realizovanej v oblasti podpory transferu technológií a know-how, inovatívosti v podnikoch, vedy a výskumu a vzdelávania. Ide o oblasti, v ktorých sa v priebehu transformácie nepodarilo zatiaľ vytvoriť dostatočne silné trhové mechanizmy, ktoré by prispievali k ich výraznejšiemu rozvoju a naštartovali tak zmeny vedúce k vysokému a trvalo udržateľnému rastu založenému na využívaní poznatkov. Naopak, tieto oblasti budú bez príspevkov zo strany štátu iba veľmi pomaly a oneskorene reagovať na trendy a potreby konkurencieschopnej ekonomiky, ktorou sa chce Slovensko stať.

... nedostatok
nových zdrojov
založených na
využívaní
poznatkov...

Pri detailnejšom pohľade na uvedené hlavné **faktory rozvoja** zistíme, že vo väzbe na identifikované disparity ich podpora súvisí s dvoma hlavnými vývojovými trendmi štrukturálneho vývoja v EÚ.

▪ Prvý trend je charakteristický tým, že vysoká dynamika hospodárskeho rastu sa dosahuje prostredníctvom zvýšenia miery využitia a produktivity existujúceho potenciálu. Hospodárska politika sa orientuje na podporu lepšieho využitia **tradičných faktorov** ekonomického rastu, postavených predovšetkým na využívaní práce a kapitálu, prostredníctvom stratégie postavenej na nižších fixných nákladoch, nedostatku moderného fixného kapitálu a infraštruktúry, prebytku pracovnej sily, disponibilite a nízkej cene priemyselných plôch, netrhových výhodách (investičné stimuly) a pod. V podmienkach globalizácie ekonomiky a zvyšovania nárokov na trvalo udržateľný rozvoj stratégia postavená iba na využívaní tradičných faktorov ekonomického rastu neumožňuje zabezpečiť vysoký hospodársky rast a primeranú konkurencieschopnosť¹⁰² ekonomiky v dlhšom časovom horizonte.

... vytvoriť
podmienky pre
vysoký a trvalo
udržateľný
ekonomický rast
cestou zvyšovania
konkurencieschopno
sti regiónov
a kvality života v
nich...

... lepšie využívať
existujúce faktory
ekonomického
rastu a vytvoriť
tým podmienky
pre rozvoj
znalostnej
ekonomiky...

▪ Pre druhý trend je charakteristické, že vysoká dynamika hospodárskeho rastu sa dosahuje prostredníctvom podpory **rozvoja znalostnej ekonomiky** a využívaní vo väčšej miere takých faktorov ekonomického rastu, akými je technologický pokrok. Stratégie hospodárskej politiky sa koncentrujú na zvyšovanie konkurencieschopnosti regiónov prostredníctvom stimulovania domácich a zahraničných investícií, prostredníctvom podpory šírenia inovácií a inovatívosti, prenosu nových technológií a know-how do výrobných odvetví a rozvoja regionálnych, národných a nadnárodných

budovať
a skvalitňovať
nové zdroje
trvalo
udržateľného
rastu, založeného
na využívaní
poznatkov...

⁹⁸ V zmysle HDP na obyvateľa v PKS.

⁹⁹ Svedčiacie o výrobnom procese s nízkym podielom pridanej hodnoty, nedostatočnej technologickej úrovne a štruktúry materiálnej výroby vysoko citlivej na rast cien energetických vstupov.

¹⁰⁰ Predstavujúcej takú úroveň materiálnej výroby a služieb, ktorá nedokáže vytvárať dostatočný počet efektívnych pracovných miest.

¹⁰¹ Vráťane základnej infraštruktúry vedy a výskumu.

¹⁰² V súčasnosti rast konkurencieschopnosti podporujú tradičné faktory (prebytok lacnej pracovnej sily, nedostatočná infraštruktúra, atď.), ktoré sú výraznou komparatívnou výhodou SR v súčasnosti. Proces vyrovnávania mzdovej úrovne medzi krajinami EÚ-25 bude túto komparatívnu výhodu postupne znižovať a lokality s komparatívnou výhodou lacnej pracovnej sily sa budú posúvať do ekonomík s nižším stupňom transformácie (Ukrajina, Rumunsko,). Účinnosť ich pôsobenia je časovo obmedzená.

priemyselných klastrov, výskumu a vývoja, vzdelávania, informatizácie spoločnosti a pod. Najväčší rastový potenciál postavený na poznatkoch je koncentrovaný predovšetkým v inovačných póloch rastu. Koncentruje sa v nich potenciál pre rast regiónu a vytváranie regionálnych klastrov a ich postupný rozvoj a prenikanie na národnú úroveň. V podmienkach globalizácie ekonomiky je v dlhodobom časovom horizonte vysoký hospodársky rast možné dosiahnuť iba v podmienkach postupného rozvoja znalostnej ekonomiky, ktorá dynamiku rastu stimuluje prostredníctvom technologického pokroku koncentrovaného hlavne v inovačných póloch rastu a uplatňovania podmienok trvalej udržateľnosti. Efekty na dynamiku hospodárskeho rastu, rast konkurencieschopnosti, životnú úroveň a kvalitu životného prostredia sa môžu prejaviť až po dlhšom čase a dopad na regióny môže byť rôzne časovo posunutý. Vo všeobecnosti to závisí od štruktúry priemyslu, rozvinutosti služieb¹⁰³ a v konečnom dôsledku schopnosti absorbovať poznatky.

¹⁰³ Možno dodať, že kým v roku 2004 sa v priemere za EÚ ostatné služby podieľali na tvorbe hrubej pridanej hodnoty 22,2% ,tak za SR to predstavovalo 16,9% (Zdroj: Statistics Pocket Book. ECB, July 2005).

4. VÍZIA A STRATÉGIA HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA SR

4.1. Vízia hospodárskeho a sociálneho rozvoja SR

Vízia predstavuje koncepčné smerovanie krajiny a vymedzuje pozíciu, ktorú chce z dlhodobého hľadiska dosiahnuť. Presahuje rámec jednotlivých programových období, a preto by mala odrážať celospoločenskú, alebo aspoň väčšinovú zhodu na jej obsahu. Vízia vymedzuje rámec pre definovanie strategických cieľov na jednotlivé programové obdobia a postupov na ich dosiahnutie. Na víziu nadväzuje stratégia, ktorej prostredníctvom je vo vymedzenom časovom období vízia napĺňaná.

Po získaní štátnej samostatnosti sa vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie v roku 2004, spolu so vstupom do NATO zavŕšil proces smerovania do sféry stability, prosperity a spolupráce. Tento proces obsahuje významný civilizačný, politický a ekonomický rozmer a odráža ambície občanov Slovenskej republiky, ktoré sa slobodne prejavili po politických a spoločenských zmenách v roku 1989.

... dynamický a trvalo udržateľný rast hospodárstva nie je potrebou, ale nevyhnutnou podmienkou stability SR aj EÚ ako celku...

V ekonomickej oblasti znamená členstvo v EÚ pre Slovensko postupnú účasť na výhodách plynúcich z jednotného trhu a spoločných politík EÚ a možnosť podieľať sa na formulovaní spoločných politík a cieľov EÚ. Znamená to však aj otvorenie sa slovenského hospodárskeho prostredia širokej konkurencii z členských štátov EÚ a nutnosť odolávať konkurenčným tlakom v ekonomickom prostredí EÚ, ale aj zvyšovať konkurencieschopnosť krajiny, jednotlivých jej regiónov a prispievať tak k zvyšovaniu medzinárodnej konkurencieschopnosti EÚ ako celku.

Predpokladá sa, že v tomto procese bude Slovensko efektívne a uvedomele, aj s použitím prostriedkov EÚ uplatňovať svoje komparatívne výhody s cieľom nájsť najvýhodnejšiu pozíciu v rozvíjajúcej sa Európe.

Vstup Slovenska do EÚ v roku 2004, globalizácia svetovej ekonomiky a stále prebiehajúca reštrukturalizácia ekonomiky SR predstavujú rozhodujúce hospodárske procesy vytvárajúce tlak na **vybudovanie konkurencieschopnej a dynamickej ekonomiky; ekonomiky založenej na zodpovednosti, iniciatíve, inovatívnosti a kreativite slobodných občanov, ktorá zabezpečuje lepšie uspokojovanie ich životných potrieb a zároveň zachováva kvalitu životného prostredia pre nasledujúce generácie.** Treba ju chápať ako systém skladajúci sa z troch rozvojových subsystémov – ekonomického, sociálneho a environmentálneho s vlastnými cieľmi a funkciami, ktoré sa navzájom ovplyvňujú a dopĺňajú.

Vízia predpokladá, že **rozvoj znalostnej ekonomiky a zvyšovanie jej významu v spoločnosti zabezpečí pre obyvateľov Slovenska vyššiu kvalitu života a životný štandard na porovnateľnej úrovni s najvyspelejšími krajinami Európy. Slovensko sa stane atraktívnou krajinou pre svojich obyvateľov i návštevníkov a pre budúce generácie.**

Výraznejší prechod na znalostnú ekonomiku a jej ďalší rozvoj vyžaduje zmeny vo výkonnosti, obsahu a organizácii rozhodujúcich ekonomických a sociálnych procesov v kľúčových spoločenských oblastiach. **Zmeny vedúce k zvyšovaniu významu poznatkov v ekonomike, k vysokému a trvalo udržateľnému ekonomickému rastu sa dajú dosiahnuť procesom celkovej konvergenie¹⁰⁴.** Hlavnou úlohou NSRR je tieto zmeny vyvolať s pomocou príspevkov zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu a urýchliť tak proces celkovej konvergenie úrovne sociálno-ekonomického rozvoja SR s úrovňou dosiahnutou v najrozvinutejších krajinách **za podmienky trvalej udržateľnosti¹⁰⁵.**

... zmeny vedúce k zvyšovaniu významu znalostí v ekonomike SR na úroveň porovnateľnú s najvyspelejšími krajinami EÚ ...

¹⁰⁴ Celková konvergenca je daná nominálnou konvergenciou, reálnou konvergenciou a štrukturálnou konvergenciou. Bližšia charakteristika je uvedená v prílohe.

¹⁰⁵ Trvalo udržateľný rozvoj (TUR) je zakotvený v právnom systéme Slovenskej republiky ako taký rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov (§ 6 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí). TUR zahŕňa zložky: ekonomickú, sociálnu a environmentálnu.

Preto je **vízia hospodárskeho a sociálneho rozvoja SR** formulovaná ako:

⊕ **Celková konvergencia ekonomiky SR k priemeru EÚ 15¹⁰⁶ cestou trvalo udržateľného rozvoja**

Obdobie potrebné na dosiahnutie vízie možno predpokladať iba orientačne. Je pravdepodobné, že bude trvať dlhšie, možno aj celú prvú polovicu 21. storočia. Dlhšie obdobie potrebné na celkovú konvergenciu si vyžaduje rozdeliť jej priebeh kontinuálne do viacerých etáp – programových období, pre ktoré treba formulovať rozvojové stratégie.

... obdobie potrebné na realizáciu týchto zmien zaberie možno celú prvú polovicu 21. storočia...

¹⁰⁶ 15 pôvodných krajín EÚ; z hľadiska zachovania výpovednej schopnosti ukazovateľa konvergenzie k stabilnej východiskovej báze, ktorou je obdobie bezprostredne pred vstupom SR do EÚ s 15 členskými štátmi a s ohľadom na očakávané rozšírenie EÚ o ďalšie členské štáty v priebehu budúceho programového obdobia (pričom toto rozšírenie prinesie ďalšie zníženie úrovne priemerného HDP na obyvateľa), sa považuje za správne používať ako kritérium konvergenzie SR k EÚ priemer HDP na obyvateľa pôvodných pätnástich členských štátov EÚ pred rozšírením v roku 2004.

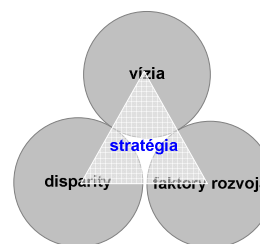
4.2. Stratégia 2007 - 2013

V nadväznosti na výsledky analýz (identifikované disparity a faktory rozvoja), strategické dokumenty EÚ a SR a rešpektujúc zásady pri plánovaní a implementovaní príspevkov zo ŠF a KF stanovuje táto stratégia spôsob, ako zabezpečiť pokrok v dosiahnutí vízie počas programového obdobia 2007 - 2013.

4.2.1 Východiská stratégie

4.2.1.1 Výsledky analýz súčasnej situácie SR

Východiskom pri definovaní stratégie sú výsledky analýz súčasného stavu ekonomiky SR, na globálnej úrovni vyjadrené vo forme kľúčových disparít a hlavných faktorov rozvoja¹⁰⁷. Kľúčové disparity definujú „prekážky“, ktoré je potrebné prekonať, aby bolo možné naplňať víziu a dosiahnuť všetky ciele stanovené pre programové obdobie 2007 - 2013. Faktory rozvoja určujú, ktoré impulzy sociálno-ekonomického rozvoja sa majú využívať a vytvárať na zmiernenie identifikovaných disparít. Pozri kapitolu 3.6.

... využívanie faktorov rozvoja na zmiernenie disparít vedie k naplňaniu vízie ...

4.2.1.2 Strategické dokumenty EÚ a SR

Pri definovaní stratégie sú východiskom aj strategické dokumenty EÚ a SR, z ktorých NSRR vychádza a prostredníctvom implementačného systému NSRR naplňa ich ciele a monitoruje pokrok v ich plnení prostredníctvom projektov spolufinancovaných zo štrukturálnych fondov.

Strategické usmernenia Spoločenstva definujú základný rámec pre národné strategické referenčné rámce členských krajín s cieľom presadiť harmonický, vyrovnaný a udržateľný rozvoj Spoločenstva¹⁰⁸ prispievajúc k Lisabonskej stratégii 2005 a jej prioritám, (ktorá je v SR premietnutá do **Lisabonskej stratégie pre Slovensko a Národného programu reforiem**¹⁰⁹), Göteborgskej stratégie a európskej stratégie zamestnanosti. Vzhľadom na odlišnú východiskovú situáciu krajín EÚ sú navrhované strategické oblasti v nich definované všeobecne a umožňujú uplatnenie širokého spektra prístupov s rôznymi dopadmi. Sú postavené na troch základných strategických princípoch trvalej udržateľnosti ekonomických, sociálnych a ekologických procesov, ktorých ciele kladú dôraz na trvalo udržateľný rast a konkurencieschopnosť hospodárstva a tým reagujú na zmeny vyvolané globalizáciou ekonomiky.

... NSRR je integrujúcim strategickým dokumentom spájajúcim stratégiu EÚ a relevantné národné stratégie ...

Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky/Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja na roky 2005 - 2010¹¹⁰, **Koncepcia územného rozvoja Slovenska - 2001**¹¹¹ a **programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja samosprávnych krajov** predstavujú základné strategické dokumenty SR a určujú rámce pre stratégiu NSRR na národnej úrovni. Sledujú ciele vedúce k rastu konkurencieschopnosti regiónov a ich trvalo udržateľnému rozvoju, podporovanému prostredníctvom reštrukturalizácie priemyslu a služieb a opatrení reagujúcich na zmeny vyvolané globalizáciou. Zahŕňajú oblasť, ktorá je širšia ako je zameranie štrukturálnych fondov EÚ a vo väčšej miere zohľadňujú špecifiká SR a jej regiónov v porovnaní so strategickými dokumentmi Spoločenstva. Pri definovaní stratégie sú okrem všeobecných strategických dokumentov východiskom i ostatné strategické dokumenty SR - špecifické pre jednotlivé priority NSRR.

NSRR je centrálnym **integrujúcim strategickým dokumentom**, ktorý definuje a spája relevantné prvky jednotlivých autonómnych, avšak koherentných stratégií EÚ, štátu, sektorov

¹⁰⁷ Z metodického hľadiska sú kľúčové disparity a hlavné faktory rozvoja syntézou slabých stránok a ohrození a silných stránok a príležitostí uvedených v SWOT analýze.

¹⁰⁸ čl. 23 návrhu všeobecného nariadenia

¹⁰⁹ Obsah Národného programu reforiem 2005-2008 má byť konzistentný s NSRR 2007-2013 (v súlade s čl. 25 návrhu všeobecného nariadenia Rady o ERDF, ESF a KF) a členské krajiny budú preukazovať v roku 2007 v rámci svojej výročnej správy príspevok operačných programov smerom k implementácii Národného programu reforiem (v súlade s čl. 27 návrhu všeobecného nariadenia Rady o ERDF, ESF a KF).

¹¹⁰ uvedené na www.enviro.gov.sk

¹¹¹ uvedené na www.build.gov.sk

a regiónov **prostredníctvom financovania zo ŠF a KF** vrátane prostriedkov na spolufinancovanie s cieľom dosiahnutia čo najväčšej synergie a efektívnosti pri napĺňaní vízie a dosiahnutí strategického cieľa NSRR do roku 2013.

NSRR vychádza z týchto strategických dokumentov, vyberá z nich relevantné ciele a aktivity a vytvára implementačný systém pre tie z nich, ktoré budú viesť k čo najúčinnnejšiemu a najefektívnejšiemu dosiahnutiu vízie NSRR.

4.2.1.3 Zásady pri plánovaní a implementácii príspevkov zo ŠF a KF

Aby proces celkovej konvergenencie bol nezvratný, treba k nemu od začiatku pristupovať komplexne. Z doterajších analýz vývoja SR a najmä skúseností z iných krajín jednoznačne vyplýva, že predpokladom celkovej konvergenencie na trvalo udržateľnej úrovni je dosiahnutie primerane vysokého a stabilného rastu hospodárstva. V rámci stabilného rastu hospodárstva by sa hodnota dosahovaného produktu mala pohybovať okolo úrovne potenciálneho produktu¹¹². Zvyšovanie potenciálneho produktu by sa malo pritom dosiahnuť rozvojom výrobných faktorov, ktoré nebudú vyvolávať tlak na vnútornú a vonkajšiu stabilitu a budú viesť ku kohézii vo všetkých zložkách trvalo udržateľného rozvoja¹¹³.

Dosiahnutie tohto stavu, a teda napĺňanie vízie SR, je v programovom období 2007-2013 podmienené rešpektovaním nasledujúcich **zásad pri plánovaní a implementácii príspevkov zo ŠF a KF**:

↪ **Prostredníctvom kontinuálneho strategického plánovania dôsledne vzájomne *koordinovať všetky relevantné politiky EÚ a SR*¹¹⁴ a predovšetkým sektorové tak, aby sa ich stratégie a nástroje vzájomne dopĺňali a tvorili tak doplnkový¹¹⁵ koherentný nástroj orientovaný na podporu hospodárskeho rastu, rastu súhrnnej produktivity výrobných faktorov a nevytvárali tlak na infláciu, vnútornú a vonkajšiu rovnováhu, životné prostredie a kvalitu života;**

↪ ***koncentrovať príspevky* na efektívne a účinné projekty, témy a územia tak, aby podporovali štrukturálne zmeny a regionálny rozvoj vedúci k zvyšovaniu atraktívnosti regiónov pre investovanie, rozvoj podnikania, život súčasných a budúcich generácií;**

↪ ***posilňovanie úlohy regiónov* a princípov partnerstva pri uplatňovaní sektorových politík v území tak, aby pôsobenie príspevkov v území bolo synergické¹¹⁶ a umocňovalo tak ich účinnosť a efektívnosť vzhľadom na definované ciele stratégie.**

Z pohľadu EÚ sa plne uplatňujú štyri hlavné princípy, a to princíp *komplementarity* pomoci z fondov k národným aktivitám, princíp *konzistencie* pomoci z fondov s aktivitami, politikami a prioritami Spoločenstva, princíp *koordinácie* medzi fondmi, EAFRD, EFF a príspevkami z EIB a inými existujúcimi finančnými nástrojmi a princíp *súlady* činností financovaných z fondov so zmluvou¹¹⁷.

... úspech misie ŠF v programovacom období 2007-2013 je determinovaný mierou koordinácie, koncentrácie a subsidiarity...

¹¹² Maximálna hodnota produktu dosiahnuteľná pri danej vybavenosti výrobnými faktormi. Ide o takú hodnotu HDP, ktorá by sa dala dosiahnuť pri plnom využití výrobných faktorov, t. j. ekonomika pracuje na úrovni prirodzenej miery nezamestnanosti.

¹¹³ Ekonomickej, sociálnej a environmentálnej

¹¹⁴ Fiškálnu, menovú, sektorové a regionálnu

¹¹⁵ vychádza z princípu doplnkovosti ŠF k súkromným zdrojom

¹¹⁶ na implementačnej úrovni to znamená, že príspevky by sa mali koncentrovať predovšetkým na komplexné projekty; komplexné projekty sú projekty, kde na jednom mieste (jeden príjemca pomoci, alebo jedno miesto realizácie projektu) sú realizované aktivity podporované v rámci viacerých tém (operačných programov); príspevky do infraštruktúry by mali byť doplnené príspevkami do technológií, procesov a ľudských zdrojov

¹¹⁷ návrh všeobecného nariadenia, čl. 8

4.2.2 Strategický cieľ 2007 – 2013

Slovenská republika vstúpila do Európskej únie ako krajina, ktorej hrubý domáci produkt na obyvateľa, meraný v parite kúpnej sily, dosahoval len 48% priemeru vtedajších 15 členských krajín. Strategický cieľ vytýčený na skrátené programové obdobie 2004 - 2006 (dosiahnuť úroveň 54% priemeru EÚ) možno označiť ako začiatok riadeného procesu konvergenencie SR k úrovni dosahovanej v EÚ. Strategický cieľ na roky 2007 - 2013 predstavuje nielen pokračovanie trendu približovania sa úrovni EÚ 15 z hľadiska ekonomickej výkonnosti, ale jeho naplnenie predpokladá uskutočnenie kvalitatívnych a štrukturálnych zmien potrebných na zvýšenie konkurencieschopnosti Slovenska a jeho regiónov a zvýšenie kvality života občanov SR.

Napĺňanie dlhodobej vízie a dosiahnutie strategického cieľa v programovom období 2007 – 2013 znamená pre SR nutnosť zvyšovať konkurencieschopnosť krajiny a jej regiónov rýchlejším tempom ako porastie konkurencieschopnosť EÚ, pričom zvolený smer rozvoja musí spĺňať podmienku vyrovnaného a trvalo udržateľného rozvoja v podmienkach globálnej ekonomiky.

Napriek výraznému pokroku v poslednom období SR výrazne zaostáva za krajinami EÚ 15 nielen v ekonomickej výkonnosti, ale predovšetkým v kvalite dosiahnutého hospodárskeho rastu¹¹⁸. Identifikované rozdiely sú navyše ešte výraznejšie medzi EÚ a jednotlivými regiónmi SR. Z pohľadu rozdielov medzi jednotlivými krajinami a rešpektovaní špecifického postavenia Bratislavského kraja, sú rozdiely minimálne. Spoločným menovateľom väčšiny regionálnych rozdielov sú problémy v oblasti ekonomickej výkonnosti a trvalej udržateľnosti hospodárskeho rastu, daného predovšetkým nízkou konkurencieschopnosťou priemyslu a služieb.

Riešenie otázok kvality hospodárskeho rastu bude zohrávať dominantnú úlohu v **napĺňaní vízie v programovom období 2007 – 2013**. Preto je **strategický cieľ** formulovaný ako:

Strategický cieľ SR

Výrazne zvýšiť do roku 2013 konkurencieschopnosť a výkonnosť regiónov a slovenskej ekonomiky pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja.

Merateľné ukazovatele strategického cieľa SR:

Hodnota v 2013

HDP na obyvateľa v PKS vo vzťahu k EÚ 15
 produktivita práce (HDP v PKS na pracujúceho) vo vzťahu k EÚ 15
 miera zamestnanosti (15 - 64) vo vzťahu k EÚ 15
 súhrnný index inovatívnosti¹¹⁹

viac ako 60% úrovne EÚ 15
 viac ako 70% úrovne EÚ 15
 viac ako 90% úrovne EÚ 15

¹¹⁸ danej vývojom vo všetkých zložkách TUR; ekonomickej, sociálnej a environmentálnej

¹¹⁹ Hodnota ukazovateľa v roku 2013 bude vyčíslená v ďalších prácach v závislosti od určenia finančných alokácií na jednotlivé priority a ich absorpčnej kapacity.

4.2.3 Stratégia ako výsledok tematickej a územnej koncentrácie

V nadväznosti na východiská stratégie NSRR preferuje takú stratégiu, ktorá umožní koncentrovať príspevky ŠF a riadiť tak ich efektívnosť a účinnosť z pohľadu ich pôsobenia na rozvoj územia, ako aj jednotlivých odvetví ekonomických činností.

... zaostávanie v ekonomickej výkonnosti, ale predovšetkým v kvalite hospodárskeho rastu v regiónoch...

Stratégia NSRR sa orientuje na podporu vytvárania podmienok a prechodu SR na znalostne orientovanú ekonomiku cestou podpory existujúcich pólů rastu, vytvárania nových pólů rastu, v neposlednom rade napojenia a integrácie zaostávajúcich regiónov tak, aby bolo zabezpečené rozširovanie rastových efektov aj do nich¹²⁰.

Na základe doterajších skúseností a očakávaného dopadu príspevkov ŠF a KF¹²¹ na hospodársky a sociálny rozvoj sa budú príspevky NSRR realizovať koncentračným, nerozptyľovým spôsobom. Znamená to, že stratégia pri naplňaní strategického cieľa sústreďuje príspevky na vybrané témy a územia, aby sa dosiahla maximálna synergia a vytvoril predpoklad pre dosiahnutie najvyššej efektívnosti a účinnosti príspevkov ŠF a KF.

... môže byť najrýchlejšie zmiernené, ak bude stratégia NSRR realizovaná koncentrovaným, nerozptyľovým spôsobom ...

Koncentrácia na témy

- Z pohľadu tematickej koncentrácie stratégia odpovedá na otázku **ČO sa bude prostredníctvom príspevkov podporovať?** Cieľom tohto prístupu je určiť tie sektory, tematické oblasti, ktorých podpora prostredníctvom príspevkov zo ŠF zabezpečí čo najefektívnejšie a najúčinnnejšie dosiahnutie strategického cieľa SR v programovom období 2007-2013. Stratégia NSRR uplatňuje prostredníctvom tematických priorít selektívnu podporu aktivít vo vybraných sektoroch prostredníctvom investícií do infraštruktúry, produkčných technológií, procesov a ľudských zdrojov. Podporované budú predovšetkým také aktivity, ktoré v jednotlivých sektoroch stimulujú rast priamych investícií, produktivity práce z pridanej hodnoty, rast exportnej výkonnosti, tvorbu nových pracovných miest, rast podielu exportu high-tech výrobkov, rast výkonnosti, efektívnosti a dostupnosti služieb, kvality životného prostredia a rast kvality života.

... vo vybraných sektoroch ...

Koncentrácia na územia

- Z pohľadu územnej koncentrácie stratégia odpovedá na otázku **KDE sa budú projekty/skupiny projektov realizovať?** Cieľom uplatňovania tohto prístupu je určiť tie územia, ktorých podporou prostredníctvom príspevkov zo ŠF sa v programovom období 2007-2013 dosiahne čo najefektívnejšie a najúčinnnejšie naplňovanie vízie hospodárskeho a sociálneho rozvoja SR. Stratégia NSRR koncentruje implementáciu tematických priorít prioritne do inovačných a kohéznych pólů rastu. Následne sa postupne príspevkami vyvolané efekty budú z pólů rastu prirodzene rozširovať do ich bližšieho alebo vzdialenejšieho okolia (tzv. „spread effect“). V špecifických prípadoch sa budú financie alokovať i do území nachádzajúcich sa mimo pólů rastu.

... a vybraných územiach ...

¹²⁰ póly rastu sú bližšie charakterizované v kapitole územná koncentrácia

¹²¹ Strategické usmernenia Spoločenstva, všeobecné nariadenie č., výročné správy o implementácii CSF a príslušných programových dokumentov za rok 2004, priebežné správy o implementácii CSF a príslušných programových dokumentov za 1. polrok 2005 (na www.strukturalnefondy.sk)

4.2.3.1 Tematická koncentrácia príspevkov

V nadväznosti na identifikované disparity a faktory rozvoja stratégia NSRR koncentruje príspevky do nasledujúcich tematických - strategických priorít:

- ⊕ *Infraštruktúra a regionálna dostupnosť* zvyšujúca atraktivnosť územia pre investovanie a život obyvateľov
- ⊕ *Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika* zvyšujúce konkurencieschopnosť produkčnej sféry prostredníctvom rastu kvality technológií a procesov v produkčnej sfére
- ⊕ *Ľudské zdroje* schopné uskutočňovať zmeny vedúce k rastu významu poznatkov v spoločnosti. *Projekty sa budú realizovať koncentračným spôsobom, v tých témach a územiach, ktorých podpora bude viesť k najefektívnejšiemu a najúčinnejšiemu dosiahnutiu strategického cieľa SR pre programové obdobie 2007 - 2013.*

Prostredníctvom koncentrácie na vybrané témy sa stratégia NSRR zameriava na riešenie disparít prostredníctvom koncentrovanej, selektívnej podpory lepšieho využívania existujúcich, tradičných faktorov ekonomického rastu a vytváranie nových faktorov ekonomického rastu, založených na využívaní poznatkov. Každá tematická oblasť má z pohľadu plnenia strategického cieľa počas obdobia 2007-2013 vlastné potreby a „úlohy“, ktoré sa navzájom dopĺňajú a ovplyvňujú. NSRR sa koncentruje na podporu:

- ⊕ budovania a modernizáciu verejnej **infraštruktúry**;
- ⊕ inovácií a informatizácie, ktoré prostredníctvom rozvoja **technológií** a skvalitňovania **procesov**¹²² rozvíjajú zdroje ekonomického rastu pre znalostnú ekonomiku a zvyšujú kvalitu hospodárskeho rastu postaveného na existujúcich faktoroch;
- ⊕ zvyšovania kvality **ľudských zdrojov** a rastu zamestnanosti.

Všetky oblasti sa navzájom ovplyvňujú a dopĺňajú. Podpora infraštruktúry vytvára nevyhnutný predpoklad pre lepšie využitie ľudských zdrojov a fyzický predpoklad pre rozvoj aktivít ovplyvňujúcich úroveň technológií a procesov v priemysle a službách, ktoré môžu realizovať iba mobilné, zručné a vzdelané pracovné sily.

Infraštruktúra a regionálna dostupnosť

Cieľom tematickej koncentrácie stratégie na podporu budovania a modernizáciu verejnej infraštruktúry je zvýšenie hustoty vybavenia regiónov infraštruktúrou a zvýšenie efektívnosti s ňou súvisiacich verejných služieb, keďže výrazné zvýšenie výkonnosti a konkurencieschopnosti regiónov môže byť realizované iba v územiach, v ktorých je dostupná kvalitná základná infraštruktúra a kvalitné služby, postavené na využívaní verejnej infraštruktúry. Efektívnosť väčšiny ekonomických činností realizovaných v území je priamo alebo nepriamo ovplyvnená dostupnou verejnou infraštruktúrou, pokrývajúcou oblasti infraštruktúry dopravy, životného prostredia a občianskej infraštruktúry miest a obcí. Dostupnosť a kvalita infraštruktúry je však iba jedným predpokladom pre zvyšovanie atraktivity územia. Na druhej strane je potrebné vytvoriť také podmienky, aby využívanie regionálnej infraštruktúry a zlepšenie dostupnosti územia viedli k rastu kvality služieb naviazaných na túto infraštruktúru. Osobitú pozornosť v tomto ohľade vyžaduje oblasť zdravotníckej a sociálnej infraštruktúry.

Úroveň a dostupnosť základnej infraštruktúry má na dosahovanie strategického cieľa výrazný vplyv z dvoch hlavných aspektov.

- investície do verejnej infraštruktúry zvyšujú atraktivnosť územia pre investovanie; generujú súkromné priame investície pozitívne vplývajúce na rast ekonomickej výkonnosti a konkurencieschopnosti produkčnej sféry regiónov

... príspevky do verejnej infraštruktúry zvyšujú atraktivnosť územia pre investovanie a život ...

¹²² proces je definovaný ako systém činností, ktoré prostredníctvom zdrojov transformujú vstupy na výstupy a tým vytvárajú pridanú hodnotu (zdroj: ISO 9000:2000)

- investície do verejnej infraštruktúry zvyšujú atraktivnosť územia pre jeho návštevníkov, obyvateľov a ich nasledujúce generácie. Vytvárajú predpoklad pre efektívnejšie fungovanie verejných služieb.

Najvýraznejší dopad investícií do verejnej infraštruktúry sa však dosiahne iba vtedy, ak na ne budú nadväzovať aj ostatné projekty zamerané na zvyšovanie konkurencieschopnosti a výkonnosti priemyslu a služieb a kvality ľudských zdrojov.

Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika

Cieľom tematickej koncentrácie stratégie na podporu inovácií, informatizácie a znalostnej ekonomiky je vytvorenie podmienok stimulujúcich rast konkurencieschopnosti priemyslu a služieb, postavený na lepšom využívaní existujúcich faktorov ekonomického rastu a tvorbe nových, na poznatkoch založených zdrojov trvalého rastu.

... zvýšenie
prieniku inovácií
do technológií a
procesov výroby
urýchli ich
reštrukturalizáciu
zabezpečí trvalý
rast
konkurenciescho
pnosti...

Z hľadiska prenikania inovácií do výrobných procesov je Slovensko krajinou, ktorá v oblasti inovatívnosti výrazne zaostáva za okolitými krajinami. Nesústredia sa tu žiadne významné inovačné kapacity, ktoré by bez problémov dokázali konkurovať v prostredí globálnej ekonomiky. Je potrebné si pritom uvedomiť, že najvýznamnejšie inovačné kapacity sú vo svete sústredené v globálnych klastroch. Problémom Slovenska preto je, že na jeho území nie sú vytvorené dostatočne atraktívne podmienky, ktoré by globálne korporácie motivovali k tomu, aby inovatívne aktivity vykonávali práve na Slovensku. Na druhej strane sú problémom nedostatočne koncentrované domáce inovačné kapacity, ktoré by dokázali vytvárať fungujúce a konkurencieschopné regionálne a národné inovačné klastre. V oboch prípadoch je rast konkurencieschopnosti SR, využívajúci inovačný proces podmienený urýchlením reštrukturalizácie odvetví s nízkou efektívnosťou a transformáciou štruktúry priemyslu a služieb na ekonomické sektory, klastre schopné generovať vysoký a trvalo udržateľný ekonomický rast založený na technologickom pokroku a inováciách. Ekonomická reštrukturalizácia a transformácia sa realizuje prostredníctvom investícií do produkčných technológií a výrobných, obslužných a organizačných procesov¹²³. Tieto umožňujú rast konkurencieschopnosti a výkonnosti regiónov, ktorý je charakteristický predovšetkým rastom produktivity práce z pridanej hodnoty a tvorbou nových pracovných miest, rastom exportnej výkonnosti, rastom podielu exportu high-tech výrobkov, rastom výkonnosti a efektívnosti služieb a v neposlednom rade zlepšovaním kvality životného prostredia.

V priebehu programového obdobia 2007 - 2013 je preto potrebné koncentrovať príspevky ŠF na také projekty, ktoré zatriktívnia prostredie pre realizáciu inovačných aktivít globálnych korporácií a zároveň budú stimulovať domáce inovačné kapacity k tomu, aby vytvárali a rozvíjali konkurencieschopné inovačné klastre. Tieto potom majú šancu výrazne zvýšiť výkonnosť a efektívnosť vedy a výskumu, prenikanie inovácií do priemyslu a služieb zabezpečujúcich efektívnejšie využívanie zdrojov, tvorbu a prenos poznatkov vo všetkých odvetviach ekonomických činností. Stratégia NSRR vníma rozvoj znalostnej ekonomiky ako jeden komplexný problém, ktorého riešenie je postavené na zvyšovaní efektívnosti a účinnosti domácej vedy a výskumu, vytváraní podmienok stimulujúcich inovatívne procesy a informatizáciu spoločnosti, ktorá je prostriedkom k rýchlejšiemu a efektívnejšiemu prenikaniu poznatkov do všetkých oblastí ekonomických a sociálnych aktivít. Iba ich dôslednou vzájomnou koordináciou je možné účinne stimulovať technologický pokrok vedúci k trvalému rastu konkurencieschopnosti.

V dôsledku nízkej efektivity verejnej správy narastá administratívne zaťaženie občanov. Občania SR dnes strávia každý rok priemerne päť pracovných dní čistého času vybavovaním vecí verejných. Vo vyspelých krajinách sveta efektívna elektronická verejná správa prispieva významným spôsobom k znižovaniu administratívneho zaťažovania občanov, čo im poskytuje viac času venovať sa ekonomickým aktivitám. V prostredí s nízkym administratívnym zaťažením občanov teda rastie ich efektivita a produktivita, čo prispieva k celkovej výkonnosti ekonomiky a jej konkurencieschopnosti, ekonomiky založenej na vedomostiach nevynímajúc.

¹²³ proces je definovaný ako systém činností, ktoré prostredníctvom zdrojov transformujú vstupy na výstupy a tým vytvárajú pridanú hodnotu (zdroj: ISO 9000:2000)

Reforma zdravotníctva je v kontexte stratégie NSRR ako aj Národného programu reforiem do roku 2010 jednou z dôležitých štrukturálnych reforiem, ktorých realizácia je jedným z dvoch hlavných pilierov rozvoja ekonomickej konkurencieschopnosti ako hlavného cieľa lisabonskej stratégie. Miera vplyvu zdravotnej starostlivosti na stále sa zhoršujúce zdravie populácie závisí od kvality a efektívnosti systému zdravotnej starostlivosti. Nepriaznivý zdravotný stav obyvateľov SR je možné výrazne ovplyvniť implementáciou opatrení reformy zdravotníctva a následným zvýšením kvality a efektívnosti poskytovania zdravotnej starostlivosti. Cieľom stratégie NSRR je v oblasti zdravia zvýšiť kvalitu a efektívnosť zariadení zdravotnej starostlivosti prostredníctvom podpory modernizácie objektov národných zdravotníckych zariadení, ich technologického vybavenia a aplikácia nových diagnostických postupov a liečebných metód a zavádzanie systémov riadenia kvality v zdravotníckych zariadeniach.

Ľudské zdroje a vzdelávanie

Cieľom tematickej koncentrácie stratégie na podporu rastu kvality ľudských zdrojov je zvýšenie zamestnanosti, rast kvality pracovnej sily pre potreby znalostnej ekonomiky a zvýšenie sociálnej inklúzie rizikových skupín. Keďže sa Slovensko musí stať nielen znalostnou ekonomikou, ale aj znalostnou spoločnosťou, je dôležité, aby pre takýto typ spoločnosti bol pripravovaný aj občan. Občan, ktorý bude schopný v každodennom živote kriticky myslieť, analyzovať a ovplyvňovať spoločenské javy a pružne reagovať na zmeny potrieb na trhu práce a spoločenské zmeny sprevádzajúce proces konvergencie SR. V programovom období 2007 – 2013 bude preto nevyhnutné výrazne zvýšiť efektívnosť a účinnosť investícií do ľudských zdrojov. Je potrebné sa prioritne koncentrovať na realizáciu reformy vzdelávania, pričom bude potrebné sa pritom zamerať na kvalitu obsahu a procesov vzdelávania tak, aby vzdelávacie inštitúcie pripravovali takých absolventov, ktorí sú schopní flexibilne plniť požiadavky trhu práce. Predovšetkým je potrebné venovať pozornosť príprave mobilnej, vzdelanej a zručnej pracovnej sily pripravenej pre progresívne ekonomické odvetvia, schopné generovať vysoký a trvalo udržateľný hospodársky rast postavený na využívaní poznatkov. Dôležitou súčasťou stratégie tejto priority je koncentrácia na riešenie vysokej miery nezamestnanosti v zaostávajúcich regiónoch SR. Úlohou je prostredníctvom rozvoja aktívnych opatrení trhu práce zvyšovať kvalitu ľudských zdrojov predovšetkým v rizikových skupinách obyvateľstva, zmierňovať tak vnútro regionálne rozdiely v miere nezamestnanosti. Dlhodobým a vážnym problémom SR je sociálna exklúzia s osobitným zreteľom na marginalizované rómske komunity. Sociálna exklúzia má hlbšie historické príčiny, ktorých dôsledky boli umocnené prebiehajúcim procesom transformácie spoločnosti.

... iba flexibilní, vzdelaní, a zruční ľudia dokážu realizovať zmeny vedúce k rozvoju znalostnej ekonomiky a zvyšovaniu úžitku z nej pre vyššiu kvalitu života...

4.2.3.2 Územná koncentrácia príspevkov

V nadväznosti na identifikované disparity a faktory rozvoja stratégie NSRR koncentruje príspevky do tých geografických území SR – oprávnených v zmysle nariadení EÚ, v ktorých budú dopady príspevkov najväčšou mierou prispievať k plneniu strategického cieľa SR v programovom období 2007 - 2013. Z pohľadu regionálneho prístupu sa bude strategický cieľ naplňovať prostredníctvom projektov implementovaných:

- prioritne do inovačných a kohéznych pólov rastu;
- v špecifických prípadoch do území mimo pólov rastu.

Póly rastu sú charakteristické prítomnosťou expandujúcich odvetví umiestnených v urbanizovanej oblasti, vyvolávajúce zmeny v ekonomických aktivitách lokalizovaných v zóne svojho vplyvu, ktoré sa prejavujú vo vyššej ekonomickej výkonnosti a konkurencieschopnosti daného územia v porovnaní s ostatnými územiami v regióne.

Základným východiskom pre územný priemet stratégie NSRR je **geografická oprávnenosť regiónov**¹²⁴ čerpať finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu **v nadväznosti na tri ciele kohéznej politiky EÚ** na programové obdobie 2007 - 2013, ktorá je určená na základe ich ekonomickej výkonnosti.

Druhým východiskom je štruktúra osídlenia SR, daná **polycentrickým systémom osídlenia**, postavenom na **póloch rastu**, definovaných v **KURS 2001** ako centrá a ťažiská osídlenia.

Oprávnené územie podľa cieľov kohéznej politiky EÚ

Cieľ *Konvergenca financovaný z ERDF a ESF* sa sústreďuje na regióny NUTS 2, ktorých hrubý domáci produkt na obyvateľa v parite kúpnej sily (HDP/obyv. v PKS), vypočítaný na základe disponibilných údajov za tri posledné roky pred prijatím nariadenia, nedosiahne 75 % priemeru rozšírenej EÚ¹²⁵ – čo je v prípade SR celé jej územie s výnimkou Bratislavského kraja. Cieľ *Konvergenca financovaný z KF* pokryje členské štáty, ktorých hrubý národný dôchodok (HND) v parite kúpnej sily, vypočítaný na základe disponibilných údajov za tri posledné roky pred prijatím nariadenia, nedosiahne 90% priemeru EÚ, a ktoré majú Konvergenčný¹²⁶ program¹²⁷ – tieto kritériá SR spĺňa.

Tento cieľ je zameraný na urýchlenie štrukturálnej konvergencie oprávnených regiónov a koncentruje sa na skvalitnenie podmienok rastu a zamestnanosti vďaka investíciám do fyzických a ľudských zdrojov; inovácií a spoločnosti založenej na vedomostiach; adaptabilnosti na hospodárske a sociálne zmeny; ochranu životného prostredia; administratívnu efektívnosť.

Pre cieľ *Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť* sú oprávnené oblasti, ktoré nespádajú do cieľa Konvergenca¹²⁸ – čo je v prípade SR Bratislavský kraj. Je zameraný na posilnenie konkurencieschopnosti a atraktivity regiónu Bratislavského kraja cestou predvídania hospodárskych a sociálnych zmien a podporenia inovácií, spoločnosti založenej na vedomostiach, podnikateľského ducha, ochrany životného prostredia a prevencie pred rizikami, podporu adaptability pracovníkov a podnikov a rozvoj trhov práce, orientovaných na sociálne začlenenie¹²⁹.

... nariadenia EÚ definujú oprávnené územie pre tri ciele kohéznej politiky EÚ

¹²⁴ EK v spolupráci s členskými štátmi pripravuje návrh nového usmernenia pre poskytovanie štátnej pomoci pre regionálny rozvoj, a to s účinnosťou od 1. 1. 2007. Podľa návrhu predmetného usmernenia bude v rámci SR v období 2007 – 2013 oprávnené poskytovanie regionálnej štátnej pomoci pre regióny podľa článku 87 ods. 3 písm. a) Zmluvy o založení ES, t. j. pre regióny NUTS 2 východné Slovensko, stredné Slovensko, západné Slovensko. Otvoreným zostáva možnosť poskytovania regionálnej štátnej pomoci, ako národnej, tak aj zo štrukturálnych fondov v období rokov 2007 – 2013 pre Bratislavský kraj. Možnosť poskytovania štátnej pomoci pre regionálny účel pre Bratislavský kraj bude doriešená zo strany EK v rámci schvaľovania novej regionálnej mapy pre SR v roku 2006.

¹²⁵ Všeobecné nariadenie Rady č...., čl. 5, ods. 1.

¹²⁶ V súlade s čl. 104 Zmluvy.

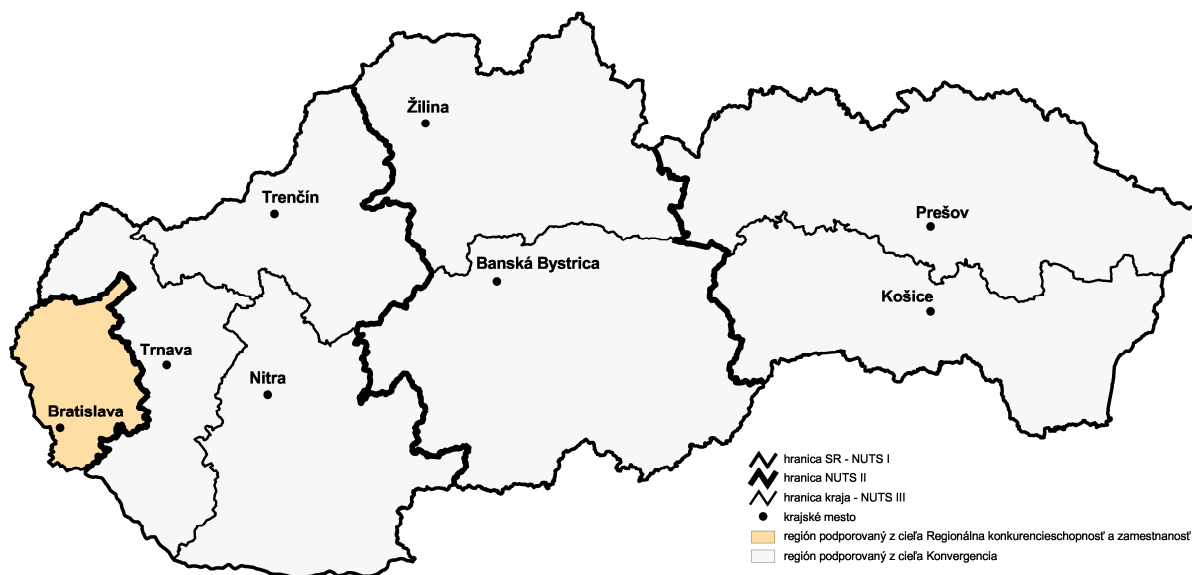
¹²⁷ Všeobecné nariadenie Rady č...., čl. 5, ods. 2.

¹²⁸ Všeobecné nariadenie Rady č...., čl. 6, ods. 1.

¹²⁹ V nadväznosti na definované prioritné ciele Spoločenstva je potrebné upozorniť na skutočnosť, ktorá vyplýva z vymedzenia regiónov NUTS 2, štruktúry osídlenia krajov SR a významom postavenia Bratislavy. V Bratislavskom kraji býva 72,5% obyvateľov priamo v meste Bratislava, zatiaľ čo v ostatných krajoch SR v krajskom centre, resp. v príslušnom okrese v priemere iba 22,3 %, v Prešove 12%. Pritom HDP je dostupné iba na úrovni krajov. Keďže kraje boli vymedzené aj ako administratívno-správne jednotky pre iné účely ako porovnávanie rozvinutosti, hľadanie rovnosti v nerovnako delimitovaných jednotkách iba neúmerne zvyšuje sociálno-politické napätie medzi regiónmi SR.

Cieľ *Európska územná spolupráca* je v prípade cezhraničnej spolupráce oprávnený pre pohraničné regióny NUTS 3¹³⁰; v prípade nadnárodnej spolupráce – nadnárodné oblasti (zoznam bude stanovený EK neskôr)¹³¹; v prípade medziregionálnej spolupráce a výmeny skúseností – územie celého Európskeho spoločenstva¹³². Tento cieľ bude špecifikovaný na podmienky SR v operačných programoch; ktoré nie sú súčasťou NSRR¹³³.

Obrázok 1: Územie SR v členení na regióny NUTS 2 a NUTS 3 podľa cieľa „Konvergencia“ a „Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť“

Zdroj: Aurex

Oprávnené územie podľa štruktúry sídiel SR

Z hľadiska národných východísk regionálneho priemetu stratégie NSRR je pre SR dôležitý fakt, že disponuje rovnomerne rozvinutým systémom centier osídlenia, kde sa okolo najvýznamnejších centier vytvorili polarizované a aglomerizované územia, tzv. ťažiská osídlenia. Tieto mestá a ich aglomerácie môžu plniť úlohy tzv. „**motorov rozvoja**“, alebo inými slovami **pólov rastu** jednotlivých území.

Socio-ekonomický vývoj prebiehajúci v týchto územiach má dominantný vplyv aj na okolité územia alebo na celé národné hospodárstvo. Z hľadiska miery a významu dopadov socio-ekonomických procesov prebiehajúcich v póloch rastu na výkonnosť a konkurencieschopnosť národného hospodárstva si jednotlivé sídelné zoskupenia vytvorili pozíciu inovačného alebo kohézneho pólu rastu (bližšie informácie pozri v kapitole 3.4).

Zo skúseností z konvergenčného procesu krajín EÚ možno konštatovať, že tie kohézne krajiny, ktoré sa príliš orientovali na vyrovnávanie regionálnych disparít¹³⁴ v zaostávajúcích regiónoch tým obmedzili rast v ich hlavných aglomeráciách, a v konečnom dôsledku tým sa proces celkovej konvergenencie krajiny výrazne spomalil. Naopak, tie krajiny, ktoré koncentrovali príspevky do pólov rastu, cielenými intervenciami vytvorili impulzy, ktoré výrazne urýchlili proces celkovej konvergenencie krajiny a po čase sa začali prenášať rastové efekty z pólov rastu do menej rozvinutých aglomerácií.

... v rámci oprávnených území pre ciele kohéznej politiky EÚ, NSRR koncentruje príspevky do inovačných a kohéznych pólov rastu ...

Preto treba rozdiely napr. medzi bratislavským a Prešovským krajom v HDP, nezamestnanosti, koncentrácii vedy a výskumu, priemerných miezd a pod. posudzovať veľmi citlivo, keďže nie je zodpovedaná otázka, aká úroveň rozdielov je racionálna a mnohých prípadoch aj žiadateľná. Bratislava pre ostatné regióny SR plní aj vyššie funkcie v priestorovej štruktúre Európy (v generovaní priamych investícií, prenikaniu inovácií, v prepojení na infraštruktúrnú sústavu EÚ a pod).

¹³⁰ Všeobecné nariadenie Rady č., čl. 7, ods. 1.

¹³¹ Všeobecné nariadenie Rady č., čl. 7, ods. 2.

¹³² Všeobecné nariadenie Rady č., čl. 7, ods. 3.

¹³³ Návrh všeobecného nariadenia Rady, čl. 25, ods. 3 dáva členskému štátu na výber, či začleniť cieľ Európska územná spolupráca do NSRR. NSRR musí povinne obsahovať iba cieľ Konvergencia a cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

¹³⁴ Španielsko, Portugalsko a čiastočne Grécko

Na základe najlepších skúseností z konvergenčného procesu, odporúčaní¹³⁵ EK, teoretických východísk hodnotiacich účinnosť príspevkov a trendov regionálnej politiky postavených na polycentrickom systéme osídlenia, **NSRR. koncentruje implementáciu tematických priorít** svojej stratégie diferencovane vo vzťahu na ich priestorovú významnosť a účinnosť tak, aby sa synergiou tematických a územných faktorov dosiahli najväčšie efekty a podarilo sa čo najrýchlejšie splniť ciele NSRR, a to:

▪ **prioritne do inovačných a kohéznych pólův rastu**

Očakávaným výsledkom tohto prístupu je rýchle ukončenie reštrukturalizácie ekonomiky a výrazné naštartovanie jej transformácie na znalostnú spoločnosť a tým urýchlenie procesu celkovej konvergenzie v podmienkach vysokého a udržateľného ekonomického rastu. Druhým dlhodobým očakávaným efektom je postupné rozširovanie efektov rastu z rozvinutých (inovačné a kohézne póly rastu) do menej rozvinutých území SR (ostatné obce). Vyrovnávanie regionálnych disparít sa prejaví v menej rozvinutých územiach až s určitým časovým odstupom, ale za to s oveľa výraznejším dopadom.

... podpora pólův rastu a ich prepojenia vytvára najvhodnejší predpoklad pre tvorbu zdrojův rastu

Veľké národné projekty v oblasti znalostnej ekonomiky sa budú koncentrovať v inovačných pólůch rastu. V týchto pólůch rastu sa budú prostredníctvom cielených príspevkův v rámci strategickej priority „inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika“ vytvárať podmienky pre vznik a rozvoj najvýznamnejších zdrojův rastu postavených na využívaní poznatkov, raste efektívnosti a účinnosti rozhodujúcich ekonomických a sociálnych procesův ovplyvňujúcich vývoj v ostatnom území SR. Cieľom príspevkův do inovačných pólův rastu je stimulovať také procesy, ktoré umožnia vznik a rozvoj priemyselných klastrov schopných dlhodobo konkurovať na globálnom trhu.

Kým v inovačných pólůch rastu sa príspevky koncentrujú skôr do oblasti znalostnej ekonomiky a na veľké projekty, ktoré by mali byť motorom rozvoja regiónův na nižšej úrovni, tak príspevky v kohéznych pólůch rastu sa koncentrujú do dopytovo orientovaných projektův zameraných na vytváranie podmienok pre investovanie, lepšie zhodnocovanie disponibilných zdrojův, zabezpečenie napojenia zaostávajúcich území na rozvinutejšie centrá a v neposlednom rade zvyšovanie kvality života na lokálnej úrovni. Príspevky v rámci strategickej priority „infraštruktúra a regionálna dostupnosť“ sa budú koncentrovať v inovačných ale aj kohéznych pólůch rastu. Podobne je tomu i pri „infraštruktúre vzdelávania“ v rámci strategickej priority „ľudské zdroje a vzdelávanie“.

▪ **v špecifických prípadoch do území, nachádzajúcich sa mimo pólův rastu**

Tento prístup bude účinne dopĺňať prioritný prístup v uplatňovaní územného priemetu stratégie. Cieľom tohto prístupu je napojenie zaostávajúcich území nachádzajúcich sa mimo pólův rastu na ne tak, aby bolo možné rozširovanie rastových efektův ekonomického rastu a zvyšovania konkurencieschopnosti z pólův rastu do menej rozvinutých území („spread effect“) prostredníctvom vytvorenia podmienok pre efektívnejší tok kapitálu, pracovnej sily a tovarův.

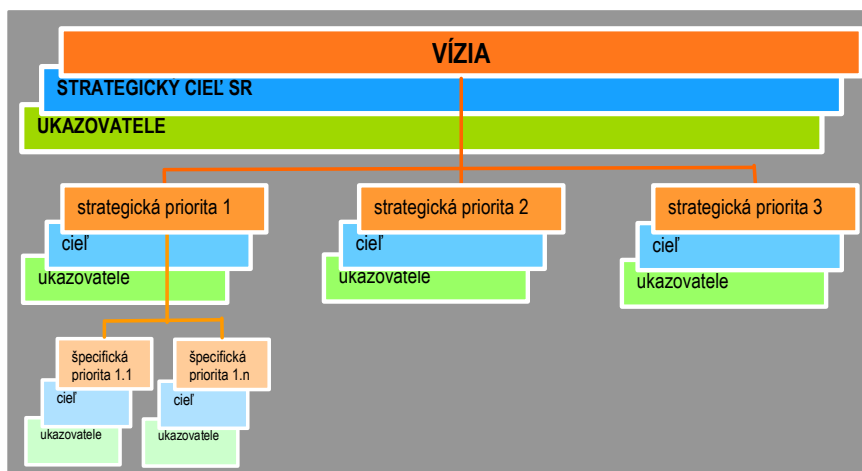
... doplnkovo, alebo v špecifických prípadoch do území mimo pólův rastu ...

Mimo územia pólův rastu sa budú príspevky realizovať v prípade mimoriadne efektívnych a účinných projektův vzhľadom na ciele NSRR a príslušnej priority, ktoré nie je možné realizovať v prioritne preferovaných územiach. Bude uplatňovaný predovšetkým v prípade podpory typův aktivít horizontálneho charakteru, ako je sociálna inklúzia (segregované a separované osady), životné prostredie a informačná spoločnosť, ako aj podpory vybraných projektův v oblasti revitalizácie významných pamiatkových objektův v území a cestovného ruchu.

¹³⁵ uvedených v konvergenčných správach pre SR, správach o ekonomickej a sociálnej kohézii

4.3 Priority, ciele a ukazovatele NSRR

Stratégia NSRR, ktorej úlohou je zabezpečiť pokrok v dosiahnutí vízie SR a dosiahnutie strategického cieľa SR do roku 2013, je postavená na naplňaní hierarchickej sústavy **priorít (strategické a špecifické)** platnej pre celé územie SR, t. j. všetky ciele kohéznej politiky EÚ, s tým, že v rámci cieľa „Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť“, ide o užší

výber najvhodnejších priorít z celkovej hierarchickej sústavy priorít NSRR. Táto sústava je doplnená o **ciele a merateľné ukazovatele**, ktoré tvoria jej paralelnú štruktúru.

Na základe východísk stratégie a v nadväznosti na vytýčený strategický cieľ SR, je stratégia NSRR postavená na troch **strategických prioritách a ich troch cieľoch**, ktoré sa bude snažiť prostredníctvom financovania projektov v programovom období 2007 – 2013 naplniť.

Strategická priorita	Cieľ strategickej priority
1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	Zvýšenie hustoty vybavenia regiónov infraštruktúrou a zvýšenie efektívnosti s ňou súvisiacich verejných služieb
2. Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika	Rozvoj zdrojov trvalo udržateľného ekonomického rastu a zvyšovanie konkurencieschopnosti priemyslu a služieb
3. Ľudské zdroje a vzdelávanie	Zvýšenie zamestnanosti, rast kvality pracovnej sily pre potreby znalostnej ekonomiky a zvýšenie sociálnej inklúzie rizikových skupín

Strategické priority a ich ciele sú na nižšej úrovni rozpracované do **špecifických priorít a cieľov** vrátane kľúčových štrukturálnych ukazovateľov pre každú z tematických oblastí rozpracovanej v danej prioritě. Čo sa týka aplikácie špecifických priorít podľa cieľov kohéznej politiky EÚ, v prípade cieľa Konvergencia (celé územie SR okrem Bratislavského kraja) sú relevantné všetky nižšie uvedené špecifické priority. Cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť (Bratislavský kraj) sa sústreďuje na niektoré z nich. Zhrnutie týchto priorít podľa cieľov kohéznej politiky EÚ je uvedené v závere tejto časti.

4.3.1 Infraštruktúra a regionálna dostupnosť

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
1.1 dopravná infraštruktúra	1.1 Zabezpečenie trvalo udržateľnej mobility prostredníctvom rozvoja dopravnej infraštruktúry
Názov ukazovateľa	zdroj
Dĺžka vybudovaných diaľnic (km)	MDPT SR
Dĺžka vybudovaných rýchlostných komunikácií (km)	MDPT SR
Dĺžka vybudovaných/zmodernizovaných ciest I. triedy (km)	MDPT SR
Dĺžka zmodernizovaných železničných tratí (km)	MDPT SR
Počet vybudovaných verejných terminálov intermodálnej prepravy (Počet)	MDPT SR

Urýchlené riešenie dostupnosti regiónov k transeurópskym dopravným sieťam (TEN-T), dostatočná úroveň vybavenosti územia vnútroštátnymi dopravnými koridorami vytvára základné predpoklady na zabezpečenie komplexnej funkčnosti dopravného systému, začlenenie SR do európskych dopravných sietí a znižovanie negatívnych vplyvov dopravy na životné prostredie. Podpora budovania a modernizácie dopravnej infraštruktúry nadregionálneho významu má priamy dosah na prílev zahraničného kapitálu a odstraňovanie disparít medzi jednotlivými regiónmi, ktoré spočívajú najmä v nerovnomernej dostupnosti a kvalite cestnej, železničnej a intermodálnej dopravy a ich dôsledkom je nízka územná mobilita pracovnej sily, tovarov a negatívny vplyv na životné prostredie a v konečnom dôsledku nedostatočná konkurencieschopnosť regiónov.

... kvalitná a dostupná dopravná infraštruktúra zvýši mobilitu pracovnej sily, tovarov, a kapitálu v území, ekonomickú a environmentálnu efektívnosť dopravy...

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
1.2 environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia	1.2 Dobudovanie environmentálnej infraštruktúry SR podľa štandardov EÚ a zvýšenie efektívnosti environmentálnej zložky TUR
Názov ukazovateľa	Zdroj
emisie skleníkových plynov (v ekvivalente CO ₂)	EUROSTAT
produkcia komunálneho odpadu - merané v kg/osobu/rok	EUROSTAT
zneškodnený komunálny odpad - merané v kg/osobu/rok	EUROSTAT
počet obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu	EUROSTAT
percento obyvateľov napojených na ČOV	EUROSTAT
produkcia priemyselného odpadu na jednotku HDP v PKS	EUROSTAT
percento obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov	EUROSTAT

Stratégia v oblasti ochrany životného prostredia na programové obdobie 2007 - 2013 vychádza zo záväzkov SR vyplývajúcich z integrovanej aproximačnej stratégie v kapitole Životné prostredie (2001) a zo Zmluvy o pristúpení k EÚ. Environmentálna infraštruktúra má úlohu chrániť a skvalitňovať životné prostredie ako pevný základ trvalo udržateľného spoločenského a hospodárskeho rozvoja. Zvýšením pokrytia relevantného územia environmentálnou infraštruktúrou sa zlepši životné prostredie (ekosystémy) v riešenej oblasti, zatraktívni prostredie na investovanie, vytvorí lepšie životné podmienky pre obyvateľstvo ako nevyhnutný základ pre trvalo udržateľný rast¹³⁶.

Význam vody, ako strategickej suroviny sa neustále zvyšuje. SR disponuje významnými zdrojmi kvalitnej vody. Jej ochrana a racionálne využívanie má v SR výrazné nedostatky, ktoré súvisia s nízkou mierou napojenia obyvateľstva na kanalizačné siete a čistiarne odpadových vôd, prekračovaním limitov niektorých znečisťujúcich látok v pitnej vode. Východiskovým prvkom rozvoja verejných kanalizácií je uplatňovanie zásad trvalo udržateľného rozvoja, rešpektujúcich starostlivosť o životné prostredie a zabezpečenie všetkých zákonných nárokov na využívanie vôd (vodných zdrojov). Stále častejšie záplavy, predovšetkým na území východného Slovenska zvýrazňujú problém chýbajúcej účinnej infraštruktúry na ochranu proti povodňam. V oblasti ochrany ovzdušia a klímy, odpadového hospodárstva a ochrany prírody je potrebné splnenie povinností, ktorými je SR viazaná¹³⁷. S cieľom zlepšenia kvality ovzdušia je potrebné znížiť emisie látok znečisťujúcich ovzdušie a zamerať sa vo väčšej miere na využívanie environmentálne priaznivých palív a energetických zdrojov a výraznejšie využívanie obnoviteľných zdrojov energie. V oblasti odpadového hospodárstva je potrebné zamerať sa na podporu technológií minimalizujúcich vznik odpadov vo výrobe, zintenzívnenie separovaného zberu a zhodnocovania odpadov, uzatváranie a rekultiváciu skládok

... kvalitná environmentálna infraštruktúra ochráni prírodné zdroje, odstráni staré záťaž, zmierni dopad socio-ekonomických procesov na životné prostredie a zatraktívni územie ...

¹³⁶ Finančné potreby na jej dobudovanie a modernizáciu vychádzajú z integrovanej aproximačnej stratégie v kapitole Životné prostredie (2001) a zo Zmluvy o pristúpení k EÚ. Z nich vyplývajú nevyhnutné investície do všetkých zložiek infraštruktúry životného prostredia, ktoré musí SR uskutočniť v nasledujúcom programovom období.

¹³⁷ medzinárodné dohovory, legislatíva EÚ, prístupová zmluva

odpadov. Ďalšou úlohou je odstraňovanie environmentálnych záťaží s cieľom chrániť životné prostredie, zatriktívňovať územie a tým zabezpečovať jeho trvalo udržateľný rozvoj. Kľúčovou úlohou v oblasti ochrany prírody v budúcom období je najmä dosiahnutie/zachovanie priaznivého stavu druhov a biotopov európskeho významu, ich monitoring a zabezpečenie starostlivosti o chránené územie, najmä NATURA 2000. Jej splnením sa zabezpečí zachovanie prírodných hodnôt a zatriktívni územie.

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
1.3 regionálna infraštruktúra	1.3 Zvýšenie dostupnosti a kvality verejnej infraštruktúry miest a obcí
Názov ukazovateľa	zdroj
Počet rekonštruovaných a novovybudovaných kilometrov ciest II. a III. triedy	MVRR SR
Počet podporených zariadení školskej infraštruktúry spĺňajúcich štandard minimálnej vybavenosti	MVRR SR
Počet podporených zariadení sociálnej starostlivosti spĺňajúcich štandard minimálnej vybavenosti	MVRR SR
Počet podporených zariadení zdravotnej starostlivosti spĺňajúcich štandard minimálnej vybavenosti	MVRR SR
Počet rekonštruovaných pamiatkových objektov slúžiacich na verejnoprospešné, kultúrne a osvetové účely	MVRR SR
Počet podporených pamäťových a fondových inštitúcií na regionálnej a miestnej úrovni spĺňajúcich štandard minimálnej vybavenosti	MVRR SR
Počet obnovených sídiel	MVRR SR
Počet vypracovaných a aktualizovaných rozvojových dokumentov	MVRR SR
saldo zahraničného cestovného ruchu v mil. Sk	ŠÚ SR

Dôležitou súčasťou infraštruktúry priamo ovplyvňujúcu kvalitu života a podmienky pre rozvoj znalostí je dostupná a kvalitná verejná infraštruktúra miest a obcí. Vzhľadom na existenciu rozsiahlej siete občianskej vybavenosti, infraštruktúry verejných služieb, pamiatkového a stavebného fondu v regionálnych a lokálnych centrách osídlenia a jej prevažujúci zlý technický stav, alebo absencia vyžadujú regeneráciu a rozvoj sídiel. Prostredníctvom budovania, rekonštrukcie, adaptácie a zhodnotenia stavebného fondu a dobudovanie nevyhnutnej technickej infraštruktúry sa dosiahne revitalizácia a využitie rozhodujúceho rozvojového potenciálu, ako i zachovanie a obnovovanie kultúrneho dedičstva miest a obcí, a tým výrazne napomôže zlepšeniu environmentálnych a kultúrnych hodnôt územia. Dobudovanie a modernizácia infraštruktúry základného vzdelávania, sociálnych vecí, zdravotnej starostlivosti, kultúry a ostatnej občianskej infraštruktúry v mestách a obciach tvorí nevyhnutný predpoklad pre zvyšovanie úžitku občanov a podnikateľov zo služieb naviazaných na podporenú infraštruktúru, ktorí prostredníctvom jej využívania rozvíjajú zdroje pre rast regiónu a zvyšujú tým jeho konkurencieschopnosť. Príspevky ŠF do regionálnej infraštruktúry zabezpečia zvýšenie kvality infraštruktúry miest a obcí, zvýšia dostupnosť a obslužnosť územia. V kombinácii s projektami zameranými na zvyšovanie kvality služieb naviazaných na podporovanú infraštruktúru sa docieli zvýšenie ekonomickej, sociálnej a environmentálnej efektívnosti poskytovaných verejných služieb zvyšujúcich konkurencieschopnosť regiónu. V rámci rozvoja podnikateľského prostredia sa predpokladá obnova infraštruktúry cestovného ruchu, hlavne využitie potenciálu krajiny na rozvoj regiónov a zlepšenie služieb pre turistov. Podpora sa zameria na ucelené strediská cestovného ruchu a typické lokality z pohľadu kultúrneho, mestského a vidieckeho turizmu s vysokou návštevnosťou. Cieľ je zvýšiť štandard poskytovaných služieb zlepšením všeobecného stavu lokalít z hľadiska technickej infraštruktúry.

... dostupná,
kvalitná
a moderná
infraštruktúra
miest a obcí
zatriktívni
územie pre
jeho
obyvateľov a
návštevníkov
...

4.3.2 Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika

Strategická priorita Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika	
Názov ukazovateľa	zdroj
súhrnný index inovatívnosti ¹³⁸	EUROSTAT/cordis

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
2.1 podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií	2.1 Rast konkurencieschopnosti výroby a služieb prostredníctvom technologických a procesných inovácií
Názov ukazovateľa	zdroj
podiel medium-high-tech a high-tech výskumu a vývoja (% z výdavkov na výskum a vývoj v priemysle)	EUROSTAT/cordis
podiel podnikov čerpajúcich verejné zdroje na inovácie (% z celkového počtu podnikov vrátane neinovatívnych)	EUROSTAT/cordis
MSP realizujúce vlastné inovácie (% z celkového počtu MSP)	EUROSTAT/cordis
výdavky na inovácie (% z obratu)	EUROSTAT/cordis
počet EPO patentov na 1 mil. obyvateľov	EUROSTAT/cordis
výdavky podnikov na výskum a vývoj (% z HDP)	EUROSTAT/cordis
počiatočný („seed“ a „start up“) rizikový kapitál (% z HDP)	EUROSTAT/cordis
celkové investície do rizikového kapitálu (% z HDP)	EUROSTAT
energetická náročnosť ekonomiky (hrubá domáca spotreba energie na HDP)	EUROSTAT
podiel obnoviteľných zdrojov na celkovej energetickej dodávke v %	EUROSTAT

Zvyšovanie ekonomickej, environmentálnej a sociálnej efektívnosti priemyslu a služieb v regiónoch vyžaduje rozvoj takých ekonomických procesov, ktoré budú zvyšovať podiel pridanej hodnoty, zvyšovať ich produktivitu, udržiavať a vytvárať pracovné miesta. Naznačené zmeny vedúce k rastu konkurencieschopnosti na domácom a globálnom trhu je možné docieľiť iba prostredníctvom vyššej miery a efektívnosti využívania poznatkov a domáciach, trvalo udržateľných zdrojov rastu. Takáto hospodárska štruktúra kladie dôraz na kvalifikované, zručné, a kreatívne ľudské zdroje, špičkové technológie, dostupnú a kvalitnú infraštruktúru. Vytvára tlak na trvalé zvyšovanie inovatívnosti a tým priamo a výrazne ovplyvňuje výkonnosť a konkurencieschopnosť regiónov SR. Problémom nízkej inovačnej schopnosti SR je aj nízka úroveň rizikového kapitálu, odrážajúce mieru zhodnotenia inovačnej zmeny. Pre výraznejšie naštartovanie inovačnej aktivity hlavne v podnikovom sektore bude potrebné preto intervenciami zvýšiť dostupnosť a stimulovať rozvoj rizikového kapitálu.

... rast pridanej hodnoty pri súčasnom raste zamestnanosti v produkčnej sfére je nevyhnutnou potrebou...

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
2.2 informatizácia spoločnosti	2.2 Zvyšovanie konkurencieschopnosti ekonomiky a regiónov prostredníctvom rozvoja informačnej spoločnosti
Názov ukazovateľa	zdroj
počet širokopásmových liniek na 100 obyvateľov	EUROSTAT/ cordis
dostupnosť služieb verejnej správy pre občanov a podniky	EUROSTAT
percento zamestnancov verejnej správy využívajúcich počítač s prístupom na internet ako bežný prostriedok	MDPT SR
percento občanov využívajúcich internet na komunikáciu s verejnými inštitúciami (obstaranie informácií)	EUROSTAT
percento občanov využívajúcich internet na komunikáciu s verejnými inštitúciami (odoslanie vyplnených formulárov)	EUROSTAT
výdavky na IKT (% z HDP)	EUROSTAT/cordis
Počet podporených pamäťových a fondových inštitúcií na národnej úrovni	MDPT SR

Okrem toho, že odvetvia súvisiace s informačnými technológiami tvoria samostatný high-tech priemyselný sektor, ich význam spočíva aj v schopnosti efektívne prenášať a zhodnocovať poznatky medzi jednotlivými odvetviami ekonomických činností, verejnou správou a občanom. Informatizácia spoločnosti je jedným z kľúčových faktorov, ktoré môžu veľmi výrazne stimulovať rozvoj a zvyšovanie efektívnosti služieb vo všetkých odvetviach ekonomických činností. Informatizácia

... budovanie informačnej spoločnosti je nástrojom nie cieľom...

¹³⁸ **súhrnný index inovatívnosti**, zdroj: European Innovation Scoreboard, Cordis. Súhrnný index inovatívnosti je podľa metodiky z roku 2005 vypočítaný na základe 26 čiastkových ukazovateľov. Strategickú prioritu Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika sa týkajú nasledujúce čiastkové ukazovatele: podiel medium-high-tech a high-tech výskumu a vývoja (% z výdavkov na výskum a vývoj v priemysle), podiel podnikov čerpajúcich verejné zdroje na inovácie (% z celkového počtu podnikov vrátane neinovatívnych), MSP realizujúce vlastné inovácie (% z celkového počtu MSP), výdavky na inovácie (% z obratu), export high-tech výrobkov ako podiel na celkovom exporte, počet EPO patentov na 1 mil. obyvateľov, výdavky podnikov na výskum a vývoj (% z HDP), počiatočný („seed“ a „start up“) rizikový kapitál (% z HDP), počet širokopásmových liniek na 100 obyvateľov, výdavky na IKT (% z HDP), verejné výdavky na výskum a vývoj (% z HDP), počet patentov EPO na 1 mil. obyvateľov, počet patentov USPTO na 1 mil. obyvateľov.

a rozvoj informačnej spoločnosti môžu preto významne urýchliť reštrukturalizáciu priemyslu, rozvíjať, skvalitňovať a zefektívňovať výrobu a služby prostredníctvom zavádzania informačných technológií do hospodárskych procesov, vytvárať, uchovávať a lepšie zhodnocovať poznatky, podporovať kreativitu a komunikáciu, a tým stimulovať transformáciu ekonomiky na znalostnú spoločnosť. Aby informatizácia spoločnosti dostatočne účinne stimulovala sociálne a ekonomické procesy v ekonomike, zefektívnila využitie existujúcich a budúcich faktorov rozvoja a pozitívne ovplyvnila kvalitu života občanov, je nevyhnutné v programovom období 2007 - 2013 zlepšiť dostupnosť širokopásmového internetu na celom území SR, rozvíjať a trvalo skvalitňovať verejné služby občanom a podnikateľom prostredníctvom zavádzania IKT. V počiatočných fázach implementácie stratégie bude pozornosť koncentrovaná na realizáciu národných projektov, vytvárajúcich podmienky pre naštartovanie a ďalší rozvoj informačnej spoločnosti. Národné projekty zamerané na zvyšovanie kvality verejných služieb prostredníctvom informatizácie verejnej správy, zvyšovanie dostupnosti širokopásmového internetu a tvorbu digitálneho obsahu, budú doplnené projektmi zameranými na generovaní dopytu po digitálnych službách prostredníctvom zvyšovania digitálnej gramotnosti, informačných zručností, ochrane súkromia a bezpečnosti. Popri budovaní kvalitnej infraštruktúry, digitalizácii verejných služieb je potrebné venovať špeciálnu pozornosť digitalizácii a sprístupneniu dát a poznatkov pamäťových a fondových inštitúcií, ktoré tvoria významný, v mnohých prípadoch kritický obsah pre väčšinu znalostne orientovaných procesov v ekonomike.

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
2.3 výskum a vývoj	2.3 Moderný a efektívny systém podpory výskumu a vývoja prispievajúci k zvyšovaniu konkurencieschopnosti ekonomiky SR a jej regiónov
Názov ukazovateľa	Zdroj
verejné výdavky na výskum a vývoj (% z HDP)	EUROSTAT/cordis
počet patentov EPO na 1 mil. obyvateľov	EUROSTAT/cordis
počet patentov USPTO na 1 mil. obyvateľov	EUROSTAT/cordis
získané zdroje z medzinárodných programov vedecko-technickej spolupráce v mil. EUR	MŠ SR
počet publikácií v karentovaných časopisoch (celkovo alebo v členení podľa jednotlivých vedných oblastí)	MŠ SR
relatívny citačný index vedných oblastí	MŠ SR
počet novovzniknutých spin-off malých podnikov, ktorých zakladateľmi sú výskumníci	MŠ SR

Zvyšovanie inovatívnosti v podnikovej sfére nie je možné bez kvalitnej vedecko-výskumnej základne kvalitných poznatkov, kompetentných, flexibilných a kreatívnych vedcov a špičkovej fyzickej infraštruktúry. Iba za takýchto podmienok je možné reagovať na svetové trendy, požiadavky podnikovej sféry a požiadavky spoločnosti na nové technológie a postupy. Vedecko-výskumná základňa musí byť prepojená s podnikateľským sektorom tak, aby sa zabezpečil efektívny prenos vedeckých poznatkov do reálnych procesov v hospodárstve hlavne v globálnych a regionálnych klastroch odvetví priemyselnej výroby a služieb. Príspevky do vedy a výskumu budú smerovať do podpory takých procesov, ktoré budú rozvíjať spoluprácu, transfer poznatkov a tým podporovať vytváranie odvetvových a regionálnych klastrov, schopných konkurovať na globálnom a domácom trhu.

... flexibilná, kompetentná a vybavená vedecko-výskumná základňa je základným zdrojom inovácií

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
2.4 modernizácia zdravotníctva	Zvyšovanie kvality a efektívnosti služieb zdravotnej starostlivosti
Názov ukazovateľa:	Zdroj:
počet zrekonštruovaných a plne zmodernizovaných národných špecializovaných zariadení zdravotnej starostlivosti	MZ SR
počet podporených zdravotníckych informačných systémov	MZ SR
počet podporených projektov e-Health aplikácií	MZ SR

Sociálny a zdravotný stav priamo vplýva na výkonnosť pracovnej sily ako hlavného determinantu konkurencieschopnosti krajiny. Problematika kvality zdravotnej starostlivosti sa dostáva v posledných rokoch do popredia všetkých zainteresovaných subjektov: Ministerstvo zdravotníctva SR, zdravotné poisťovne, poskytovatelia zdravotnej starostlivosti, profesijné organizácie a združenia a v neposlednom rade pacienti. Rozvoj kvality je preto etickou, vzdelávacou a profesionálnou zodpovednosťou a úzko súvisí s podstatou profesionálnej nezávislosti. Na dosiahnutie tohto cieľa je nevyhnutné zavádzať liečby podľa medzinárodných protokolov a usmernení, vytvárať a implementovať národné štandardy v oblasti systému kvality a šíriť informácie o ich praktickej a konštruktívnej aplikácii v praxi. Prístrojové vybavenie väčšiny zdravotníckych zariadení je nevyhovujúce, často presahuje stanovenú mieru životnosti. V niektorých prípadoch, najmä u

poskytovateľov špeciálnych služieb, potrebné vybavenie chýba, prípadne chýbajú drahé komponenty, ktorých absencia znefunkčňuje celé prístrojové zariadenie. Dôležité je i zvyšovanie informatizácie zdravotníctva.

4.3.3 Ľudské zdroje a vzdelávanie

Strategická priorita Ľudské zdroje a vzdelávanie	
Názov ukazovateľa	zdroj
súhrnný index inovatívnosti (časť ľudské zdroje) ¹³⁹	EUROSTAT/cordis

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
3.1 moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť	3.1 Zvýšenie kvality a prístupu k celoživotnému vzdelávaniu s dôrazom na transformáciu obsahu vzdelávania smerom k nadobudnutiu základných zručností a kľúčových kompetencií tak, aby reflektovalo aktuálne a perspektívne požiadavky znalostnej spoločnosti
Názov ukazovateľa	Zdroj:
obyvateľstvo zapojené do celoživotného vzdelávania na 100 obyvateľov vo veku 25 - 64	EUROSTAT/cordis
podiel výdavkov univerzít na výskume a vývoji financovaných podnikmi (% z celkových výdavkov univerzít na výskum a vývoj)	EUROSTAT/cordis
percento úspešnosti podľa štandardov CIVED, SITES, TIMSS, PIRLS, PISA, Monitor 9, Maturita	MŠ SR
percento žiakov (15) s úrovňou gramotnosti v čítaní jeden a nižšia (PISA štandard)	OECD, PISA databáza
percento populácie (18 - 24) s nižším stredným vzdelaním, ktorí sa ďalej nevzdelávajú – „early school leavers“ (benchmark EÚ)	EUROSTAT
percento populácie (20 - 24) s ukončeným minimálne vyšším stredným vzdelaním	EUROSTAT/cordis
obyvateľstvo s vysokoškolským vzdelaním na 100 obyvateľov vo veku 25 - 64	EUROSTAT/cordis
podiel študentov vo vysokoškolskom vzdelávaní (ISCED 5,6) z celkového počtu žiakov a študentov	EUROSTAT
počet vysokoškolských absolventov matematiky, prírodných a technických vied na 1000 obyvateľov vo veku 20 - 29	EUROSTAT/cordis

Znalostná spoločnosť si vyžaduje nový obsah a procesy vzdelávania, vychádzajúce v podmienkach SR z pozitívnych trendov vývoja vzdelanostnej úrovne ekonomicky aktívneho obyvateľstva, súčasného stavu rozsiahlej siete a dobrej dostupnosti vzdelávacích inštitúcií, rastúceho záujmu obyvateľstva o vzdelávanie, najmä v oblasti cudzích jazykov, manažmentu, odborného vzdelávania a využívania IKT, ďalej relatívne vysokého počtu a kvalitatívnej úrovne absolventov matematiky, prírodných a technických odborov. Prispieva i k riešeniu a eliminácii negatív, akými sú nízky podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva na celoživotnom vzdelávaní, nedostatočná prístupnosť škôl na horizontálnej a vertikálnej úrovni, uplatňovanie princípov tradičnej školy, nízka úroveň manažmentu a marketingu škôl, slabá aktivita a motivácia učiteľov na ďalšie vzdelávanie a využívanie IKT.

... znalostná spoločnosť je postavená na mobilnej, zručnej, kreatívnej a slobodnej pracovnej sile ...

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
3. 2 Infraštruktúra vzdelávania	3.2 Zlepšenie podmienok vzdelávacieho procesu prostredníctvom zvýšenie kvalitatívnej úrovne hmotnej infraštruktúry v oblasti vzdelávania
Názov ukazovateľa	zdroj
Počet podporených zariadení vzdelávacej infraštruktúry spĺňajúcich štandardy minimálnej vybavenosti	MŠ SR
Počet študentov a žiakov, ktorí majú prospech z kvalitnejšej infraštruktúry vzdelávania	MŠ SR

V zmysle uplatňovania komplexného prístupu k zvyšovaniu kvality vzdelávacieho procesu je dôležitým faktorom popri budovaní znalostnej spoločnosti aj modernizácia infraštruktúry vzdelávania na školách, ktorá bude prispievať po materiálno-technickej stránke k dosahovaniu cieľov v oblasti vzdelávania stanovených v dokumentoch na národnej úrovni a v Lisabonskej stratégii.

¹³⁹ **súhrnný index inovatívnosti**, zdroj: European Innovation Scoreboard, Cordis. Súhrnný index inovatívnosti je podľa metodiky z roku 2005 vypočítaný na základe 26 čiastkových ukazovateľov. Strategiekej priority Ľudské zdroje a vzdelávanie sa týkajú nasledujúce čiastkové ukazovatele: obyvateľstvo zapojené do celoživotného vzdelávania na 100 obyvateľov vo veku 25 – 64, podiel výdavkov univerzít na výskume a vývoji financovaných podnikmi (% z celkových výdavkov univerzít na výskum a vývoj), percento populácie (20 - 24) s ukončeným minimálne vyšším stredným vzdelaním, obyvateľstvo s vysokoškolským vzdelaním na 100 obyvateľov vo veku 25 - 64, počet vysokoškolských absolventov matematiky, prírodných a technických vied na 1000 obyvateľov vo veku 20 – 29.

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
3.3 podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie	3.2 Zvýšenie zamestnanosti, rast kvality ponuky na trhu práce, zvýšenie sociálnej inklúzie rizikových skupín a budovanie kapacít v oblasti verejnej politiky
Názov ukazovateľa	Zdroj:
Rast zamestnanosti (employment growth)	EUROSTAT
Miera dlhodobej nezamestnanosti	EUROSTAT
Miera dlhodobej nezamestnanosti (podľa pohlavia a veku)	EUROSTAT
Miera zamestnanosti (50 - 64)	EUROSTAT
Miera zamestnanosti (15 - 64)	EUROSTAT
Miera zamestnanosti (15 - 64) (podľa pohlavia)	EUROSTAT
Miera rizika chudoby (podľa pohlavia a veku)	EUROSTAT
Miera materiálnej deprivácie	EUROSTAT

Stratégia vychádza popri negatívnom demografickom vývoji, ktorý sa z dlhodobého aspektu odráža v nepriaznivej vekovej štruktúre obyvateľstva, z pretrvávajúcej nadpriemernej miery nezamestnanosti s vysokým podielom mladistvých, starších ekonomicky aktívnych obyvateľov, dlhodobo nezamestnaných a rizikových skupín. Stratégia sleduje rast miery zamestnanosti a mobility obyvateľstva a prispieva k riešeniu pomerne vysokej miery rizika chudoby a sociálneho vylúčenia rizikových skupín, s dôrazom na marginalizované rómske komunity. Strategická priorita sa koncentruje na podporu rastu kvality ľudských zdrojov, zvýšenie zamestnanosti, prostredníctvom zvýšenia investícií a účinnosti do ľudských zdrojov, s dôrazom na riešenie dlhodobo nadpriemernej miery nezamestnanosti a jej negatívnych sprievodných javov v „problémových“ regiónoch. Stratégia je zameraná aj na skvalitnenie a dostupnosť služieb zameraných na podporu zosúladenia rodinného pracovného života, zvyšovanie úrovne riadenia ľudských zdrojov v oblasti verejnej politiky a sociálnu inklúziu.

...
prebiehajúca
reštrukturalizá
cia a
transformácia
SR vyžaduje
ešte stále
opatrenia na
zvyšovanie
zamestnanosti
a sociálnej
inklúzie ...

4.3.4 Zhrnutie priorít podľa cieľov kohéznej politiky EÚ

Tabuľka 4: Sústava priorít NSRR 2007 – 2013 pre cieľ Konvergenca

Strategická priorita	Špecifická priorita	Fond
1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	1.1 Dopravná infraštruktúra	ERDF + KF
	1.2 Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia	ERDF + KF
	1.3 Regionálna infraštruktúra	ERDF
2. Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika	2.1 Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií	ERDF
	2.2 Informatizácia spoločnosti	ERDF
	2.3 Výskum a vývoj	ERDF
	2.4 Modernizácia zdravotníctva	ERDF
3. Ľudské zdroje a vzdelávanie	3.1 Moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť	ESF
	3.2 Infraštruktúra vzdelávania	ERDF
	3.3 Podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie	ESF
4. Technická pomoc (horizontálna)	4.1 Príprava, riadenie, monitorovanie, hodnotenie, informovanie, posilňovanie administratívnych kapacít v oblasti ŠF a KF	ERDF
	4.2 Finančné riadenie, kontrola, posilňovanie administratívnych kapacít v tejto oblasti	ERDF

Tabuľka 5: Sústava priorít NSRR 2007 - 2013 pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť

Strategická priorita	Špecifická priorita	Fond
1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	1.2 Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia	ERDF
	1.3. Regionálna infraštruktúra	ERDF
2. Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika	2.1. Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií	ERDF
	2.2. Informatizácia spoločnosti	ERDF
	2.3. Výskum a vývoj	ERDF
3. Ľudské zdroje a vzdelávanie	3.1 Moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť	ESF
	3.2 Podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie	ESF

4.3.5 Horizontálne priority

Horizontálna priorita	Cieľ horizontálnej priority
A. marginalizované rómske komunity	<ul style="list-style-type: none"> • Zvýšenie zamestnanosti a vzdelanostnej úrovne MRK a zlepšenie ich životných podmienok
B. rovnosť príležitostí	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečiť rovnosť príležitostí proti všetkým formám diskriminácie
C. trvalo udržateľný rozvoj	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečenie environmentálnej, ekonomickej a sociálnej udržateľnosti ekonomického rastu
D. informačná spoločnosť	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj inkluzívnej informačnej spoločnosti

... rovnosť príležitostí, MRK, TUR, informačná spoločnosť sú spoločnou témou pre všetky aktivity podporované zo ŠF...

Na základe očakávaného pôsobenia príspevkov na rozvoj územia, ako aj jednotlivých odvetví ekonomických činností, stratégia NSRR definuje horizontálne priority v štyroch oblastiach: marginalizované rómske komunity, rovnosť príležitostí, trvalo udržateľný rozvoj a informačná spoločnosť. Tieto sú svojím charakterom a dopadmi prierezovými témami všetkých ostatných tematických aj územných priorít. Horizontálne priority budú na základe stratégie NSRR rešpektované pri každom projekte/skupine projektov operačných programov, bez ohľadu na podporovanú tému alebo územie.

Horizontálnymi prioritami NSRR sú:

A. Marginalizované rómske komunity

Riešenie problematiky sociálneho vylúčenia (t. j. podpora sociálnej inklúzie) má komplexné a viacrozmerné formy, a vyžaduje zjednotený prístup s využitím širokej škály politík v oblastiach, ako je sociálne zabezpečenie, sociálna pomoc, zamestnanosť, vzdelávanie a pod. Preto je táto priorita, čo sa týka NSRR, riešená horizontálne v rámci viacerých priorít s cieľom zmierňovať negatívne dopady socio-ekonomického vývoja na najzraniteľnejších obyvateľov SR.

V rámci problematiky marginalizovaných skupín sa osobitne rieši vzhľadom na jej špecifickosť problematika marginalizovaných rómskych komunít. Účelom horizontálnej priority „marginalizované rómske komunity“ je posilnenie spolupráce, efektívnejšej koordinácie činnosti a finančných zdrojov smerujúcich k zlepšeniu životných podmienok Rómov prostredníctvom inklúzie. Podpora marginalizovaných rómskych komunít je postavená na štyroch prioritných oblastiach: vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie, bývanie a troch vzájomne súvisiacich témach: chudoba, diskriminácia a rodová rovnosť. Pri plánovaní a implementácii priorít budú v každom operačnom programe zosúladené a skordinované priority a podporované aktivity tak, aby pomáhali riešiť vyššie uvedené témy.

Horizontálna priorita „marginalizované rómske komunity“ je celkovo premietnutá v jednotlivých strategických, resp. špecifických prioritách a ciele, resp. zámery sa v tejto oblasti navzájom dopĺňajú a podporujú. Marginalizované rómske komunity sú riešené najmä v strategickej prioritě „Infraštruktúra a regionálna dostupnosť“ a „Ľudské zdroje a vzdelávanie“. Tento priemet je realizovaný tak, aby bolo možné realizovať široký rad opatrení zameraných na integráciu rómskych komunít a to najmä prostredníctvom zlepšenia infraštruktúry rómskych osídlení, úrovne vzdelania a zamestnateľnosti Rómov. V procese sociálnej inklúzie marginalizovaných rómskych komunít sa bude klásť dôraz na mechanizmus, ktorý zabezpečí komplexné riešenie. Jednotlivé opatrenia sú v NSRR zamerané tak, aby bola zabezpečená ich vzájomná väzba a aby sa navzájom podporovali. NSRR a horizontálna priorita „marginalizované rómske komunity“ kladie veľkú váhu na efektívnosť a udržateľnosť realizovaných aktivít, mainstreaming a priestorovú koordináciu, resp. koncentráciu realizovaných opatrení. Jednotlivé opatrenia financované zo štrukturálnych fondov budú tiež koordinované s realizovanými národnými politikami najmä v oblasti bývania, sociálnych služieb, zdravotníctva a vzdelávania.

B. Rovnosť príležitostí

Rovnosť príležitostí ako jeden z pilierov Európskej stratégie zamestnanosti rieši problematiku boja proti akýmkoľvek formám diskriminácie v rámci EÚ - právami menších, rovnosťou medzi pohlaviami i všeobecne ľudskými právami.

Rovnosti príležitostí na trhu práce sa venuje priorita „podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie“, ktorá je okrem iného zameraná i na vytváranie rovnosti príležitostí v prístupe na trh práce a na integráciu znevýhodnených skupín na trh práce vrátane podpory mechanizmov eliminácie **rodovej nerovnosti** na trhu práce.

Rovnosť príležitostí bude uplatňovaná v rámci všetkých operačných programov ako horizontálna priorita, vrátane fyzickej dostupnosti verejných služieb pre obyvateľov s obmedzenou mobilitou.

C. Trvalo udržateľný rozvoj

Cieľom tejto horizontálnej priority je zabezpečiť, aby každá aktivita podporovaná na základe projektov NSRR podporovala trvalo udržateľný rozvoj vo všetkých jeho zložkách a tým podporovala rast environmentálnej, ekonomickej a sociálnej udržateľnosti. Zabezpečenie tejto horizontálnej priority bude postavené na dôslednom uplatňovaní podmienky trvalej udržateľnosti pri každom podporení projektu. Kritérium trvalej udržateľnosti bude preto hlavným kritériom pri výbere projektov.

D. Informačná spoločnosť

Zavádzanie IKT a zefektívňovanie procesov prostredníctvom ich využívania môže viesť k oveľa vyššej efektívnosti a účinnosti implementácie všetkých priorít NSRR a prenikaniu efektov príspevkov do celého územia a odvetví v SR. Cieľom tejto horizontálnej priority je zabezpečenie podpory vyššej efektívnosti, transparentnosti a kvality implementácie priorít NSRR v dôsledku zavádzania a využívania prostriedkov IKT, a tým podporovať dynamický rozvoj informačnej spoločnosti vo všetkých tematických oblastiach, v ktorých využívanie IKT povedie k vyššej efektívnosti a úžitku z disponibilných výrobných zdrojov. Na základe tejto horizontálnej priority budú všetky príspevky do informatizácie spoločnosti koordinované a centrálné riadené MDPT SR, resp. splnomocnencom vlády SR pre informatizáciu spoločnosti v rozsahu vymedzenej pôsobnosti vyplývajúcej z kompetenčného zákona 575/2001 Z. z..

Uplatňovanie horizontálnych priorít NSRR sa premietne do všetkých operačných programov a jednotlivých priorít. Pri implementácii ich stratégie musia podporované projekty spĺňať aspoň jednu z nasledujúcich podmienok:

Podporovaný projekt:

- zvyšuje environmentálnu efektívnosť
- zvyšuje ekonomickú efektívnosť
- zvyšuje zamestnanosť a/alebo sociálnu inklúziu
- podporuje zavádzanie IKT
- nevytvára nové architektonické bariéry pre obyvateľov s obmedzenou mobilitou

4.4 Synergia a komplementarita priorít v rámci NSRR

Aktivity financované z ERDF sú napojené na financovanie komplementárnych aktivít z ESF, čím sa docieli značný synergický efekt. Ide predovšetkým o nasledujúce väzby špecifických priorít:

Tabuľka 6: Komplementárne väzby priorít financovaných z ERDF a ESF

ERDF	ESF
Modernizácia a budovanie základnej vzdelávacej infraštruktúry s dôrazom na znalostnú ekonomiku v rámci „Regionálnej infraštruktúry“ modernizácia a budovanie vzdelávacej infraštruktúry s dôrazom na znalostnú ekonomiku v rámci „Infraštruktúry vzdelávania“	„Moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť“
Podpora sociálnej infraštruktúry v rámci „Regionálnej infraštruktúry“	„Podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie“
„Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií“	„Moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť“
Podpora infraštruktúry a obsahu pre informatizáciu spoločnosti v rámci „informatizácia spoločnosti“	Podpora digitálnej gramotnosti v rámci „Moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť“
Podpora technickej infraštruktúry pre výskum a vývoj v rámci „Výskum a vývoj“	Podpora ľudských zdrojov vo výskume a vývoji, spolupráca s vysokými školami v rámci „Moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť“ (vysoké školy a celoživotné vzdelávanie)
Podpora zdravotníckych zariadení v rámci „Regionálnej infraštruktúry“ a „Modernizácia zdravotníctva“	Vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov v rámci celoživotného vzdelávania v priorite „Moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť“ „Podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie“
Aktivity vzťahujúce sa osobitne na podporu marginalizovaných rómskych komunít financované z ERDF (v rámci „regionálnej infraštruktúry“ – oblasť sociálnej infraštruktúry, regenerácie územia)	Aktivity vzťahujúce sa osobitne na podporu marginalizovaných rómskych komunít financované z ESF (v rámci „Moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť“ a „Podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie“)

Vzájomná komplementarita aktivít financovaných z ERDF je zachytená v popise jednotlivých priorít a v charakteristike operačných programov. Stanovenie demarkačných línií pri podobných aktivitách v rámci rôznych priorít je súčasťou prílohy č. 9.

4.5 Súlad stratégie s politikami, dokumentmi a cieľmi

Stratégia NSRR na dosiahnutie strategického cieľa SR do roku 2013 vychádza okrem iného i zo strategických dokumentov EÚ a SR, medzi ktoré patria najmä Strategické usmernenia Spoločenstva, Lisabonská stratégia pre Slovensko, resp. Národný program reforiem 2006 – 2008, Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR a Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001. Okrem týchto všeobecných strategických dokumentov platných pre všetky priority NSRR berie do úvahy i ostatné strategické dokumenty EÚ a SR špecifické pre jednotlivé priority NSRR.

Ako je spomínané v kapitole 4.2.1.2, **NSRR** je centrálnym **integrujúcim strategickým dokumentom**, ktorý definuje a spája relevantné prvky jednotlivých autonómnych, avšak koherentných stratégií EÚ, štátu, sektorov a regiónov **prostredníctvom financovania zo ŠF a KF** vrátane prostriedkov na spolufinancovanie s cieľom dosiahnutia čo najväčšej synergie a efektívnosti pri napĺňaní vízie a dosiahnutí strategického cieľa NSRR do roku 2013.

To znamená, že stratégia NSRR je v súlade so všetkými relevantnými politikami a strategickými dokumentmi EÚ a SR.

Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 sa priamo premieta do územnej koncentrácie stratégie v kapitole 4.2.3.2. Súlad stratégie NSRR so Strategickými usmerneniami Spoločenstva, Lisabonskou stratégiou pre Slovensko, resp. Národným programom reforiem 2006 – 2008 a Národnou stratégiou trvalo udržateľného rozvoja SR je detailnejšie popísaný v nasledujúcich kapitolách.

Pri implementácii NSRR, t. j. operačných programoch sú plne rešpektované pravidlá EÚ a SR v oblasti hospodárskej súťaže, verejného obstarávania, ochrany a zlepšovania životného prostredia, rovnosti príležitostí, rodovej rovnosti a nediskriminácie.

4.5.1 Súlad strategických a špecifických priorít NSRR so Strategickými usmerneniami Spoločenstva

Strategické a špecifické priority NSRR sú plne v súlade so Strategickými usmerneniami Spoločenstva pre ekonomickú, sociálnu a územnú kohéziu definujúce základný rámec pre národné strategické referenčné rámce členských krajín s cieľom presadiť harmonický, vyrovnaný a udržateľný rozvoj Spoločenstva (čl. 23 návrhu všeobecného nariadenia). V súlade s obnovenou Lisabonskou stratégiou pre rast a zamestnanosť boli stanovené tri priority, resp. usmernenia:

1. zlepšenie atraktivity členských štátov, regiónov a miest prostredníctvom zlepšenia dostupnosti, zabezpečenia primeranej kvality a úrovne služieb a zachovania ich environmentálneho potenciálu,
2. podpora inovácií, podnikania a rastu hospodárstva založeného na znalostiach prostredníctvom výskumných a inovačných kapacít vrátane nových informačných a komunikačných technológií a
3. vytváranie väčšieho počtu a kvalitnejších pracovných miest získavaním väčšieho počtu ľudí pre pracovný pomer alebo podnikateľskú činnosť, zlepšovaním prispôsobivosti pracovníkov a podnikov a zvyšovaním investícií do ľudského kapitálu.

Strategická priorita „Infraštruktúra a regionálna dostupnosť“ odráža prevažne prvé usmernenie, strategická priorita „Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika“ sa sústreďuje prevažne na témy v rámci druhého usmernenia. Tretie usmernenie sa odráža v najväčšej miere v strategickej prioritě „Ľudské zdroje a vzdelávanie“.

Detailnejšie je tento súlad viditeľný v rámci operačných programov na úrovni definovaných oprávnených skupín aktivít, ktoré sú prepojené na kategorizáciu pomoci 2007 -2013 – v rámci dimenzie prioritných tém.

S U S			
Urobiť Európu a jej regióny atraktívnejším priestorom pre investície a prácu	Zlepšenie poznatkov a inovácie pre rast	Väčšie množstvo a kvalitnejšie pracovné miesta	
NSRR	1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	1.1 Dopravná infraštruktúra	
		1.2 Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia	
		1.3 Regionálna infraštruktúra	
	2. Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika	2.1 Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií	
		2.2 Informatizácia spoločnosti	
		2.3 Výskum a vývoj	
		2.4 Modernizácia zdravotníctva	
	3. Ľudské zdroje a vzdelávanie	3.1 Moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť	
		3.2 Infraštruktúra vzdelávania	
		3.3 Podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie	

4.5.2 Súlad strategických a špecifických priorít NSRR s prioritami Národného programu reforiem

Strategické a špecifické priority NSRR sú plne v súlade s prioritami Národného programu reforiem Slovenskej republiky na roky 2006 – 2008 („NPR“). Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010, tzv. Lisabonská stratégia pre Slovensko („LSS“), vychádza zo základnej filozofie lisabonskej stratégie EÚ, ktorou je rozvoj ekonomickej konkurencieschopnosti. Dlhodobá konkurencieschopnosť Slovenska sa dá zabezpečiť len jediným spôsobom, a to rozvojom tzv. znalostnej ekonomiky. Preto sa Národný program reforiem 2006 – 2008, ktorý vychádza z LSS a konkretizuje vízie, ciele a politiky na najbližšie 3 roky, prioritne sústreďuje na nasledujúce oblasti: podnikateľské prostredie, veda, výskum a inovácie, informačná spoločnosť, vzdelávanie a zamestnanosť, prispievajúce k inovatívnemu potenciálu slovenskej ekonomiky, rozvoju znalostnej ekonomiky a zamestnanosti.

Základné ciele LSS/NPR sa v NSRR odrážajú **(a) v strategickom celi SR**, ktorý chce Slovensko za pomoci kohéznej politiky EÚ v rokoch 2007 – 2013 dosiahnuť a **(b)** v uplatení štyroch prioritných oblastí LSS/NPR vo vytyčených strategických a špecifických **prioritách** NSRR.

Ad a) Strategický cieľ SR „Výrazne zvýšiť do roku 2013 konkurencieschopnosť regiónov a slovenskej ekonomiky pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja“ v plnej miere zodpovedá cieľom implicitne obsiahnutých v LSS/NPR. Ide o mimoriadne náročný cieľ, ktorý sa dá dosiahnuť len za predpokladu, že sa podarí rozvinúť a vzájomne zladit' všetky základné procesy súvisiace s formovaním znalostnej ekonomiky – počnúc tvorbou a osvojením nových poznatkov až po ich efektívne ekonomické uplatnenie.

Ad b) Potreba sústrediť sa na budovanie konkurencieschopnej ekonomiky založenej na znalostiach a inovačných aktivitách, čiže smerovať investície do aktivít NPR/LSS, sa v sústave priorít NSRR odrazila prevažne v rámci druhej a tretej strategickej priority „Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika“ a „Ľudské zdroje a vzdelávanie“. V nadväznosti na SUS sa NSRR sústreďuje okrem rozvoja znalostnej ekonomiky i na dobudovanie základných podmienok pre znalostnú ekonomiku a aktivity tradičnej kohéznej politiky, ktoré sú nevyhnutné pre naštartovanie znalostnej ekonomiky a vyvážený regionálny rozvoj, a to prevažne v rámci prvej strategickej priority „Infraštruktúra a regionálna dostupnosť“.

Detailnejšie je previazanosť týchto dvoch strategických dokumentov NSRR a NPR a ich priorít zreteľná v rámci sústavy cieľov a ukazovateľov v operačných programoch.

N P R / L S S			
Informačná spoločnosť	Podnikateľské prostredie	Vzdelanie a zamestnanosť	Veda, výskum a inovácie
1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť			
2. Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika			
3. Ľudské zdroje a vzdelávanie			

NSRR	1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	1.1 Dopravná infraštruktúra
		1.2 Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia
		1.3 Regionálna infraštruktúra
	2. Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika	2.1 Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií
		2.2 Informatizácia spoločnosti
		2.3 Výskum a vývoj
		2.4 Modernizácia zdravotníctva
	3. Ľudské zdroje a vzdelávanie	3.1 Moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť
		3.2 Infraštruktúra vzdelávania
		3.3 Podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie

4.5.3 Prepojenie NSRR a Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja SR

Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR („NSTUR“) je ďalším z národných strategických dokumentov, z ktorých NSRR vychádza a vyberá z nich relevantné aktivity a ciele slúžiace k čo najúčinnnejšiemu a najefektívnejšiemu dosiahnutiu vízie NSRR.

Národná stratégia TUR má v porovnaní s NSRR širší záber, zahŕňa aj pohľad na širšie spoločenské ciele, ktoré sa bezprostredne neviažu k investičným aktivitám. Preto obsahuje aj dlhodobé priority (integrované ciele) ako rozvinutá demokratická krajina alebo vyspelá občianska spoločnosť, ktoré evidentne presahujú rámec problémov, ktoré má v sebe obsiahnutý NSRR. Tieto dva dokumenty však majú svoj dobre identifikovateľný prienik.

Samotná vízia a strategický cieľ NSRR explicitne hovorí o tom, že „konvergencia ekonomiky SR k priemeru EÚ-15“ a „zvyšovanie konkurencieschopnosti a výkonnosti regiónov a slovenskej ekonomiky“ musia byť dosahované za podmienky trvalo udržateľného rozvoja, pričom trvalo udržateľný rozvoj zahŕňa v sebe ekonomickú, sociálnu a environmentálnu zložku.

NSRR zohľadňuje princípy TUR, priamo reflektuje na časť zo 16 princípov TUR uvedených v Národnej stratégii TUR a nie je vo významnom protiklade so žiadnym z nich. Výrazne sa opiera napríklad o princíp podpory rozvoja ľudských zdrojov, ekologický princíp, princíp solidarity, princíp subsidiarity, princíp emancipácie a participácie.

Národná stratégia TUR zachádza do atomizácie cieľov, čím vytvára široký vejár cieľov a podradených cieľov. NSRR nezachádza do rozptýlenia pozornosti toľkými smermi, čo je logické vzhľadom na charakter dokumentu; na rozdiel od Národnej stratégie TUR však vedie ku kvantifikáciám investícií.

Dajú sa identifikovať rozdielne váhy jednotlivých priorít, ktoré vyplývajú jednak z časového odstupu medzi tvorbou porovnávaných dokumentov a zmenou reálnych potrieb spoločnosti v tomto čase, ale aj skutočnosťou, že NSRR rieši otázku alokácie investícií. Napríklad Národná stratégia TUR začleňuje problematiku budovania informačnej spoločnosti medzi mnohé iné priority v rámci strategického cieľa č. 18 s názvom „Ukončenie celkovej transformácie ekonomiky“. NSRR kladie na problematiku budovania informačnej spoločnosti podstatne vyšší dôraz, čo je odrazom zmeny potrieb ekonomiky aj spoločnosti. Presun váhy na budovanie informačnej spoločnosti však nie je prejavom konfliktu dokumentov, ide o úpravu váhy potrieb v čase. Iným príkladom je prístup Národnej stratégie TUR a NSRR k otázke marginalizovaných komunít: v TUR ju rieši jeden strategický cieľ (č. 16), v NSRR je táto problematika obsiahnutá v celom spektre cieľov (čo logicky vyplýva z jej postavenia ako horizontálnej priority). Posun je aj v otázkach sociálnej inklúzie či kohézie. Národná stratégia TUR obsahuje strategický cieľ „Zvýšenie podpory pre sociálne ohrozené skupiny obyvateľov a rodinu“, ďalej však táto problematika do popredia nevystupuje. Je to opäť zohľadnením zmien potrieb spoločnosti, že NSRR predpokladá riešenie problému sociálnej inklúzie intenzívnejšie a v modernejšom duchu.

Niektoré ciele obsiahnuté v Národnej stratégii TUR medzitým aspoň čiastočne stratili svoju aktuálnosť (boli prijaté v roku 2001), preto sa im NSRR nevenuje (napr. reštrukturalizácia bankového sektora). Kým v NSRR má významnejší podiel problematika tvorby infraštruktúry v širokom význame slova, v Národnej stratégii TUR sa venuje väčšia pozornosť politikám, hodnotovým orientáciám.

Národná stratégia TUR stanovuje osem dlhodobých priorít (integrovaných cieľov) trvalo udržateľného rozvoja SR s cieľom dosiahnuť orientáciu SR – jej dlhodobé, cieľavedomé a komplexné smerovanie k vytváraniu spoločnosti založenej na princípoch TUR a ich praktickom uplatňovaní.

Táto sústava dlhodobých priorít má v porovnaní s prioritami NSRR širší spoločenský záber. Obsahuje priority ako rozvinutá demokratická krajina¹⁴⁰ a vyspelá občianska spoločnosť¹⁴¹, ktoré evidentne presahujú rámec priorít NSRR. Napriek tomu je však zrejmé prelínanie týchto dvoch dokumentov, o čom svedčí i rovnomerné rozmiestnenie prienikov ich priorít v rámci tejto schémy.

Previazanosť týchto dvoch strategických dokumentov NSRR a Národnej stratégie TUR je detailnejšie zreteľná v rámci sústavy ukazovateľov v operačných programoch.

N S T U R			N S T U R							
N S R R	1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	1.1 Dopravná infraštruktúra								
		1.2 Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia								
		1.3 Regionálna infraštruktúra								
	2. Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika	2.1 Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií								
		2.2 Informatizácia spoločnosti								
		2.3 Výskum a vývoj								
		2.4 Modernizácia zdravotníctva								
	3. Ľudské zdroje a vzdelávanie	3.1 Moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť								
		3.2 Infraštruktúra vzdelávania								
		3.3 Podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie								
			Rozvinutá demokratická krajina	Moderný štát a systém verejnej správy	Vyspelá občianska spoločnosť	Sociálna solidarita a sociálna ochrana	Vyvážený územný rozvoj	Vysoká kvalita ľudských a spoločenských zdrojov	Nový model ekonomiky	Vysoká kvalita ŽP, ochrana a racionálne využívanie prírodných zdrojov

¹⁴⁰ ktorej obsahom je integrácia SR do rozhodujúcich svetových politických a hospodárskych štruktúr, využitie pozitívnych trendov globalizácie, prevzatie spoluzodpovednosti za globálny vývoj svetového spoločenstva, pozitívne ovplyvňovanie medzinárodného smerovania k trvalej udržateľnosti

¹⁴¹ ktorej obsahom je celková zmena hodnotových orientácií, posilnenie právneho vedomia, historického a národného povedomia, dosiahnutie vysokej úrovne vzdelanosti a informovanosti občanov a ich účasti na rozhodovaní, zmysluplne fungujúce zložky spoločnosti (združenie, rodina, občan)

5. OPERAČNÉ PROGRAMY A ICH KOORDINÁCIA

5.1 Zoznam operačných programov

Vyššie uvedená stratégia, priority a ciele NSRR budú implementované cez nasledujúcich desať operačných programov v rámci jednotlivých cieľov kohéznej politiky EÚ:

- osem operačných programov v rámci cieľa Konvergenca pokrývajúce celú SR okrem Bratislavského kraja; z toho dva operačné programy spolufinancované z ESF pokrývajúce celú SR vrátane Bratislavského kraja, t. j. obidva ciele – Konvergenciu i Regionálnu konkurencieschopnosť a zamestnanosť;
- jeden Operačný program Technická pomoc v rámci cieľa Konvergenca pokrývajúci *horizontálne aktivity*, za ktoré je zodpovedný centrálny koordinačný orgán pre NSRR (príprava, riadenie, monitorovanie, hodnotenie, informovanosť, posilňovanie administratívnych kapacít); aktivity finančného riadenia, ktoré zabezpečuje certifikačný orgán a aktivity súvisiace s overovaním riadiacich a kontrolných systémov, vydávaním vyhlásení o ukončení pomoci a kontrolou vzorkových operácií, ktoré zabezpečuje orgán auditu. Komplementárne bude v rámci každého operačného programu vyčlenená finančná alokácia na technickú pomoc vzťahujúcu sa na *špecifické aktivity* príslušného riadiaceho orgánu a sprostredkovateľských orgánov pod riadiacim orgánom;
- jeden operačný program spolufinancovaný z ERDF v rámci cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť pre Bratislavský kraj.

5.1.1 Zoznam operačných programov v rámci cieľa Konvergenca

	Operačný program	RO	fond
1.	Doprava	MDPT SR	ERDF, KF
2.	Životné prostredie	MŽP SR	ERDF, KF
3.	Regionálny operačný program	MVRR SR	ERDF
4.	Znalostná ekonomika	MF SR	ERDF
5.	Zdravotníctvo	MZ SR	ERDF
6.	Zamestnanosť a sociálna inklúzia ¹⁴²	MPSVR SR	ESF
7.	Vzdelávanie ¹⁴³	MŠ SR	ESF
8.	Infraštruktúra vzdelávania	MŠ SR	ERDF
9.	Technická pomoc	MVRR SR	ERDF

5.1.2 Zoznam operačných programov v rámci cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť

	Operačný program	RO	fond
1.	Bratislavský kraj (ERDF)	MVRR SR	ERDF

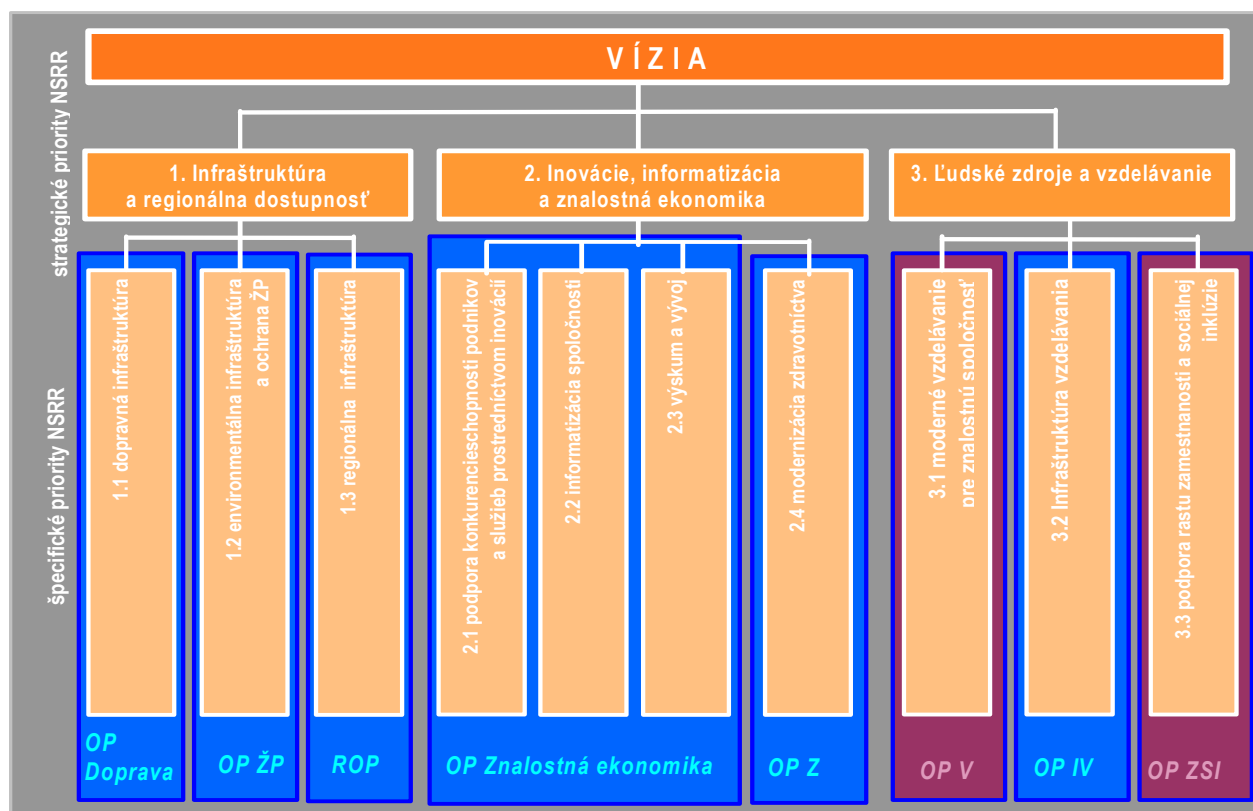
¹⁴² zahŕňa i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť

¹⁴³ zahŕňa i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť

5.2 Charakteristika operačných programov

5.2.1 Charakteristika operačných programov v rámci cieľa Konvergencia

Obrázok 2: Prepojenie strategických a špecifických priorít NSRR na operačné programy v rámci cieľa Konvergencia

5.2.1.1 Operačný program Doprava

Operačný program implementuje špecifickú prioritu *1.1 dopravná infraštruktúra* v rámci strategickej priority NSRR *1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť*. Operačný program bude financovaný zo zdrojov KF a ERDF na úrovni jednotlivých prioritných osí. V závislosti od zdroja intervencie z fondov EÚ je územie SR delené na regióny podporované z KF a ERDF. V prípade KF ide o región na úrovni NUTS I (SR). Z ERDF sú oprávnené všetky regióny na úrovni NUTS II (vyššie územné celky s výnimkou Bratislavského kraja).

Programový kontext

Nedobudovanosť transeurópskych dopravných sietí (TEN-T), nedostatočná úroveň vybavenosti územia vnútroštátnymi dopravnými koridormi, ako aj vnútroregionálnymi dopravnými sieťami a systémami sú hlavnými bariérami znižujúcimi dopravnú dostupnosť regiónov SR. Nedostatočná dostupnosť územia je vážnou prekážkou obmedzujúcou rozvoj regiónov, prílev investícií, mobilitu pracovnej sily s negatívnymi dopadmi na životné prostredie. Dobudovanie a skvalitnenie dopravnej infraštruktúry je preto významným faktorom ovplyvňujúcim konkurencieschopnosť regiónov. V tomto kontexte OP Doprava zlepši napojenie infraštruktúry SR na európsku dopravnú sieť, prepojenie hlavných sídelných útvarov s cieľom odstraňovania regionálnych disparít v menej rozvinutých regiónoch SR pri zachovaní princípu trvalo udržateľnej mobility.

Implementáciou programu sa prispeje k dobudovaniu priaznivého podnikateľského prostredia, ktoré je základným predpokladom dlhodobej konkurencieschopnosti a rastu každej trhovej ekonomiky a jednou z hlavných priorít Národného programu reforiem.

Cieľ operačného programu

Globálnym cieľom operačného programu je podpora trvalo udržateľnej mobility prostredníctvom rozvoja dopravnej infraštruktúry.

OP Doprava sa primárne zameriava na dobudovanie a modernizáciu dopravnej infraštruktúry SR a jej integráciu do európskeho dopravného systému. Sekundárne tiež predstavuje prostriedok na postupné odstraňovanie neuspokojivých parametrov dopravnej infraštruktúry v regiónoch a naliehavých otázok v rámci bezpečnosti, spoľahlivosti a kvality dopravy.

Realizáciou tohto cieľa dôjde k zlepšeniu dostupnosti jednotlivých regiónov SR, k ich vzájomnému prepojeniu, pričom v synergii s cieľmi ostatných operačných programov aj k subvencii rozvoja ekonomických aktivít a zvyšovaniu konkurencieschopnosti SR a znižovaní regionálnych disparít.

Prioritné osi programu

Nakoľko stratégia OP Doprava bude realizovaná prostredníctvom finančných nástrojov KF a ERDF je systém prioritných osí členený do dvoch hlavných skupín. Prvá skupina prioritných osí bude realizovaná prostredníctvom finančnej pomoci z KF a druhá prostredníctvom finančnej podpory z ERDF. Prienikom navrhnutých prioritných osí bude sledovaná synergia a kohézia týchto finančných nástrojov za účelom zabezpečenia stanovených cieľov.

Prioritné osi programu na úrovni Kohézneho fondu:

Vychádzajúc zo zamerania Kohézneho fondu, ktorý sa prioritne orientuje na znižovanie rozdielov na národnej úrovni medzi členskými krajinami EÚ, sa jednotlivé prioritné osi sústreďujú na modernizáciu železničnej infraštruktúry (TEN-T + ostatné trate v súlade s nariadením pre Kohézny fond), dokončenie výstavby cestnej infraštruktúry zaradenej do siete TEN-T a na výstavbu základnej siete verejných terminálov intermodálnej prepravy.

1. Modernizácia a rozvoj železničnej infraštruktúry (TEN-T + ostatné trate v súlade s nariadením pre Kohézny fond)

V rámci rozvoja a modernizácie infraštruktúry železničnej dopravy bude z prostriedkov Kohézneho fondu pokračovať modernizácia hlavných železničných koridorov podľa dohôd AGTC a AGC.

2. Modernizácia a rozvoj cestnej infraštruktúry (TEN-T)

Prioritou SR v oblasti rozvoja cestnej infraštruktúry je výstavba dopravnej infraštruktúry zaradenej do siete TEN-T, prechádzajúcej územím SR, a to prostredníctvom výstavby nových úsekov diaľnic. Tieto novovybudované úseky diaľnic tak nahradia v súčasnosti už z hľadiska kapacity aj bezpečnosti nevyhovujúce/resp. neexistujúce úseky cestnej siete SR.

3. Modernizácia a rozvoj infraštruktúry intermodálnej prepravy

Prioritou v oblasti rozvoja infraštruktúry intermodálnej prepravy z prostriedkov Kohézneho fondu je vybudovanie základnej siete verejných terminálov intermodálnej prepravy podľa parametrov Dohody AGTC. Sieť verejných terminálov sa buduje za účelom poskytovania kvalitných terminálových služieb založených na nediskriminačnom prístupe v prepojení na logistické centrá za účelom efektívneho zabezpečovania logistických služieb.

Prioritné osi programu na úrovni ERDF:

Prioritné osi podporované z fondu ERDF sú zamerané na výstavbu a rozvoj cestnej infraštruktúry a na podporu rozvoja železničnej verejnej osobnej dopravy.

4. Modernizácia a rozvoj cestnej infraštruktúry (rýchlostné cesty a cesty I. triedy)

Za účelom zabezpečenia proporcionálneho rozvoja všetkých tried infraštruktúry cestnej dopravy budú prostriedky z fondu ERDF sústredené na výstavbu rýchlostných ciest a ciest I. triedy. Cieľom tejto prioritnej osi je odstraňovanie disproporcií v kapacitách ciest s ohľadom na súčasné a prognózované objemy dopravy ako aj rovnomernejšie pokrytie exponovaných dopravných trás. Modernizáciou a rozvojom ciest I. triedy sa taktiež zabezpečí odstraňovanie kritických nehodových lokalít a nevyhovujúcich technických parametrov cestnej siete, čím sa výraznou mierou prispeje k zvyšovaniu bezpečnosti cestnej premávky.

5. Rozvoj železničnej verejnej osobnej dopravy

Operačný program Doprava sa bude doplnkovo orientovať aj na rozvoj železničnej verejnej osobnej dopravy, prostredníctvom obnovy železničných mobilných prostriedkov pre regionálnu a medziregionálnu dopravu na elektrifikovaných tratiach i neelektrifikovaných tratiach, podporu mobility cestujúcich s obmedzenou pohyblivosťou, podporu regionálnej a prímestskej dopravy a pod..

Riadiaci orgán

Riadiacim orgánom OP Doprava je **Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR**.

5.2.1.2 Operačný program Životné prostredie

Operačný program implementuje špecifickú prioritu 1.2 *Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia* v rámci strategickej priority NSRR 1. *Infraštruktúra a regionálna dostupnosť*. Operačný program bude financovaný zo zdrojov ERDF a KF, čo je zohľadnené na úrovni prioritných osí. Z ERDF bude podporované budovanie a modernizácia environmentálnej infraštruktúry v oblastiach oprávnených na financovanie z cieľa Konvergencia (územie SR s výnimkou Bratislavského kraja). V prípade KF budú projekty realizované na celom území SR (v súlade so záväzkami SR a zámermi definovanými v strategických materiáloch pre oblasť životného prostredia).

Programový kontext

Operačný program vychádza zo záväzkov SR vyplývajúcich z integrovanej aproximačnej stratégie v kapitole Životné prostredie (2001) a zo Zmluvy o prístúpení k EÚ. Projekty tohto operačného programu sa koncentrujú na zlepšenie pokrytia relevantného územia environmentálnou infraštruktúrou, čím sa zlepši životné prostredie (ekosystémy) v riešenej oblasti, zatraktívni prostredie na investovanie, vytvorí lepšie životné podmienky pre obyvateľstvo ako nevyhnutný základ pre trvalo udržateľný rast.

Program prispeje k dobudovaniu priaznivého podnikateľského prostredia, ktoré je základným predpokladom dlhodobej konkurencieschopnosti a rastu každej trhovej ekonomiky a jednou z hlavných priorít Národného programu reforiem (oblasť obnoviteľných zdrojov energie,...).

Cieľ operačného programu

Globálnym cieľom Operačného programu Životné prostredie je „dobudovanie environmentálnej infraštruktúry SR podľa štandardov EÚ a zvýšenie efektívnosti environmentálnej zložky trvalo udržateľného rozvoja“, pričom tento cieľ prispieva k napĺňaniu cieľa strategickej priority NSRR *Infraštruktúra a regionálna dostupnosť*: zvýšenie hustoty vybavenia regiónov infraštruktúrou a zvýšenie efektívnosti s ňou súvisiacich verejných služieb.

Prioritné osi programu

V zmysle Návrhu nariadenia Rady ustanovujúceho všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde je potrebné, aby operačné programy, ktoré sú spoločne financované z ERDF a KF, obsahovali samostatnú prioritnú os pre každý z fondov.

Uvedené prioritné osi budú v rámci Operačného programu Životné prostredie rozčlenené na prioritné osi financované z ERDF a prioritné osi financované z Kohézneho fondu.

Čo sa týka prostriedkov Kohézneho fondu, nebude z nich financovaná prioritná os 4 Ochrana a regenerácia prírodného prostredia a krajiny. Vzhľadom na finančnú náročnosť záväzkov SR vyplývajúcich z prechodných období v oblasti čistenia komunálnych odpadových vôd bude prevažná časť prostriedkov Kohézneho fondu využitá na financovania prioritnej osi 1 Integrovaná ochrana, racionálne využívanie vôd a protipovodňová ochrana.

1. integrovaná ochrana, racionálne využívanie vôd a protipovodňová ochrana

V rámci tejto prioritnej osi bude podporované riešenie problematiky odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd verejnou kanalizáciou, ktoré na Slovensku zaostáva za zásobovaním obyvateľstva pitnou vodou z verejných vodovodov. Riešiť problematiku odvádzania a čistenia komunálnych vôd Slovensko zaväzuje prístupová zmluva s EÚ, ktoré stanovuje dve prechodné obdobia pri uplatňovaní smernice č. 91/271/EHS o čistení komunálnych odpadových vôd a určuje podmienky pre tieto prechodné obdobia. V prístupovej zmluve boli stanovené tiež prechodné obdobia pri uplatňovaní smernice č. 76/464/EHS o znečistení spôsobenom určitými nebezpečnými látkami vypúšťanými do vodného prostredia.

Premietnutie integrovaného prístupu k ochrane a využívaniu vodných zdrojov v rámci trvalo udržateľného rozvoja do oblasti odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd znamená zabezpečovať znižovanie rozdielov medzi množstvom a kvalitou vody spotrebovanej a množstvom a kvalitou vôd spätne privádzaných kanalizačným systémom do vodného prostredia.

Špecifickým problémom je ohrozenie povodňami a ich výrazný ekonomický a sociálny dopad, ktorý zaraďuje protipovodňovú ochranu medzi prioritné oblasti životného prostredia Slovenskej republiky. Pri nezabezpečení prevencie a bez vytvorenia adekvátnych podmienok pre zabezpečenie civilnej ochrany obyvateľstva prostredníctvom materiálneho zabezpečenia povodňovej záchranej služby (t.j. Hasičského a záchranného zboru) budú vzrastať náklady na eliminovanie škôd spôsobených povodňami.

Smernica 2006/60/ES Európskeho parlamentu a Rady z 23. 10. 2000 ukladá členským štátom povinnosť začať monitorovanie vôd v termíne do 22. 12. 2006. Požiadavka začať monitorovanie vôd podľa tejto smernice bude znamenať pre SR výrazné zvýšenie prostriedkov, ktoré bude potrebné vynakladať na získanie informácií o stave vôd, ktoré bude v požadovanej kvalite potrebné vykazovať Európskej komisii.

2. ochrana ovzdušia, ozónovej vrstvy a minimalizácia nepriaznivých vplyvov klimatických zmien vrátane podpory obnoviteľných zdrojov energie

V programovom období 2007 - 2013 bude potrebné zabezpečiť splnenie záväzkov SR vyplývajúcich z prístupovej zmluvy a medzinárodných dohôd, prebranie do národnej legislatívy predpisov EÚ o ochrane ovzdušia, ochrane ozónovej vrstvy Zeme a minimalizácii nepriaznivých dopadov klimatických zmien. V rámci tejto prioritnej osi bude tiež potrebné, v súlade s komunikáciou EK predloženou Európskemu parlamentu ako Tematická stratégia o ochrane ovzdušia, prioritne riešiť kvalitu ovzdušia, predovšetkým znižovania emisií znečisťujúcich látok – oxidov síry, oxidov dusíka, tuhých častíc, amoniaku a prchavých organických látok. Dodržiavanie emisných stropov si vyžiada značné finančné náklady, pohybujúce sa na úrovni 0,11% HND ročne.

3. odpadové hospodárstvo

S rozvojom hospodárstva v Slovenskej republike stúpa i množstvo odpadov produkovaných v priemyselnej a komunálnej sfére. V súlade s hierarchiou cieľov nakladania s odpadmi a záväzkami vyplývajúcimi z právnych predpisov a strategických dokumentov EÚ a SR je potrebné zamerať sa v oblasti odpadového hospodárstva na podporu technológií minimalizujúcich vznik odpadov, na podporu systémov separovaného zberu a zhodnocovanie odpadov. Osobitnú pozornosť je potrebné venovať odpadom, ktoré môžu mať významný negatívny vplyv na zdravie človeka a životné prostredie (napr. PCB/PCT, odpad zo zdravotnej starostlivosti). Z hľadiska trvalo udržateľného rozvoja je nutné zamerať sa na odstraňovanie environmentálnych záťaží a uzatváranie a rekultiváciu skládok odpadov. Zabezpečí sa tým nielen skvalitnenie životného prostredia, ale i rozvoj priestoru pre ďalšie investičné aktivity.

4. ochrana a regenerácia prírodného prostredia a krajiny

SR má povinnosť plniť záväzky vyplývajúce z predpisov EÚ na ochranu druhov, biotopov a území európskeho významu, najmä prostredníctvom súvislej európskej sústavy osobitne chránených území (NATURA 2000), vytvorenej v spoločnom záujme EÚ, ktorú budujú členské štáty nezávisle na svojich vnútroštátnych sústavách chránených území. SR má povinnosť najmä zabezpečiť starostlivosť o územia NATURA 2000, priaznivý stav biotopov a druhov európskeho významu a ich monitoring. Hlavným cieľom je príprava a implementácia programov starostlivosti o chránené územia, programov záchrany kriticky ohrozených druhov a realizácia monitoringu, posilnenie infraštruktúry ochrany prírody a krajiny.

Riadiaci orgán

Riadiacim orgánom OP Životné prostredie je **Ministerstvo životného prostredia SR**.

5.2.1.3 Regionálny operačný program

Regionálny operačný program implementuje špecifickú prioritu *1.3 regionálna infraštruktúra* v rámci strategickej priority NSRR *1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť*. Je financovaný z ERDF.

Programový kontext

V SR existuje rozsiahla sieť občianskej vybavenosti, infraštruktúry verejných služieb, pamiatkového a stavebného fondu umiestnená predovšetkým v regionálnych a lokálnych centrách osídlenia. Jej technický stav je v mnohých prípadoch zlý. Zabezpečenie funkčnosti a zvyšovanie kvality služieb naviazaných na verejnú infraštruktúru miest a obcí vyžaduje rozsiahlu účasť verejných investícií. Dobudovaním a modernizáciou infraštruktúry verejných služieb (vzdelávania, sociálnej a zdravotnej starostlivosti) v mestách a obciach zabezpečia zvýšenie kvality infraštruktúry miest a obcí, zvýšia dostupnosť a obslužnosť územia, revitalizujú sídla, a tým zvýšia celkovú ekonomickú, sociálnu a environmentálnu hodnotu územia.

Tento operačný program prispeje k napĺňaniu dvoch priorít Národného programu reforiem, a to k podnikateľskému prostrediu a vzdelávaniu a zamestnanosti, tak ako je popísané nižšie.

Cieľ operačného programu

Globálnym cieľom ROP je „zvýšenie dostupnosti a kvality verejnej infraštruktúry miest a obcí“. Napĺňanie uvedeného cieľa bude prispievať k dosahovaniu cieľa strategickej priority Infraštruktúra a regionálna dostupnosť, ktorým je „zvýšenie hustoty vybavenia regiónov infraštruktúrou a zvýšenie efektívnosti s ňou súvisiacich služieb“.

Prioritné osi programu

Na základe výsledkov regionálnych analýz – identifikovaných kľúčových disparít a hlavných faktorov rozvoja, sa šesť prioritných osí Regionálneho operačného programu bude zameriavať na jednotlivé oblasti budovania dostupnej a kvalitnej verejnej infraštruktúry miest a obcí (sídiel) ako významných faktorov determinujúcich konkurencieschopnosť územia a kvalitu života pre jeho obyvateľov.

1. infraštruktúra základného vzdelávania

V rámci prioritnej osi sa za účelom zlepšenia podmienok vzdelávacieho procesu bude podporovať rekonštrukcia, rozširovanie a modernizácia existujúcich objektov (materských a základných škôl a príslušných školských zariadení). V zmysle uplatňovania komplexného prístupu k zvyšovaniu kvality vzdelávacieho procesu je táto prioritná os previazaná s prioritnou osou moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť v rámci Operačného programu Ľudské zdroje a vzdelávanie a bude prispievať k dosahovaniu cieľov v oblasti vzdelávania stanovených v dokumentoch na národnej úrovni a v Lisabonskej stratégii.

2. infraštruktúra sociálnych služieb a sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately

Druhá prioritná os sa zameriava na budovanie nových zariadení sociálnych služieb a sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a obstaranie ich vnútorného zariadenia a rekonštrukciu, rozširovanie a modernizáciu existujúcich zariadení za účelom zvýšenia kvality poskytovaných služieb. Prioritná os je previazaná s prioritnou osou podpora sociálnej inklúzie prostredníctvom rozvoja sociálnych a zdravotníckych služieb s osobitným zreteľom na marginalizované rómske komunity v rámci Operačného programu Ľudské zdroje a vzdelávanie.

3. infraštruktúra regionálnych zdravotníckych zariadení

Prioritná os programu sa bude koncentrovať na zvyšovanie kvality a efektívnosti zariadení zdravotnej starostlivosti prostredníctvom podpory rekonštrukcie, rozširovania a modernizácie existujúcich zdravotníckych zariadení, zvyšovania ich energetickej a environmentálnej efektívnosti a obstarania minimálneho vnútorného vybavenia. Za účelom vytvorenia predpokladov pre poskytovanie kvalitnej zdravotnej starostlivosti budú podporované životaschopné zariadenia zdravotnej starostlivosti vo vlastníctve verejnej správy a súkromného sektora s účasťou verejnej správy, ktoré vznikli na základe ich realizovanej transformácie zariadení zdravotnej starostlivosti. Implementáciou tejto prioritnej osi

operačného programu sa docieli v zmysle Lisabonskej stratégie vyrovnanie sa s negatívnymi dôsledkami demografických zmien na zdravie obyvateľstva.

4. infraštruktúra pamäťových a fondových inštitúcií na regionálnej a miestnej úrovni a miestna kultúrna infraštruktúra

Štvrtá prioritná os sa zameriava na zlepšenie infraštruktúry pamäťových a fondových inštitúcií na regionálnej a miestnej úrovni, predovšetkým zlepšením jej prevádzkových vlastností, skvalitnením priestorov určených pre verejnosť a znížením jej energetickej náročnosti. Tieto aktivity sú previazané na prioritnú os informatizácia spoločnosti Operačného programu Znalostná ekonomika. Zároveň sa zameriava na záchranu a revitalizáciu významných pamiatkových objektov typu kúrie, kaštiele, meštianske domy slúžiacich na kultúrnu a osvetovú činnosť, čím sa prispeje k zatraktívneniu územia, ako i zhodnoteniu miestneho rozvojového potenciálu a uplatneniu tradičných zručností.

5. podpora konkurencieschopnosti a inovatívnej kapacity regiónov

Prioritná os sa zameriava na podporu a využitie rozvojového potenciálu regiónov a zvyšovanie kvality života obyvateľov prostredníctvom zabezpečenia dopravnej obslužnosti regiónov a regenerácie sídiel. Podporované aktivity v oblasti budovania a modernizácie ciest II. a III. triedy budú priamo nadväzovať na Operačný program Doprava, zameraný na budovanie cestnej siete vyššej kategórie ako súčasti medzinárodných dopravných koridorov. Regenerácia sídiel zahŕňa rekonštrukciu miestnych komunikácií; dobudovanie technickej infraštruktúry sídiel a realizácia komplexných projektov regenerácie sídiel, ich častí a zón; podporu úpravy verejných priestranstiev, verejnej zelene a dôležitých priestorových areálov s multifunkčným využitím, vrátane obnovy a regenerácie historických parkov miest a obcí; riešenie problematiky panelových bytov; výstavbu a rekonštrukciu stavebných štruktúr (napr. chodníkov, mostov,) a taktiež regeneráciu rómskych osídlení.

6. infraštruktúra cestovného ruchu

Špecifickou oblasťou, ktorá môže výrazne ovplyvniť konkurencieschopnosť a výkonnosť regiónov SR je sektor služieb v cestovnom ruchu. Ide o segment s vysokým rastovým potenciálom, ktorý je v regiónoch SR využitý iba čiastočne a neprináša požadovaný efekt na rozvoj územia, rast výkonnosti a konkurencieschopnosti SR. V rámci prioritnej osi je potrebné zamerať investície do tých oblastí a komplexných projektov, ktoré môžu výrazne prispieť k rozvoju a zvyšovaniu atraktívnosti cestovného ruchu v danom regióne alebo celej krajine. Ide teda predovšetkým o projekty s pozitívnymi externalitami na ďalšie subjekty a projekty v cestovnom ruchu.

Riadiaci orgán

Riadiacim orgánom Regionálneho operačného programu je **Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR**.

5.2.1.4 Operačný program Znalostná ekonomika

Operačný program implementuje špecifickú prioritu 2.1 *podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií*, špecifickú prioritu 2.2 *informatizácia spoločnosti*, špecifickú prioritu 2.3 *výskum a vývoj* v rámci strategickej priority NSRR 2. *Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika*. Je financovaný z ERDF.

Programový kontext

Vysoký hospodársky rast, nárast zamestnanosti a klesajúca inflácia činia v súčasnosti z ekonomiky Slovenska lídra medzi novými krajinami EÚ. Napriek tejto skutočnosti však SR v parametroch konkurencieschopnosti značne zaostáva za pôvodnými krajinami EÚ. Konvergenčný proces v EÚ ukazuje, že v nastávajúcom období sa potrebný rast konkurencieschopnosti bude dať zabezpečiť iba v podmienkach funkčnej znalostnej ekonomiky, ktorá bude rozvíjať svoj vedeckovýskumný potenciál, stimulovať rozvoj inovatívosti a prienik inovácií do výrobných praxe, ktoré sa stanú kľúčovým akceleračným faktorom rastu pridanej hodnoty. Informatizácia spoločnosti ako prostriedok k rozvoju

informačnej spoločnosti je veľmi dôležitou úlohou štátu, ktorou vytvára predpoklady pre efektívnejšie rozvíjanie procesov, založených na poznatkoch.

Tento program predstavuje hlavný implementačný nástroj na dosiahnutie úzko spätých priorít Národného programu reforiem, predovšetkým „vedy, výskumu a inovácií“ a „informačnej spoločnosti“. Zasahuje i však do priority NPR „podnikateľské prostredie“ a taktiež „ľudské zdroje“.

Cieľ operačného programu

Hlavným cieľom operačného programu je výrazné zvýšenie konkurencieschopnosti priemyslu a služieb, postavené na lepšom využívaní existujúcich faktorov ekonomického rastu a tvorbe nových, na poznatkoch založených zdrojov trvalo udržateľného ekonomického rastu.

Prioritné osi programu

1. podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií

Táto prioritná os operačného programu je orientovaná na podporu produktívnych investícií, prostredníctvom projektov zasahujúcich odvetvia priemyslu a služieb. Na rozdiel od programového obdobia 2004 - 2006 budú príspevky viac koncentrované na tie typy aktivít, ktoré zvýšia mieru inovatívnosti v podnikoch a zabezpečia tak rast ich výkonnosti a konkurencieschopnosti. Prioritná os operačného programu bude postavená na podpore inovatívnych procesov a rozvoja spoločných služieb pre podnikateľov, prostredníctvom ktorých je možné zabezpečiť efektívnejšie prenikanie inovácií do výrobných praxe.

Pre zvýšenie konkurenčnej schopnosti priemyslu a služieb a zabezpečenia trvalo udržateľného rastu pri súčasnom udržaní a zvýšení zamestnanosti, inovačných aktivít a pridanej hodnoty je nevyhnutná orientácia na sektory a výrobky s vysokou pridanou hodnotou a kvalitou, s vysokým podielom inovatívnych výrobkov a nových technológií a s vyšším zhodnotením vedomostí (zvýšené nároky na kvalifikáciu pracovnej sily).

Prioritná os je zameraná na podporu spolupráce medzi podnikateľskou sférou a výskumnými a vývojovými inštitúciami, vysokými školami a vzdelávacími inštitúciami, ktorá je v súčasnom období nedostatočná a podporu nevyhovujúcej infraštruktúry pre výskum, vývoj a inovácie.

Nedostatok investičného kapitálu v podnikateľských subjektoch, predovšetkým v malých a stredných podnikoch obmedzuje inovačné aktivity firiem a vyvoláva potrebu zlepšiť prístup k finančným prostriedkom aj z verejných zdrojov na stimuláciu technologického rozvoja. Transferom nových a environmentálnych technológií a poznatkovo náročných výrob do sektorov priemyslu a služieb sa zabezpečia inovačné aktivity v oblasti technologických procesov, produktov a súvisiacich služieb, s potencionálnym efektom na ekonomický rast a konkurenčnú schopnosť a splnenie súčasnej a pripravovanej novej environmentálnej legislatívy EÚ. V tomto prípade bude štátna pomoc poskytovaná formou nepriamych finančných nástrojov na podporu začínajúcich a expandujúcich inovatívnych firiem (napr. záruky za úvery, mäkké pôžičky a pod.).

Znižovanie energetickej náročnosti ekonomiky SR predstavuje jeden z hlavných cieľov Energetickej politiky SR. Prínosy sa prejavujú v znížení spotreby primárnych palív, v znížení nákladov na výrobu energie, zvýšenie podielu spotreby obnoviteľných zdrojov energie na celkovej spotrebe. Podporované budú programy, ktoré vedú k zvýšeniu využívania obnoviteľných zdrojov energie, ako aj programy zamerané na úspory a efektívne využívanie energie v priemysle a službách na to nadväzujúcich.

Podpora v rámci rozvoja využitia obnoviteľných zdrojov energie má na Slovensku významný potenciál. Vysoká 90% závislosť Slovenska na dovoze primárnych energetických zdrojov i medzinárodné záväzky Slovenska v oblasti klimatických zmien robia otázku efektívneho využívania obnoviteľných zdrojov energie mimoriadne aktuálnou. Prioritná os má napomôcť k zvyšovaniu využívania obnoviteľných zdrojov energie, budovaniu malých vodných elektrární, využívaniu solárnej, veternej a geotermálnej energie.

2. informatizácia spoločnosti

Informatizácia spoločnosti je systematický proces rozvoja informačnej spoločnosti formou zavádzania a využívania informačných technológií do všetkých procesov, v ktorých je vďaka nim možné efektívnejšie využívať zdroje, výrobné prostriedky, ako aj ľudský potenciál. Informatizácia spoločnosti stimuluje ekonomický rast a produktivitu práce, vytvára nové ekonomické aktivity a nové pracovné miesta. Nové informačné a komunikačné technológie odstraňujú geografické a ľudské bariéry, podporujú proces globalizácie ekonomiky, medzinárodnú spoluprácu a v neposlednom rade sú jedným zo základných stimulov znalostnej ekonomiky.

Nové vedecké poznatky sa rýchlejšie dostávajú vďaka IKT do ekonomických procesov. Nové materiály, výrobné technológie, príprava a riadenie výrobných procesov zvyšujú na jednej strane požiadavky na vedomosti ľudí, ale na druhej strane zvyšujú efektívnosť výroby a konkurencieschopnosť výrobných produktov. Zvyšuje sa podiel pridanej hodnoty do vyrobených produktov, čo je mimoriadne dôležité predovšetkým pre tie krajiny, ktoré neoplývajú bohatstvom materiálnych zdrojov. Podstatne významnejšiu úlohu budú zohrávať pamäťové a fondové inštitúcie zabezpečujúce sprístupňovanie kultúrneho, vedeckého a intelektuálneho dedičstva.

Jedným z najlepších katalyzátorov premeny Slovenska na dynamickú znalostnú ekonomiku, čo je kritickým faktorom pre zabezpečenie dlhodobej konkurencieschopnosti a výkonnosti krajiny, je systematický proces informatizácie spoločnosti. Efektívnosť a komplexnosť informatizácie infraštruktúry je podmienená potrebou konsolidácie a integrácie príslušnej legislatívy do socio-ekonomického života krajiny.

Prioritným stimulom pri zavádzaní elektronických služieb je identifikácia základného rámca rozvoja vysokokvalitnej infraštruktúry širokopásmového internetu a budovania optických sietí pre naštartovanie nových procesov súvisiacich so zvyšovaním výkonnosti a efektívnosti elektronických služieb v synergetickej väzbe s investíciami do zvyšovania povedomia o informačnej spoločnosti a budovaním jej komplementárneho digitálneho obsahu.

Prechod na znalostnú ekonomiku je podmienený informačnou gramotnosťou obyvateľstva, teda schopnosťou obyvateľstva aktívne využívať IKT v každodennom živote. Je preto nevyhnutné zabezpečiť, aby všetky sociálne štruktúry obyvateľstva ovládali prácu s IKT, ktorých znalosť je zároveň jednou z požiadaviek na budovanie kvalitatívnej stránky informačnej spoločnosti. (podpora informačnej gramotnosti je zabezpečená v OP Ľudské zdroje).

Efektívnym nástrojom na splnenie týchto úloh je jasná identifikácia cieľového stavu a postupná informatizácia jednotlivých segmentov rozvíjajúcich infraštruktúru, ľudské zdroje, digitálnu gramotnosť a obsah. Progresivita zavádzania nových IT štandardov, digitálna osвета a integračná elektronizácia obsahu zohráva veľmi dôležitú úlohu v procesoch efektívneho rozvoja znalostnej ekonomiky.

3. výskum a vývoj

Výskum a vývoj a technologické inovácie sú nenahraditeľným a najväčším zdrojom vysoko kvalitných poznatkov. Sú nosným pilierom každej znalostnej ekonomiky.

Jedným z problémov slovenského výskumu a vývoja je jeho veľká fragmentácia a nekoordinovanosť pracovísk výskumu a vývoja. V súčasnosti nie je možné dosahovať špičkové výsledky v tejto oblasti bez toho, aby neexistovala tzv. kritická masa ľudských a materiálnych zdrojov. V Slovenskej republike existuje pomerne veľké množstvo malých výskumno-vývojových kolektívov, ktoré pôsobia prakticky v tej istej tematickej oblasti, avšak navzájom spolu nekooperujú. Cieľom prioritnej osi je integrovať výskumno-vývojový a technologicko-inovačný potenciál Slovenskej republiky v súlade s prioritami rozvoja daného regiónu, tak aby bola zabezpečená obojstranne dlhodobá výhodná kooperácia medzi výskumno-vývojovou základňou a výrobným sektorom. Pokiaľ chceme dosiahnuť, aby výskum a vývoj a následne technologické inovácie boli jedným zo základných rozvojových pilierov slovenskej spoločnosti, je potrebné v prvej fáze investovať primárne do technického vybavenia. Následne je možné preorientovať príspevky na stranu výstupu výskumno-vývojového a inovačného systému. Nosnou črtou vyššie uvedených aktivít bude teda dôraz na tzv. spin-off efekty od výskumu a vývoja smerom k spoločenskej a hospodárskej praxi.

Jednou z najproblematickejších oblastí Lisabonskej stratégie v EÚ je práve využívanie výsledkov výskumu a vývoja v praxi. Tam, kde sa výsledky využívajú vo zvýšenej miere, oblasť výskumu a vývoja tvorí základný pilier rozvoja spoločnosti a zvyšovania životnej úrovne občanov.

Preto je dôležité podporovať tieto aktivity systematicky, s cieľom valorizácie vedecko-výskumných poznatkov, ktorá prinesie množstvo pozitívnych efektov nielen pre sektor výskumu a vývoja - ako napr. generovanie vlastných príjmov, medzinárodné zviditeľnenie sa univerzity a jej výskumných pracovníkov - ale i pre podnikateľskú obec a v konečnom dôsledku pre celú spoločnosť a rozvoj celého regiónu. Opatrenia podporujúce politiku komercializácie vedy a výskumu vytvárajú takto podmienky pre zvyšovanie konkurencieschopnosti regiónov a tak i zvyšovanie zamestnanosti a prítiahnutie zahraničných investorov pre investície do hospodárskych odvetví s vyššou pridanou hodnotou.

Riadiaci orgán

Riadiacim orgánom OP Znalostná ekonomika je **Ministerstvo financií SR**.

5.2.1.5 Operačný program Zdravotníctvo

Operačný program implementuje špecifickú prioritu 2.4 *modernizácia zdravotníctva*, v rámci strategickej priority NSRR 2. *Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika*. Je financovaný z ERDF.

Programový kontext

Zdravá populácia je synonymom prosperujúcej a výkonnej pracovnej sily schopnej vytvárať vyšší zisk. Na druhej strane vyššia chorobnosť spôsobuje vyššiu absenciu v práci, čo má implicitne vplyv na vyššie výrobné náklady. Zdravá populácia má nižšie výdavky na zdravotnú starostlivosť, ktoré je možné efektívnejšie investovať do iných zložiek. Potreba modernizácie sa týka všetkých regiónov a nadobúda dôležitosť hlavne v kontexte prebiehajúcej transformácie zariadení v zdravotníctve a dôrazu na poskytovanie kvalitnej zdravotnej starostlivosti.

OP je prepojený na Národný program reforiem cez oblasť informatizácie zdravotníctva, ktorá spadá pod informatizáciu spoločnosti, ako jednej z hlavných lisabonských priorít SR.

Cieľ operačného programu

Globálnym cieľom operačného programu je zvyšovanie kvality a efektívnosti služieb zdravotnej starostlivosti.

Prioritná os programu

1. modernizácia zdravotníctva

Prioritná os programu sa bude koncentrovať na rekonštrukciu, rozširovanie a modernizáciu národných zdravotníckych zariadení (stavebné úpravy budov, zavádzanie systémov riadenia kvality, zavádzanie nových diagnostických a terapeutických štandardných postupov a modernizáciu prístrojového vybavenia zdravotníckych zariadení, a pod.). Dôraz sa bude klásť i na zvýšenie informatizácie zdravotníckych zariadení predovšetkým prostredníctvom budovania regionálnych a národných zdravotníckych informačných systémov s možnosťou využívania elektronických zdravotných záznamov a riešenia úloh a projektov eHealth aplikácií.

Riadiaci orgán

Riadiacim orgánom OP Zdravotníctvo je **Ministerstvo zdravotníctva SR**.

5.2.1.6 Operačný program Vzdelávanie

Operačný program implementuje špecifickú prioritu *3.1 moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť* v rámci strategickej priority NSRR *3. Ľudské zdroje a vzdelávanie*. Zahŕňa dva ciele kohéznej politiky EÚ – okrem cieľa Konvergencia i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, t. j. celé územie SR vrátane Bratislavského kraja. V zmysle návrhu všeobecného nariadenia Rady, čl. 19 nie je možné prevádzať prostriedky medzi cieľmi Konvergencia a Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť. Členenie na dva ciele je zohľadnené na úrovni prioritných osí. Je financovaný z ESF.

Programový kontext

Kvalita ľudských zdrojov patrí medzi najdôležitejšie faktory ovplyvňujúce zmeny, ktoré by mali Slovensko priviesť k fungujúcej znalostnej spoločnosti. Súčasný stav v oblasti ľudských zdrojov charakterizuje nízka účinnosť systému vzdelávania, ktorého príčinou je pretrvávanie tradičných tém a postupov v celej štruktúre vzdelávacieho systému. Dôsledkom tohto stavu je, že vzdelávací systém produkuje málo flexibilných a kreatívnych absolventov, z ktorých veľké množstvo nie je schopné sa umiestniť na trhu práce a rozširuje množstvo nezamestnaných.

Prostredníctvom svojich dvoch prioritných osí operačný program koncentruje príspevky na oblasť modernizácie vzdelávacej politiky. Príspevky v tejto oblasti smerujú k naštartovaniu, resp. posilneniu procesov, ktoré zabezpečia konkurencieschopnosť Slovenskej republiky v európskom i globálnom rámci.¹⁴⁴

Cieľ operačného programu

Globálnym cieľom operačného programu je zvýšenie kvality a prístupu k celoživotnému vzdelávaniu s dôrazom na transformáciu obsahu vzdelávania smerom k nadobudnutiu základných zručností a kľúčových kompetencií tak, aby reflektovalo požiadavky znalostnej spoločnosti a aktuálne i perspektívne potreby trhu práce.

Prioritné osi programu

1. moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť

Operačný program bude prostredníctvom príspevkov zo zdrojov ESF financovať formovanie a podporu ľudského potenciálu smerom k nadobudnutiu základných zručností a kľúčových kompetencií potrebných v znalostnej ekonomike. Podpora výchovy a vzdelávania na všetkých úrovniach vzdelávacieho systému je nevyhnutnou súčasťou vytvárania modernej slovenskej spoločnosti, v ktorej je vzdelávanie zdrojom dlhodobej konkurencieschopnosti Slovenskej republiky, čo ovplyvňuje jej postavenie v Európe, ako aj všestranný rozvoj vzdelania, kreativity, zručnosti a slobody osobnosti každého občana.

Stratégia sa zameriava na tri kľúčové a svojím poslaním navzájom oddeliteľné segmenty: regionálne školstvo, vysoké školstvo a celoživotné vzdelávanie.

Aktivity spolufinancované v rámci tejto prioritnej osi budú v oblasti regionálneho školstva koncentrované na zvyšovanie kvality kľúčových kompetencií zručností žiakov. Budú podporované komunikačné schopnosti, personálne a interpersonálne schopnosti, schopnosti tvorivo a kriticky myslieť, pracovať s modernými informačnými technológiami a v neposlednom rade formovať občiansku spoločnosť, založenú na slobodnom občanovi. V oblasti vysokého školstva bude podporované zvyšovanie kvality vzdelávania, výskumu a vývoja tak, aby vysoké školy reflektovali neustále sa meniace podmienky a nové potreby znalostnej spoločnosti. Cieľom v oblasti celoživotného vzdelávania je podpora vytvárania a rozvoja efektívneho systému celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva zameraného na zvyšovanie a prispôbovanie kvalifikácií požiadavkám

¹⁴⁴ Prioritná os Moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť je plne kompatibilná a rozvíja priority definované v Stratégii konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 – Národná lisabonská stratégia v priorite Vzdelávanie a zamestnanosť časť Moderná vzdelávacia politika, v jej Akčnom pláne pre oblasť Vzdelávanie a zamestnanosť ako aj v Národnom programe reforiem v časti III. 1 Moderná vzdelávacia politika.

znalostnej spoločnosti a uľahčenie prístupu k efektívnemu učeniu sa po celý život pre všetkých občanov SR.

Jedna časť programu má horizontálny charakter a podporuje prístup marginalizovaných skupín ku vzdelávaniu tak, aby spolu všetky ciele priorít synergicky naplňali spoločný globálny cieľ.

2. moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť pre Bratislavský kraj

Bratislavský kraj má všetky predpoklady, aby sa vyvíjal harmonicky, zhodnocoval svoj rozvojový potenciál a vytváral tak podmienky pre trvalé zvyšovanie kvality života jeho obyvateľov. Nevyhnutným predpokladom dosiahnutia udržateľnosti vysokého ekonomického potenciálu, kvality zamestnanosti a rastu konkurencieschopnosti regiónu v stredoeurópskom priestore je rozvoj ľudských zdrojov. Cieľom pri rozvíjaní školstva musí byť vytvorenie prostredia pre zdravú súťaživosť škôl, diferenciáciu, orientáciu na kvalitu, výkonnosť. Po vstupe SR do EÚ musia byť školy v Bratislavskom kraji schopné konkurovať školám z krajín EÚ, byť im partnerom, ba v mnohých smeroch by mali byť schopné udávať tempo rozvoja jednotlivých odvetví. Škola sa musí stať vo svojom regióne miestom vzdelávania mladej populácie, ale i celoživotného vzdelávania. Súčasne musí byť kultúrnym, športovým a spoločenským centrom.

Bratislavský kraj je charakteristický vysokou ponukou vzdelávacích možností vrátane vysokoškolského vzdelávania. V súvislosti s realizáciou zásady Podpora rozvoja ľudského kapitálu a celoživotného učenia v Národnom strategickom pláne sa pre Bratislavský kraj ukazuje potreba rovnomerne pokryť ponuku vzdelávania v regióne a jeho subregiónoch, a to jednak optimalizáciou siete vzdelávacích inštitúcií vzhľadom na potreby trhu práce, ale aj rozšírením ponuky stredného a ďalšieho vzdelávania v jednotlivých subregiónoch Bratislavského kraja (najmä v okrese Malacky). Systém vzdelávania v regióne musí reagovať na súčasný dlhodobý pokles populačnej krivky v Bratislavskom kraji. Neustály rozvoj technológií, výrobných procesov a technických riešení vo výrobnom procese si vyžadujú zabezpečiť celoživotný proces vzdelávania s dôrazom na permanentný rast odbornosti pracovníkov, v ktorom môžu a musia zohrávať školy oveľa významnejšiu úlohu ako doteraz. Cieľom tejto zmeny je zvýšenie zamestnanosti, zvýšenie šancí pre ich uplatnenie v nových podmienkach, keď budú zanikať mnohé pracovné príležitosti, ale zároveň budú vznikať a vytvárať sa nové.

V oblasti regionálneho školstva sa bude klásť dôraz na kurikulárnu transformáciu vzdelávania tak, aby pripravila absolventa pre potreby trhu práce v znalostnej ekonomike ako aj pre jeho nadväzujúce vzdelávanie v systéme vysokých škôl a ďalšieho vzdelávania. Hlavným cieľom optimalizácie siete vzdelávacích inštitúcií vzhľadom na potreby trhu práce je prispôbenie ich kapacity aktuálnym a perspektívnym tendenciám populačného vývoja na jednej strane a požiadavkám na kvalifikovanú pracovnú silu na strane druhej. V tomto zmysle je stratégia v Bratislavskom kraji zameraná na dve základné úlohy: reštrukturalizáciu siete škôl, odborov a odborných zameraní štúdia a jej racionalizáciu, ktorými sa má dosiahnuť postupné zosúladenie štruktúry škôl a spektra ponúkaných vzdelávacích potrieb s potrebami trhu práce a dopytom po vzdelávacích službách.

Zvyšovanie konkurencieschopnosti Bratislavského kraja prostredníctvom rozvoja vysokoškolského a celoživotného vzdelávania spočíva v neustálej podpore vysokým školám pri prispôbovaní sa meniacim sa podmienkam znalostnej spoločnosti, tak aby zvýšili kvalitu vzdelávania, výskumu a vývoja a v podpore vytvárania a rozvoja efektívneho systému celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva zameraného na zvyšovanie a prispôbovanie kvalifikácií požiadavkám znalostnej spoločnosti a uľahčenie prístupu k efektívnemu učeniu sa po celý život.

Riadiaci orgán

Riadiacim orgánom OP Vzdelávanie je **Ministerstvo školstva SR**.

5.2.1.7 Operačný program Infraštruktúra vzdelávania

Operačný program implementuje špecifickú prioritu 3.2 *infraštruktúra vzdelávania* v rámci strategickej priority NSRR 3. *Ludské zdroje a vzdelávanie*. Je financovaný z ERDF.

Programový kontext

Kvalita a úroveň poskytovania vzdelávania súvisí aj so stavom budov a zariadení, v ktorých výchovno-vzdelávací proces prebieha. Kvalita a dostupnosť vzdelávania je dlhodobo poznačená nedostatkom investícií do technického a vnútorného vybavenia škôl – základných, stredných a vysokých škôl. Dôsledkom je neuspokojivý technický stav veľkého počtu budov, morálna a fyzická zastaranosť technických zariadení, existencia vysokých prevádzkových nákladov, nedostatok moderných technológií využívaných vo vyučovacom procese. Operačný program reflektuje na zlý technický stav hmotnej infraštruktúry škôl, zlý technický stav objektov a ich vnútorného vybavenia s ohľadom na zvýšenie štandardu a technologického zabezpečenia, na zvýšenie kvality vyučovania v regiónoch.

Realizáciou Operačného programu Infraštruktúra vzdelávania sa vytvorí priestor pre synergiu s Operačným programom Vzdelávanie financovaným z ESF. Synergia týchto operačných programov prispeje ku komplexnej podpore reformy vzdelávania v SR.

Cieľ operačného programu

Globálnym cieľom operačného programu je zlepšenie podmienok vzdelávacieho procesu prostredníctvom zvýšenia kvalitatívnej úrovne hmotnej infraštruktúry v oblasti vzdelávania

Prioritná os programu

1. Infraštruktúra vzdelávania

V rámci prioritnej osi sa za účelom zlepšenia podmienok vzdelávacieho procesu bude podporovať rekonštrukcia a rozširovanie stredných a vysokých škôl, špeciálnych škôl, spojených škôl a združených škôl a modernizácia vnútorného vybavenia základných, stredných a vysokých škôl. V zmysle uplatňovania komplexného prístupu k zvyšovaniu kvality vzdelávacieho procesu je táto prioritná os previazaná s prioritnou osou moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť v rámci Operačného programu Vzdelávanie a ROP, a bude prispievať k dosahovaniu cieľov v oblasti vzdelávania stanovených v dokumentoch na národnej úrovni a v Lisabonskej stratégii.

Riadiaci orgán

Riadiacim orgánom OP Infraštruktúra vzdelávania je **Ministerstvo školstva SR**.

5.2.1.8 Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia

Operačný program implementuje špecifickú prioritu 3.3 *podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie*, v rámci strategickej priority NSRR 3. *Ludské zdroje a vzdelávanie*. Zahŕňa dva ciele kohéznej politiky EÚ – okrem cieľa Konvergencia i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, t. j. celé územie SR vrátane Bratislavského kraja. V zmysle návrhu všeobecného nariadenia Rady, čl. 19 nie je možné prevádzať prostriedky medzi cieľmi Konvergencia a Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť. Členenie na dva ciele je zohľadnené na úrovni prioritných osí. Je financovaný z ESF.

Programový kontext

V oblasti trhu práce napriek postupnému znižovaniu miery nezamestnanosti pretrvávajú problémy najmä u rizikových skupín ekonomicky aktívneho obyvateľstva, ktoré v konečnom dôsledku zvyšujú dlhodobú nezamestnanosť. V oblasti sociálneho vývoja je dlhodobým a veľmi vážnym problémom pretrvávajúce vylúčenie marginalizovaných skupín obyvateľstva s dôrazom na rómsku komunitu. Dôsledkom tohto stavu je prehľbovanie sociálnej exklúzie s dopadom na patologické javy v ohrozenej skupine obyvateľstva.

Operačný program implementuje aktivity, prostredníctvom ktorých sú plnené úlohy v oblasti politiky zamestnanosti vyplývajúce z Lisabonskej stratégie a Národného programu reforiem. Prostredníctvom svojich dvoch prioritných osí¹⁴⁵ koncentruje príspevky na dosiahnutie vysokej miery zamestnanosti, vyrovnanie sa s demografickými zmenami a v neposlednom rade sociálnu inklúziu. Príspevky v uvedených oblastiach smerujú k naštartovaniu, resp. posilneniu procesov, ktoré zabezpečia konkurencieschopnosť Slovenskej republiky v európskom i globálnom rámci.

Cieľ operačného programu

Globálnym cieľom operačného programu je zvýšenie zamestnanosti, rast kvality ponuky na trhu práce a zvýšenie sociálnej inklúzie rizikových skupín a budovanie kapacít v oblasti verejnej politiky.

Prioritné osi programu

1. podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie

Operačný program bude prostredníctvom zdrojov z ESF riešiť problémy trhu práce a dopadov ekonomických procesov na sociálny vývoj obyvateľstva v ohrozených skupinách.

V oblasti trhu práce bude prioritná os orientovaná na zvyšovanie zamestnanosti a znižovanie nezamestnanosti prostredníctvom implementácie aktívnych opatrení trhu práce zameraných predovšetkým na rizikové skupiny obyvateľstva. Prioritná os bude rovnako zameraná aj na zvyšovanie kvality verejných služieb zamestnanosti tak, aby podporovali rozvoj územnej a profesijnej mobility pracovnej sily. Prioritná os rovnako bude prispievať k riešeniu pomerne vysokej miery rizika chudoby a sociálneho vylúčenia rizikových skupín, s dôrazom na marginalizované rómske skupiny.

V oblasti aktivít zameraných na sociálnu inklúziu bude stratégia operačného programu prostredníctvom tejto prioritnej osi orientovaná na zvyšovanie dostupnosti a zvyšovanie kvality poskytovania sociálnych služieb a vykonávania opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pre všetky rizikové, ohrozené a marginalizované skupiny obyvateľstva s osobitým zreteľom na služby v mestských a obecných rómskych koncentráciách, separovaných a segregovaných obecných osídleniach. Oblasť podpory sociálnej inklúzie bude koncentrovaná aj na problematiku zosúladenia rodinného a pracovného života prostredníctvom vytvárania rodinne priateľského pracovného prostredia a prorodinnej sociálnej podnikovej politiky vrátane flexibilných foriem práce, teleworkingu a pod.

¹⁴⁵ Prioritná os Moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť je plne kompatibilná a rozvíja priority definované v Stratégii konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 – Národná lisabonská stratégia v priorite Vzdelávanie a zamestnanosť časť Moderná vzdelávacia politika, v jej Akčnom pláne pre oblasť Vzdelávanie a zamestnanosť ako aj v Národnom programe reforiem v časti III. 1 Moderná vzdelávacia politika.

2. podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie v Bratislavskom kraji¹⁴⁶

Aktivity zamerané na podporu rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie v rámci cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť v mnohých aspektoch nadväzujú na opatrenia v prioritnej osi Podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie v rámci cieľa Konvergencia. Ich globálnym cieľom je zvýšenie zamestnanosti, rast kvality ponuky na trhu práce, zvýšenie sociálnej inklúzie rizikových skupín a skvalitnenie ľudského kapitálu v oblasti verejnej politiky.

Významným fenoménom pri súčasnom vývoji demografie obyvateľstva sa stáva riešenie problematiky zosúladenia práce a rodiny. Táto politika má nielen prorodinný aspekt, ale aj rozvíja flexibilitu trhu práce a umožňuje rodičom paralelne fungovať vo vzťahu – rodina a práca, bez toho aby sa museli vzdialiť z trhu práce. Aktivity zamerané na zosúladenie rodinného a pracovného života majú v Bratislavskom kraji zvýšený význam najmä kvôli koncentrácii mladých, vzdelaných ľudí, ktorí najmä v hlavnom meste nachádzajú dostatok pracovných ponúk.

Aktivity zamerané na riešenie nezamestnanosti a využívania aktívnych opatrení na trhu práce nadväzujú na hlavné faktory rozvoja uvedené v NSRR: Rast zamestnanosti indukovaný hospodárskym rastom, prílevom PZI a štrukturálnymi zmenami a ďalšie vylepšovanie fungovania trhu práce a zvyšovanie účinnosti aktívnej politiky zamestnanosti. Sú zamerané na pokračovanie úspešných opatrení v programovom období 2004 - 2006, na podporu inovatívnych nástrojov a na skvalitňovanie služieb v oblasti zamestnanosti, najmä na tie časti regiónu, ktoré sú najviac ohrozené zvýšenou nezamestnanosťou.

Zvyšovanie kvality ľudských zdrojov a ich riadenia v oblasti verejnej politiky vytvára možnosti skvalitňovania ľudského kapitálu v oblasti, ktorá priamo súvisí s kvalitnou správou vecí verejných. Reaguje tak na potrebu zvýšenia investícií do oblasti ľudských zdrojov. Skvalitnenie ľudského kapitálu, investície do prípravy a manažmentu ľudských zdrojov vytvoria základný predpoklad skvalitnenia tvorby politík v budúcnosti. Tento predpoklad je nevyhnutné vnímať v celospoločenskom rámci, keďže cieľom priority nie je úzka špecializácia na oblasť zamestnanosti a sociálnej inklúzie. Zároveň treba zdôrazniť, že Bratislavský kraj spadajúci pod cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť je prirodzeným centrom orgánov štátnej správy ako aj mnohých neziskových organizácií.

Riadiaci orgán

Riadiacim orgánom OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia je **Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR**.

¹⁴⁶ V prípade dohody a súhlasu s EK je možné uvažovať aj s nasledovným spôsobom uvádzania priorít pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: v rámci opatrení pre cieľ Konvergencia budú označené tie opatrenia, ktoré budú spolu so skupinami aktivít platiť i pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť v rámci Bratislavského kraja. Ide najmä o aktivity, ktoré budú implementované cez národné projekty. V takomto prípade sa bude daná prioritná os vzťahovať na celé územie SR.

V zmysle návrhu všeobecného nariadenia Rady, čl. 19 nie je možné prevádzať prostriedky medzi cieľmi Konvergencia a Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

5.2.1.9 Operačný program Technická pomoc

Operačný program implementuje špecifickú prioritu 4.1 *Príprava, riadenie, monitorovanie, hodnotenie, informovanie, posilňovanie administratívnych kapacít v oblasti ŠF a KF* a špecifickú prioritu 4.2 *Finančné riadenie, kontrola, posilňovanie administratívnych kapacít v tejto oblasti* v rámci strategickkej priority NSRR 4. *Technická pomoc*. Je financovaný z ERDF.

Programový kontext

V rámci uvedeného programu sa financujú horizontálne aktivity, ktoré sú spoločné pre všetky operačné programy, resp. je potrebné ich vykonať celoplošne pre všetky orgány zapojené do riadenia a implementácie operačných programov.

Uvedené horizontálne aktivity zabezpečuje a metodicky usmerňuje centrálny koordinačný orgán v oblasti prípravy, monitorovania, hodnotenia, informovania a certifikačný orgán a orgán auditu v oblasti finančného riadenia a kontroly.

Vzhľadom ku skutočnosti, že SR bude po prvýkrát v nasledujúcom programovom období riadiť a implementovať ŠF a KF v plnom sedemročnom období, je nevyhnutné zabezpečiť vybudovanie príslušných inštitucionálnych a administratívnych kapacít na všetkých úrovniach a vo všetkých orgánoch, ktoré budú zapojené do implementácie, finančného riadenia a kontroly ŠF a KF aj v nadväznosti na zvýšenú finančnú alokáciu pre SR v nasledujúcom období. V Operačnom programe Technická pomoc sa kladie dôraz na dobudovanie kapacít na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni s cieľom modernizovať štátnu a verejnú službu, a tak zvýšiť jej efektívnosť a účinnosť v súvislosti s riadením ŠF a KF – na horizontálnej úrovni (napr. zabezpečenie školení ITMS).

Uvedený operačný program nevyklučuje technickú pomoc v rámci ostatných operačných programov, z ktorej sa budú financovať oprávnené aktivity špecifické pre ten daný program (napr. posilňovanie administratívnych kapacít týkajúcich sa riadenia a implementácie daného programu). Celková suma na technickú pomoc v rámci OP Technická pomoc a v rámci ostatných OP pre cieľ Konvergencia a pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť však nesmie presiahnuť 4% z celkovej alokácie na tieto dva ciele.

Cieľ operačného programu

Hlavným cieľom operačného programu je zabezpečiť efektívne, účinné a správne riadenie a implementáciu štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v rokoch 2007 - 2013.

Prioritné osi programu

1. príprava, riadenie, monitorovanie, hodnotenie, informovanie, posilňovanie administratívnych kapacít v oblasti ŠF a KF

Táto prioritná os operačného programu je orientovaná na podporu aktivít v oblasti prípravy programových dokumentov, školení pre všetky stupne riadenia, štúdie, vybudovanie a modifikácia IT monitorovacieho systému, hodnotenie, zasadanie monitorovacích výborov, informovanosť a publicita a ďalšie.

2. finančné riadenie, kontrola, posilňovanie administratívnych kapacít v oblasti finančného riadenia a kontroly

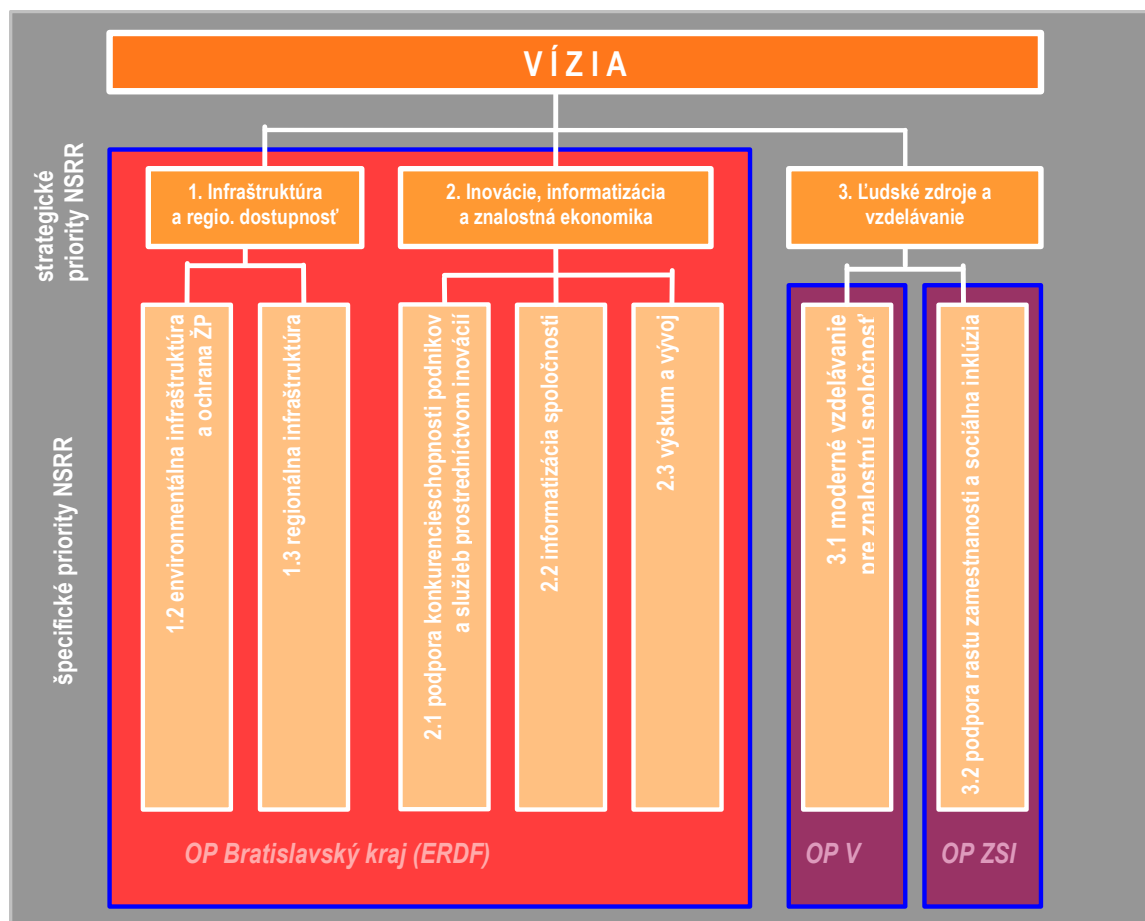
Uvedená prioritná os zahŕňa všetky horizontálne aktivity súvisiace s procesom finančného riadenia, kontroly a auditu, ktoré metodicky usmerňuje a zabezpečuje certifikačný orgán a výkon zabezpečuje orgán auditu.

Riadiaci orgán

Riadiacim orgánom OP Technická pomoc je **Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR**.

5.2.2 Charakteristika operačných programov v rámci cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť

Obrázok 3: Prepojenie strategických a špecifických priorít NSRR a operačných programov v rámci cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť

5.2.2.1 Operačný program Bratislavský kraj (ERDF)

Operačný program implementuje špecifické priority: *1.2.Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia*, *1.3 Regionálna infraštruktúra v rámci strategickej priority NSRR 1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť* a špecifické priority *2.1.Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií*, *2.2. Informatizácia spoločnosti* a *2.3 Výskum a vývoj* v rámci strategickej priority 2. *Inovácie, informatizácia a znalostná ekonomika*. Je financovaný z ERDF.

Kontext operačného programu

Na základe funkcie hlavného mesta a geografickej polohy je región Bratislavského kraja pólom rastu najvyššieho významu, ovplyvňujúcim celé hospodárstvo SR. Napriek tomu úroveň jeho rozvoja vykazuje značné disparity najmä pri porovnaní socio-ekonomickej úrovne v mestských a vidieckych okresoch. V porovnaní s metropolami ostatných krajín EÚ možno konštatovať, že Bratislavský kraj využíva iba čiastočne svoj rozvojový potenciál. Najvýraznejšie rezervy sa nachádzajú v nedostatočnej úrovni a využití inovačného potenciálu sústredeného v Bratislave, kde sa nachádza najviac kapacít vedy a výskumu SR. Dôsledkom je jeho slabé prenikania do priemyslu a služieb v odvetviach alokovaných v regióne. Bratislava je administratívnym centrom Slovenska. Verejné služby poskytované štátnymi a ostatnými verejnými inštitúciami v regióne sú málo efektívne a pre občana málo kvalitné alebo neprístupné. V porovnaní so svetovými trendmi zvyšovania kvality verejných služieb cestou informatizácie a vývojom v okolitých krajinách je úroveň informatizácie Bratislavského kraja veľmi malá.

V záujme ďalšieho vyváženého rozvoja a konkurencieschopnosti Bratislavského kraja je nevyhnutné prostredníctvom dobudovania a modernizácie základnej infraštruktúry v prímestských a vidieckych oblastiach umožniť prenikanie rastových efektov z rozvinutejších do menej rozvinutých území Bratislavského kraja a tým znižovať vnútro regionálne disparity. S cieľom integrovať výskumno-vývojový a technologicko-inovačný potenciál regiónu je potrebné sa sústrediť na vytvorenie funkčných väzieb spolupráce medzi pracoviskami výskumu a vývoja v Bratislavskom kraji, ktoré majú potenciál dosahovať špičkové výkony a nimi prispieť k riešeniu rozvojových otázok regiónu. Minimálne rovnako dôležité však je zvyšovať výkonnosť a konkurencieschopnosť výroby a služieb, s dôrazom na verejné služby poskytované občanom a podnikateľom v regióne.

Program prispieva vo veľkej miere k napĺňaniu priorít Národného programu reforiem, predovšetkým výskumu, vývoju a inováciám a informačnej spoločnosti.

Cieľ operačného programu

Hlavným cieľom operačného programu je: „výrazné zlepšenie postavenia Bratislavského kraja ako centra rozvoja európskeho významu“.

Prioritné osi operačného programu

1. infraštruktúra

Kvalita a úroveň poskytovania služieb v oblasti školstva je priamo úmerná stavu budov a zariadení, v ktorých sa nachádzajú. Sieť vzdelávacích zariadení je v regióne rovnomerne rozložená a je zastúpená vo všetkých typoch vzdelávacích inštitúcií. Kvalita a dostupnosť nimi poskytovaných služieb je dlhodobo poznačená nedostatkom investícií zo strany štátu ako aj zo strany obcí a VÚC, do ktorých pôsobnosti tieto zariadenia prešli v zmysle zákona o prechode kompetencií. Príspevky operačného programu budú v rámci tejto prioritnej osi v nadväznosti na skvalitnenie a / alebo zmenu obsahu vzdelávania koncentrované na rekonštrukcie existujúcich vzdelávacích zariadení a modernizáciu ich vnútorného vybavenia. V zmysle uplatňovania komplexného prístupu k zvyšovaniu kvality vzdelávacieho procesu je táto prioritná os previazaná s prioritnou osou „moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť“ v rámci OP Ľudské zdroje.

Z hľadiska zabezpečovania primeranej životnej úrovne a ochrany životného prostredia sa na území Bratislavského kraja prejavuje ako problém vybavenosť obcí environmentálnou infraštruktúrou – vodovody, kanalizácia, čistiarne odpadových vôd, zneškodňovanie odpadov, divoké skládky a zdevastované územia. V oblasti životného prostredia budú podporované najmä aktivity zamerané na dobudovanie environmentálnej infraštruktúry z hľadiska ochrany ovzdušia vrátane využívania environmentálne priaznivých palív a energetických zdrojov, nakladania s odpadmi a ochrany prírody a krajiny.

Na území Bratislavského kraja sa nachádza 39 navrhovaných území európskeho významu a 5 navrhovaných chránených vtáčích území. Tieto územia predstavujú najhodnotnejšie lokality z hľadiska biodiverzity v kraji. V súvislosti so záväzkami SR ohľadne území NATURA 2000 je potrebné zabezpečiť starostlivosť a propagáciu týchto území a spoluprácu s ich vlastníkmi.

Regionálna sieť cestných komunikácií je v dôsledku stále rastúceho rozvoja automobilovej dopravy neúmerne zaťažovaná, čo spôsobuje problémy nielen z hľadiska nízkej priepustnosti a častých dopravných kolízií, ale aj z hľadiska zabezpečenia primeranej údržby. Z hľadiska zabezpečenia dopravnej obslužnosti regiónu je potrebné dobudovať dopravný systém. S tým taktiež úzko súvisí odstraňovanie kritických nehodových lokalít, čím sa výraznou mierou prispeje k zvyšovaniu bezpečnosti cestnej premávky.

2. znalostná ekonomika

Bratislavský kraj so svojím podielom na tržbách dominuje slovenskému priemyslu. Transfer nových inovatívnych technológií je kapitálovo veľmi náročný. V oblasti priemyselnej výroby je potrebné prioritne vytvárať podmienky pre zvyšovanie konkurencieschopnosti hospodárskej bázy regiónu. Realizácia tejto prioritnej osi vychádza z potreby zmeny výrobných postupov v podnikoch transferom najnovších poznatkov vedy, výskumu a vývoja, stimulovaním inovatívnych technológií, rozvojom informačných technológií a sofistikovaním výrobných postupov.

Inovačná infraštruktúra je v Bratislavskom kraji v porovnaní s vyspelými regiónmi EÚ relatívne málo rozvinutá, z tohto dôvodu je dôležitý postupný rozvoj materiálnej ale aj nemateriálnej, teda poradenskej inovačnej infraštruktúry. V oblasti materiálnej inovačnej infraštruktúry bude príspevkami podporované zakladanie a rozvoj inkubátorov, technologických centier a technologických parkov, ktoré priamo podporujú vznikajúce inovačné firmy a zároveň technologické parky patria k významným nástrojom pre alokáciu zahraničných technologických firiem v regióne. V oblasti nemateriálnej infraštruktúry patrí poradenstvo v oblasti inovačných aktivít, poradenstvo v oblasti ochrany duševného vlastníctva, patentové poradenstvo vrátane poradenstva v oblasti financovania patentovej ochrany, poradenstvo v oblasti financovania inovačných aktivít, poradenské aktivity manažmentu inkubátorov a poradenstvo v oblasti procesov spin off a technologického transferu sú dôležitým doplnujúcim nástrojom na podporu inovačnej infraštruktúry. Pri implementácii aktivít operačného programu budú podporované aktivity koncentrované na podporu nových, resp. vznikajúcich malých a stredných technologicky orientovaných firiem najmä v oblastiach zabezpečujúcich potenciálny rozvoj Bratislavského kraja.

Úroveň infomatizácie verejnej správy v Bratislavskom kraji je veľmi nízka a dosahuje približne 1/3 požadovanej minimálnej úrovne. Vzhľadom na celý komplex úloh, ktoré verejné inštitúcie zabezpečujú v spoločnosti v súvislosti s ich úlohami v oblasti získavania, spracovania, uchovávaní a sprístupňovania dokumentov a informácií, každý z nich obsahuje veľké množstvo metodologických, metodických, organizačných, technických a technologických problémov súvisiacich s informatizáciou. Napriek vysokému stupňu penetrácie internetu v Bratislavskom kraji v porovnaní s ostatnými regiónmi SR existujú výrazné vnútro regionálne rozdiely v dostupnosti širokopásmového internetu vo vidieckych oblastiach. Prioritná os operačného programu bude koncentrovať príspevky na zvýšenie dostupnosti širokopásmového internetu do území s nízkou penetráciou. Infraštruktúra musí byť všeobecne dostupná, bezpečná a interoperabilná, keďže bez nej nie je možný prístup k digitálnym informáciám a službám pre počítačovo gramotnú populáciu. Medzi projekty bude patriť aj tvorba a distribúcia digitálneho obsahu občanom a podnikateľom, prostredníctvom digitalizácie základných a rozšírených verejných služieb poskytovaných inštitúciami v Bratislavskom kraji. Prioritná os sa rovnako bude koncentrovať na pamäťové a fondové inštitúcie (archívy, knižnice, múzeá, galérie,

pracoviská pre ochranu pamiatkového fondu, špecializované odborné ústavy a pracoviská v oblasti kultúry a pod.), ktoré sa zaoberajú uchovávaním, ochranou a sprístupňovaním poznatkov o kultúrnom dedičstve, umení a kultúre, jedinečných informácií a predmetov odbornej a laickej verejnosti. Prioritná os umožňuje podporovať ich aktivity, technické procesy a technologické postupy vnútri týchto inštitúcií, zlepšenie technického stavu ich infraštruktúry a dobudovanie chýbajúcich zariadení. Výsledkom tejto podpory má byť vysoká miera prepojenia a sprístupňovania dát a poznatkov (vo fyzickej alebo digitálnej forme), dlhodobé a bezpečné uloženie dát na rôznych nosičoch a vysoká možnosť aplikácie týchto poznatkov v oblasti výskumu, vývoja, inovácie, miestneho a regionálneho rozvoja i strategického plánovania na národnej úrovni alebo regionálnej úrovni.

Prioritná os patrí medzi kľúčové z hľadiska Stratégie konkurencieschopnosti SR do roku 2010/Národného programu reforiem. Je rovnako kľúčová i z pohľadu reformy obsahu vzdelávania na všetkých stupňoch škôl.

Špecifickým komponentom ekonomickej základne Bratislavského kraja je vedeckovýskumná základňa umiestnená predovšetkým v Bratislave. Je charakteristická relatívne vysokou hustotou vedecko výskumných inštitúcií, z ktorých väčšina pracuje so zastaranými technologickými prostriedkami, izolovane od ostatných pracovísk vedy a výskumu a bez väzby na podnikateľský sektor. Cieľom prioritnej osi je integrovať výskumno-vývojový a technologicko-inovačný potenciál Slovenskej republiky v súlade s prioritami rozvoja daného regiónu, modernizovať technologické vybavenie a infraštruktúru pracovísk vedy a výskumu a rozvíjať siete špičkových pracovísk zabezpečujúcich výskum vývoj a prepojenie na technologické inovácie, ktoré by sa zamerali na priority regiónu. Prioritná os operačného programu bude príspevkami podporovať rast výkonnosti a konkurencieschopnosti vedecko výskumnej základne prostredníctvom modernizácie technického vybavenia organizácií výskumu a vývoja, budovania laboratórií so špičkovým vybavením v oblastiach, ktoré sú perspektívne z hľadiska ďalšieho rozvoja Slovenskej republiky, budovania a modernizácie podpornej infraštruktúry výskumu a vývoja a to najmä v oblasti informačných technológií – budovanie počítačových sietí, budovanie vysokorýchlostných informačných sietí medzi pracoviskami výskumu a vývoja. Prioritná os bude rovnako koncentrovať príspevky operačného programu na budovanie sietí pracovísk výskumu a vývoja s výstupmi na excelentnej úrovni prostredníctvom podpory začleňovania pracovísk do nadregionálnych a medzinárodných sietí pre spoluprácu vo výskume, vývoji a v inováciách, vo väzbe na rozvojové priority regiónu.

Riadiaci orgán

Riadiacim orgánom OP Bratislavský kraj (financovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja) je **Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR**.

5.2.2.2 Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia

Čo sa týka príspevkov z ESF v oblasti zamestnanosti a sociálnej inklúzie, Bratislavský kraj je zahrnutý v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia, ktorý pokrýva dva ciele kohéznej politiky EÚ – cieľ Konvergencia i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, t. j. celé územie SR vrátane Bratislavského kraja. Členenie na dva ciele je zohľadnené na úrovni prioritných osí (pozri kapitolu 5.2.1.8).

5.2.2.3 Operačný program Vzdelávanie

Čo sa týka príspevkov z ESF v oblasti vzdelávania, Bratislavský kraj je zahrnutý v rámci Operačného programu Vzdelávanie pokrývajúci dva ciele kohéznej politiky EÚ – cieľ Konvergencia i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, t. j. celé územie SR vrátane Bratislavského kraja. Členenie na dva ciele je zohľadnené na úrovni prioritných osí (pozri kapitolu 5.2.1.6).

5.3 Koordinácia operačných programov

5.3.1 Národná koordinácia operačných programov

Systém programovania, implementácie, monitorovania a hodnotenia NSRR vychádza zo Strategických usmernení Spoločenstva pre programové obdobie 2007 – 2013, z nariadení Spoločenstva v oblasti kohéznej politiky EÚ a zo skúseností a vybudovaných administratívnych a informačných štruktúr v priebehu programového obdobia 2004 – 2006. Nadväzuje na systém riadenia CSF a zavádza opatrenia na zvýšenie jeho kvality. Výzvou pre programové obdobie 2007 – 2013 je zabezpečenie takého systému programovania, implementácie, monitorovania a hodnotenia, ktorý umožní vyššiu mieru koordinácie a koncentrácie pomoci, ktoré povedú k vyššej efektívnosti a účinnosti v porovnaní s programovým obdobím 2004 - 2006. V programovom období 2007 – 2013 bude kladený silnejší dôraz na dopad, výkonnosť a na lepšie definovanie výsledkov, ktoré sa majú príspevkami dosiahnuť. Pre dosiahnutie vyššej výkonnosti je preto potrebné v rámci systému programovania, implementácie, monitorovania a hodnotenia NSRR zabezpečiť **koherenciu** medzi NSRR a jednotlivými operačnými programami a ostatnými strategickými dokumentmi¹⁴⁷ **vo všetkých rozhodujúcich procesoch a úrovniach a tiež v komponentoch.**

Systém programovania, implementácie, monitorovania a hodnotenia NSRR má **dve základné úrovne**: strategickú (úroveň NSRR) a operačnú (úroveň operačných programov). Implementačný systém NSRR pozostáva z nasledujúcich **hlavných komponentov**:

- **strategické dokumenty**¹⁴⁸: NSRR, operačné programy, programové manuály, ostatné strategické dokumenty a schémy štátnej pomoci;
- **riadiace dokumenty**¹⁴⁹: formuláre, interné manuály vrátane vnútorných smerníc a príručky pre predkladateľov projektov vrátane všetkých informácií na informovanie verejnosti;
- **informačné systémy**¹⁵⁰, ktoré zabezpečujú nevyhnutnú informačnú podporu hlavným procesom.

Pre zvýšenie kvality systému programovania, implementácie, monitorovania a hodnotenia NSRR je na úrovni strategických dokumentov nevyhnutné z hľadiska dosiahnutia vyššej koncentrácie zabezpečiť koherenciu a maximálnu synergiu medzi konceptmi stratégie¹⁵¹ NSRR a jednotlivých operačných programov vrátane schém štátnej pomoci. Zvýšená pozornosť bude venovaná koherencii aj vo vzťahu k ostatným strategickým dokumentom SR, na ktoré NSRR nadväzuje.

V oblasti riadiacich dokumentov je potrebné zabezpečiť maximálnu možnú jednotnosť, ktorá celý systém riadenia sprehľadní, zjednoduší a povedie k zrýchleniu realizácie niektorých procesov v porovnaní s predchádzajúcim programovým obdobím. Pri vypracovaní riadiacej dokumentácie sa bude vychádzať z jednotného modelu riadenia NSRR, na ktorý na nižšej úrovni budú nadväzovať organizačné modely pre jednotlivé OP. Dôraz bude kladený na zabezpečenie transparentného monitorovania a vyhodnocovania výkonnosti systému tak, aby bola preukázateľná jednoznačná väzba medzi stratégiou NSRR a dopadmi projektov.

¹⁴⁷ Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 (Lisabonská stratégia pre Slovensko, Národný reformný program, ktorý bude nadväzovať na Lisabonskú stratégiu pre Slovensko), Gothenburská stratégia, Koncepcia územného rozvoja Slovenska – 2001 a Národný rozvojový plán/Rámec podpory Spoločenstva pre programovacie obdobie 2004 – 2006 vrátane Programov rozvoja samosprávnych krajov.

¹⁴⁸ Strategické dokumenty obsahujú predovšetkým údaje, charakterizujúce čo a prečo bude príspevkami podporované.

¹⁴⁹ Riadiace dokumenty obsahujú predovšetkým informácie o tom, kto a ako má pri realizácii NSRR a jeho operačných programoch postupovať.

¹⁵⁰ do systému riadenia sú zapojené tieto IS: ITMS, ISUF, ISŠP a RIS

¹⁵¹ hlavné koncepty stratégie sú: priority, ciele, merateľné ukazovatele, aktivity a ich atribúty (ako napr. oprávnenosť KP/PP, oprávnenosť územia, forma finančnej pomoci, atď.)

Z hľadiska zvýšenia úžitku z informačných systémov je potrebné zabezpečiť vstupné formuláre v takom rozsahu a štruktúre, ktorá umožní ich analytické spracovanie pre potreby multikriteriálnej analýzy realizovanej za podpory nástrojov typu OLAP.

Na základe skúseností a odporúčaní z programového obdobia 2004 – 2006¹⁵² možno konštatovať, že funkčný a kvalitný implemetačný systém je možné zabezpečiť iba prostredníctvom prepojenia a dobrej komunikácie medzi strategickou a operačnou úrovňou. Hlavnou úlohou procesov na strategickej úrovni je okrem definovania vízie a stratégie zabezpečenie hlavných procesov tak, aby programovanie, implementácia, monitorovanie a hodnotenie jednotlivých operačných programov prebiehali koordinovane a ich jednotlivé výstupy boli medzi sebou koherentné a mohla byť tak transparentne monitorovaná a vyhodnocovaná väzba medzi efektmi projektov a plnením stratégie NSRR. Implementačný systém NSRR vníma preto všetky procesy, organizačné úrovne a jednotlivé organizačné útvary procesov komplexne a distribuuje zodpovednosti za ich vykonanie tak, aby existovala permanentná väzba medzi operačnou a strategickou úrovňou počas priebehu celého programového obdobia.

Strategickú úroveň implementačného systému zabezpečuje **centrálny koordinačný orgán NSRR**, ktorý bol stanovený na národnej úrovni s cieľom zabezpečiť koordináciu programovania, implementácie, monitorovania a hodnotenia štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v rámci cieľa Konvergencia a cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť. **Centrálny koordinačný orgán NSRR** (t. j. pre cieľ Konvergencia a cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť) je **Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR** ako hlavný orgán v SR, ktorý je zodpovedný za efektívne a účinné riadenie a čerpanie štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu. V nadväznosti na jeho funkciu je i riadiacim orgánom pre Operačný program Technická pomoc, v ktorého rámci pokrýva horizontálne témy týkajúce sa prípravy, riadenia, monitorovania, hodnotenia, informovania a posilňovania administratívnych kapacít v oblasti ŠF a KF.

Operačnú úroveň implementačného systému tvoria príslušné **riadiace orgány** jednotlivých operačných programov, **resp. sprostredkovateľské orgány pod riadiacimi orgánmi** (ak sú relevantné pre daný program). **Riadiace orgány** jednotlivých operačných programov sú príslušné ministerstvá uvedené v kapitole 5.1.1. **Sprostredkovateľské orgány pod riadiacimi orgánmi** v rámci jednotlivých operačných programov (ak je to relevantné pre daný program) sú uvedené v prílohe 10, ktorá v súlade so všeobecným nariadením nebude oficiálne predložená EK. Stanovenie sprostredkovateľských orgánov pod riadiacimi orgánmi bude predmetom ďalšieho definovania v rámci jednotlivých operačných programov.

Za koordináciu finančného riadenia pre všetky operačné programy v rámci cieľa Konvergencia a cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť zodpovedá certifikačný orgán. Oblasť overovania riadiacich a kontrolných systémov, overovania deklarováných výdavkov, vydávania vyhlásení o ukončení pomoci je zabezpečovaná a koordinovaná orgánom auditu. **Certifikačný orgán a orgán auditu** pre všetky fondy, a teda ERDF, ESF a KF, je **Ministerstvo financií SR**, ktoré je zároveň sprostredkovateľským orgánom pod riadiacim orgánom pre Operačný program Technická pomoc pokrývajúc horizontálne aktivity v oblasti procesu finančného riadenia a kontroly vrátane posilňovania administratívnych kapacít v tomto procese.

Procesy (1. a 2. úroveň)	organizačné úrovne, útvary a ich zodpovednosti			
	Strategická úroveň	Operačná úroveň		
	Centrálny koordinačný orgán NSRR	Riadiaci orgán, resp. sprostredkovateľský orgán pod riadiacim orgánom	Certifikačný orgán	Orgán auditu
Programovanie:				
Analýza	zodpovedný za vypracovanie analytických častí NSRR, zodpovedný za koherenciu	zodpovedný za vypracovanie analytickej časti OP v nadväznosti na analýzu		

¹⁵² charakterizovaných v správach o implementácií (zdroj: www.strukturalnefondy.sk)

	medzi analytickými časťami NSRR a jednotlivými operačnými programami	NSRR		
Vypracovanie strategickej dokumentácie, definovanie vízie a určenie stratégie vrátane zdrojov na jej vykonanie	zodpovedný za definovanie vízie a stratégie NSRR, zodpovedný za koherenciu medzi stratégiou NSRR a jednotlivými OP, programovými manuálmi	zodpovedný za vypracovanie OP, programových manuálov, vypracovanie schém štátnej pomoci v nadväznosti na NSRR		
Vypracovanie riadiacej dokumentácie vrátane dokumentov na informovanie verejnosti	zodpovedný za vypracovanie riadiacej dokumentácie pre procesy programovania, implementácie, monitorovania a hodnotenia na úrovni NSRR	zodpovedný za vypracovanie riadiacej dokumentácie pre procesy programovania, implementácie, monitorovania a hodnotenia na úrovni OP		
Zavádzanie opatrení na zvýšenie kvality	príprava a riadenie zavádzania opatrení na zvýšenie kvality na úrovni NSRR odporučených na základe monitorovania a hodnotenia	príprava a riadenie zavádzania opatrení na zvýšenie kvality na úrovni OP odporučených na základe monitorovania a hodnotenia		
Finančné riadenie vrátane financovania.			zodpovedný za zabezpečenie prípravy a koordinácie procesu finančného riadenia a financovania	
Overovanie riadiacich a kontrolných systémov,				zodpovedný za oblasť overovania riadiacich a kontrolných systémov
Implementácia:				
Predkladanie, prijímanie, analýza a schvaľovanie projektov, žiadostí o platbu, monitorovacích správ projektov, uzatváranie zmlúv s prijímateľmi		zodpovedný za prijímanie, analýzu a schvaľovanie projektov, žiadostí o platbu, monitorovacích správ projektov, uzatváranie zmlúv s prijímateľmi		
Finančné riadenie vrátane financovania			zodpovedný za zabezpečenie prípravy a koordinácie procesu finančného riadenia	
Overovanie riadiacich a kontrolných systémov, overovanie deklarovaných výdavkov, vydávanie vyhlásení o ukončení pomoci				zodpovedný za oblasť overovania riadiacich a kontrolných systémov, overovania deklarovaných výdavkov, vydávania vyhlásení o ukončení pomoci
Monitorovanie a hodnotenie:				
Analýza projektov (na úrovni programu, priorít, alebo špecifických tém)	zodpovedný za realizáciu analýzy skupín projektov na úrovni NSRR a vybraných špecifických tém	zodpovedný za realizáciu analýzy skupín projektov na úrovni OP a vybraných špecifických tém		
Vypracovanie a schvaľovanie monitorovacích a hodnotiacich správ vrátane odporúčaní opatrení na zvýšenie kvality	zodpovedný za vypracovanie a schvaľovanie monitorovacích a hodnotiacich správ a zosúladenia odporúčaní opatrení na zvýšenie kvality na úrovni NSRR	zodpovedný za vypracovanie a schvaľovanie monitorovacích a hodnotiacich správ a zosúladenia odporúčaní opatrení na zvýšenie kvality na úrovni OP		
Finančné riadenie vrátane financovania	zodpovedný za definovanie minimálnych podmienok pre systémy kontroly na 1. úrovni fungovania implementačného systému NSRR a pravidelne overuje ich plnenie	zodpovedný za definovanie minimálnych podmienok pre systémy kontroly na 1. úrovni fungovania implementačného systému OP a pravidelne overuje ich plnenie	zodpovedný za zabezpečenie koordinácie finančného riadenia.	
Overovanie riadiacich a kontrolných systémov, overovanie deklarovaných výdavkov, vydávanie vyhlásení o ukončení pomoci				zodpovedný za overovanie riadiacich a kontrolných systémov, overovanie deklarovaných výdavkov, vydávania vyhlásení o ukončení pomoci

Na základe horizontálnej priority informatizácia spoločnosti budú všetky príspevky do tejto oblasti koordinované a centrálné riadené MDPT SR, resp. splnomocnencom vlády SR pre informatizáciu spoločnosti v rozsahu vymedzenej pôsobnosti vyplývajúcej z kompetenčného zákona 575/2001 Z. z.

MDPT SR, resp. splnomocnenec vlády SR pre informatizáciu spoločnosti:

- spolupracuje so všetkými relevantnými riadiacimi orgánmi pri vypracovaní a schvaľovaní strategických dokumentov dotýkajúcich sa oblasti informatizácie spoločnosti, ako sú operačné programy, programové manuály, kritériá pre výber projektov a výzvy na predkladanie projektov spolufinancovaných zo zdrojov ŠF v programovom období 2007-2013, tak aby bola zabezpečená interoperabilita verejných IS a integrácia verejných elektronických služieb do ústredného portálu verejnej správy
- spolupracuje so všetkými relevantnými riadiacimi a sprostredkovateľskými orgánmi pri vypracovaní a schvaľovaní riadiacich dokumentov dotýkajúcich sa oblasti informatizácie spoločnosti, ako sú interné manuály a príručky pre predkladateľov pomoci, tak aby bola zabezpečená interoperabilita podporovaných verejných IS a integrácia verejných elektronických služieb do ústredného portálu verejnej správy
- spolupracuje so všetkými relevantnými riadiacimi a sprostredkovateľskými orgánmi pri výbere a schvaľovaní projektov v oblasti informatizácie spoločnosti predložených príjemcami pomoci, tak aby bola zabezpečená interoperabilita podporovaných verejných IS a integrácia verejných elektronických služieb do ústredného portálu verejnej správy
- spolupracuje pri monitorovaní a hodnotení oblasti informatizácie spoločnosti so všetkými relevantnými riadiacimi a sprostredkovateľskými orgánmi.

Čo sa týka horizontálnej priority marginalizované rómske komunity, splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity:

- spolupracuje so všetkými relevantnými riadiacimi orgánmi pri vypracovaní a schvaľovaní strategických dokumentov dotýkajúcich sa oblasti marginalizovaných rómskych komunít, ako sú operačné programy, programové manuály, kritériá pre výber projektov a výzvy na predkladanie projektov spolufinancovaných zo zdrojov ŠF v programovom období 2007-2013,
- spolupracuje so všetkými relevantnými riadiacimi a sprostredkovateľskými orgánmi pri vypracovaní a schvaľovaní riadiacich dokumentov dotýkajúcich sa oblasti marginalizovaných rómskych komunít, ako sú interné manuály a príručky pre predkladateľov projektov,
- spolupracuje so všetkými relevantnými riadiacimi a sprostredkovateľskými orgánmi pri výbere a schvaľovaní projektov v oblasti marginalizovaných rómskych komunít predložených príjemcami pomoci,
- spolupracuje pri monitorovaní a hodnotení oblasti marginalizovaných rómskych komunít so všetkými relevantnými riadiacimi a sprostredkovateľskými orgánmi.

5.3.2 Koordinácia operačných programov s pomocou z fondov EARDF a EFF

V programovom období 2007 - 2013 budú **rozvoj vidieka a rybné hospodárstvo** podporené z dvoch samostatných fondov (na rozdiel od programového obdobia 2004 – 2006 sú vyčlenené zo štrukturálnych fondov), a to z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre podporu rozvoja vidieka (EAFRD) a z Európskeho fondu pre rybné hospodárstvo (EFF).

Strategický rámec rozvoja vidieka SR odráža celkové smerovanie podpory rozvoja vidieka SR. Cieľom je zlepšiť konkurencieschopnosť agropotravinárskeho a lesného sektora prostredníctvom zvyšovania efektívnosti a kvality výroby so zachovaním princípov udržateľného rozvoja a princípov ekologizácie hospodárenia na vidieku. Spolu s modernizáciou, inováciou a podporou vzdelanosti je dôraz kladený aj na ochranu životného prostredia a biodiverzity vidieka pri udržateľnej využiteľnosti jeho zdrojov a tiež aktivity, ktoré prispievajú k znižovaniu regionálnych rozdielov vidieka na Slovensku. Globálnym cieľom je „multifunkčné poľnohospodárstvo/lesníctvo a udržateľný rozvoj vidieka“.

Stratégia rozvoja vidieka je postavená na štyroch osiach, pričom pre každú os je stanovená priorita:

OS 1: Zlepšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva

Priorita: Podpora produktívneho poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a spracovateľského priemyslu vo väzbe na modernizáciu, inovácie a reštrukturalizáciu a odovzdávanie vedomostí v rámci agropotravinárskeho a lesného hospodárstva

OS 2: Zlepšenie životného prostredia a krajiny

Priorita: Ochrana a zlepšenie životného prostredia na vidieku - zachovanie biodiverzity, kvality vôd, pôd a zmiernenie klimatických zmien

OS 3: Kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva

Priorita: Vytváranie pracovných príležitostí a podpora ekonomických aktivít na vidieku

OS 4: Stratégia pre LEADER

Priorita: Zlepšovanie správy /manažmentu/ a riadenia a mobilizácia rozvojového potenciálu vo vidieckych oblastiach.

Národný strategický plán rybného hospodárstva na roky 2007-2013 stanoví podmienky na čerpanie Európskeho fondu pre rybné hospodárstvo. Na podmienky v SR sa vzťahuje:

OS 2: Akvakultúra, vnútrozemský rybolov, spracovanie a marketing produktov rybolovu a akvakultúry.

OS 3: Opatrenia spoločného záujmu

OS 4: Technická pomoc.

Program rozvoja vidieka SR zahŕňajúci celé územie SR vrátane Bratislavského kraja implementuje stratégiu rozvoja vidieka SR cez opatrenia, ktoré zabezpečia naplnenie globálneho cieľa, cieľov jednotlivých osí a priorít strategického rámca rozvoja vidieka.

Koordinácia príprav Programu rozvoja vidieka SR so štrukturálnymi fondmi (ERDF, ESF) a Kohéznyim fondom (KF) prebieha prostredníctvom medzirezortnej pracovnej skupiny v gescii MVRR SR (koordinátorky pre NSRR) zriadenej pre účel prípravy Národného strategického referenčného rámca SR, pracovných skupín na MP SR zriadených pre účel prípravy Národného strategického plánu a Programu rozvoja vidieka a bilaterálnych pracovných stretnutí. V budúcnosti bude koordinácia prebiehať prostredníctvom medzirezortnej koordinačnej skupiny a monitorovacích výborov pre jednotlivé programy.

V súvislosti s ERDF prebieha koordinácia medzi Ministerstvom pôdohospodárstva SR a Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja SR, Ministerstvom hospodárstva SR, Ministerstvom životného prostredia SR a Ministerstvom kultúry SR v závislosti od navrhovanej implementácie opatrení jednotlivých osí Programu rozvoja vidieka SR 2007 - 2013. Nasledujúca tabuľka popisuje

jednotlivé demarkačné línie medzi Programom rozvoja vidieka SR a operačnými programami implementujúcimi priority NSRR.

V prípade druhotného spracovania produktov a produktov mimo zoznamu prílohy 1 Zmluvy o ES je zabezpečená podpora pre tieto subjekty, a to prostredníctvom ERDF a koordinácie Ministerstvom hospodárstva SR.

Rovnako dôležitá je koordinácia opatrenia obnova a rozvoj obcí. Toto opatrenie bolo v programovom období 2004 – 2006 podporované z ERDF v rámci Operačného programu Základná infraštruktúra. V programovom období 2007 - 2013 bude táto tematická oblasť podporovaná z ERDF ako i EAFRD. MP SR podporuje obce mimo inovačných a kohéznych pólů rastu; MVRR SR obce, ktoré sú inovačnými a kohéznymi pólmi rastu a zároveň rieši i problematiku segregovaných a separovaných osád. Taktiež bude dôležité stanovenie demarkačnej línie pri opatrení „infraštruktúra súvisiaca s rozvojom a prispôsobovaním poľnohospodárstva a lesného hospodárstva“.

Veľký dôraz sa kladie na spoluprácu MP SR a MŽP SR vo väzbe na hospodárenie v chránených územiach a územiach NATURA 2000 z pohľadu zabezpečenia súladu s inými nástrojmi ES, konkrétne ERDF, KF, LIFE+ a podporou z národných zdrojov. Koordinácia je zabezpečená prostredníctvom medzirezortného pripomienkového konania a tiež množstvom diskusií ako na pracovných skupinách zriadených pre účel prípravy Národného strategického plánu a Programu rozvoja vidieka, tak aj na bilaterálnych stretnutiach pri potrebe hlbšieho prerokovania konkrétnych oblastí, najmä v spojitosti so sústavou NATURA 2000, agroenvironmentálnych a lesnícko-environmentálnych platieb .

Demarkačná línia medzi osou 1 a osou 3 pri podpore obnoviteľných zdrojov energie bude stanovená pri prijímateľoch podpory. Pri opatrení modernizácia poľnohospodárskych podnikov budú prijímateľmi právnické osoby podnikajúce v poľnohospodárskej prvovýrobe a pri opatrení diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam budú prijímateľmi členovia farmárskej domácnosti (fyzické osoby, právnické osoby nepodnikajúce v poľnohospodárskej prvovýrobe).

Tabuľka 7: Stanovenie **demarkačných línií** medzi Programom rozvoja vidieka SR a jednotlivých operačných programov v rámci NSRR

Národný strategický plán rozvoja vidieka	Národný strategický referenčný rámec
<p><u>Program rozvoja vidieka</u></p> <p>OS 3</p> <p>Kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva</p> <p>Priorita pre OS 3: Vytváranie pracovných príležitostí a podpora ekonomických aktivít na vidieka</p> <p>Opatrenie na zlepšenie kvality života vo vidieckych oblastiach: Obnova a rozvoj obcí</p> <p>OS 4 LEADER</p> <p>Priorita pre OS 4: Zlepšovanie správy a riadenia a mobilizácia rozvojového potenciálu vo vidieckych oblastiach</p> <p>Opatrenie: Obnova a rozvoj obcí</p>	<p><u>Regionálny operačný program</u></p> <p>Prioritná os: Podpora konkurencieschopnosti a inovatívnej kapacity regiónov</p> <p>Všetky opatrenia</p>
V prípade obidvoch osí môžu byť žiadateľmi/prijímateľmi len obce mimo inovačných a kohéznych pólov rastu.	V súlade s územnou koncentráciou stratégie NSRR môžu byť žiadateľmi/prijímateľmi len mestá a obce, ktoré sú inovačnými a kohéznymi pólmi rastu. Osobitne sa tu rieši i problematika separovaných a segregovaných osád.
<p><u>Program rozvoja vidieka</u></p> <p>OS 3</p> <p>Kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva</p> <p>Priorita pre OS 3: Vytváranie pracovných príležitostí a podpora ekonomických aktivít na vidieku</p> <p>Opatrenie na diverzifikáciu vidieckeho hospodárstva: Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam (agroturistika, doplnkové výroby)</p> <p>OS 4 LEADER</p> <p>Priorita pre OS 4: Zlepšovanie správy a riadenia a mobilizácia rozvojového potenciálu vo vidieckych oblastiach</p>	<p><u>Operačný program Znalostná ekonomika</u></p> <p>Prioritná os: Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií</p> <p>Opatrenia: Inovácie a technologické transfery Podpora spoločných služieb a infraštruktúry pre podnikateľov Podpora začínajúcich a expandujúcich inovatívnych firiem</p>

Opatrenie: Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam	
<p>V prípade obidvoch osí môžu byť žiadateľmi/prijímateľmi len:</p> <ul style="list-style-type: none"> poľnohospodárske a lesnícke subjekty, ktorých podiel príjmov z poľnohospodárskej a lesníckej prvovýroby predstavuje min. 30% z celkových príjmov; samostatne hospodáriaci roľníci a tí, ktorí sa deklarujú ako členovia farmárskej domácnosti (pred uzavretím zmluvy je potrebné odobrenie Ministerstva hospodárstva SR, zodpovedného za implementáciu prioritnej osi „Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií“ v OP Znalostná ekonomika) 	<p>Žiadateľmi/prijímateľmi môžu byť len:</p> <ul style="list-style-type: none"> poľnohospodárske a lesnícke subjekty, ktorých podiel príjmov z poľnohospodárskej a lesníckej prvovýroby predstavuje menej ako 30% z celkových príjmov; žiadatelia, ktorí sa nedeklarujú ako samostatne hospodáriaci roľníci alebo členovia farmárskej domácnosti
<p>Program rozvoja vidieka</p> <p>OS 1 Zlepšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva</p> <p>Priorita pre OS 1: Podpora produktívneho poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a spracovateľského priemyslu vo väzbe na modernizáciu, inovácie a reštrukturalizáciu a odovzdávanie vedomostí v rámci agropotravinárskeho a lesného hospodárstva</p> <p>Opatrenie zamerané na reštrukturalizáciu a rozvoj fyzického potenciálu a podporu inovácií: Modernizácia poľnohospodárskych podnikov</p> <p>OS 3 Kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva</p> <p>Priorita pre OS 3: Vytváranie pracovných príležitostí a podpora ekonomických aktivít na vidieku</p> <p>Opatrenie na diverzifikáciu vidieckeho hospodárstva: Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam (obnoviteľné zdroje energie)</p>	<p><u>Operačný program Životné prostredie</u></p> <p>Prioritná os: Ochrana ovzdušia, ozónovej vrstvy a minimalizácia nepriaznivých vplyvov klimatických zmien vrátane podpory obnoviteľných zdrojov energie</p> <p>Opatrenie:</p> <p><u>Operačný program Znalostná ekonomika</u></p> <p>Prioritná os: Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií</p> <p>Opatrenie: Zvyšovanie energetickej efektívnosti na strane výroby aj spotreby a zavádzanie progresívnych technológií v energetike</p>
<p>V prípade OSI 1 môžu byť žiadateľmi/prijímateľmi len právnické osoby podnikajúce v poľnohospodárskej a lesníckej prvovýrobe, ktorých podiel príjmov z týchto činností predstavuje min. 30% z ich celkových príjmov.</p> <p>V prípade OSI 3 môžu byť žiadateľmi/prijímateľmi len:</p> <ul style="list-style-type: none"> právnické a fyzické osoby podnikajúce v poľnohospodárskej a lesníckej prvovýrobe, ktorých podiel príjmov z týchto činností predstavuje min. 30% z ich celkových príjmov žiadatelia, ktorí sa deklarujú ako samostatne hospodáriaci roľníci alebo členovia farmárskej domácnosti 	<p>V prípade OP Životné prostredie môže byť žiadateľom len subjekty verejnej správy.</p> <p>V prípade OP Znalostná ekonomika môžu byť žiadateľom len:</p> <ul style="list-style-type: none"> právnické a fyzické osoby podnikajúce v poľnohospodárskej a lesníckej prvovýrobe, ktorých podiel príjmov z týchto činností predstavuje menej ako 30% z ich celkových príjmov. žiadatelia, ktorí sa nedeklarujú ako samostatne hospodáriaci roľníci alebo členovia farmárskej domácnosti

<p><u>Program rozvoja vidieka</u></p> <p>OS 3 Kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva</p> <p>Priorita pre OS 3: Vytváranie pracovných príležitostí a podpora ekonomických aktivít na vidieka</p> <p>Opatrenie na diverzifikáciu vidieckeho hospodárstva: Podpora činností v oblasti cestovného ruchu, ktoré súvisia s vidieckym cestovným ruchom (čl. 55 nariadenia Rady ES č. 1698/2005)*</p>	<p><u>Regionálny operačný program</u></p> <p>Prioritná os: Infraštruktúra cestovného ruchu</p> <p>Opatrenie: Podpora a obnova infraštruktúry cestovného ruchu</p>
<p>Žiadateľmi/prijímateľmi môže byť len súkromný sektor, mimo pólov rastu.</p>	<p>V súlade s územnou koncentráciou stratégie NSRR môžu byť žiadateľmi/prijímateľmi len mestá a obce (prip. PPP), ktoré sú pólmi rastu.</p>
<p><u>Program rozvoja vidieka</u></p> <p>OS 1 Zlepšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva</p> <p>Priorita pre OS 1: Podpora produktívneho poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a spracovateľského priemyslu vo väzbe na modernizáciu, inovácie a reštrukturalizáciu a odovzdávanie vedomostí v rámci agropotravinárskeho a lesného hospodárstva</p> <p>Opatrenie zamerané na reštrukturalizáciu a rozvoj fyzického potenciálu a podporu inovácií: Infraštruktúra súvisiaca s rozvojom a prispôbovaním poľnohospodárstva a lesného hospodárstva (pozemkové úpravy)</p>	
<p>V oblasti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva</p>	
<p><u>Program rozvoja vidieka</u></p> <p>OS 1 Zlepšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva</p> <p>Priorita pre OS 1: Podpora produktívneho poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a spracovateľského priemyslu vo väzbe na modernizáciu, inovácie a reštrukturalizáciu a odovzdávanie vedomostí v rámci agropotravinárskeho a lesného hospodárstva</p> <p>Opatrenie zamerané na reštrukturalizáciu a rozvoj fyzického potenciálu a podporu inovácií: Pridávanie hodnoty do poľnohospodárskych produktov a produktov lesného hospodárstva</p>	<p><u>Operačný program Znalostná ekonomika</u></p> <p>Prioritná os: Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií</p> <p>Opatrenia: Inovácie a technologické transfery Podpora spoločných služieb a infraštruktúry pre podnikateľov Podpora začínajúcich a expandujúcich inovatívnych firiem</p>

(podpora prvotného spracovania potravinárskych produktov a produktov v rámci Prílohy 1 Zmluvy o založení ES)	
Bude sa podporovať prvotné spracovanie potravinárskych produktov a produktov v rámci Prílohy 1 Zmluvy o založení ES.	Bude sa podporovať druhotné spracovanie potravinárskych produktov a produktov mimo Prílohy 1 Zmluvy o založení ES.
Program rozvoja vidieka OS 2 Zlepšenie životného prostredia a krajiny Priorita pre OS 2: Ochrana a zlepšenie životného prostredia na vidieku – zachovanie biodiverzity, kvality vôd, pôd a zmiernenie klimatických zmien Opatrenie zamerané na trvalo udržateľné využívanie poľnohospodárskej pôdy: Platby NATURA 2000 a platby súvisiace s rámcovou smernicou o vodách Opatrenie zamerané na trvalo udržateľné využívanie lesnej pôdy: Platby NATURA 2000	<u>Operačný program Životné prostredie</u> Prioritná os: Ochrana a regenerácia prírodného prostredia a krajiny Opatrenie:
Z EAFRD budú financované kompenzačné platby v územiach NATURA 2000 poľnohospodárom, súkromným vlastníkom lesa alebo ich združeniam.	V rámci Operačného programu Životné prostredie bude financované spracovanie a realizácia programov starostlivosti o chránené územia NATURA 2000, monitoring území sústavy NATURA 2000.

* implementácia opatrenia závisí od množstva finančných prostriedkov

5.3.3 Koordinácia medzi operačnými programami a príspevkami z EIB a iných finančných nástrojov

5.3.3.1 Vzťahy s Európskou investičnou bankou

Slovenská republika zvažuje zapojiť Európsku investičnú banku aj pre programové obdobie 2007 - 2013 berúc do úvahy dobré skúsenosti touto inštitúciou pri financovaní programového obdobia 2004 - 2006, počas ktorého EIB financuje opatrenia ERDF pre verejný sektor formou rámcového úveru vo výške 90 mil. EUR.

Diskusie k zapojeniu EIB v novom programovom období sa budú môcť začať až po rozhodnutí vlády a negotácií s EK o definitívnom rozdelení prostriedkov medzi operačné programy a priority ako súčasť Koncepcie financovania projektov podporovaných zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu na roky 2007 – 2013, ktorej vypracovanie sa predpokladá do 30. 5. 2006. Nadväzne na toto rozhodnutie budú identifikované prioritné osi (opatrenia), ktoré môžu byť spolufinancované z úveru EIB prostredníctvom Ministerstva financií SR. Ide predovšetkým o opatrenia orientované pre verejný sektor, ktoré budú financované z ERDF a Kohézneho fondu.

Zapojenie EIB v budúcom programovom období nebude pravdepodobne spočívať len v úverovom financovaní, ale i v rámci iniciatív JEREMIE, JASPERS a JESSICA (pre bližšie informácie pozri prílohu č. 15).

5.3.3.2 Iné finančné nástroje Spoločenstva

Synergia a komplementarita Operačného programu Životné prostredie (ERDF a KF) s finančným nástrojom **LIFE+** (projekty zamerané na environmentálne stratégie, nové technológie, zvyšovanie povedomia verejnosti) je zabezpečovaná v rámci interného programovacieho procesu Ministerstva životného prostredia SR.

Operačný program Znalostná ekonomika tvorí synergiu s:

- s komunitárnym akčným programom „**Verejné zdravotníctvo**“ v prípade prioritnej osi „modernizácia zdravotníctva“ (projekty s európskym rozmerom a pridanou hodnotou EÚ);
- s „**Rámcovým programom Konkurencieschopnosť a inovácie**“ v prípade prioritných osí „podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií“ a „informatizácia spoločnosti“;
- s „**Rámcovým programom Výskum a vývoj**“ v prípade prioritnej osi „výskum a vývoj“.

Demarkačné línie budú zabezpečené príslušnými rezortmi v rámci internej prípravy tohto operačného programu.

6. FINANCOVANIE NSRR

V decembri 2005 sa Rada na záver britského predsedníctva zhodla na znení finančnej perspektívy na roky 2007 – 2013. Zo záverov Rady týkajúcich sa kapitoly 1B – Kohézia pre rast a zamestnanosť vyplynulo pre Slovensko nasledujúce záväzné rozdelenie celkových finančných alokácií na jednotlivé ciele kohéznej politiky EÚ (v stálych cenách roku 2004):

- cieľ Konvergencia – 9 928 mil. EUR (z toho 3 424 mil. EUR z Kohézneho fondu a 6 504 mil. EUR zo štrukturálnych fondov),
- cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť – 109 mil. EUR,
- cieľ Európska územná spolupráca – 199 mil. EUR.

Toto rozdelenie je indikatívne vzhľadom na to, že finálne rozdelenie bude známe po odsúhlasení medziinštitucionálnej dohody európskych inštitúcií.

6.1 Súhrnná finančná tabuľka NSRR¹⁵³ - indikatívne ročné alokácie podľa fondu a programu

6.1.1 Cieľ Konvergencia

Stanovenie finančných alokácií na jednotlivé operačné programy v nasledujúcej tabuľke vychádzalo z decembrového znenia finančnej perspektívy na roky 2007 -2013 v stálych cenách roku 2004, ktoré bolo následne vyjadrené v bežných cenách. SR plánuje mať dva operačné programy financované z ESF pre obidva ciele – Konvergenciu a Regionálnu konkurencieschopnosť a zamestnanosť (OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia a OP Vzdelávanie), t. j. celková finančná alokácia na tieto dva programy je vyššia o sumy uvedené pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť v tabuľke v rámci kapitoly 6.1.2.

Čl. 44, ods. 1a návrhu všeobecného nariadenia stanovuje, že celková suma na technickú pomoc v rámci OP Technická pomoc a v rámci ostatných OP pre cieľ Konvergencia a pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť nesmie presiahnuť 4% z celkovej alokácie na tieto dva ciele. V nadväznosti na uvedený celkový 4% limit a na stanovenú finančnú alokáciu pre OP Technická pomoc pokrývajúci horizontálne aktivity predstavuje maximálny strop technickej pomoci 3,1% z príspevku ES na každý operačný program.

Prerozdelenie finančných prostriedkov (11 237 mil. EUR) medzi OP a priority spadajúce pod cieľ Konvergencia:

¹⁵³ z návrhu implementačného nariadenia, príloha VIII a

Tabuľka 8: Finančné alokácie 2007 - 2013 na jednotlivé operačné programy a priority v rámci cieľa Konvergencia (štrukturálne fondy, Kohézny fond) – v mil. EUR, v bežných cenách

operačný program (OP)	špecifická priorita NSRR (ŠP)	fond	príspevok ES	
			ŠP	OP
OP Doprava	dopravná infraštruktúra	ERDF + KF	3 437	3 437
		ERDF	889	
		KF	2 548	
OP Životné prostredie	environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia	ERDF + KF	1 450	1 450
		ERDF	100	
		KF	1 350	
Regionálny OP	regionálna infraštruktúra	ERDF	1 475	1 475
OP Znalostná ekonomika	podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií	ERDF	850	2 600
	informatizácia spoločnosti	ERDF	850	
	výskum a vývoj	ERDF	900	
OP Zdravotníctvo	modernizácia zdravotníctva	ERDF	200	200
OP Infraštruktúra vzdelávania	infraštruktúra vzdelávania	ERDF	575	575
OP Vzdelávanie	moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť	ESF	800	800
OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia	podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie	ESF	600	600
OP Technická pomoc	príprava, riadenie, monitorovanie, hodnotenie, informovanie, posilňovanie administratívnych kapacít v oblasti ŠF a KF	ERDF	50	100
	finančné riadenie, kontrola, posilňovanie administratívnych kapacít v tejto oblasti	ERDF	50	
celkom štrukturálne fondy a Kohézny fond pre cieľ Konvergencia			11 237	11 237
celkom ERDF pre cieľ Konvergencia			5 939	5 939
celkom KF pre cieľ Konvergencia			3 898	3 898
celkom ESF pre cieľ Konvergencia			1 400	1 400

6.1.2 Cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť

Prerozdelenie finančných prostriedkov (123 mil. EUR) medzi OP Bratislavský kraj financovaný z ERDF a OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia a OP Vzdelávanie financované z ESF a pokrývajúce obidva ciele (Konvergenciu a Regionálnu konkurencieschopnosť a zamestnanosť):

Tabuľka 9: Finančné alokácie 2007 - 2013 na jednotlivé operačné programy a priority v rámci cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť (štrukturálne fondy) – v mil. EUR, v bežných cenách

operačný program (OP)	priorita (P)	fond	príspevok ES	
			P	OP
OP Bratislavský kraj	infraštruktúra	ERDF	50	101
	znalostná ekonomika	ERDF	51	
OP Vzdelávanie ¹⁵⁴	moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť	ESF	11	11
OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia ¹⁵⁵	podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie	ESF	11	11
celkom štrukturálne fondy pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť			123	123
celkom ERDF pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť			101	101
celkom ESF pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť			22	22

¹⁵⁴ jeden spoločný OP pre obidva ciele: Konvergencia a Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť; suma len pre druhú prioritnú os

¹⁵⁵ jeden spoločný OP pre obidva ciele: Konvergencia a Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť; suma len pre druhú prioritnú os

6.2 Regionálny princíp pridelovania finančných zdrojov

V procese pridelovania finančných zdrojov v rámci Regionálneho operačného programu je nevyhnutné pre znižovanie regionálnych disparít prihliadať na „územné“ rozdiely jednotlivých regiónov, ktoré by odzrkadľovali pomerné zaostávanie regiónov v konkrétnych, špecifických oblastiach. V úsilí podporovať činnosti v zaostalejších regiónov SR sa pre nasledujúce programové obdobie navrhuje, aby bol príspevok Spoločenstva vyšší pre zaostalejšie regióny SR vo vytýpaných oblastiach. Definovanie sumy finančných prostriedkov pre každú prioritnú os na úrovni regiónov bude mať za následok zvýšenie účinnosti pomoci, keďže finančné zdroje môžu citlivejšie reagovať na potreby príslušného regiónu.

6.3 Miera pomoci

Na záver britského predsedníctva sa v záveroch negociácií k finančnej perspektíve na roky 2007 – 2013 stanovili maximálne miery pomoci pre jednotlivé ciele. Podľa článku 55 dokumentu CADREFIN 268 (finálne znenie dohody o finančnej perspektíve 2007 – 2013) sa pre členské štáty stanovila miera spolufinancovania nasledovne:

Pre členské štáty, ktorých priemer HDP na obyvateľa za roky 2001 – 2003 je nižší ako 85% priemeru EÚ 25, je **maximálna miera príspevku z ERDF a ESF stanovená pre všetky operačné programy na úrovni 85%.**

Príspevky z fondov pre všetky operačné programy pre členské štáty, ktorých priemer HDP na obyvateľa za roky 2001 – 2003 je nižší ako 85% priemeru EÚ 25, spoločne s operačnými programami pre krajiny východného Nemecka oprávnenými pre podporu v rámci cieľa Konvergencia, **sú vypočítané vo vzťahu k celkovým oprávneným nákladom (verejným aj súkromným)**¹⁵⁶.

Definitívne závery negociácií k finančnej perspektíve, ako aj k novej legislatíve, budú premietnuté do Koncepce financovania projektov podporovaných zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu na roky 2007 – 2013, ktorá bude stanovovať stratégiu financovania na toto obdobie. Jej vypracovanie sa predpokladá do 30. 5. 2006.

6.4 Doplnkovosť

V súčasnej etape nie je možné stanoviť úroveň verejných výdavkov za roky 2004 – 2006 vzhľadom na prebiehajúci proces zhromažďovania potrebných údajov. V gescii MF SR (platobného orgánu pre štrukturálne fondy) bola vytvorená medzirezortná pracovná skupina, ktorej cieľom bude následné overenie doplnkovosti pre cieľ 1 za programové obdobie 2004 – 2006. Za overenie doplnkovosti pre ciele 2 a 3 za programové obdobie 2004 – 2006 zodpovedá Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Hodnotenie doplnkovosti pre cieľ 1 za roky 2004 a 2005 vrátane štatistických odhadov za rok 2006 budú spracované do konca júna 2006. Tieto údaje budú využité pre následné overenie doplnkovosti pre toto programové obdobie.

Údaje predstavujúce obdobie 2004 - 2006 budú rovnako tvoriť základ pre predbežné overenie na programové obdobie 2007 - 2013. Pre uvedené obdobie sa doplnkovosť bude overovať len pre cieľ 1.

¹⁵⁶ Dokument CADREFIN 268/2005, str. 21, čl. 55

7. PRÍLOHY

Príloha 1: Zoznam skratiek

Príloha 2: Terminologický slovník

Príloha 3: Zoznam použitej literatúry

Príloha 4: Zoznam členov pracovnej skupiny ministrov

Príloha 5: Zoznam členov medzirezortnej pracovnej skupiny

Príloha 6: Zoznam členov expertnej skupiny Partnerstvo pre národný rámec

Príloha 7: Prehľad stretnutí s partnermi

Príloha 8: Kontextové ukazovatele použité v analytickej časti NSRR – „Súčasná situácia SR“

Príloha 9: Opis prioritných osí a opatrení operačných programov

Príloha 10: Systém implementácie

Príloha 11: Ilustratívny výpočet potreby administratívnych kapacít na implementáciu operačných programov podľa orientačných objemov na roky 2007 - 2013

Príloha 12: Inovatívne finančné nástroje